

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI ANA BİLİM DALI

TARİHİ MEKÂNLARIN KORUNMASINA ELEŞTİREL BİR
YAKLAŞIM:
HAMAMÖNÜ- KAMİL PAŞA KONAĞI VE ÇEVRESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Merve ŞERAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şule PFEIFFER TAŞ

Ankara, 2014

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI ANA BİLİM DALI

TARİHİ MEKÂNLARIN KORUNMASINA ELEŞTİREL BİR
YAKLAŞIM:
HAMAMÖNÜ- KAMİL PAŞA KONAĞI VE ÇEVRESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Merve ŞERAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şule PFEIFFER TAŞ

Ankara, 2014

ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Merve ŞERAN tarafından hazırlanan “*Tarihi Mekânların Korunmasına Eleştirel Bir Yaklaşım; Hamamönü - Kamil Paşa Konağı ve Çevresi*” başlıklı bu çalışma, 13.06.2014 tarihinde yapılan sınav sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı*’nda *Yüksek Lisans Tezi* olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Zühal ÖZCAN (Başkan)

Doç. Dr. Şule PFEIFFER TAŞ (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Esin KULELİ (Üye)

ÖNSÖZ

“Tarihi Mekânların Korunmasına Eleştirel Bir Yaklaşım; Hamamönü-Kamil Paşa Konağı ve Çevresi” başlıklı bu çalışma, Atılım Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü - İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı programı çerçevesinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Tarihi korumanın mimarlık boyutunu ele alan ve Ankara evleri ve Hamamönü’ndeki restorasyon çalışmalarını konu edinen bu çalışmam ile birlikte iç mimarlık mesleğimde bir adım daha ilerlemiş olmaktan ötürü mutluluk duyuyorum.

Tüm eğitim hayatım boyunca bana destek olan, her zaman yanımda olan ve sevgi ve inançlarını benden esirgemeyen sevgili aileme ve bu çalışma boyunca sabrını ve anlayışını sonuna kadar bana sunan yol arkadaşım Volkan Özmuk’a içten teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim ve bu çalışma boyunca bana destek veren değerli Hocam Doç. Dr. Şule Pfeifer Taş’a sonsuz teşekkürler.

Bu kıymetli insanlar olmadan bu çalışma tamamlanamazdı. Çalışmamın hem Ankara içi hem de genel olarak mimarlık mesleğine ve yürütülecek olan tarihi koruma amaçlı restorasyon, restitüsyon ve rekonstrüksiyon çalışmalarına ışık tutmasını dilerim.

Merve ŞERAN

Haziran, 2014

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VIII
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	2
1.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	2
1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	3
1.4. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	3

II. BÖLÜM

KORUMANIN TARİHİ VE KÜLTÜREL ÇEVRE BAĞLAMINDA İRDELENMESİ	5
2.1. KORUMA KAVRAMI VE GENEL YAKLAŞIMLAR.....	5
2.2. TARİHİ ÇEVRE KORUMA VE TARİHİ KENT DOKUSU KAVRAMLARI ...	5
2.3. TARİHİ ÇEVRE KORUMA PLANLAMASININ TARİHSEL SÜRECİ	10
2.3.1. Uluslararası Koruma Düzenlemeleri.....	12
2.3.2. Türkiye’de Koruma Düzenlemeleri	15
2.4. TARİHİ ÇEVRE KORUMA ÖLÇÜTLERİ	18
2.4.1. Tarihi Çevre Koruma Gerekçeleri	20
2.4.1.1. Tarihi Çevrelerin Yıpranmasına Neden Olan Etkenler	21
2.4.1.2. Tarihi Çevre Koruma Çalışmaları Kapsamında Belgeleme Ve Projelendirme	23
2.4.1.3. Koruma Amaçlı İmar Planları	25
2.4.1.4. Toplumda Koruma Bilincinin Uyandırılması	26
2.5. KÜLTÜREL MİRAS	27
2.5.1. Kültürel Miras Yönetimi	29
2.5.2. Taşınmaz Kültür Varlıklarının Değerlendirilmesi	31

2.6. KENTSEL DOKUNUN KORUNMASI	33
2.7. TARİHİ DOKUNUN KORUNMASINDA MİMARİ ÇALIŞMALARIN ROLÜ VE ÖNEMİ	34
III. BÖLÜM	
ANKARA KENT TARİHİ	35
3.1. ANKARA KENT KİMLİĞİ OLUŞUMUNUN TARİHSEL SÜRECİ	35
3.1.1. Eski Ankara'nın Korunmasına ve Yenilenmesine Yönelik Planlama, Projelendirme ve Politikaların Kent Kimliğine Etkileri	42
3.1.1.1. Carl C. Lörcher Planları	42
3.1.1.2. Herman Jansen Planı	44
3.2. ESKİ ANKARA SOKAK DOKUSU	51
3.2.1. Mahalle Kavramı.....	52
3.2.2. Ankara Sokak Aydınlatmaları	55
IV. BÖLÜM	
GELENEKSEL TÜRK KONUT MİMARİSİ	58
4.1. GELENEKSEL TÜRK EVİ KAVRAMI	58
4.2. GELENEKSEL TÜRK KONUT MİMARİSİNİN OLUŞUMU	60
4.3. GELENEKSEL TÜRK EVİNİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ	61
4.3.1. Geleneksel Türk Evi Plan Tipleri	61
4.4. TÜRK EVİNE AİT KARAKTERİSTİKLER.....	65
4.4.1. Kagir Yığma Yapılar	65
4.4.2. Ahşap Karkas Yapılar	67
4.4.3. Çatılar	69
4.4.3.1. Toprak Damlı Düz Çatılar	69
4.4.3.2. Kiremit Örtülü Meyilli Çatılar	69
4.5. GELENEKSEL TÜRK EVİ CEPHE ÖZELLİKLERİ	70
4.6. GELENEKSEL TÜRK EVLERİNİ OLUŞTURAN MEKANSAL ÖĞELER	73
4.6.1. Çıkmalar (Cumba)	73
4.6.2. Sofalar	75
4.6.3. Odalar	76
4.6.4. Pencere ve Kapılar	78

4.6.4.1. Pencereleler	78
4.6.4.1.1. Kim Geldi Pencereleleri	81
4.6.4.2. Kapılar	82
4.6.4.2.1. Dış Mekân Kapıları	82
4.6.4.2.2. İç Mekân Kapıları	84
4.6.5. Tavanlar	85
4.6.6. Döşemeler	87
4.6.7. Merdivenler	88
4.6.8. Dolap, Yüklük ve Nişler	89
4.6.9. Ocaklar	92
4.7. ESKİ ANKARA EVLERİ VE KULLANILAN MALZEMELER	93
V. BÖLÜM	
HAMAMÖNÜ - KAMİL PAŞA KONAĞI ÖRNEĞİNDE KORUMA, GELİŞTİRME VE İYİLEŞTİRME	
96	
5.1. HAMAMÖNÜ BÖLGESİNİN ANKARA'NIN KENTSEL GELİŞİMİNDEKİ YERİ	96
5.2. HAMAMÖNÜ BÖLGESİNİN ANKARA İÇİNDEKİ COĞRAFİ KONUMU	99
5.3. HAMAMÖNÜ BÖLGESİNİN TARİHÇESİ ve MİMARİ DURUMU	101
5.4. HAMAMÖNÜ BÖLGESİNİN PLANLAMA AÇISINDAN GELİŞİMİ	105
5.5. HAMAMÖNÜ BÖLGESİNDE BULUNAN TARİHİ YAPILAR	113
5.5.1. Karacabey Hamamı	113
5.5.2. Karacabey Camii	113
5.5.3. Taceddin (Sultan) Camii ve Dergahı	114
5.5.4. Mehmet Akif Ersoy Evi	115
5.5.5. Beynamlızade Konağı	116
5.5.6. Tarihi Kabakçı Konağı	117
5.6. KAMİL PAŞA KONAĞI	118
5.6.1. Araştırma Alanındaki Yerleşim ve Yapıya İlişkin Özellikler	118
5.6.1.1. Kamil Paşa Konağı Tarihi	120
5.6.1.2. Kamil Paşa Konağı Rekonstrüksiyon Öncesi Ve Şu Anki Mevcut Durumu	125

5.6.1.3. Konağın Kat Adeti ve Sınırları/ Cephesine İlişkin Özellikler.....	130
5.6.2. Uygulama Sonucu Oluşan Tablo	131
VI. BÖLÜM	
ANALİZ, DEĞERLENDİRME ve YORUM	137
6.1. ALTINDAĞ BELEDİYESİ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA PROJESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	137
6.2. UYGULANAN SOKAK DOKUSUNUN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ..	141
6.3. KAMİL PAŞA KONAĞI'NIN ANALİZİ.....	146
6.3.1. Cephe Analizi	148
6.3.2. Avlu Analizi	150
6.3.3. İç Mekan Analizi	153
SONUÇ	169
KAYNAKLAR	174
EK- I RESTİTÜSYON PROJESİ ÇİZİMLERİ	189
EK- II REKONSTRÜKSİYON PROJESİ ÇİZİMLERİ	196
ÖZET	203
ABSTRACT	204

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.: Adı geçen eser

AŞİM: Ankara Şehri İmar Müdürlüğü

ÇEKÜL: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı

DÖSİMM: Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü

ICOMOS: International Council on Monuments and Sites

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TMMOB: Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TOKİ: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

YTÜ: Yıldız Teknik Üniversitesi

TABLolar

Tablo 5.1 Rekonstrüksiyon Projesi Sonucu Oluşan m ² ler.....	130
---	-----

ŞEKİLLER

Şekil 2.1. Antalya- Kaleiçi	9
Şekil 2.2. Tarihi Safranbolu Şehri- Kış Görüntüsü	9
Şekil 2.3. Konya- Çatalhöyük	15
Şekil 2.4. Diyarbakır- Çayönü	16
Şekil 2.5. Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne)	19
Şekil 3.1. Angora 17. Yüzyılda Yapılmış Bir Tabloda (Ryksmuseum/ Hollanda) ..	36
Şekil 3.2. P. Lucas'ın Seyahatnamesinde Ankara Krokisi (1712)	37
Şekil 3.3. 1900'lü Yıllarda Ankara Kalesinden Samanpazarı, Hamamönü, Hacettepe, Seyranbağları'nın Görünüşü	39
Şekil 3.4. Balıkpazarı Caddesi (1853)	40
Şekil 3.5. Eski Ankara Evleri (Tarihsiz)	41
Şekil 3.6. Carl C. Lörcher Ankara Planı (1924)	43
Şekil 3.7. Carl Christoph Lörcher'in İşçi Kolonileri İçin Eskizi (1925)	44
Şekil 3.8. Prof. Hermann JANSEN Ankara İmar Planı (1932)	46
Şekil 3.9. İptal Edilen Jansen Planı	47
Şekil 3.10. Ulus Koruma Islah İmar Planı	49
Şekil 3.11. Ankara Sokaklarında Oduncular (Tarihsiz)	51
Şekil 3.12. Ticari Hayatın Canlı Olduğu Balıkpazarı Caddesi (Tarihsiz)	52
Şekil 3.13. 1920'li Yıllarda Hamamönü'nde Sokak ve Yapılar	53
Şekil 3.14. Osmanlı'da Bir Mahalle(Tarihsiz)	54
Şekil 3.15. Ankara'da Işıklandırma, 1984 Yılındaki Durumu. Kalekapısı No. 9	57
Şekil 4.1. Müfit Arif Efendi- Sofasız Plan Tipi (Gaziantep)	62
Şekil 4.2. Eyyanlı, Köşklü, Sekili, Dış Sofalı Karakteristik Bir Türk Evi Plan Şeması	63
Şekil 4.3. İki Yüzlü İç Sofalı Plan Tipi	63
Şekil 4.4. İki Yüzlü İç Sofalı Plan Tipi	64
Şekil 4.5. Oval Orta Sofalı Ev Planına Ait İdeal Tipi	64
Şekil 4.6. Zemin Kat: Taş, Birinci Kat: Taş	66
Şekil 4.7. Zemin Kat: Taş, Birinci Kat: Ahşap Karkas Üstü Sıva	66
Şekil 4.8. Zemin Kat: Ahşap Karkas, Birinci Kat: Ahşap Karkas Üstü Sıva	67
Şekil 4.9. Ahşap Kirişler	68

Şekil 4.10. Ahşap Ev – Kuzey Anadolu'dan Bir Örnek (Ahşap İskelet)	68
Şekil 4.11. Kiremit Örtülü Meyilli Çatılar	69
Şekil 4.12. Saçaklara Ait Çeşitli Uygulamalar	70
Şekil 4.13. Geleneksel Türk Evinde Çeşitli Mağ Örnekleri	71
Şekil 4.14. Geleneksel Türk Evinin Tipolojik Analizi	72
Şekil 4.15. Şehirlere Göre Çıkma Örnekleri	73
Şekil 4.16. Tek Bindirmeli Basit Konsol Çıkma Örneği	74
Şekil 4.17. Tek Bindirmeli Basit Konsol Çıkma Örneği	74
Şekil 4.18. Göğüslemeli Konsol Çıkma Örneği	75
Şekil 4.19. Dış Sofa Görüntüsü	76
Şekil 4.20. Geleneksel Türk Ailesinin Yaşam Tarzının Yansıtıldığı Bir Oda Görünümü	76
Şekil 4.21. Tipik Bir Geleneksel Türk Evi Odası	77
Şekil 4.22. Tipik Bir Geleneksel Türk Evi Odası	77
Şekil 4.23. Eski Ankara Evleri'nde Pencere Parmaklıkları	79
Şekil 4.24. Eski Ankara Evi Pencere Detayı	79
Şekil 4.25. Ahşap Pencere Kepenk Örnekleri	80
Şekil 4.26. Ahşap Pencere Kafes Örnekleri	80
Şekil 4.27. Kim Geldi Pencereleri	81
Şekil 4.28. Kim Geldi Pencereleri	81
Şekil 4.29. Kamil Paşa Konağı – Kim Geldi Penceresi (1800'lü Yılların Sonu)	82
Şekil 4.30. Değişik Avlu Kapısı Örnekleri	83
Şekil 4.31. Değişik Giriş Kapısı Örnekleri	83
Şekil 4.32. Kapının Açık ve Kapalı Olduğu Durum	84
Şekil 4.33. Eski Ankara Evi Tavan Kaplama ve Nakışları	85
Şekil 4.34. Eski Ankara Evleri'nde Tavanlarda Kaplama Çeşitleri	86
Şekil 4.35. Eski Ankara Evlerinde Merdivenler	88
Şekil 4.36. Geleneksel Türk Evinde Merdiven Örneği	89
Şekil 4.37. Eski Ankara Evi Dolap Örneği	90
Şekil 4.38. Dolap Nakışları	90
Şekil 4.39. Türk Evinde Dolap ve Gusülhane Örneği	91
Şekil 4.40. Türk Evinde Ocak Örneği	92

Şekil 4.41. Eski Ankara Evi Plan Örneği	95
Şekil 5.1. Hamamönü- Panayır Yeri- A. Müderrisoğlu (Tarihsiz)	96
Şekil 5.2. 1711 Tarihli Pitton Tournefort Ankara Gravürü	97
Şekil 5.3. Hacettepe Senti- BELKO (Tarihsiz)	99
Şekil 5.4. Ankara Hamamönü Senti ve Çevresi	100
Şekil 5.5. Hamamönü Caddesi- VEKAM (Tarihsiz)	101
Şekil 5.6. Restorasyon Öncesi Hamamönü Konut Örneği	103
Şekil 5.7. Eski Hamamönü	104
Şekil 5.8. Eski Hamamönü	104
Şekil 5.9. Hamamönü Bölgesi Vaziyet Planı	106
Şekil 5.10. Dutlu Sokak'ın Eski ve Yeni Durumu	107
Şekil 5.11. Dutlu Sokak'ın Eski ve Yeni Durumu	107
Şekil 5.12. Sarıkadın Sokak'ın Eski ve Yeni Durumu	108
Şekil 5.13. Sarıkadın Sokak'ın Eski ve Yeni Durumu	108
Şekil 5.14. Sanat Sokağı	109
Şekil 5.15. Dökülmüş Sıvalar ve Çürümüş Ahşap Çıkma	110
Şekil 5.16. Çürümüş Ahşap Saçaklar ve Aktarılması Gereken Çatılar ve Statik Sorunu Olan ve Tehlike Yaratan Bir Yapı	111
Şekil 5.17. Mehmet Akif Ersoy Sokak Eski – Yeni Hali	111
Şekil 5.18. Restorasyon Öncesi-Sonrası Teknik Çizimleri (Zemin Kat Lokanta ve Üst Kat Konut Olarak Kullanılan Bir Yapı)	112
Şekil 5.19. Restorasyon Öncesi-Sonrası Teknik Çizimler	112
Şekil 5.20. Karacabey Camii	114
Şekil 5.21. Taceddin (Sultan) Camii ve Dergahı	115
Şekil 5.22. Taceddin (Sultan) Camii ve Dergahı	115
Şekil 5.23. Mehmet Akif Ersoy Evi Olarak Adlandırılan Yapı	116
Şekil 5.24. Beynamlızade Konağı Eski ve Yeni Hali	117
Şekil 5.25. Beynamlızade Konağı Eski ve Yeni Hali	117
Şekil 5.26. Tarihi Kabakçı Konağı Restorasyon Sonraki Durumu	117
Şekil 5.27. Kamil Paşa Konağı Rekonstrüksiyon Çalışmaları Başlamadan Önceki Durumu	118
Şekil 5.28. Kamil Paşa Konağı Rekonstrüksiyon Çalışmaları Başlamadan Önceki	

Durumu	118
Şekil 5.29. Kamil Paşa Konağı İmar Planındaki Konumu	119
Şekil 5.30. Kamil Paşa (Tarihsiz)	120
Şekil 5.31. Kamil Paşa Konağı'nın 1800'lü Yılların Sonundaki Hali	121
Şekil 5.32. Osman Zeki Öğretmenoğlu ve Ailesi	122
Şekil 5.33. Kamil Paşa Konağına Tescil Fişinin Üst Bölümü (Tarihsiz)	123
Şekil 5.34. Kamil Paşa Konağı Tescil Fişinin Alt Bölümü (Tarihsiz)	124
Şekil 5.35. Kamil Paşa Konağı Lokasyonu	125
Şekil 5.36. Kamil Paşa Konağı Eski Hali	126
Şekil 5.37. Rekonstrüksiyon Projesi	128
Şekil 5.38. Restitüsyon Projesi	129
Şekil 5.39. Rekonstrüksiyon Uygulamasından Sonra Kamil Paşa Konağı'nın Ön Görünümü	131
Şekil 5.40. Rekonstrüksiyon Uygulamasından Sonra Kamil Paşa Konağı'nın Arka Cephesi ve Avlusu	132
Şekil 5.41. Avludan Bahçe Merdiveninin Görünüşü	132
Şekil 5.42. Kamil Paşa Konağı – Taşlık	133
Şekil 5.43. Kamil Paşa Konağı –İç Mekan Görseli (Zemin Kat)	133
Şekil 5.44. Kamil Paşa Konağı – Giriş ve Taşlık	134
Şekil 5.45. Kamil Paşa Konağı – Oda Örneği (1. Kat)	134
Şekil 5.46. Kamil Paşa Konağında Uygulanmış Olan Dolap Örnekleri	135
Şekil 5.47. Kamil Paşa Konağında Uygulanmış Olan Sedir	135
Şekil 5.48. Kamil Paşa Konağında Uygulanmış Olan Tavan Örneği	136
Şekil 5.49. Kamil Paşa Konağında Uygulanmış Olan Tavan Örneği	136
Şekil 6.1. Hamamönü'nde Yıkılan ve Yeni Yapılan Yapılar	138
Şekil 6.2. Hamamönü Bina Onarım Teknikleri	139
Şekil 6.3. Bölge Sakininin Yazmış Olduğu Mektup	140
Şekil 6.4. Hamamönü- Yeni Sokak Düzenlemeleri (Sarıkadın Sokak)	142
Şekil 6.5. Hamamönü- Yeni Sokak Düzenlemeleri (Dutlu Sokak)	142
Şekil 6.6. Hamamönü Bölgesinde Bulunan İşletmeler	143
Şekil 6.7. Hamamönü Bölgesinde Bulunan Dükkanların Tabelaları	144
Şekil 6.8. Eski Ankara Sokaklarına Bir Örnek-A. Yüksel(Tarihsiz)	145

Şekil 6.9. İzmir- Kula Geleneksel Sokak Dokusu Örneği	145
Şekil 6.10. Envanter Arşivine Ait Rekonstrüksiyon Sonrası Kamil Paşa Konağı Mimari Özellikleri	146
Şekil 6.10. Kamil Paşa Konağı Uygulama Sonucu Oluşan Hali	149
Şekil 6.11. Kamil Paşa Konağı Uygulama Sonucu Oluşan Hali	149
Şekil 6.12. Kamil Paşa Konağı'nın Eski Görselleri	149
Şekil 6.13 Kamil Paşa Konağı'nın Eski Görselleri	149
Şekil 6.14. Kamil Paşa Konağı'nın Yeni Görseli	150
Şekil 6.15. Avludan Bir Görünüş (Kömürlük ve Kümes)	150
Şekil 6.16. Belediyenin Uygulamış Olduğu Avlu	151
Şekil 6.17. Yan Komşu Duvarını ve Havuzu Gösteren Bir Fotoğraf	151
Şekil 6.18. Belediyenin Uygulamış Olduğu Avludan Başka Bir Görsel	152
Şekil 6.19. Eski Bahçeye Dair Görseller	153
Şekil 6.20. Eski Bahçeye Dair Görseller	153
Şekil 6.21. Geleneksel Türk Evinde Oda İçinden Bir Perspektif	154
Şekil 6.22. Ailenin Sofada Çekinmiş Olduğu Bir Görsel	155
Şekil 6.23. Belediye Tarafından Uygulamış Olan Ayna ve Büfe Örneği (2. Kat) ...	155
Şekil 6.24. Belediye Tarafından Uygulamış Olan İç Mekan Örneği ve Keson	156
(2. Kat)	156
Şekil 6.25. Belediyenin Uygulamış Olduğu Sedir	156
Şekil 6.26. Geleneksel Bir Türk Evinde Odaların Gündüz ve Gece Hali & Sedirler	157
Şekil 6.27. Belediye Tarafından Uygulamış Olan Tavan Örneklerinden Biri	158
Şekil 6.28. Belediye Tarafından Uygulamış Olan Tavan Örneklerinden Biri	158
Şekil 6.29. Çıtakâri Tavan Örnekleri	158
Şekil 6.30. Sık Kullanılan Çıtakâri Uygulamaları Desenleri	158
Şekil 6.31. Kündekâri Tavan Örnekleri	159
Şekil 6.32. Belediyenin Uygulamış Olduğu Ahşap Pervaz	159
Şekil 6.33 Belediyenin Çalışma Atölyesi Olarak Dönüştürdüğü Odadaki Gömme Dolap Örnekleri	160
Şekil 6.34. Belediyenin Uygulamış Olduğu Gömme Dolap Örnekleri	160
Şekil 6.35. Geleneksel Türk Evinde Oda ve Gömme Dolapların Düzeni	161

Şekil 6.36. Geleneksel Ahşap Sürme Pencere	162
Şekil 6.37. Rekonstrüksiyon Projesi- 1. Kat Tip Pencere Detayı	162
Şekil 6.38. Rekonstrüksiyon Projesi- 2. Kat Tip Pencere Detayı	163
Şekil 6.39. Oda Pencere Genişliklerine Dair Fikir Olması Amacıyla Paylaşılan Bir Fotoğraf.....	164
Şekil 6.40. Belediyenin Uygulamış Olduğu Pencere Örneği(2. Kat)	164
Şekil 6.41. ‘Yemek Odası Üzerindeki Çatılı Balkon’ İfadesiyle Paylaşılan Fotoğraf	165
Şekil 6.42. ‘Bahçeden Camlı Balkonun Görünümü’ İfadesiyle Paylaşılan Fotoğraf	166
Şekil 6.43. Belediyenin Uygulamış Olduğu Cumba	166
Şekil 6.44. Geleneksel Türk Evi Korkuluk Örnekleri	167
Şekil 6.45. Rekonstrüksiyon Projesi- Merdiven Korkuluk Detayı	167
Şekil Ek 1.1. Restitüsyon Projesi- Zemin Kat Planı	189
Şekil Ek 1.2. Restitüsyon Projesi- 1. Kat Planı.....	190
Şekil Ek 1.3. Restitüsyon Projesi- 2. Kat Planı.....	191
Şekil Ek 1.4. Restitüsyon Projesi- A-A Kesiti	192
Şekil Ek 1.5. Restitüsyon Projesi- B-B Kesiti	192
Şekil Ek 1.6. Restitüsyon Projesi- C-C Kesiti	193
Şekil Ek 1.7. Restitüsyon Projesi- Ön Görünüş	193
Şekil Ek 1.8. Restitüsyon Projesi- Arka Görünüş	194
Şekil Ek 1.9. Restitüsyon Projesi- Sol Yan Görünüş	194
Şekil Ek 1.10. Restitüsyon Projesi- Vaziyet Planı.....	195
Şekil Ek 2.1. Rekonstrüksiyon Projesi- Zemin Kat Planı	196
Şekil Ek 2.2. Rekonstrüksiyon Projesi- 1. Kat Planı	197
Şekil Ek 2.3. Rekonstrüksiyon Projesi- 2. Kat Planı	198
Şekil Ek 2.4. Rekonstrüksiyon Projesi- A-A Kesiti	199
Şekil Ek 2.5. Rekonstrüksiyon Projesi- B-B Kesiti	199
Şekil Ek 2.6. Rekonstrüksiyon Projesi- C-C Kesiti	200
Şekil Ek 2.7. Rekonstrüksiyon Projesi- Ön Görünüş.....	200
Şekil Ek 2.8. Rekonstrüksiyon Projesi- Arka Görünüş.....	201
Şekil Ek 2.9. Rekonstrüksiyon Projesi- Sol Yan Görünüş	201

Şekil Ek 2.10 Rekonstrüksiyon Projesi- Vaziyet Planı 202

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Tarihin, yazılması kadar, korunması da önem taşır. Günümüzün giderek artan gökdelenleri, alışveriş merkezleri ve benzeri yeni yapıları arasında, geçmişimizden kalan tarihi yapıların sayısı giderek azalmakta; var olanlar ise genellikle kendi haline bırakılmaktadır. Ancak bu genellemeyi bazı istisnalar bozmaktadır. Tarihi eserlerin ve binaların korunması, tarihi yapıların bozulmadan gelecek nesillere aktarılması için dünyada ve ülkemizde bir çok tarihi mekân koruma çalışması yapılmaktadır. Bu çalışmalar, devletin planlamasında ve mimarların ve şehir plancılarının yönlendirmeleri dâhilinde gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmaların belli başlı kriterlere göre gerçekleştirilmesi ve denetlenmesi gerekmektedir.

Ülkemizin başkenti olan Ankara, tarihi Paleolitik devire kadar dayanan ve bu nedenle tarihi yapıların ve dokuların sık sık karşılaşılabilirdiği bir şehirdir. Yıllar içerisinde şehirde bir takım planlar yapılmış ve tarihi doku bilinçli veya bilinçsiz olarak yıpratılmıştır. Son yıllarda kent dokusunun yeniden değerlendirilmesi çalışmaları kapsamında Ankara – Hamamönü semtinde yürütülen çalışmalarda da tarihi dokuya yönelik düzenleme ve koruyucu çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışma, hem genel olarak tarihi mekan ve koruma kavramları konularını irdeleyecek, hem Türk evlerinin tarihi ve genel özelliklerini sunacak, hem de özel olarak Hamamönü’nde yürütülen restorasyon, restitüsyon ve rekonstrüksiyon çalışmaları kapsamındaki tarihi Kamil Paşa Konağı’nı inceleyecektir. Çalışmanın daha aydınlatıcı olması için sık sık fotoğraflara ve plan şemalarına yer verilmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, tarihi mekanların korunması konusunda literatür taraması yaparak ve gerekli bir takım tanımlamaları açıklayarak, tarihi mekanların korunması hakkında eleştirel bir yaklaşım sunmaktır. Çalışmada, geleneksel Türk konut mimarisi ve bunun örneklerinden biri olan tarihi Ankara evleri incelenecektir. Kültürel miras alanı olan Hamamönü bölgesi ve bölgedeki tarihi Ankara konaklarının, 19. Yüzyılda inşa edilen Kamil Paşa Konağı örneğinde, sağlıklaştırma çalışmaları sonucunda günümüzdeki durumları belirlenmiş ve uğramış olduğu mimari değişimler saptanmaya çalışılmıştır. Hamamönü bölgesinde yapılan Sağlıklaştırma Projesi genel hatlarıyla ve Kamil Paşa Konağında yapılan rekonstrüksiyon çalışması detaylı bir şekilde, uluslar arası ölçütler ve kriterler ışığında ve geleneksel Türk evleri olarak adlandırılan yapılarla karşılaştırılarak eleştirel bir bakış açısıyla incelenmiştir.

Çalışmanın bir diğer amacı da, geleneksel Türk evi olarak adlandırılan yapıların biçimlenmesini sağlayan iç mekan kurgusunu, Kamil Paşa Konağı'nda yapılan rekonstrüksiyon çalışması kapsamında incelemek ve iç mekan özelliklerinin geleneksel tarihi dokuyu ne ölçüde yansıttığı ele almaktır. Araştırmanın, gelecekteki Ankara-Hamamönü bölgesinde yapılacak araştırmalar için önemli bir belge niteliği olacağı umut edilmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmanın kapsamı, geleneksel Türk evi olarak adlandırılan evlerin mimarisini, Hamamönü bölgesinde bulunan sokak dokusu ve tarihi yapıları, bölgenin ve yapıların karakteristik özelliklerini, tarihsel süreçteki oluşumlarını, tarihi dokunun günümüze ulaşamama sebeplerini içermektedir. Bölgede tarihi çevre koruma kapsamında yapılan çalışmalara değinilecektir. Tarihi kültürel miras alanı olan

Hamamönü bölgesi, yıllarca bakımsız kalmış ve kaderine terk edilmiş bir durumdaydı. Altındağ Belediyesi tarafından 2004 yılında başlatılan ve hala süregelen sokak sağlıklılaştırma çalışmaları ile bölge yeniden canlandırılmış ve kent dokusuna dâhil edilmiştir. Bu sokak sağlıklılaştırma çalışmaları, sadece anıt kapsamında kalmamış bölgedeki yapılar yeniden restore edilmiştir. Araştırmanın sınırlılıkları kapsamında, Hamamönü bölgesi ve Kamil Paşa Konağı ve çevresi incelenecektir.

1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Geleneksel Türk evi olarak adlandırılan evlerin bir yansıması olan Ankara evlerini inceleyebilmek için öncelikli olarak geleneksel Türk evi karakteristikleri incelenmiştir. Geleneksel Türk evlerinin mimari özellikleri, tipolojileri, yapı malzemeleri ve Ankara evlerini oluşturan mekânsal öğeler incelenmiştir. Geleneksel Türk konut mimarisinin ve Ankara evlerinin genel özellikleri, sokak dokuları, Ankara'nın ve bölgenin günümüze gelene kadar geçirmiş olduğu değişimler, restorasyon sonrası bölgenin ve Kamil Paşa Konağı'nı oluşturan mekânların ne kadar geleneksel dokuyu yansıttığı incelenmiştir. Yeniden Ankara'ya kazandırılan, kültürel miras değeri taşıyan Hamamönü bölgesi ve Kamil Paşa Konağı'nı kapsayan araştırmanın yöntemini, konu hakkında literatür taraması yapmak ve Hamamönü Kamil Paşa ve Konağı çevresinde yapılan alan çalışmaları, nitel araştırmalar ve benzer yapılarla karşılaştırmalar oluşturmaktadır. Veri toplama araçları; literatür çalışmasında ikincil kaynaklar; Ankara Kültür Varlıklarını Koruma ve Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, Altındağ Belediyesi ve TOKİ'nin restorasyon çalışmaları hakkındaki kitapçıkları ve Hamamönü Kamil Paşa Konağı ve çevresinde yapılan analiz çalışmalarıdır. Ancak, Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Kamil Paşa Konağı'na ait belge, bilgi ve çizimleri kısıtlı olarak paylaştığı için, Konağın geçmiş haline ait görseller ve çizimler tam okunaklı olmamıştır.

1.4. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırmanın düzeni, literatür çalışması, tanımların sunulması, geleneksel Türk konut mimari yapısı ve Ankara evleri hakkında bilgi ve Hamamönü bölgesinde uygulanmış olan sokak sağlıklılaştırma projesinin ve Kamil Paşa Konağında yapılan rekonstrüksiyon çalışmasının analizi şeklindedir. Birinci bölüm, çalışmanın giriş kısmından oluşmaktadır; bu bölümde araştırmanın amacı, yöntemi ve düzeni açıklanmıştır. İkinci bölümde korumanın tarihi ve uluslararası tarihi koruma ölçütleri anlatılmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda kültürel miras ve kentsel restorasyon kavramlarına değinilmiştir. Bu bölümün amacı, çalışmanın altyapısını oluşturmaktır. Üçüncü bölümde, Cumhuriyet sonrası Ankara'nın kent tarihi ve kentsel oluşum süreci, bu süreçte tasarlanmış olan Lörcher ve Jansen planlarıyla birlikte anlatılmaktadır. Eski Ankara'nın Sokak dokusu ve mahalle kavramı da bu bölümde verilmiştir. Dördüncü bölüm, geleneksel Türk konut mimari yapısı hakkında kavramsal boyutta olup, beşinci bölümde Hamamönü bölgesinde uygulanmış olan sokak sağlıklılaştırma projesi kapsamında yapılan uygulamalar ve Kamil Paşa Konağı'nda uygulanan rekonstrüksiyon çalışmasının incelemesi kısmına geçilmiştir. Altıncı bölüm, yapılan uygulamanın, kavramsal boyuttan da faydalanarak, analizini içermektedir, bu bölümde Konağın eski hali ile rekonstrüksiyondan sonraki halleri, cephe analizi, avlu analizi ve iç mekân öğelerinin analizi şeklinde karşılaştırılmıştır. Son bölümde sonuç ve öneriler kısmına yer verilmiştir.

II. BÖLÜM

KORUMANIN TARİHİ VE KÜLTÜREL ÇEVRE BAĞLAMINDA İRDELENMESİ

2.1. KORUMA KAVRAMI VE GENEL YAKLAŞIMLAR

Var olan maddi ve manevi değerlerin sürdürülebilirliği ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için, korunmaları gerekmektedir. Koruma kavramı pek çok farklı biçimde düşünülebilir; bir anne- babanın evladını koruması, devletin halkını koruması, insanların yaşadıkları çevreyi korumaları gibi. Bu çalışmanın ele aldığı koruma kavramı; daha çok manevi değerleri olan fiziki varlıkların korunmasına ilişkindir.

Bir varlığın korunması gereksinimi, o varlığı tehdit eden unsurların olduğuna işaret eder. Bunu, yapıların korunmasına indirgediğimizde, önce bu tehdit unsurlarının ne olduğuna bakmak gerekir. Bu unsurlar doğa olayları ve insan eliyle olan bozulmalardır. Bir de zamanın yapıları etkileyen bir unsur olduğunu eklemek gerekir. Doğa olayları içerisinde doğal afetler ve yağmur, kar gibi hava olaylarının aşındırıcı etkisi düşünülebilir. Tüm bu unsurlar birleştiğinde, mimari yapıların ilk günkü haliyle korunması ya da yenilenecek sağlamlştırılması şart olmuştur. Belirli bir süre boyunca içinde insan yaşamayan veya herhangi bir faaliyetin (müze, restoran gibi) gerçekleştirilmediği yapıların zamanla yıkılacak hale geldiği sık sık gözlemlenmektedir. Koruma kavramı günümüzde anıtsal yapılardan çıkarak sivil mimari yapılara da ulaşmıştır; sonuç olarak da koruma kavramı dediğimizde “artık anıtsal tek yapıların değil, kentsel parçaların korunması anlaşılmaktadır”.¹ Kent bütününde korunması gereken yerler ile yıkılıp yenisinin yapılması gereken yapılar ayrıştırılarak bir kısmının yenisini inşa edilirken bir kısmı restorasyon ve koruma çalışmalarıyla yaşamaya devam ettirilmektedir.

---

¹ Hasan Özbay, “Koruma Kavramı Üzerine”, **Mimarlık Dergisi**, Mimarlar Odası Yayınları, Sayı 88/2, Ankara, 1988, , s.33.

Giderek artan çarpık yapılaşmayla ve küreselleşmeyle beraber, tarihi yapıların korunma gereksinimi de artmıştır. Sanayi devriminin ardından gelen değişimlerin ve tahribatın, kırsal bölgelerden giderek artan şehirlere göçün ve küreselleşme akımlarının etkileriyle tarihi dokular zarar görmeye başlamıştır ve önlem alınmadığında tarihi dokular yok olabilmektedir.² Bu bakımdan koruma kavramının, mimari açıdan kentlerde tarihi yapılar için dikkat ve titizlikle kullanılması ve uygulanması gerekmektedir. Burada da en büyük görev elbette vatandaşlara ama daha da çoğu kent ve kırsal bölge yönetimlerine düşmektedir. Kırsal yörelerde çarpık yapılaşma, kentlere nazaran daha düşük olduğundan halen daha kullanılabilen ve bakımlı pek çok tarihi yapı olsa da, her bölgede koruma kavramı için kanunlar ve stratejiler geliştirilmeli, önlemler alınmalıdır. Koruma kavramının tarihi koruma anlamında incelenmesi ve tarihi kent dokusu kavramı bir sonraki başlıkta incelenecektir.

2.2. TARİHİ ÇEVRE KORUMA VE TARİHİ KENT DOKUSU KAVRAMLARI

Tarihi koruma anlamında Türkiye’de uzun yıllar boyunca yalnızca cami, medrese, han, türbe gibi anıtsal yapıların korunması için adımlar atılmış; bu adımlarda da çevrelerden soyutlama gözlemlenmiştir.³ Batıdaki bir anıtın tek başına ve bulunduğu çevreyle birlikte yarattığı etkilerin farklı olduğu görüşünün uluslararası boyutta resmiyet kazanması 1931 tarihlidir.⁴ Ülkemizde bu farkındalık, ancak son 50 – 60 yılda gündeme gelebilmiştir.

Tarihi çevre kavramı hakkında, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadarki süreçte bütün evrelerin oluştuğu fiziki mekânı genel olarak çevre olarak nitelemekte; çevre kavramı tarihi süreçte toplumun bilincini oluşturan bir kültürel kavram olarak ele alınırsa da değişmelerle ve yeniliklerle örgülü her türlü etmenlerin

² Banu Karakan Cingöz, “Koruma Amaçlı İmar Planlarına Eleştirel Bir Yaklaşım; Afyonkarahisar Örneği”, **Dosya 14.2-Tarihi Çevrede Koruma:Yaklaşımlar, Uygulamalar**, Ankara, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, 2009, s.6.

³ Yıldız Sey, “Sürdürülebilir Kalkınma / Tarihi Kültürel Mirasın Korunması”, **TÜBİTAK Vizyon 2023 Panelleri**, Ankara, 2003, s.1.

⁴ İlgili Tüzük: **Carta Del Restauro**, Roma, Madde: 6, 1931.

ve ögelerin bütünü olduğunu belirtmektedir.⁵ Bu açıdan bakarsak, tarihi çevrenin bu toplumsal yönden ne kadar önem teşkil ettiği görülmektedir.

1983 tarihli Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanuna göre ise tarihi çevre, yerleşim bölgelerinde eski zamanlardan günümüze dek geçen sürede yaşamış toplulukların meydana getirdiği kültür ve medeniyetlerinin bir birikimi ve çıktısıdır; yaşadıkları dönemlerin farklı özellikleriyle fiziksel mekân oluşturan ve kalıntılarla, çeşitli tarihi olaylara tanıklık etmiş ve korunmaları gereken ortamlardır. Tarihi çevre kavramı ve tarihi kent dokusu kavramı arasında sıkı bir ilişki vardır. Tarihi çevrenin öneminin anlaşılması ve korunması; tarihi kent dokusunun korunmasını beraberinde getirmektedir.⁶

Tarihi çevreler içerisinde bulunan kültürel ve her türlü doğal öge, bölgenin mimari ve sosyal kimliğini yansıtmaktadır. Örneğin, bir konutun bahçesinde bulunan ağaçlar, o bölgenin iklimine ve nelerin yetişmeye elverişli olduğuna, konutun korunmuş ya da ayakta kalabilen kısımları yapının plan tipolojisine, geleneksel Türk evlerinde bulunan kim geldi pencereleri dönemin mahremiyet olgusuna ışık tutmaktadır.⁷

Mimari eserler, toplumların uygarlığının en önemli sembollerinden kabul edilmektedir. Tarih boyunca her çağda, günlük insan yaşantısı ile mimari yapılar arasında “organik bir bağ olmuştur”.⁸ Bu açıdan bakıldığında, beşeri ve toplumsal ilişkilerin ve yapıların tarihine bakmak için en önemli kaynaklardan ikisi geleneksel konutlar ve kent yapılarıdır. Her yapı, her tarihi doku bir belge gibidir. Bu yüzden bu ‘belge’lerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için çalışmalar yürütülmektedir.

⁵ Mehmet Tuncer, “Avrupa’da Tarihsel ve Kültürel Çevre Korunması” (Erişim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2012/02/avrupada-tarihsel-ve-kulturel-cevre.html>, 15 Mart 2013.

⁶ 2863 Sayılı ve 21.7.1983 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Madde:3, (Erişim) www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.doc, 20 Nisan 2013.

⁷ N. Gül Asatekin, “Kültür ve Doğa Varlıklarımız-Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?”, **T.C.Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları**, DÖSİMM Basımevi, Ankara, 2004, s.7.

⁸ Ziya Utkutuğ; Işık Aksulu; Gediz Urak; Aysu Akalın; Hakan Sağlam; Mediha Gültek. “Tarihi Çevre Koruma – Yenileme Çalışmalarında Kentsel Bölge Ölçeği: Ankara Kale Önü Koyunpazarı Yokuşu Koruma – Geliştirme Projesi”, **Ankara Üniversitesi Dergisi**, 2012, s.422.

Ülkemizde tarihi çevreler, 1973 yılından günümüze kadar korunacak değer olarak yasa kapsamındadır.⁹ Tek yapı niteliğine sahip anıtsal binalar ise hangi kuruma aitlerse ona göre değerlendirilmektedirler. Bu sebeple korumanın sistematik bir biçimde ilerlemediği görülür¹⁰ Tarihi çevre koruma kavramında, koruma kavramı çok yönlüdür. Bu sebeple sorunlar da artmaktadır. “En azından "çevre" söz konusu olduğunda, ele alınması gereken eski yapı sayısı artmakta, bu yapıların her biri de, kendine özgü sorunlarıyla ayrı bir özen ve çalışma gerektirmektedir”.⁸ Tarihi koruma kavramı için Hasol ise, “Koruma; tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemleri almaktır” şeklinde bir tanımlama getirmiştir.¹¹ Burada gerekli önlemlerin neler olacağı, idari birimler tarafından belirlenir ve uygulamaya konur. Bu yüzden tarihi çevre korumayla ilgili yasalara ve düzenlemelere ihtiyaç duyulur.

Tarihi çevre, ölçeğe bağlı olarak üç grupta incelenmektedir:

1.Tarihi Çevre: Tarihi çevreler, yaşanılan dönemlerin izlerini taşıyan yerleşmelerdir, günümüz ve geçmiş arasında bir köprü görevi yaparlar. Tarihi çevre, bir veya birkaç sokaktan oluşan kültürel, tarihsel, sanatsal, mimari ve anıtsal değerlerin bütünüdür.¹² Örnek: Ankara’da kale ve çevresi, Antalya Kaleiçi, Bursa’da Hanlar bölgesi vb....

⁹ İlgili Yasa İçin Bkz.: 1710 Sayılı ve 25.4.1973 Tarihli Eski Eserler Kanunu, Madde: 1.

¹⁰Nur Akın, “Türkiye’de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar”, **Mimarlık Dergisi**, TMMOB Mimarlık Odası Yayınları, Sayı 228, Ankara, 1988, s.40.

¹¹ Doğan Hasol, **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul,1988, s.65.

¹² Murat Özyaba, vd. **Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı**, Akademik Kitabevi Yayınları, Trabzon, 2004, s.424.

Şekil 2.1. Antalya- Kaleiçi ¹³

2. Tarihi Kent: Tarihi kent kavramında, tarihi, mimari, arkeolojik ve anıtsal değer taşıyan öğeler ve bunlarla etkileşim içinde olan dokular, bir bütünlük içerisinde. ¹⁴. Çatalhöyük, Pompeii, Efes, Perge, Safranbolu vb...

Şekil 2.2. Tarihi Safranbolu Şehri- Kış Görüntüsü ¹⁵

---

¹³ (Erişim) <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR,67576/genel-bilgi.html>, 26 Nisan 2014.

¹⁴ Murat Özyaba, vd., **a.g.e.**, s.426.

¹⁵ (Erişim) <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44426/safranbolu-sehri-karabuk.html>, 26 Nisan 2014.

3. Tarihi Bölge: Birden fazla kentin bulunduğu bu kavramda, yine tarihi, mimari, anıtsal ve arkeolojik açılardan bir bütün olması gereklidir. Mezopotamya, Mısır, Orta Asya, Hazar Denizi, vb. ¹⁶

Toplumların tarih boyunca oluşturdukları mekânlar, kültürel yapılarını meydana getirir. Bir mekânın tarihi olduğunu ifade ederken ‘eski’ kelimesi sıkça kullanılmaktadır. Bu kelime, hem fiziksel hem de kullanım bakımından eskimeyi ifade eder. Arabacıoğlu ve Aydemir’in ifade ettiği gibi, mekânlar toplumların kültürlerinin bir parçası olduğu için, tarihi nitelik de taşırlar; “Tarihi kent dokuları, geçmiş uygarlıkların sosyal ve kültürel ve ekonomik yapısını, yaşam felsefesini, estetik kaygılarını yansıtan, insan ölçeğinde düzenlenmiş mekânlardır”.¹⁷ Bu yüzden toplumların tarihinin korunmasında tarihi kent dokusu kavramının korunmasının da önemi büyüktür.

2.3. TARİHİ ÇEVRE KORUMA PLANLAMASININ TARİHSEL SÜRECİ

Tarihi yapıların korunmasını gerektiren pek çok neden vardır; toplumdaki bilinçsizlik, ilgisizlik, bakımsızlık, gereken önlemlerin alınmaması, zamanın etkileri ve iklimsel ve mevsimsel olaylar gibi. Tüm bu etkenlerin önüne geçebilmek ve olası etkilerini ortadan kaldırmak için, tarihi yapıların belirli bir düzen ve intizam içinde, özen gösterilerek korunması gerekmektedir. Gelişigüzel koruma çalışmaları uzun vadede sonuç vermeyecektir. Bu yüzden çeşitli koruma planlamalarının yapılması ve bunların da devlet tarafından çeşitli teşvikler, maddi yardımlar, olanaklar ve kanunlarla desteklenmesi gerekmektedir. Kanunlar çerçevesinde koruma planları oluşturulması, yapıların korunmasını büyük ölçüde destekleyecektir. Ancak bu kanunların sınırlandırıcı değil, destekleyici ve genişletici özellikte olması gerekmektedir.

¹⁶ Murat Özyaba, vd., **a.g.e.**, s.428.

¹⁷ F.Pınar Arabacıoğlu, Işık Aydemir, “Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı”, **YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi**, Cilt 2, Sayı 4,2007, s.205.

Tarihi eserlerin korunmasında amaç, eserlerin bütünlüklerini bozmadan gelecek nesillere aktarılmalarını sağlamaktır. Bunu yaparken eserlerin özgün dokusunu koruyarak tarihi belge niteliklerini korunması esastır.¹⁸

Ülkemizde genellikle koruma çalışmaları kent ölçeğinde veya tek yapı seviyesinde sürdürülmektedir. Tüm bu çalışmalarda karar alma ve denetleme bakımından kopukluk sıkıntıları yaşanmaktadır. Çeşitli sosyo-ekonomik sorunlar da kültürel bütünlüğün yansıtılmasında sıkıntılar yaratmaktadır.¹⁹ Bu nedenler, korumanın planlanmasındaki eksikliklerin varlığını göstermekte ve duyulan ihtiyaca işaret etmektedir. Kent parçası düzeyindeki koruma çalışmalarına daha yeni başlandığı söylenebilir. Kent ölçeğinde koruma için alınan kararlar bağlayıcı olmamaktadır. Tek yapı ölçeğine baktığımızda ise geleceğe dair kültürel ve ekonomik düzeydeki beklentiler önemli rol oynar. Bunların sonucunda, tarihi değeri olan yapılar ve dolayısıyla da kentin genel yapısı hızla yok olmaktadır.²⁰

Ülkemizde 1970'lerin başlarından beri Ankara'daki ve İstanbul'daki büyük üniversitelerin (ODTÜ, İTÜ, YTÜ) Mimarlık Fakültelerinde "Restorasyon Dalı" yüksek lisans programları olarak girmiştir. Bu durum zamanla diğer üniversitelere de sıçramıştır. Bunların sayesinde günümüzde koruma konusunda uzman sayısı önemli miktardadır. "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası"nın gerekenlerinden biri olarak, Anadolu'daki kentsel sit olarak görülen alanlarda koruma amaçlı planlar yapılmıştır. Fakat devlet, bölge idarecilerini ve halkını bu konularda bilinçlendirme konusunda eksik kalmaktadır. Denetim mekanizmaları da aynı şekilde yetersizdir. "Böylece son 40 yılda, geçen yüzyılın Osmanlı yerleşme özelliklerini anıtsal ve sivil mimarlık örnekleriyle bir bütün olarak yansıtan düzenler giderek yerlerini niteliksiz yenilerin yapıldığı bir düzene bırakmakta ve sonunda da bu geleneksel bütünlükler, hemen her yerde rastlanan ve herhangi bir özgünlük, ya da kimlik taşımayan sıradan görünümlere dönüşmektedir".²¹

¹⁸ H. Tuğba Örmecioğlu, "Tarihi Yapıların Yapısal Güçlendirilmesinde Ana İlkeler ve Yaklaşımlar", **Politeknik Dergisi**, Cilt:13 S.3, Ankara, 2010, s.233.

¹⁹ Utkutuğ ve diğ., **a.g.e.**, s.422.

²⁰ Utkutuğ ve diğ., **a.g.e.**, s.423.

²¹ Sey, **a.g.e.**,s.3.

2.3.1. Uluslararası Koruma Düzenlemeleri

Ülkelerin, kültürlerini oluşturan tarihi öğelerin koruma altına alınması günümüzde büyük bir sorun teşkil etmektedir. Gerek kültürel, gerekse doğal tarihin koruma altına alınması ve sürdürülebilirliği için birçok farklı uzmanlık alanı oluşmuştur ve bu konularda birtakım ölçütler oluşturulmuştur. Bu uzmanlık alanları ve ölçütler sayesinde hukuki ve yasal düzenlemelerde yapılmıştır. Koruma kavramı geçmişi çok eski devirlere dayanmaktadır.²²

17. ve 18. yüzyıllarda, İngiltere'deki eski eserlere meraklı grupların başlattıkları koruma çağrıları zamanla eğitimle yayılmıştır. Viktorya dönemindeki sanayileşmenin getirilerine ve moderniteye karşı ortaya çıkan 'romantizm' hareketi; milli bilincin gelişmesiyle beraber milli tarihi eserlere artan ilgi, toplumsal rekreasyon kültürünün ve turizmin gelişimi ve kültür mirası sanayinin çıkışı gibi etkenler ile bu kavramlar geliştirilmiştir. İngiltere ve Amerika'da, National Trust gibi gönüllü oluşumlar, tabandan yukarı doğru bir koruma bilinci gelişmesinde etkili olmuşlardır.²³

Dünya geneline ve Avrupa'ya bakacak olursak, bugünün kabul edilmiş olan kültür mirası ve koruma kavramları, 19.yüzyılda Avrupa'daki Sanayileşme sonrasındaki gelişmeler ve eski eserlerin onarımının bilimsel bir hale gelmesi ile doğmuştur.

Tarihi binaların restorasyonu amacıyla, uluslararası koruma alanında yapılan ilk çalışma "I. Uluslararası Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenler Konferansı"dır. Atina Konferansı olarak da bilinen bu toplantı 1931 yılında "Uluslararası Müzeler Örgütü" tarafından Atina'da yapılmıştır. Konferans da, dünya kültürel ve doğal mirasın tespiti ve korunması fikri ortaya konmuştur. Bu doğrultuda alınan kararlar 1932 yılında "Carta del Restauro" (Restorasyon Tüzüğü) olarak

²² Mehmet Tuncer, "Avrupa'da Tarihsel ve Kültürel Çevre Korunması" (Erişim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2012/02/avrupada-tarihsel-ve-kulturel-cevre.html>, 15 Mart 2013.

²³ Ayşe Ege Yıldırım, "Kentsel Koruma Projelerinde Aktörlerin Örgütlenmesi: Gaziantep, Kuşadası ve Mudurnu Örnekleri Üzerinden Türkiye'nin Tarihi Kent Dokularında Uygulanabilir Örgütlenme Modellerine Yönelik Bir Araştırma", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, Ankara, 2011, s.16.

yasallaşmıştır. Korumanın en önemli belgelerinden biri 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü'dür.²⁴

Venedik Tüzüğü tarihi anıtların korunması ve korumanın sürekliliğinin sağlanmasına değinmiştir. Burada önemli olan nokta, kurumların ve halkın bir arada hareket etmesidir. Vecco'nun da belirttiği gibi, *“yeni nesilin geçmişin mesajını taşıyan tarihi anıtlara görgü tanıklığını yaparak bu günlerini sürdürmeleridir. İnsanlar ortak insani değerlerle ve ortak bir miras olarak eski anıtlar konusunda daha bilinçli olmaktadır. Ortak sorumlulukla mirasın korunması gelecek kuşakların bu mirası tanımalarını sağlayacaktır. Bu, onların sahip olduğu özgünlüklerini el birliğiyle korumamıza bağlıdır”*.²⁵

1964 tarihli Venedik Tüzüğü'nün 15.maddesi, rekonstrüksiyon uygulamalarından baştan vazgeçilmesi gerektiğini, yalnızca var olan fakat bir arada bulunmayan parçaların bir araya getirilmesine izin verilebileceğini, bunun da belli hususlar dikkate alınarak yapılması gerektiğini belirtmektedir.²⁶ Venedik Tüzüğü, Türkiye'de “Gayrimenkul Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu” tarafından kabul edilmiştir. Ancak ülkemizde tek yapı ölçeğinde koruma üzerinde durulduğundan dolayı, anıtın çevresi ile bir bütün olduğu ve birlikte korunması fikri benimsenememiştir. Bu yüzden ülkemizdeki koruma kavramı geç gelişmiştir.²⁷

1965 yılında ICOMOS Kuruluşu (International Council on Monuments and Sites) kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesine ilişkin çeşitli teoriler, yöntemler ve teknikler doğrultusunda yol gösterici olmak amacıyla oluşturulmuştur.²⁸ “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair

²⁴ Mehmet Tuncer, “Avrupa'da Tarihsel ve Kültürel Çevre Korunması” (Erişim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2012/02/avrupada-tarihsel-ve-kulturel-cevre.html>, 15 Mart 2013.

²⁵ Marilena Vecco. “A Defination of Cultural Heritage: From the Tangible to the Intangible”, **Journal of Cultural Heritage**. 2010, s.322.

²⁶ ICOMOS, “Venedik Tüzüğü”, 1964, <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Tuzukler2&dil=tr>, 15 Haziran 2014.

²⁷ Zeynep Ahunbay, **Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon**, Yem Yayınları, İstanbul, 1996, s.8

²⁸ Mehmet Tuncer, “Avrupa'da Tarihsel ve Kültürel Çevre Korunması” (Erişim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2012/02/avrupada-tarihsel-ve-kulturel-cevre.html>, 15 Mart 2013

Sözleşme” 1972 yılında UNESCO tarafından düzenlenen konferansta imzalanmıştır²⁹:

*“Avrupa Konseyi, Mimari Miras konusunda bir takım karar almış, bu kararlara göre ülkelerce oluşturulması gereken yasal prosedürler ortaya konulmuştur. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü tarafından düzenlenen Genel Konferans 17 Ekim- 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris’te toplanmış “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” imzalanmıştır. Bu sözleşme ile kültürel varlıkların önemi ve giderek bozuldukları belirtilmiş ve koruma için işbirliği yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu sözleşmenin sonucu olarak “Dünya Mirası Komitesi” adı ile hükümetler arası bir komite kurulmuştur. Sözleşme esasına göre her devlet tarafından kültür varlıklarının bir listesi oluşturulmakta ve “Dünya Kültür Mirası Listesi” adı altında yayınlanmıştır”.*³⁰

Bu sözleşmede, rekonstrüksiyon çalışmalarının yalnızca bahsi geçen yapılar kaybolduğunda, kentsel dokuda ve toplumsal bellekte büyük bir kayıp yaşanacağı zaman, belli kriterler çerçevesinde mümkündür.³¹ 1987 tarihli Washington – diğer adıyla “Tarihi Kentlerin Ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü”, ICOMOS’un Venedik Tüzüğünü tamamlamak için hazırladığı bir tüzüktür. Bu tüzüğün çalışmamızla ilgili olan 8.maddesi, “Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eskileri uyarlanırken mevcut mekansal oluşum saygı görmeli, özellikle ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir. Çevreye uyumlu çağdaş öğeler yöreyi zenginleştirebileceğinden, yeni tasarımlar engellenmemelidir” şeklinde, restorasyon ve rekonstrüksiyon çalışmalarında çevreye dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir.³²

20.yüzyılın ortalarından sonra, planlama konuları uzun vadeden orta vadeye çekilmiştir. Bu süreden sonra, tarihi koruma kavramının politik yönü de öne çıkmaya başlamıştır. Yatırımcılar ve girişimciler, kentsel mekanların korunması ve geliştirilmesinde söz hakkı elde etmeye başlamış olup; toplumsal fayda elde etmek

²⁹ Fevziye Aköz, Nabi Yüzer, “Tarihi Yapılarda Malzeme Özelliklerinin Belirlenmesinde Uygulanan Yöntemler”, Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisliği Sorunları Kongresi, ss. 225-235, 2005, s.2.

³⁰ Mehmet Tuncer, “Avrupa’da Tarihsel ve Kültürel Çevre Korunması” (Erişim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2012/02/avrupada-tarihsel-ve-kulturel-cevre.html>, 15 Mart 2013.

³¹ ICOMOS, “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme”, 1972.

³² Washington Tüzüğü – 1987, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0884650001353670152.pdf, Erişim: 15 Mayıs 2014.

için halk katılımının çeşitli yöntemleri araştırılmıştır.³³ Böylece tarihi koruma konusunda toplumsal bilinç de geliştirilme fırsatı bulmuştur. Ancak giderek artan nüfus ve hızlı kentleşmelerin de etkisiyle, tarihi koruma planları etkisiz ve yetersiz kalmaya başlamıştır. Tarihi binalar korunurken, hem tek yapı düzeyinde yapıların kimlikleri bozulmadan restorasyon ve koruma çalışmaları için, hem de kentin tarihi dokusunun da bütünlüğünü koruyabilmesi için, belirli bir düzen, nizam ve plan çerçevesinde çalışmalar yürütülmelidir. Koruma amaçlı imar planları, tarihi yapıların koruma planlamalarında kullanılmaktadır.

2.3.2. Türkiye’de Koruma Düzenlemeleri

Ülkemiz, gerek doğal özellikleri, gerekse coğrafyası nedeni ile asırlardır en eski medeniyetlere ve kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Bu çerçevede, tarihi ve kültürel çevre olarak zengin bir mirasa sahip olmuştur. Ülkemizde, tarihi dokunun hakim olduğu birçok yerleşme ve kent vardır. Dünyanın ilk yerleşim kenti Çatalhöyük, mezolitik kültürleri içeren Beldibi Mağarası, ülkemizin en büyük doğal mağaralarından biri olan Paleolitik Dönem yerleşim alanı Karain Mağarası, dünya miras listesinde bulunan Truva, tarihi höyüklere sahip olan Çayönü, Hacılar, Alişar ve Alacahöyük Anadolu'nun tarih öncesi geçmişi aydınlatan önemli merkezleridir.³⁴

Şekil 2.3. Konya- Çatalhöyük ³⁵

³³ Yıldırım, **a.g.e.**, s.7.

³⁴ Dünya Kültür Köprüsü Türkiye Tanıtım Projesi İnternet Sitesi, “Anadolu’da İlk Yerleşimler” http://www.turkiyegezi.com/Anadoluda_ilk_yerlesimler.htm, (Erisim) 27 Nisan 2014.

Şekil 2.4. Diyarbakır- Çayönü ³⁶

Türkiye’de tarihi ve kültürel miras kapsamında uzun yıllar boyunca hanlar, hamamlar, camiler, türbeler, medreseler, gibi anıtsal yapıların korunması ele alınmıştır. Fakat bu yapılar çevreleri ile birlikte bir bütün olarak ele alınmamıştır.³⁷

1869 yılı itibariyle Türk kültür mirasının korunması çalışmaları başlamıştır; bu tarihte Eski Eserler Tüzüğü denilen “Asar-ı Atika Nizamnamesi” oluşturulmuştur. Bu Nizamname, Türkiye’deki tarihi eser sayılan eserleri korumak için önemli bir adımdır. 1874 yılında ise ülkemizdeki eski eserlerle alakalı ilk tüzük hazırlanmıştır. Bu Tüzük, 36 madde, giriş, dört bölüm ve sonuç bölümünden oluşmaktadır.³⁸

1884 tarihinde yürürlüğe konulan bu Nizamnamenin ana fikri, tarihi eserleri devlete ait kabul ederek yurt dışına çıkarılmalarını yasaklamak ve sadece milli çıkarlar söz konusu olduğunda ve özel izinler dahilinde de yurt dışına çıkarılabilmeleri üzerine kuruludur. Nizamname günümüzdeki 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun oluşumunda önem teşkil eder.³⁹

³⁵ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,46251/catalhoyuk-neolitik-kenti-konya.html>, 15 Nisan 2014.

³⁶ (Erişim) http://www.turkiyegezi.com/Cayonu_Diyarbak%C4%B1r.htm, 27 Nisan 2014.

³⁷ Yıldız Sey, “Sürdürülebilir Kalkınma/ Tarihi Kültürel Mirasın Korunması”, **Vizyon 2023 Öngörü Panelleri**, 2004, s.1.

³⁸ Şule Pfeiffer Taş, “Protection of Cultural Heritage in Turkey”, **Compte Rendu 59**, 2012, s.11.

³⁹ Pfeiffer Taş, **a.g.e.**, s.11.

Özellikle Cumhuriyet'in ilanından ve üniversitelerin bu alandaki çalışmalarının artmasından sonra büyük gelişmeler görülmektedir. “Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, koruma konusunda yeni ve çağdaş ilkeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Hars Müdürlüğü'nün kurulması bunun ilk adımı olmuştur. (Detaylı bilgi için bkz. Bölüm 2.5.1. Kültürel Miras Yönetimi). 1930 ile 1935 arasında Osmanlılardan kalan mevzuat değiştirilmiş, eski eserlere saygılı daha planlı bir kentleşme başlamış, yeni müzeler kurulmuş, bazı anıtsal yapılar müze olarak kullanılmaya başlanmış ve müzelerde iyileştirmeler yapılmaya başlanmıştır”.⁴⁰

Türkiye’de tarihi yapıların güçlendirilmesi ile ilgili düzenlemeler sırasıyla;

- Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi - 1989⁴¹
- Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik- 2005⁴² doğrultusunda yapılmaktadır.
- Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları Hakkındaki 1999 tarihli 660 sayılı İlke Kararları.⁴³

“660 sayılı ilke kararlarının başlangıcında belirtildiği üzere kurul “her yapının kendine özgü sorunları olduğunu”, bu nedenle müdahale biçimleri konusunda genellemeler ve sınıflandırmalar yapmanın olumlu sonuçlar doğurmadığı konusunda bir tespitte bulunmuştur. Bu nedenle kurul kararlarına temel olacak ilkeler ve tanımlamaların belirlenmesine çalışılmıştır. Buna göre “esaslı onarım” başlığı altında değerlendirilen yapısal güçlendirme projeleri için “yapıların yıkılmadan korunmaları esastır” ilkesi dışında ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu nedenle yapısal güçlendirme ile ilgili uygulamalar 660 sayılı ilke kararlarının “yapının günümüze ulaşmış sosyo-kültürel ve tarihi kimliğini oluşturan mekânsal, biçimsel ve yapısal özellikleri ve çevre içindeki özgün konumu korunacaktır. Bu işlemlerde yapının mevcut

⁴⁰ Uğur Alanyurt, “Türkiye’de Koruma Ve Onarım Üzerine Analiz”, **Masrop Dergisi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları,2011, s.19.

⁴¹ Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Kanun No:3534, Kabul Tarihi:13.04.1989.

⁴² T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları Hakkında İlke Kararı, Karar No:660, Tarih:1999.

⁴³ Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, Resmi Gazete, Sayı:25842, Tarih: 11.06.2005.

fiziksel durumuna göre müdahalenin biçimi ve nitelikleri koruma kurulunca saptanacaktır” ilkesine göre ele alınmaktadır”⁴⁴

Türkiye’de tarihi koruma kapsamında, en başta Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gelmektedir. 23.07.1983 tarihli kanun, daha sonra çeşitli düzenlemelerle güncellenmiştir. Bu kanun, korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzel kişilerin görev ve sorumluluklarını kapsamaktadır.⁴⁵

Kültür yönetimi alanındaki yerelleşme eğilimini 2004 yılında Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu’na 5226 sayılı kanun ile yapılan eklemelerde görülmektedir. 5226 sayılı yasa “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanması ve Katkı Payı” adıyla bir düzenleme gelmiştir ve bu da, belediyelere kültürel mirası korumakta gelir kaynağı yaratmıştır.⁴⁶

“2004 yılında sponsorluk yasası diye adlandırılan 5228 sayılı yasal düzenleme ile kültüre ve kültür altyapılarına yapılan bağış, yardım ve harcamaların gelir veya - kurumlar vergisinden düşülmesinin sağlanması kültüre özel yatırımı teşvik etmiş, bu sözü edilen özelleşme sürecini hızlandırmış ve derinleştirmiştir. Yine 2004 yılında kabul edilen 5225 sayılı “Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu” ile özel sermayenin kültür yatırımları, en geniş alanı kapsayacak şekilde ve mükellef araçlarla desteklenmiştir”.⁴⁷ Tarihi yapıların korunması ve kültür mirasının gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için, bu uygulamaların yasalarca korunması ve düzenlenmesi gerekmektedir.

2.4. TARİHİ ÇEVRE KORUMA ÖLÇÜTLERİ

Tarihi çevrenin bütünüyle korunarak yeni kuşaklara aktarılabilmesi gerçekten zor, hatta neredeyse olasılık dışı bir durumdur. Genellikle ülkelerin kaynakları bunun

⁴⁴ H. Tuğba Örmecioğlu, **a.g.e.**, s.236.

⁴⁵ Bkz. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, (Erişim) www.tkgm.gov.tr/sites/default/files/mevzuat/2010-10.doc, 28 Haziran 2013.

⁴⁶ Bkz. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, (Erişim) www.tkgm.gov.tr/sites/default/files/mevzuat/2010-10.doc, 28 Haziran 2013.

⁴⁷ Asu Aksoy ve diğ., “Kültürel Miras Yönetimi”, der. Asu Aksoy; Deniz Ünsal, **Anadolu Üniversitesi**, 2012,Eskişehir, s.12.

için yeterli değildir. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği çağdaş kentleşme, bakımsızlık, zamanla aşınan ve yıpranan inşaat malzemeleri, doğal afetler ve doğa olayları, yeni yapılanmalar gibi sorunlar tarihi çevrenin korunmasını giderek zorlaştırmaktadır. Bu yüzden, Ahunbay'ın da belirttiği üzere, tarihi çevre korumasında öncelikle korunması gerekli, vazgeçilemeyecek ya da korunması tesadüfe bırakılmayacak anıtların seçilmesinde birtakım ölçütler vardır; tarihi belge niteliği, eskilik özelliği ve estetik değer.⁴⁸ Bir yapının tarihi belge niteliği taşıması için; tarihi bir olay ya da kişiyle ilişkili olması ya da tarihi bir süreci yansıtmayı gerektirmektedir. Buna örnek vermek gerekirse; UNESCO Dünya Miras Listesinde bulunan ve klasik bir Osmanlı mimarlığının başyapıtı olan Edirne'de bulunan Selimiye Camisi, tarihi öneminden ötürü korunmaktadır ve belge niteliği taşır.

Şekil 2.5. Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) ⁴⁹

Bazı yapılar ise buldukları ve inşa edildikleri ve kullanıldıkları dönemlerin mimari özellik ve dokularını yansıttıkları için tarihi belge niteliğindedir. Yapıların eskilik özellikleri ise tarihi dönemlerine ve yaşlarına göre değerlendirilir. Estetik

⁴⁸ Zeynep Ahunbay, **a.g.e.**, s.45.

⁴⁹ (Erişim) <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44434/edirne-selimiye-camii-ve-kulliyesi-edirne.html>, 27 Nisan 2014.

değer açısından ise Ahunbay'ın da dediği üzere, “harap bir yapının ilk tasarımındaki güzelliğini görmek ve onu kendi dönemi içinde değerlendirebilmek yetkisi bu konuda birikim sahibi olan arkeolog ve sanat ve mimarlık tarihçilerine aittir”.⁵⁰

2.4.1. Tarihi Çevre Koruma Gereksinimleri

Tarihi çevreyi korumak, bir bakıma toplumun kültür değerlerini ve tarihi belgeleri de korumaktır. Tarihi çevrenin korunmasında, yapıların korunacak değerdeki parçalarına ve detaylarına kadar inen birçok ölçekler koruma konusu kapsamına girebilmektedir.⁵¹ Tarihi çevrenin korunmasındaki gereksinimler ise şu şekilde sıralanabilir;

- Yerel, bölgesel, ulusal, dini gibi kimliklerin yaratılma amacıyla,
- Estetik ve sanatsal değerlerinden ötürü,
- Turizm geliri sebebiyle ve
- Toplumsal bir kültür varlığı olarak miras niteliği taşıması ve sonraki kuşaklara aktarılma isteği ile koruma.⁵²

Kültür ve doğa varlıklarındaki çeşitlilik ve birlikteliğinin kattığı zenginlik, bir tarihi mirastır. Bu mirasın bulunduğu çevrelerin korunmasının gereksinimleri de yukarıda belirtildiği gibi farklı açılardan açıklanmaktadır.⁵³

Tarihi çevreleri korumak için pek çok gereksinim olabilir. Ancak bu çevreyi korumak isterken öncelikle nelerin tahribata ve yıpranmaya sebep olduğunu

---

⁵⁰ Ahunbay, **a.g.e.** s. 31.

⁵¹ James Marston Fitch, **Historic Preservation Curatorial Management Of The Built World**, University Press of Virginia, 1988, s. 41.

⁵² İlhan Tekeli. ‘Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler’, **Mimarlık Dergisi**, Sayı 88/2, 1988, Ankara, s.57-58.

⁵³ N. Gül Asatekin, “Kültür ve Doğa Varlıklarımız-Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?”, **T.C.Kültür Ve Turizm Bakanlığı**, DÖSİMM Basımevi, Ankara, 2004, s.15.

bulmakta ve bilmekte fayda vardır. Bir sonraki başlıkta, tarihi çevre ve yapıların yıpranmasındaki etkenlerden bahsedilecektir.

2.4.1.1. Tarihi Çevrelerin Yıpranmasına Neden Olan Etkenler

Tarihi çevrenin ve tarihi çevre korumanın kavramsal anlamlarına ve görüşlere baktıktan sonra, korumanın gerçekleştirilmesinde önemli belirleyici olan tarihi çevreleri yıpratıcı etkenlere bakmakta fayda vardır. Tarihi yapı ve çevrelerin onarımına başlamadan önce, onları yıpratıcı etkenler birtakım gözlemlere ve teknik ölçüm ve incelemelere dayanılarak tespit edilir. Mimarların, yapıları farklı zamanlarda dikkatlice izlemesi gerekir; örneğin yağmurlu veya karlı zamanlarda yapıları izleyerek nasıl etkilendiklerini görmeleri gerekmektedir. Bunu, doktor-hasta ilişkisine benzetmek de mümkündür. Hastasının derdini çözmek isteyen doktorun öncelikle hastasının derdinin sebeplerini ve kaynağını bulması gerekir. Aynı şekilde bir mimar da ancak binayı yeterince tanıdıktan sonra iyileştirmeyi gerçekleştirebilir; “hasar nedenlerini, bozulma sürecini kavramadan yapılacak müdahaleler yanlış olabilir, ya da tanı doğru konulmadığı için yapılan işlem amaca hizmet etmekten uzak kalabilir”.⁵⁴ Eğer mimar yeterince inceleme yapmaz ve yıpranmanın nedenlerini iyi bir şekilde tespit edip ortadan kaldıramazsa, yapılan yenileştirme ve sağlamlaştırma çalışmalarının hepsi boşa gidebilir.

Tarihi yapılarda yıpranmaya neden olan etkenlerden biri, yapının konumudur. Bulunduğu konumdan ötürü bir yapı iklim koşullarından olumsuz olarak etkilenebilir. Bir yamaçta veya dere yatağında bulunan tarihi bir yapı, iklim koşullarından daha çok etkilenebilir. Örneğin etrafına göre çukurda kalan bir yapı, su baskını tehdidi altındadır.

Tarihi yapıların zemin özellikleri de yıpratıcı etkenler arasında sayılabilir. Zeminin mukavemeti düşük ise veya homojen değil ise, yapıda çeşitli hareketlerin oluşmasına sebep olabilir. Bir yapının bir fay hattı üzerinde bulunması veya

---

⁵⁴Sinan Bahadır, “Tarihi Yapıların Bozulma Sebebi”, 2009, (Erişim) <http://www.restoraturk.com/koruma-ve-restorasyon/377-yapilarda-bozulmalara-neden-olan-etkenler.html>, 12 Haziran 2013.

çatlakların olduğu bir kaya üzerine inşa edilmiş olması da o binanın tahrip olmasını veya yok olmasını hızlandıran etkenlerdendir.

Hızlı nüfus artışı ve kentleşme, kırsal kesimlerden kentlere göçler, plansız kentleşme ve arsa spekülasyonları; tarihi dokunun üzerinde çok büyük olumsuz etkilere neden olur. Şehir merkezlerindeki tarihi yerler ve geleneksel kent dokusu, bunlar ve bunlara bağlı sebeplerden ötürü zamanla tahrip ve hatta yok olmaktadır. Tunçer, bu yıpranma sebeplerini kısaca şu şekilde ifade etmektedir;

- "İmar" adı altında geleneksel dokuya uyumsuz yol açma, imar haklarını arttırma vb koruma hedefi olmayan, hatta tamamen yıkıp ortadan kaldırmayı amaçlayan planlamalar yapılması,

- Bu planlar doğrultusunda, spekülasyon amaçlı olarak kentlerde geleneksel kent dokularının yıkılarak yerine dokuya aykırı taban alanları ve yükseklikler ile çevreye uyumsuz yeni yapılaşmalar oluşturulması,

- Sit kararı verilmesi ile eski plan uygulamalarının durdurulması, ancak korumaya yönelik planlama ve uygulama çalışmalarının yetersizliği nedeniyle geleneksel dokularda ve tarihsel kent merkezlerinde bakımsızlık, korunamama, köhneleşme, terk edilme ve çöküntü bölgesine dönüşme olgusu,

- Giderek aşırı yapı ve nüfus yoğunlaşması nedeniyle oluşan ulaşım ve otopark sorunları,

- Mülk sahiplerinin geleneksel dokuları terk etmesi ile bu alanlarda oluşan sosyal dönüşüm, gecekondulaşma ve sosyal çöküntü bölgesi niteliği.⁵⁵

---

⁵⁵ Mehmet Tunçer, "Türkiye'de Tarihsel Ve Kültürel Çevreleri Koruma Olgusu", (Erişim): http://www.kentli.org/makale/m_tuncer6.htm, 2 Temmuz 2013.

2.4.1.2. Tarihi Çevre Koruma Çalışmaları Kapsamında Belgeleme ve Projelendirme

Kentsel ölçekteki veya tek yapı ölçeğinde eserlerin korunması, bakımının ve onarımının yapılarak yaşatılması için eserin özgünlüğü, yıpranmışlığı, işlevselliği gibi değerlendirmeler doğrultusunda farklı yöntemler uygulanmaktadır.

Yapıların gerek mimari özellikleri, gerek estetik ve sanatsal değerleri, gerekse de tarihi belge olma özelliklerinin sürdürülebilmesi amacıyla uygulanan bu yöntemler aşağıda tanımlanmıştır.⁵⁶

Genellikle tek bir yapı için “esaslı onarım” yani “restorasyon” başlığı altında toplanan yöntem ve teknikler aşağıda tanımlanmaktadır.

Restorasyon ile ilgili bugüne kadar pek çok tanım ortaya konmuştur. Bu tanımlar sonucu ortaya için kanı, *aslını bozmadan onarmaktır*. Restorasyon, taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının sorunlarının saptanarak tarihi ve sanat değerleri doğrultusunda özgün niteliklerine uygun olarak onarılması ve iyileştirilmesidir.⁵⁷ Restorasyon büyük bir bilgi birikimi ve uzmanlık gerektirir. Restorasyon yaparken esere görüş katmamak ve şahsi şekillerde binayı daha güzelleştirmeye ve tamamlamaya kalkışmamak, anıtın eski tasarımcısına saygı duymak, anıtın geçmiş anlamını silmemek gerekir.

Restorasyon çalışmasına başlamadan önce bir takım araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bunlar anıtın görselleri, video vb. yöntemlerle detaylandırılması sonucu oluşan belgeler ve teknik çizimlerdir. Bunlara ek olarak anıtın;

“- Tarihçesi

- Estetik özellikleri ve değeri,

⁵⁶ ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi “2013”, (Erisim)

http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0623153001387886624.pdf, 15 Nisan 2014.

⁵⁷ Bkz. Tek Yapı Ölçeğinde Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri Teknik Şartnamesi, Madde:9, (Erişim) <http://teftis.kulturuzm.gov.tr/TR,15121/kultur-ve-tabiata-varliklarini-koruma-kanunu-kapsamindak-.html>, 01 Mayıs 2014.

- Teknik özellikleri (yapım teknikleri, malzeme ve taşıyıcı sistemi)
- Yasal statüsü incelenir.”⁵⁸

Restorasyon projesini ortaya çıkarmak için, anıta ait ayrıntılı bir *rölöveye* ihtiyaç vardır. *Rölöve*, yapı ya da yapı gruplarının mevcut hallerinin incelenerek, belli ölçeklerde yorum veya değerlendirme olmaksızın çizimlerle ifade edilmesidir.⁵⁹ Ölçekli çizimler, mevcut yapının iç ve dış mimarisine, özgün yapısına, taşıyıcı sisteme ve yapı malzemelerine dair plan, kesit ve görünüşleri içerir. Yine yapıya ait görsellerle çizimler desteklenir. Ortaya çıkan bilgiler ışığında, yapının iyileştirme ve onarım seçenekleri irdelenir ve yapı aslına uygun olarak en az müdahale ile korunmaya çalışılır.⁶⁰

Restorasyon çalışması kapsamında, yapıdaki bozulmaların belirlenmesi gerekmektedir. Planların, kesitlerin ve görünüşlerin üstündeki hasarların tespit edilmesi için, *restitüsyon* çizimlerinden faydalanılır. 10.10.2012 tarihli 2012/76 sayılı karar doğrultusunda *restitüsyon*, “*sonradan değişikliğe uğramış, kısmen yıkılmış ya da yok olmuş öğelerin, yapıların veya yerleşmelerin ilk tasarımlarındaki ya da belirli bir tarihteki durumlarının, arşiv kayıtlarından, yapı üzerindeki izlerden, yapıya, yerleşmeye ait çizim fotoğraf gibi belgelerden yararlanılarak plan, kesit, görünüş ve aksonometrik çizimlerle ya da maketle anlatımıdır*” olarak tasvir edilmiştir.⁶¹

Restitüsyon çalışmalarındaki temel maksat, taşınmaz kültür varlıklarına yapılmış olan müdahaleleri incelemek ve bu yapılardaki özgün tasarımların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır.⁶² Restitüsyon projesi hazırlanırken, *rölöve* analizlerine başvurulur. Bu analizler, yapıya ait kalıntıları, benzer yapılardan yararlanılarak ve bu

⁵⁸ Ahunbay, **a.g.e.** s. 60.

⁵⁹ Bkz. Tek Yapı Ölçeğinde Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri Teknik Şartnamesi, Madde:3, (Erişim) <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,15121/kultur-ve-tabiata-varliklarini-koruma-kanunu-kapsamindak-.html>, 01 Mayıs 2014

⁶⁰ Ahunbay, **a.g.e.** s. 83.

⁶¹ Bkz. 10.10.2012 Tarihli 2012/76 Sayılı Karar, “Tarihi Eser Koruma ve Restorasyon Terimler, Simgeler ve Kısaltmalar”, (Erişim) www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121205M1-1-2.docx, 02 Mayıs 2014.

⁶² Bkz. Tek Yapı Ölçeğinde Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri Teknik Şartnamesi, Madde:8, (Erişim) <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,15121/kultur-ve-tabiata-varliklarini-koruma-kanunu-kapsamindak-.html>, 01 Mayıs 2014.

yapıların karşılaştırmalı analizleri doğrultusunda; yıkılmış, eklenmiş, boyutları değiştirilmiş öğelerin durumunu belirtir.⁶³

Restorasyon tekniklerinden biri de *rekonstrüksiyon (yeniden inşa etme)*'dur. *“Rekonstrüksiyon, tümüyle yıkılmış, yok olmuş, ya da çok harap durumda olan bir anıtın veya sitin elde bulunan belgelere dayanılarak yeniden yapılmasıdır. Ancak çok özel durumlarda kabul edilen bir uygulamadır”*.⁶⁴

Yenilenmiş yapılarda, anıtın özgün malzemeleri, tarihi değerleri ve işçiliği bulunmamaktadır. Sadece geçmişi canlandırmaya çalışan bir yansımadır. Anıtın, doku ve mekânları şekilsel olarak yenilenmiştir. Dolayısıyla, tarihi değer taşımaz. Rekonstrüksiyon projesinin oluşturulabilmesi için, anıtın teknik bilgileri, görselleri, rölöve ve benzeri grafik belgeleri gerekmektedir. Anıta dair ayakta kalmış ya da korunmuş parçaları rekonstrüksiyon projesinde kullanılabilir. Böylece eski ve yeni yapı arasında tarihi bir bağ oluşmuş olur.⁶⁵ Rekonstrüksiyon, geleneklerin yaşatılması açısından koruma amaçlıdır. Fakat rekonstrüksiyon, belirli durumlarda yapılmaktadır; örneğin, yapı kent silüetinin önemli bir parçası ise, veya ülkemiz için bir özellik taşıyorsa ve ülkemiz sınırları içerisinde bulunmayan yapıların görselleştirilmesi için model geliştirilebilir.⁶⁶

2.4.1.3. Koruma Amaçlı İmar Planları

Ülkemizde tarihi çevreyi ve yapıları barındıran sit alanlarını korumak için yapılan çalışmalar; “Koruma Amaçlı İmar Planları” ile gerçekleştirilir. Tarihi ve kültürel özellikler taşıyan yapıların hukuki konumları, şehir planlamalarını da etkilemektedir. Sit alanı olarak belirtilen yerlerde bu imar planlarının uygulanması gerekmektedir. Koruma Amaçlı İmar planlarının hayata geçirilmesi için, yalnızca

⁶³(Erişim) <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,15121/kultur-ve-tabiat-varliklarini-koruma-kanunu-kapsamindak-.html>, 01 Mayıs 2014

⁶⁴ Ahunbay, **a.g.e.** s. 99.

⁶⁵ Ahunbay, **a.g.e.** s. 83.

⁶⁶ Ahunbay, **a.g.e.** s. 99-100.

fiziksel kararlar yeterli değildir. Aynı zamanda idari yapılanma, mali destek ve koruma bilinciyle ilgili kararlara da ihtiyaç vardır.⁶⁷

“Koruma Amaçlı İmar Planı”, sit alanları içerisinde kültürel ve doğal varlıkların, sürdürülebilirlik ilkesi ile korunması için; arkeolojik, doğal, tarihi, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma bilgilerini kapsayan bir alan araştırmasına dayanarak; koruma alanında yaşayan hane halkları ve işyerlerinin sosyal ve ekonomik durumlarını iyileştiren, çeşitli stratejiler ile koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklılaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, altyapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan planlar” olarak tanımlanmaktadır.⁶⁸

2.4.1.4. Toplumda Koruma Bilincinin Uyandırılması

Toplumların, tarihi çevrelere ve kültürlerine sahip çıkmaları için bir bilinç uyandırabilmek için, ilkokuldan itibaren üniversite eğitiminin sonuna kadar bu koruma bilinci eğitim vasıtasıyla aşılmalıdır. Basın kanalları ve iletişim araçları da halkın bu konuda bilinçli olmasını sağlamalıdır. Nasıl ki çevreyi korumak için bilinçlendirme kampanyaları düzenleniyor, insanlar ağaçların kesilmemesinin gerektiğini biliyor ve bunu yapanlara karşı çıkıyor ise, tarihi yerlerin korunmasına da aynı şekilde sahip çıkmalıdır. Bunun temelinde de bilinçli nesilleri eğitmek ve yetiştirmek yatmaktadır. Koruma bilinci, kullanılamaz haldeki tarihi bir yapıyı yeniden kullanıma kazandırmaya yönelik olmalıdır.

Tarihi çevreyi koruma bilincinin toplumun her kesimine ulaştırılması gerekir. Toplumdan her kesimin aynı eğitim düzeyinde olmadığı ve aynı eğitim koşullarına

⁶⁷ Pınar Aykaç. “Kentsel Korumada Farklı Uygulama ve Yaklaşımlar”, **Dosya 14.2-Tarihi Çevrede Koruma:Yaklaşımlar, Uygulamalar**, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2009, s.3.

⁶⁸ Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi, Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik,Resmi Gazete Tarih: 26/07/2005, Sayı: 25887, (Erişim) www.kultur.gov.tr, 10 Ağustos 2013.

ulaşamadığı da düşünölmelidir. Bu yüzden sadece okullarda verilen eğitim yeterli olmamaktadır. Bu bilinç yeterince yerleştirilmediğinde, ne yasalar, ne de uzmanlar kültürel mirası korumada yeterli olabilir.⁶⁹ Bu durumun örneği pek çok ölkede görölür. Ülkemizde de tarihi çevre koruma yasalarca belirlenmiş olup; bu yasaları uygulayan kurul ve uzmanlar bulunmaktadır; ancak yine de tarihi çevrelerin tahribatına engel olunamamaktadır. Bu noktada eksik olan, temelde tarihi çevreyi koruma bilincinin eksikliğidir.

Özellikle sanayi devriminin ardından, tarihi çevreler tahribata uğramıştır. Yeterli tarihi çevre koruma bilincinin bulunmaması ile, yapılaşmalar ön plana çıkmış ve rant davalarıyla hız kazanmıştır. Anadolu'nun birçok yerinde pek çok tarihi yapı, yol veya çevre düzenlemesi gibi sebeplerle tahrip edilmiş hatta bazısı yıkılmıştır. "Son elli yılın uygulamaları incelendiğinde, kaybettiğimiz kültür mirası için korkunç bir bilançoyla karşılaşmaktadır".⁷⁰ Buradaki eksiklik, yasalardan ve uzmanlardan ziyade, bir bilinç eksikliğidir.

2.5. KÜLTÜREL MİRAS

Tarihi koruma kapsamındaki ögelerden en önemlisi kültürel mirastır. Kültürel miras, geçtiğimiz yüzyılda tanımsal, anlamsal ve kapsamı bakımından değişmiş ve geliştirilmiştir. Bunun nedenlerini, devletin yapılanması, kentsel ve kırsal alanlarda yaşanan dönüşüm, koruma kavramındaki teorik ve pratikteki gelişmeler, uluslararası ve ulusal bazda yapılan birtakım sözleşmeler, küreselleşme ve yerelleşme gibi boyutlar olarak saymak mümkün olduğu gibi, kültürel miras kavramının ekonomik değer bakımından da ön plana çıktığını söylemek mümkündür.⁷¹

Kültürel miras kapsamında değerlendirilecek olan yapıların ve alanların, gelecek nesillere korunarak devredilmesi gerekmektedir. Bu kültür varlıkları, bize önceki kuşaklardan emanettir ve bu emanetin en iyi biçimde korunması

⁶⁹ Yüksel Sayan, "Türk Kültür Mirasının Korunması ve Tarihi Çevre Bilinci Üzerine", **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, Cilt: IX, Sayı 1, İzmir 2009, s.157-160.

⁷⁰ Sayan, **a.g.e.** s.159.

⁷¹ Aksoy ve diğ., **a.g.e.**, s.22.

gerekmektedir. Bu bilinçle yaklaşıldığı takdirde kültürel mirasın korunması ve aktarılması kolaylaşacaktır.

Yakın bir geçmişe kadar, kültürel miras olgusu, daha çok nesne odaklıydı ve genellikle tek yapı ölçeğinde kalmaktaydı. Bunu, bazı uluslararası sözleşmelerde de görebilmekteyiz; 1931 yılı Atina Tüzüğü'ndeki ve 1954 yılı Lahey Sözleşmesi'ndeki gibi, kültürel miras kavramı yalnızca anıtsal mimari eserlerle, tarihi veya sanatsal önemi olan yapılarla ve arkeolojik sit alanları gibi taşınmaz varlıklarla, resim, heykel, kitaplar, el yazmaları gibi sanatsal eserlerle ilişkilendirilmekteydi.⁷² Bu nesne veya tek yapı odaklı anlayıştan da kaynaklandığı üzere, kültürel mirası sahiplenmek toplumda bir yaşam biçimine dönüşmemiştir. Kültürel miras öğelerinin korunması, kalkınmayı destekleyen bir etken olarak değil de yatırımların önündeki engel gibi algılanmıştır. Elbette bu yaklaşımın arkasında hızlı kentleşmenin, kentlere göçlerin ve kültürel miras varlıklarının günümüze uyarlanabileceğini anlayamamanın etkisi büyüktür.⁷³

Yukarıda bahsedilen nesne odaklı yaklaşımın nedenlerinden biri ise, imparatorluklar ve sonrasında ulus-devletler zamanında mirasın bir siyasi egemenlik ögesi şeklinde görülmesidir.⁷⁴ Bu bakış açısı, ulus-devlet dönemine geçiş aşamasında ulusal kimlik arayışı ve kurulumu çabasıyla ilişkilendirilebilir. Yeniden kurulan bu ulus-devletlerin geçmişle olan bağlarını yansıtmak isterken kültürel miras öğelerine verdiği değer, korunmalarında önemli rol oynamaktadır. Böylece kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması fikri yaygınlaşmıştır. Bu hususlarda devlet, ülkenin kültürel mirasını temsil eden en iyi örneklerin seçilerek korunması için çeşitli uzmanlar görevlendirmiştir.⁷⁵

Kentlerdeki sit alanlarının bir müzecilik anlayışı ile korumaya alınması ve her eski yapının bir müze haline getirilmesi imkânsız olduğu gibi tam bir koruma ve

⁷² Aksoy ve diğ., **a.g.e.**, s.61.

⁷³ Bülend Tuna, 'Kültürel Miras ve Koruma', **Güney Mimarlık**, TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi Yayınları, S.3. Adana, 2011, s.1.

⁷⁴ Gül Pulhan, "Yeni Kültür Politikaları Açısından Kültürel Miras", **Türkiye'de Kültür Politikalarına Giriş** (der.Serhan Ada, H. Ayça İnce), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009, s.72.

⁷⁵ Aksoy ve diğ., **a.g.e.**, s.12.

sürdürülebilirlik de sağlamamaktadır. Tarihi dokuların korunması için o yapıların sahip olduğu hayatın da sürdürülmesi gerekmektedir. Devletin ve idarecilerin koruma projelerinde sosyal içeriği de desteklemeleri bu konuda çok önemlidir. Tarihi mekânların farklı kullanım şekillerinde yenilenmesi sayesinde yeni işlevler kazandırılan bu yapılar toplum hayatında yerlerini daha iyi bulmaktadır. Bir yandan yapının tarihi özellikleri korunurken, diğer yandan da çağdaşlığın yakalanması sayesinde bu koruma planlarının kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlaması kuvvetlenir.

2.5.1. Kültürel Miras Yönetimi

Kültürel miras, toplumdaki bireylerin ortak geçmişlerinden oluşur. Toplumdaki dayanışma ve birlik duygularını güçlendirmekte etkili olan kültürel miras, o toplumun birikimini ve geleneklerini bir sonraki kuşağa aktarmak için önemli bir rol oynar. Kültürel mirasın korunmasının tek nedeni sadece bu değerler değildir; gelecek nesillere öğrenme fırsatları sunar ve yaratıcılığı geliştirmekte etkilidir. Kültürel mirasın aynı zamanda insanlar arasında sıcak duyguları uyandırma ve bakış açısını derinleştirme gibi etkileri de vardır.⁷⁶

19.yüzyıldan 20.yüzyılın ortalarına kadar devam eden kültürel miras yönetimi yaklaşımı, anıt statüsündeki tarihi yapıların korunması; çağdaşlaşmanın getirdiği tahrip edici değişime karşı geçmişin anlam ifade eden yapılarının kurtarılması ve korunması ve yıkımdan kaçınılması; temel kültürel miras yönetimi olarak belirtilmektedir.⁷⁷ Bu yaklaşım geçtiğimiz yarım yüzyılda uygulanmaya devam ederken, bir yandan da yeni uygulama ve yaklaşımların doğduğu görülmektedir. Yeni kültürel miras yönetimi yaklaşımlarında, özellikle kent nüfusunun artması ve küreselleşme gibi dönüşümler etkili olmuştur. Bu dönüşümlerden biri de kültürel miras tanımının daha geniş bir kapsamda ele alınması ve nesne odaklı anlayıştan çıkılıp çevre ve kentsel planlama kapsamında değerlendirilmesidir. Günümüzde

⁷⁶ ÇEKÜL, 'ÇEKÜL'ün Kültürel Miras Anlayışı',

(Erişim) <http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/cekulun-kulturel-miras-anlayisi>, 01 Ağustos 2013.

⁷⁷Graham Fairclough, 'New Heritage, an Introductory Essay', Heritage Reader (ed. Graham Fairclough) London: Routledge, 2008, s. 298.

kültürel miras, ekonomiye katkıda bulunan ve dinamiklerin bir parçası olan bir değerdir. Mirasın korunması bu mirasın içinde yer aldığı peyzaj ve sosyokültürel çevre ve bu peyzajın ve çevrenin değişim dinamikleri ile birlikte bir süreç olarak ele alınmaktadır. Kültür mirası yönetimi sorunsalı artık içindeki her türlü varlığı ve değeri ile tarihi çevrenin tümünü konu edinmektedir”.⁷⁸

Kültürel miras yönetiminde, kültürel miras öğeleri somut ve somut olmayan şeklinde iki başlıkta değerlendirilmektedir. Bu iki kültürel miras türünde de yönetim, merkezi kamu idarelerince yürütülmektedir. Yönetim şekli her ülkede farklı şekilde işlemektedir. Ülkemizde “Kültür ve Turizm Bakanlığı kültürel miras yönetiminden doğrudan ve tek elden sorumludur. Örneğin; İngiltere’de resmi adıyla “İngiltere Tarihi Yapı ve Anıtlar Komisyonu (Historic Building and Monuments Commission for England)” olarak bilinen English Heritage, bağımsız yetkilere sahip özerk bir bakanlık kuruluşu olarak kültürel miras yönetimini gerçekleştirir. English Heritage’ın yanısıra tamamen bağımsız ve özel bir yasa ile kurulmuş olan ve kar amacı gütmeyen vakıf statüsündeki National Trust İngiltere’de birçok miras alanının korunması ve yönetilmesinden sorumludur. İngiltere’deki National Trust örneğinde de görüldüğü gibi kültür mirası yönetiminin sadece tek elden merkezi yürütme organları tarafından yerine getirilmesi söz konusu değildir. Hollanda’da Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı’nın sadece kültür mirasını yönetmekle sorumlu bir birimi olarak kurulmuş olan Hollanda Kültür Mirası Enstitüsü taşınabilir ve taşınmaz kültür mirası varlıklarının yönetimi ve toplumla buluşturulmasından sorumludur”.⁷⁹

Kültürel miras kavramı sadece taşınmaz kültür varlıklarından ibaret değildir. Hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, resim, heykel gibi sanat eserleri, metal nesnelere; sikke, madalya, aletler, kitaplar, arşivler, el yazmaları, bilimsel açıdan önemli koleksiyonlar gibi sanatsal, tarihi veya arkeolojik öneme sahip taşınabilir kültür varlıkları olarak ele alınmaktadır.⁸⁰

Kültürel miras öğelerinin korunabilmesi ve gelecek kuşaklara

⁷⁸ Aksoy ve diğ., **a.g.e.**, s.9.

⁷⁹ Aksoy ve diğ., **a.g.e.**, s.10.

⁸⁰ Şule Pfeiffer Taş, **a.g.e.**, s.12.

aktarılabilmesi; bu öğelerin korunmasında, kullanılmasında, bilgilendirilmesinde ve sunumunda farklı uzmanlık alanlarının ortak çalışmalarının yapılmasına bağlıdır. Bu çalışmalar sistematik bir biçimde yürütülmelidir.⁸¹ Kültürel miras yönetimiyle ilgili çeşitli kanunlar bulunmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise son yıllarda ülkeler kültür kavramını, insanların yaptığı ve topladığı her şey için kullanır ve bu yüzden somut miras daha fazla ön plana çıkmaktadır. Bu yaklaşım, kültürün bir topluluğun yaşam şekli olarak anlaşılmasına neden olur. Kültürel miras, insanlarla bağlantılı olarak kabul edilmektedir ve soyut miras öğeleri de bu anlayışla gözden geçirilmiştir.⁸²

Kültürel miras yönetiminde, idarelerin politikaları, bağlı buldukları bakanlıklara ve hükümetin programlarına göre belirlenmektedir. Türkiye 2000’li yıllardan sonra kültürel miras yönetimine ağırlık vermiştir. Yerleşme özellikle etkili olmaya başlamıştır.⁸³ Ülkemizde bu konuda üç temel değişim yaşanmıştır; birincisi; kültür alanında merkezi yetkiler yerele devredilmiştir, ikincisi; kültürel altyapı işletmelerinde özel sektör etkili olmaya başlamıştır, üçüncüsü ise özel sektör teşviki için yapılan vergi indirimleridir. Kültür politikasındaki bu yenilikler, kültürel miras yönetimini de doğrudan etkilemektedir.⁸⁴

2.5.2. Taşınmaz Kültür Varlıklarının Değerlendirilmesi

Taşınmaz kültür varlıklarının belirlenerek ulusal kültür varlıkları kapsamına alınmaları gerekmektedir. Birkaç ülkede çok sayıda yapı bu kapsamda korumaya alınırken, bazı ülkelerde ise anıtlar hak ettikleri şekilde değerlendirilemediği için tahribata uğramaktadırlar. Ülkemizdeki bu amaçtaki değerlendirme sistemi, yasaların

⁸¹ John Schofield, ‘Heritage Management, Theory and Practice’ Heritage Reader, (ed. Graham Fairclough) London: Routledge, 2008, s.20.

⁸² Sevcan Yıldız, ‘Kültürel Miras Alan Yönetimi Kapsamında Alanya Kalesi Ziyaretçi Yönetimi’, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Antalya, 2011. s.4.

⁸³ Aksoy ve diğ., **a.g.e.**, s.10.

⁸⁴ Bkz. 2010 yılında yasalaşma sürecine giren Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın ‘‘Bazı Taşra Kuruluşlarının İl Özel İdarelere ve Belediyelere Devredilmesini Sağlayan Kanun Tasarısı’’ ve Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, ‘Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Bazı Taşra Kuruluşlarının İl Özel İdareleri ve Belediyelere Devredilmesini İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı’ (B.02.0.KKG.101-30.590 sayı, 11.02.2010 tarihli Kanun Tasarısı).

değişmesi ile farklı şekillerde yorumlanmıştır.⁸⁵ Günümüzdeki geçerli olan değerlendirmeler, “Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu”nun, 28 Şubat 1995 tarihindeki kararıyla şekillendirilmektedir. Bu karar, taşınmaz kültür varlıklarını ikiye ayırır;

1. Grup yapılar: Bu yapıların evrensel, ulusal veya yöresel mimari değerleri vardır. Antik yapılar, dini ve askeri yapılar, saraylar; planlamaları ve malzemeleriyle korunması gereken yapılar, bu gruptadır.

2. Grup yapılar: Kentsel çevrenin öğeleri olan ve bulunduğu bölgeye çeşitli özellikler katan; geleneksel yapım tekniklerine sahip yapılar bu grupta incelenmektedir.⁸⁶

Taşınmaz kültür varlıklarının değerlendirilmesinin bilimsel bir temele dayandırılması gerekmektedir. Ayrıca, yasaların ve devletin de desteklemesi gerekmektedir. 21/07/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3 üncü maddesinde tanımlanan ve 6. maddesinde açıklanan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları, doğal sitler hariç olmak üzere sitlerin tespit ve tescili ile ilgili usul ve esasları düzenleyen 13 Mart 2012 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Ve Sitlerin Tespit Ve Tescili Hakkında Yönetmelik”, kültürel miras ve taşınmaz kültür varlığı kapsamına girecek yapıların; On dokuzuncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlardan olması, On dokuzuncu yüzyıl sonrasında yapılmış olmasına rağmen önem ve özellikleri bakımından korunmalarına gerek görülmesi veya bu yapıların ait oldukları dönemin kendine özgü niteliklerini anlatan belge niteliğinde olması ya da var olan bir geleneğin hala sürdüğünün göstergesi olan ve bir bütünün parçası olarak çevreye katkıda bulunan taşınmazlardan olması, Tek yapılar için; taşınmazın sanat, mimari, tarihi, estetik, mahalli, dekoratif, simgesel, belgesel, işlevsel, maddi, hatıra, izlenim, özgünlük, teklik, nadirlik, homojenlik, onarılabirlik değerlerinin yanı sıra,

⁸⁵ Ahunbay, **a.g.e.**, s.29.

⁸⁶ Bkz. Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik (Erişim) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120313-6.htm>, 19 Temmuz 2013.

yapısal durum, malzeme, yapım teknolojisi, biçim bakımından özellik göstermesi, Kentsel sitler için; korunması gerekli kültür varlığı özelliği gösteren tek yapıların yoğunluk, mimari, tarihi bütünlük göstermesi ya da geleneksel kentsel dokuyu bir bütün halinde yansıtmaları ve Arkeolojik sitler için; yazılı bilgiler, sathi kalıntılar veya bilimsel araştırmalara dayanması; çevresel gözlemler ile bilimsel varsayımlar veya topografik açılardan yeterli niteliklere sahip olması özelliklerini şart koşmaktadır.⁸⁷

Bu kriterlere göre değerlendirilen yapıların, mimari özellikleri ve tarihi değerleri göz önünde bulundurularak, korunmalarının ve gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanması gerekmektedir. Bilimsel çerçeveye oturtulacak çalışmalar ile bu koruma planları daha sağlıklı ve sürdürülebilir olacaktır.

2.6. KENTSEL DOKUNUN KORUNMASI

Kentlerdeki kültür varlıkları ve geleneksel konut dokuları yalnızca yapıldıkları dönemin tarihi öğelerini yansıttığı için önem arz etmez. Geçmişten günümüze yerleşim yerleri süreklilik içerisinde birbirlerinin üzerinde, katmanlar halinde konumlanmıştır. Kentsel dokular, yerleştikleri kültür altyapıları nedeniyle de korunması gerekli varlıklardır. Kültürel süreklilik bu dokuların ve değerlerin korunması ile mümkün olabilmektedir.⁸⁸

Kentlerin planlanmasında, tarihi dokunun korunması öncelikli olmalıdır. Eski, tarihi ve özgünlüğü bulunan eserlerin, aslına uygun şekilde, asli malzeme ile ve asli yapım tekniğinden de faydalanarak mümkün olan en az müdahale ile onarılması ve korunması işlemi, restorasyonun tam tanımını vermektedir.⁸⁹

⁸⁷ Bkz. Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik (Erişim) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120313-6.htm>, 19 Temmuz 2013.

⁸⁸ Zuhâl Özcan, "Planlamada Disiplinler Arası İlişkiler ve Kentsel Arkeolojinin Yeri", **Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Dergisi**, Cilt 21, No 4, Ankara, 2006, s.682.

⁸⁹ Sinan Bahadır, "Tarihi Yapıların Bozulma Sebebi", 2009, (Erişim) <http://www.restoraturk.com/koruma-ve-restorasyon/377-yapilarda-bozulmalara-neden-olan-etkenler.html>, 6 Nisan 2013.

2.7. TARİHİ DOKUNUN KORUNMASINDA MİMARİ ÇALIŞMALARIN

ROLÜ VE ÖNEMİ

Şehirlerdeki tarihi dokunun korunması, gerek merkezi gerek yerel yönetimlerin sorumluluğu ve yetkisi altındadır. Ülkemizde bu konuda yapılan politikalar ve yasa çalışmaları hızla yürütülmektedir. Kent kimliğini geliştirirken tarihi dokunun korunması yasalarca sağlansa da, devamlılığı ve uygulanması için mimari çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Mimari eserler, kentlerin tarihi dokularının birer parçasıdır. Esas olan, tarihi özellikleri bulunan mimari eserlerin ve sit alanlarının bütün olarak yaşatılmasıdır. Ancak bunu başarmanın imkânsız olduğu durumlarda, mimari plan ve projeler çerçevesinde günün şartları da göz önüne alınarak koruma planları geliştirmek gerekir. Anlaşılacağı üzere bu noktada mimarların rolü büyüktür. Tarihi korumanın sürdürülebilirliği halkın ve bölge sakinlerinin hassasiyeti ve devletin politika, yasa ve teşvikleriyle mümkün olsa da, öncelikle mimari çalışmaların tarihi korumayı ilk planda tutması gerekmektedir.

Mimarların, kent kimliklerinin oluşumunda ve tarihi çevrenin korunmasında görevi büyüktür. Kent dokuları yenilenirken ve modern hayata ayak uydururken, tarihi öğelerin de korunması gerekmektedir. Bu nedenle mimarların, restorasyon çalışmalarını planlamadan ve gerçekleştirmeden önce geleneksel yapı özelliklerini ve tarihi konutların özelliklerini bilmeleri ve yakından tanımaları gerekmektedir.

III. BÖLÜM

ANKARA KENT TARİHİ

3.1. ANKARA KENT KİMLİĞİ OLUŞUMUNUN TARİHSEL SÜRECİ

Ankara kenti, günümüze değin 3 kez başkent olmuştur; Frigyalılar (Polatlı), Galatlar ve Türkiye Cumhuriyeti. Ankara kentinin oluşum süreci hakkında kesin bilgiler verebilmek mümkün olmamaktadır. Pek çok kaynakta farklı bilgiler ve bulgulara rastlanmaktadır. Ankara ve çevresinde yapılan arkeolojik çalışmalarda Paleolitik Çağ'a ait bulgular ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede Ankara kenti yerleşiminin yazılı tarih öncesinde başladığı söylenebilir.⁹⁰

Çeşitli hükümdarlar için yazılmış tarih kitaplarında Ankara Kale'sine rastlamak mümkündür. Örneğin; "İran tarihinde Ankara'nın üzümü fazla olduğu için *Engüriyye*, Araplar, *Kal'a-i Mutabbak* yani çok katlı kale, Tatarlar ise *Kirmen-i Angar* yani Angar Kalesi demişlerdir".⁹¹

Evliya Çelebi 1640 yılında Ankara'yı ziyaret etmiş ve Ankara Kalesi hakkında şu bilgileri vermiştir; "Kale'nin duvarları, burçları, kapıları, içinde bulunan silâhları, Kale dizdârları ve neferleri hakkında bilgi vermektedir. Ona göre, XVII. yüzyılda Kale içerisinde bağısız ve bağçesiz 600 hane bulunmakta idi. Şehir çevresinde 4 kapılılık bir sur vardı. Surun üç tarafı 6 bin adımdı".⁹² Evliya Çelebi Ankara Kalesi'ni şöyle tasvir etmiştir; "*Kuzeyden bakıldığında yüksek tabakalarla birbiri üzerine yükselen inci gibi, beyaz kuğu gibi kat kat bir kaledir*".⁹³

Ankara, eski adıyla Angora, asırlar boyunca gelişmiş bir sosyo-ekonomik yapıya sahip olmuştur. Ankara uzun yıllar boyunca önemli ticaret merkezlerinden biridir. Tunçer, Ankara'nın ticaret merkezi oluşum nedenlerini şöyle sıralamıştır:

⁹⁰ Savaş Harmankaya, Oğuz Tanındı, **Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri- 1: Paleolitik/Epipaleolitik**, Ege Yayınları, İstanbul, 1996, s.8.

⁹¹ Nuran Tezcan, "Evliya Çelebi'nin Ankara'sı", **Evliya Çelebi**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2011, s.149-150.

⁹² Emine Erdoğan, "Tahrir Defterlerine Göre Ankara Şehri Yerleşmeleri", **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 6, Sayı 1, (2005), 249-262, s.252.

⁹³ Tezcan, **a.g.e.**, s.150.

- Osmanlı Devleti'nin yükselme dönemi boyunca dirlik ve düzen sağlanmıştır; böylece güvenlik sorunu olmamış ve ekonomide ilerleme kaydedilmiştir,
- Kentlerde savunma ihtiyacı azalmıştır ve nüfustaki artışın da etkisiyle sur dışında yaşanan gelişmeler Ankara'nın ticari önemini artırmıştır,
- Kervan yollarında emniyetin sağlanmış olması ve hanların kent içerisine doğru gelişme göstermesi, *Kale*'nin işlevlerini *Bedesten*'in alması,
- Kentin kervanların kullandığı ana yollar üzerindeki konumu, uygunluğu ve kente has *Sof* adı verilen kumaş türünün ihracatı ile ekonominin gelişmesi,
- Ekonomik ilerlemenin ve Bedesten, Hanlar ve diğer dini ve sosyal yapılar ile birlikte mekânsal gelişmelerin kente yansması şeklinde sıralayabiliriz.⁹⁴

14. 15 ve 16. Yüzyıllarda Kale yakınlarında, Atpazarı bölgesindeki kısıtlı alandaki ticari yapılarda ve çarşılarda gelişmeler gözlenmiştir. 16. Yüzyıla gelindiğinde, *Sof* üretiminin ve satışının sonucu olarak ekonomide yaşanan canlanma sayesinde Ankara, Anadolu'da varlıklı ve gösterişli bir kent haline gelmiştir.⁹⁵

Şekil 3.1. Angora 17. Yüzyılda Yapılmış Bir Tablo (Rijksmuseum/ Hollanda) ⁹⁶

⁹⁴ Mehmet Tucer, “Angora (Ankara) Tarihsel Kent Merkezi Gelişim Süreci ve Suluhan Çevresi TahtaKale Çevresi”, 2011, (Erişim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2011/11/angora-ankara-tarihsel-kent-merkezi.html>, 28 Nisan 2014.

⁹⁵ Harmankaya ve Tanındı, **a.g.e.**, s.8.

⁹⁶ (Erisim) http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Ankara_rijksmuseum.jpeg, 25 Ağustos 2013

Ankara, Doğu ve Batı bölgeler arasında bir nevi köprü özelliği taşır. Ekonomik hareketlilik de bu duruma eklenince, 16. ve 19.yüzyıllar arasında Ankara giderek daha önemli bir şehir haline gelmiştir.⁹⁷

Şekil 3.2. P. Lucas'ın Seyahatnamesinde Ankara Krokisi (1712)⁹⁸

Ankara Kalesi ve etrafındaki surlar, Ankara'nın sembolü olarak sayılabilir. Kentin etrafındaki surlar, birçok seyahatnameye konu olmuştur, bu eserlerde Ankara'nın Anadolu'daki yerinin önemi vurgulanmaktadır. Kentin nüfus ve ekonomi açısından Anadolu'da en önemli kent olması bunun temel nedenidir.⁹⁹

Hem Anadolu'dan hem de başka ülkelerden gelen gezginler Ankara'yı bir vakıf şehri olarak nitelendirmiştir. Bunun sebebi de şehirde bulunan çok sayıda vakıf eseridir. 1640 yılları civarı Ankara'yı gören Evliya Çelebi, Kale içindeki mahalle ve ev sayılarından bahsetmiş olup, 76 vakıf camisini, 200 hamamı, 9 tane medreseyi ve

⁹⁷ Harmankaya, a.g.e., s.8.

⁹⁸ (Erişim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2011/11/angora-ankara-tarihsel-kent-merkezi.html>, 25 Nisan 2014.

⁹⁹ Mehmet Tucer, "Angora (Ankara) Tarihsel Kent Merkezi Gelişim Süreci ve Suluhan Çevresi TahtaKale Çevresi", 2011, (Erişim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2011/11/angora-ankara-tarihsel-kent-merkezi.html>, 28 Nisan 2014.

çarşıları da anlatmayı ihmal etmemiştir. Ankaralı hanımların giyiminden ise ‘gayet edepli’ olarak bahsetmektedir.¹⁰⁰

Demiryolunun ve su sisteminin 19. yüzyıl sonlarında Ankara’ya gelmesi kent için büyük gelişmelerdir. Ayrıca, Ankara’nın Kurtuluş Savaşı’nda karargah olarak kullanılmış olması da, savaşın ardından kentin başkent olarak seçilmesinin en önemli nedenlerinden biridir.¹⁰¹ Cumhuriyetin ilanından sonra geliştirilen planlar sayesinde şehir daha da gelişmiştir.

Ankara’nın ‘Kent Kimliği’nin oluşumu Cumhuriyet’in ilanı sonrasında çeşitli imar planlarıyla şekillendirilmiştir. Bu planlara bir sonraki başlıkta yer verilecektir. Ankara’nın kent kimliğinin oluşum sürecini beş ana başlığa ayırmak mümkündür;

- Eski Ankara’yı korumaya yönelik projelerle oluşturulan geleneksel kent kimliğini korumaya yönelik çalışmalar,
- Kızılay’ı geliştirmeye ve yeni şehir merkezi haline getirmeye yönelik çalışmalar; ‘Erken Cumhuriyet dönemi batılılaşması’,
- Kırsal kesimlerden kente olan göçlerin sonucunda ortaya çıkan arsa yağmaları ve bunları yeterince kontrol edemeyen politikalar sebebiyle ortaya çıkan ‘Gecekondu’ olgusu ve düzensiz yapılaşan kent kimliği,
- Kent imar planları ve ‘İmarlı konut yapısı’ oluşturma amacını taşıyan yeni politikalar ve projelerle yaratılmak istenen planlı ve düzenli kent kimliği,

¹⁰⁰ Altındağ Belediyesi, **Altındağ’ın Manevi Coğrafyası**, Reyhan Basım Yayın, Ankara,2003, s 11

¹⁰¹ Mehmet Tunçer, “Angora (Ankara) Tarihsel Kent Merkezi Gelişim Süreci ve Suluhan Çevresi TahtaKale Çevresi”, 2011, (Erişim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2011/11/angora-ankara-tarihsel-kent-merkezi.html>, 28 Nisan 2014.

- ‘Kentsel dönüşüm’ adıyla bilinen; fakat aslında yık-yap-sat mantığını geliştiren, birçok standardı eksik olan yoğun yeni yerleşimler.¹⁰²

Bu oluşum sürecinde, Talatpaşa Bulvarı’ndaki ve Ulucanlar Caddesi’ndeki uygulamalar Ankara’nın tarihsel dokusuna büyük zarar vermiştir. Bu ikisi arasında kalan bölgede halen kentsel dokuyla ilgili sorunlar gözlemlenmektedir. Bunun sebebi ise tarihsel dokunun harap edilerek yenilenmiş olmasıdır. Bunun sonucu ise kentteki tarihsel kimliğin tahrip edilip değişime uğramasıdır.

Şekil 3.3. 1900’lü Yıllarda Ankara Kalesinden Samanpazarı, Hamamönü, Hacettepe, Seyranbağları’nın Görünüşü ¹⁰³

Ankara’nın, Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki önemi, rakamlardan da anlaşılabilir. Yatırımlar genellikle yeni başkente yönelmekteydi ve Cumhuriyet’in ilk döneminde nüfusu en hızlı artan kent olmuştur. 1919 yılında 20.000 olan nüfus, 1945 yılında 226.000’e ulaşmıştı.¹⁰⁴ Hızla artan nüfus, beraberinde mimari sorunları da getirmekteydi. Ankara’da uygulanan imar

¹⁰² Mehmet Tunçer, ‘Ankara’da Kentsel Kimlik Oluşumu, Değişimi, Bu Bağlamda Kentsel Koruma Ve Dönüşüm Projeleri’, Kasım, 2008, (Erişim) <http://www.guvercinevi.net/doc-dr-mehmet-tuncer/2273-ankarada-kentsel-kimlik-oluumu>, 30 Haziran 2013.

¹⁰³ (Erişim) http://wowturkey.com/t.php?p=tr337/sguner_ankaraosmanlikalecebeci.jpg, 22 Eylül 2013.

¹⁰⁴ Fehmi Yavuz, **Kentsel Topraklar: Ülkemizde ve Başka Ülkelerde**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1980, s.13.

planlarının temel hedeflerinden biri de şehri düzenlerken nüfusun yerleşimini de düzenlemektir. “1930’lu yıllar Ankara’sının en önemli özelliği, birbiri ardına gerçekleştirilen kentsel düzenlemelerin yaşama geçiriliş biçiminin denendiği yer olmasıydı”.¹⁰⁵ Bu yasaların amacı yalnızca kentleşmenin düzenli olarak gelişmesini sağlamak değil; aynı zamanda Başkent’i çağdaş kent yaşamını yansıtan bir şehir haline getirmekti. Nitekim 1930 – Belediye Kanunu, 1933 – Belediyeler Bankası ile Yapı ve Yollar Kanunu; 1934 - Tapu Kanunu ve 1939 - Belediye İstimlâk Kanunu yapılırken Ankara her zaman birinci planda tutulmuştur.

Şekil 3.4. Balıkpazarı Caddesi (1853) ¹⁰⁶

Günümüzdeki Ankara’nın temelini atan hareket ise 1924’teki kamulaştırma hareketidir. Kamulaştırma yasası pek çok tartışmaya neden olsa da, nihayetinde yürürlüğe girerek, arsaların 1915 yılında yapılan vergi bildirimlerinin 15 katı üstünden kamulaştırılmasına imkân tanımaktaydı.¹⁰⁷ Bu kamulaştırma örneği, günümüz Ankara’sının kurulmasının temelini oluşturmaktadır ve ülkemizde başka bir örneğine rastlamak mümkün değildir.

¹⁰⁵ Ruşen Keleş, Bülent Duru, “Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, **Mülkiye**, Cilt: XXXII, Sayı: 261, 2008, Ankara, s.30.

¹⁰⁶ Ankara Büyükşehir Belediyesi, **Cumhuriyet ve Başkent Ankara**, 2007, Ankara, s.48.

¹⁰⁷ Yavuz, **a.g.e.** s.23; s.27.

Şekil 6. Eski Ankara Evleri (Tarihsiz) ¹⁰⁸

Cumhuriyet'in kurulmasının ardından başkent ilan edilen Ankara'da, kent geliştirilmesi adına birçok proje yapılmıştır. Şehir bir nevi yeniden inşa edilmiştir. Bunlardan en önemlisi sayılabilecek olanı da, bir yandan tarihi dokuyu koruyarak öte yandan yeni bir kent inşa etmeyi hedefleyen 24 Mart 1925 tarihli 583 sayılı "İstimlak" (Kamulaştırma) Kanunu'dur. Bu kanuna göre, eski Ankara'yı yeniden imar etmekten ziyade, varolan doku ile Çankaya arasında bir Yenişehir kurmak esastır. Bu planlanan yeni mahalle için gereken arazi, mülk sahipleri ve belediyenin arasında paylaştırılarak kamulaştırılmıştır.¹⁰⁹ Kendi haline bırakılan var olan doku ilerleyen yıllarda restorasyon çalışmaları ile düzenlenmiş ve yenilenmiştir.

Ankara'nın başkent olması ile kentin nüfusunda artış görülmektedir. 1917 yılındaki yangında¹¹⁰ yapılar ve konutlar çok büyük oranda zarara uğramıştır; bu da

¹⁰⁸ (Erisim) <http://www.inankara.com.tr/galeri-9-f-647/eski-ankara-fotograflari/eski-ankara-fotograflari-1.php>, 10 Ocak 2013.

¹⁰⁹ Mehmet Tuncer, "Başkent Ankara'nın İlk Planlama Deneyimleri", 2009, (Erişim) https://www.academia.edu/2340123/BASKENT_ANKARANIN_ILK_PLANLAMA_DENEYIMLER_I, 28 Nisan 2014.

¹¹⁰ Bkz.1917 Yangını -Birinci Dünya Savaşı devam ederken, 13 Eylül 1917 tarihinde çıkan ve geniş bir alanı tahrip eden yangındır. Kaleden başlayarak tüm gayr-ı Müslim yerleşim alanlarını tahrip eden bu yangın aslında sosyal ayrışma ve iç çatışmaların bir sonucu olarak çıkmıştır. Ankara'da yaşanan bu

kentte konut problemi ortaya çıkmıştır. 16 Mart 1924 tarihli 417 sayılı kanun ile konut sorununun çözümü ve kentin yeniden inşası görevleri, Ankara Şehremaneti (Belediyesi)'ne verilmiştir.¹¹¹

Aynı dönemde bir başka önemli çalışma 22 Mayıs 1926 tarihli 844 sayılı yasadır; bu yasayla inşaat işleri için kredi temin edebilecek kurumsallaşmış bir banka olarak Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur. Bu kurumlar, eski şehir yapısının iyileştirilmesi, sokakların genişletilmesi, yapıların daha sağlam kurulması ve yangından hasar gören alanları parklara dönüştürmekle yükümlüdür.¹¹²

Ankara'nın kent kimliğinin oluşumuna bakarken, imar planlarından mutlaka bahsetmek gerekir. Bu planlar, projeler ve ilgili politikalara bir sonraki başlıkta yer verilmiştir.

3.1.1. Eski Ankara'nın Korunmasına ve Yenilenmesine Yönelik Planlama, Projelendirme ve Politikaların Kent Kimliğine Etkileri

3.1.1.1. Carl C. Lörcher Planları

Carl C. Lörcher, Ankara'nın ilk imar planını tasarlayan Alman mimardır. Ankara için bilinen Hermann Jansen planından önce Dr. Carl C. Lörcher'in iki planı mevcuttur; 1924 tarihli eski Ankara ve 1925 yılında Yeni Şehir için tasarlamış olduğu planlardır.¹¹³

---

büyük yangın, Türklerle azınlıkların birlikte oturdukları, kentin en zengin konut alanını ve iş bölgesini bütünüyle yok etmiştir.

Sevgi Aktüre, "1830'dan 1930'a Ankara'da Günlük Yaşam", Tarih İçinde Ankara, Eylül 1981 **Seminer Bildirileri**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Basım İşçiliği, Ankara, 1981, s.56.

¹¹¹ Yavuz, **a.g.e.** s.26.

¹¹² Yavuz, **a.g.e.** s.27.

¹¹³ Ali Cengizkan, "Ankara'nın İlk Planı 1924-25 Lörcher Planı", **Ankara Enstitüsü Vakfı**, Arkadaş Yayınevi, 2004, Ankara, s.39.

Şekil 3.6. Carl C. Lörcher Ankara Planı (1924) ¹¹⁴

1924 yılındaki eski kent odaklı projede gelecekte ikiyüz bin kişilik bir nüfus düşünülmüştür. “Türklerin Başkenti Ankara’nın Yapılaşma Planı / Eski Şehir ve Yönetim şehri = Çankaya” Lörcher planı, Kale ve tren istasyonu arasında kalan alanın yeniden bir düzene oturtulmasını dikkate almaktadır, aynı zamanda da yönetim yerleşkesi ve şehre yeni bir merkez kurmayı hedeflemektedir.¹¹⁵

Löchler, 1925 yılında şehrin güney tarafında yeni şehir kurulmasını planlayan, “Türkiye Başkentine Ait Yapılaşma Planı – Angora – Eski şehir ve Yönetim Şehri = Çankaya” başlıklı ikinci projesinde, eski şehirden bağımsız yeni bir yönetim şehri kurmayı öngörmektedir. Ancak hedeflenen alanda bir toprak ihtiyacı doğmuştur.¹¹⁶ Sonuç itibariyle, eski kent dokusu ve yapısı göz ardında bırakılarak yeni şehrin kurulması kararı alınmıştır.

¹¹⁴ “Löcher’in Ankara’sı”, (Erisim) <http://www.mimdap.org/?p=22066>, 29 Nisan 2014.

¹¹⁵ Ali Cengizkan, **a.g.e.**, s.40-41.

¹¹⁶ Fehmi Yavuz, “Ankara’nın İmarı ve Şehirciliğimiz”, **Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları**, Ankara, 1952, s. 15-18.

Şekil 3.7. Carl Christoph Lörcher'in İşçi Kolonileri İçin Eskizi (1925) ¹¹⁷

1928 tarihli ve 1351 sayılı yasa ile “Ankara Şehri İmar Müdürlüğü (AŞİM)” kurulmuştur. Bu müdürlüğün görevi, Ankara İmar Planını ve beş yıllık imar programını hazırlamak ya da hazırlatmak ve Bakanlar Kurulu’na onaylatmaktır.¹¹⁸

3.1.1.2. Herman Jansen Planı

Prof. Dr. Herman Jansen, Ankara Nazım İmar Planı için yapılan yarışmaya katılan üç kişiden biridir. Jansen’in projesi, Mustafa Kemal Atatürk tarafından kabul görmüştür. Yarışmanın diğer katılımcıları ise, Alman şehirci Prof. M.Brix ve Fransız Hükümeti baş mimarı Prof. Jausseley’dir. Bu yarışma içerisinde katılımcılar kararlarında tamamen serbest bırakılmamışlardır; en önemli sınırlamalar o zamana kadar yapılan uygulamalardan kaynaklanmaktaydı. Bu uygulamalar kentin gelişme yönünü Ulus - Çankaya olarak konumlandırmıştır. Ancak başlıca yolların ve binaların yerleri ve eski kent dokusunun korunması gibi kararlar yarışmacılara bırakılmıştır.¹¹⁹

¹¹⁷ “Löcher’in Ankara’sı”, (Erisim) <http://www.mimdap.org/?p=22066>, 29 Nisan 2014.

¹¹⁸ Yavuz, **a.g.e.**, s. 21.

¹¹⁹ Mehmet Tunçer, “Başkent Ankara’nın İlk Planlama Deneyimleri”, 2009, (Erişim) https://www.academia.edu/2340123/BASKENT_ANKARANIN_ILK_PLANLAMA_DENEYIMLER_I, 28 Nisan 2014.

Türkiye'deki ilk modern kent planı olan bu çalışma, ülkemizdeki kentsel gelişimlerde görülen tüm olumlu ve olumsuz yönlerin meydana çıktığı bir girişimdir. Alman kent plancısı Jansen'in planı, düzenli bir kent gelişimi bakımından olumlu bir girişim iken; gündeme getirdiği arsa vurguncululuğunu ve imar rantları konuları sebebiyle olumsuz bir girişim olarak anılmaktadır.¹²⁰

Bu yıllarda, Türkiye'de henüz ulusal düzeyde bir kentsel çevre koruma projeleri başlamamıştır. Jansen'in planı, 'Bahçe Kent' fikrini savunmaktadır ve bu doğrultuda Jansen, Ankara'yı da bir bahçe kent olarak planlamıştır.¹²¹

---

¹²⁰ Keleş ve Duru, **a.g.e.**, s.30.

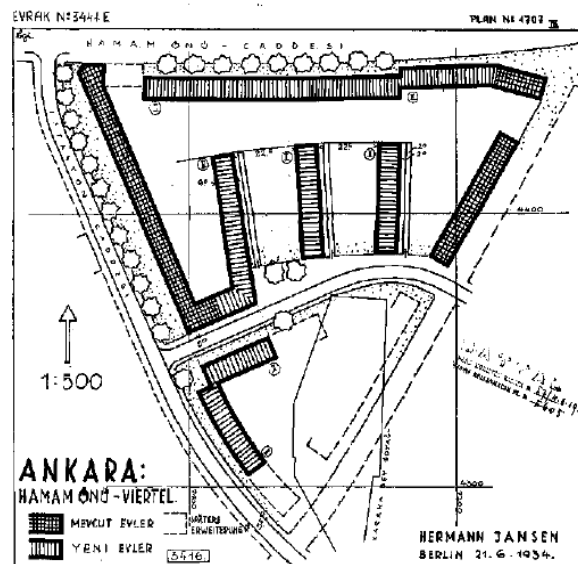
¹²¹ Hacıbaloğlu, **a.g.e.**, s. 37.

Jansen planında, Ankara Kalesi şehrin en önemli kent kimliği göstergesi ve tarihi simgesi olarak vurgulanmaktadır. Jansen, “Yeni şehircilikte yeni şehir kısımlarının korunmasını, eski kısmın yayılışından tamamen ayırmak lazımdır, hatta nazari olarak eski şehir hattı üzerine hattı zatında bir cam levhası kapamalıdır. Bu suretle kolaylıkla bütün gidişat takip edilerek, kenti fenalıklardan korumak kabil olur. Eski şehre mümkün olduğu kadar fazla el sürmemek gerekir” şeklinde tarihi dokunun ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.¹²³

Yarışmayı kazanan Jansen’in kesin imar planı Temmuz 1932’de Bakanlar Kurulu’na onaylandı. Jansen projede aynı zamanda danışmanlık da yaptı fakat 1938 sonrasında anlaşmasının yenilenmemesi sebebiyle danışmanlık görevi bitti. Ancak, Kale’nin odağında olduğu eski Ankara dokusunda koruma çabaları yetersiz kaldığından, tarihi kent dokusu kendi kaderine terk edilmiş, yenilenerek, kullanım yoğunluğu artırılarak ve onarmadan kullanılarak 1980’lere kadar gelmiştir. Protokol Alanı dışındaki alanlarda kentsel yenileme çalışmaları, doku yıkımları ve yeni yol açılması uygulamaları olmuştur.

Şekil 8. İptal Edilen Jansen Planı¹²⁴

¹²³ Mehmet Tucer, “Başkent Ankara’nın İlk Planlama Deneyimleri”, 2009, (Erişim) https://www.academia.edu/2340123/BASKENT_ANKARANIN_ILK_PLANLAMA_DENEYIMLER_I, 28 Nisan 2014.

¹²⁴ Mehmet Tucer “Cumhuriyet’in Mimari Mirasının Korunması: Ankara Örneği”, 2009, (Erişim) <http://mehmet-urbanplanning.blogcu.com/cumhuriyet-in-mimari-mirasi-nin-korunmasi-ankara-ornegi/10213734>, 22 Haziran 2013.

Bu şekilde, iptal edilen planın, Hamamönü'ndeki 1/500 ölçekli ayrıntısı görülür. İptal kararı 1939'dan itibaren tüm planın genelini kapsamış ve Jansen planı tamamen uygulamadan kaldırılmıştır.¹²⁵

Ankara'nın kent kimliğinin oluşum sürecinde, 1992 tarihli Ulus tarihi kent merkezini koruma ve ıslah imar planı da önemli rol oynamaktadır. Ulus ilçesinde 1930'lardan sonra yaklaşık 35 sene boyunca tespit ve tescil çalışması yapılmamış olsa da tarihi yapılar ve anıtsal değeri olan binalar korumaya alınmıştır. İlk kez 1964 yılında sivil mimarlık örnekleri saptanarak belgelenmiştir ve bu çalışmalar 5 – 6 yılda bir tekrar yapılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda, Kaleiçi, Hacı Bayram çevresi, Yahudi Mahallesi, Hamamönü ve Çıkrıkçılar gibi yerlerde kent kimliği değişerek korunabilmiştir ancak Hergelen Meydanı, Cebeci ve Suluhan gibi semtlerde tarihi kent kimliğini korumak mümkün olamamıştır.¹²⁶

1986 yılında açılan “Ulus Tarihi Kent Merkezi Çevre Düzenleme Proje Yarışması”, 1983 yılında çıkartılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yasası'nın bir sonucudur. Bu planlama çalışması 100 hektarlık bir alanı içermekteydi ve yalnızca koruma değil yenileme de hedeflenmişti.¹²⁷ Yarışmada birinciliği Prof. Dr. Raci BADEMLİ başkanlığındaki ODTÜ Proje Ekibi kazanmıştır ve bu doğrultuda “Ulus Koruma Islah İmar Planı” hazırlanmıştır.

¹²⁵ Fehmi Yavuz, “Başkent Ankara ve Jansen,” **ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 1, 1981, s.25-32.

¹²⁶ Hacıbaloğlu, **a.g.e.**, s. 37.

¹²⁷ Mehmet Tuncer “Cumhuriyet'in Mimari Mirasının Korunması: Ankara Örneği”, 2009, (Erisim) <http://mehmet-urbanplanning.blogcu.com/cumhuriyet-in-mimari-mirasi-nin-korunmasi-ankara-ornegi/10213734>, 22 Haziran 2013.

Şekil 3.10. Ulus Koruma Islah İmar Planı ¹²⁸

¹²⁸ Tunçer, a.g.e., s.16.

Bu planda, Hükümet Meydanı ve Hacı Bayram Meydanları kent meydanı olarak düzenlenmek istenmiştir ve Bentderesi Caddesi boyunca dolmuş durakları ve otopark şeklinde bir düzenlemeye gidilmiştir.¹²⁹

Bir diğer önemli plan aşaması ise Hacı Bayram Camii ve Augustus Mabedi çevre düzenleme projesidir. Bu projenin odak noktası bu iki yerdir ve Hacı Bayram meydanı bu plana göre tamamen yayaların kullanımı için ayrılmış ve düzenlenmiştir. Bu yolla ilk kez, bir meydanda geleneksel doku bulunmamasıyla birlikte bu kesimin kimliği değiştirilmiştir. Bu projedeki geleneksel bakış açısından farklı bir yaklaşım da camiye ve mabede ulaşırken yerleştirilen merdivenlerdir.¹³⁰

1985 yılında, kent kimliğinde önemli bir etki yaratacak olan bir keşif yapılmıştır; Kale'ye çıkan Hisar Caddesi üzerinde Roma döneminden kalma bir "Odeon" bulunmuştur. Bu keşfin ardından, Roma tiyatrosu ve çevresi koruma altına alınarak kamulaştırılmıştır.¹³¹

Bu bölgedeki tarihi kimliğin korunması için, Roma dönemi kalıntılarının korunması önem taşımaktadır. Kaleiçi koruma planının hayata geçirilmesi uzun zaman almıştır. Esenpark bölgesi, Altındağ Belediye binası yapımı sırasında farklı bir mimariye dönüştürülmüştür. Bu da, tarihi kimliğin korunmasını ortadan kaldırarak betonlaşmanın artmasına sebep olmuştur. Özellikle trafik ve otopark sorunları, bölgenin özelliklerini bozmuştur. Saraçlar Çarşısı'nın doğu kısmında tahribata yol açan yangın sonrası bir yarışma düzenlenerek çevreye uyumlu bir proje hazırlanmıştır. Sokağa yeni bir kimlik kazandırılırken, çarşının tarihi özellikleri de korunmaya çalışılmıştır.¹³²

Görüldüğü üzere bir kentin tarihsel dokusunu koruma çalışmaları bir süreçtir ve bu süreç de çok iyi hazırlanmış kent planlarına ihtiyaç duyar. Ancak, yalnızca plan

---

¹²⁹ Tunçer, **a.g.e.**, s.20.

¹³⁰ Tunçer, **a.g.e.**, s.21.

¹³¹ Tunçer, **a.g.e.**, s. 16.

¹³² Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s. 39.

hazırlamak ve projelendirmek yeterli olmamaktadır. Bu projelerin, zamanlamasının iyi yapılarak, kent dokusu daha fazla tahrip olmadan önce uygulamaya konulması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki ihmal, tarihi dokunun korunmasında ve kent kimliğinin oluşumunda en önemli yıpratıcı etkidir. Ayrıca, sunulan planların proje uygulama aşamasına geçirilmesinden önce, tarihi dokuyu ne kadar koruduğuna da dikkat etmek gerekir. Tüm bu bilgiler ışığında, Hamamönü'nde yapılan çalışmaların objektif olarak analiz edilmesi gerekir. Bundan önce de, Hamamönü hakkında bir ön bilgiye sahip olmak faydalı olacaktır.

3.2. ANKARA ESKİ SOKAK DOKUSU

Eski Ankara evlerinin mekansal öğelerini incelemeyen önce genel olarak eski Ankara sokak dokusuna da bakmak gerekir. Ankara Kalesi'nin kuzeyi ve doğusu aşırı eğimlidir; bu nedenle kullanışlı bulunmamaktadır. “Batısı demir yoluna kadar uzanarak azalan bir eğim gösterir. Güneyde iniş birden başlar ve düzlüğe daha çabuk erişir. Kuzeybatısı, Hacı Bayram Camisi çevresi biraz daha kuzeye uzanıp Ahi Mezarlığıyla son bulur. Kaleye yaklaştıkça eğim artar. Bu topografya kentin dokusunu yakından etkilemiş ve yönlendirici olmuştur. Bundan ötürü hemen her sokak düzeç eğrisine uymuş ve bir düz çizgi oluşturamamıştır”.¹³³

Şekil 3.11. Ankara Sokaklarında Oduncular (Tarihsiz)¹³⁴

¹³³ Tuncer, a.g.e., s.26-27.

¹³⁴ Ankara Büyükşehir Belediyesi, **Osmanlıda Ankara** , Ankara, 2007,s.98.

Şekil 3.12. Ticari Hayatın Canlı Olduğu Balıkpazarı Caddesi (Tarihsiz) ¹³⁵

Ankara sokaklarına, köşe odaların 2 yöne taşma yapanları, dinamik bir görüntü vermektedir. Ancak Ankara sokaklarının dar yapısı, ve su kıtlığı gibi faktörler de hesaba katılınca, ahşap evlerde çıkma olasılığı yüksek olan yangınlar da büyük bir olumsuzluk nedenidir.

Evliya Çelebi'nin ve bazı Avrupalı gezginlerin notlarında, Ankara çarşılarındaki kalabalıklardan, sokakların ve dükkânların nasıl dolup taşıdığından bahsedilmektedir. Seyahatnamelere göre Ankara'nın çarşıları, bakımlı ve zengin; sokakları ve caddeleri ise beyaz taşlarla döşelidir. ¹³⁶

3.2.1.Mahalle Kavramı

Günümüzün büyük şehirlerinde artık mahalle kavramından bahsetmek güç olsa da, Osmanlı döneminde ve yanlış batılılaşma öncesinde Türkiye Cumhuriyeti'nde mahalle kavramı büyük önem taşımaktadır. Ankara evlerinin dış ve iç mekan özelliklerine geçmeden önce mahalle ve sokak kavramlarına değinmek gerekmektedir.

¹³⁵ Ankara Büyükşehir Belediyesi, **a.g.e.**, s.99.

¹³⁶ Tezcan, **a.g.e.**, s.152.

Osmanlı'ya ait kentlerin fiziksel yapılarını tanımlayan en önemli özelliklerden biri yeni mahalleler meydana getirmektir. Bu şekilde kentlerde mahalle karakteri ve bir bütünlük meydana getirmek; etnik ve dinsel özellikleri farklı toplulukların meydana getirdiği mahallelerin kurulması ve bu yeni mahallelerle konut alanlarının geliştirilmesi ve yeni bir şehir görünümü sağlanmıştır.¹³⁷

Şekil 9. 1920'li Yıllarda Hamamönü'nde Sokak ve Yapılar¹³⁸

Ergenç'e göre, Osmanlı şehir yapısında mahalle hem sosyal hem fiziksel bir birimdir. Mahalle, birbirlerini bilen, bir bakıma birbirlerinden sorumlu, ve sosyal bir dayanışma içinde olan bir topluluğun yaşama alanıdır. Osmanlı dönemindeki tanımı ile mahalle; "aynı mescitte ibadet eden cemaatin aileleri ile birlikte ikamet ettikleri şehir kesimidir".¹³⁹

¹³⁷ Zekiye Yenen, "Vakıf Kurumu-İmaret Sistemi Bağlamında Osmanlı Dönemi Türk Kentlerinin Kuruluş ve Gelişim İlkeleri", İstanbul **Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi**, 1988, İstanbul, s. 47.

¹³⁸ C. Kurtar ve M. Somuncu, "Kentsel Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği: Ankara Hamamönü Örneği", **Ankara Araştırmaları Dergisi**, Aralık, 2013, s.40.

¹³⁹ Özer Ergenç, Osmanlı Şehrinde Esnaf Örgütlerinin Fizik Yapıya Etkileri, Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi (1071-1920), I. Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi, Tebliğler, **Hacettepe Üniversitesi**, 1980, s.25.

Nüfus artışının sonucunda yeni mahallelerin oluşturulması ile Osmanlı'da kentler büyümüştür. Her ne kadar fiziksel olarak düzensiz görünse de aslında mahallelerin kendi içinde tutarlı ve orada yaşayan topluluğun ihtiyaçlarına uygun bir biçimlenişi vardır.¹⁴⁰

Şekil 3.14. Osmanlı'da Bir Mahalle (Tarihsiz) ¹⁴¹

Müslüman yoğunluklu mahalleler, dini yapılar etrafında yoğunlaşmış çevrelenirken, Müslüman olmayanların yaşadığı mahalleler de aynı şekilde kendi dini yapılarının etrafında oluşmuştur. Osmanlı döneminde mahalle, Batılı tabirlerden farklı bir anlam taşır; üretim alanı değildir.¹⁴²

Mahalle kavramının Osmanlı döneminde taşıdığı üç farklı anlam bulunmaktadır; birincisi, benzer özellikler taşıyan insanların bir arada yaşadıkları yer anlamındadır.¹⁴³ İkinci anlamı, birbirini tanıyan, bir bakıma birbirlerinden sorumlu ve sosyal dayanışma gösteren bir tür cemaattir.¹⁴⁴ Üçüncü anlamı; mahalle,

¹⁴⁰ Nagehan Üstündağ, "Osmanlı'da Şehir ve Şehri Geliştiren Unsurlardan Biri Olarak Ayanlar: Vidin ve Rusçuk Örneği (18. yüzyıl)". **Türkiyat Araştırmaları** Sayı 2. 2005, s.158.

¹⁴¹ (Erişim) <http://www.sosyalbilim.com/2013/10/mahalle-kultur-iliskisi-yeldegirmeni/>, 21 Nisan 2014.

¹⁴² Lütfi Bergen, "Medeniyetin Cüzü: Mahalle", **İdeal Kent: Kent Araştırmaları Dergisi**, Sayı 2, 2010, s.149.

¹⁴³ Hülya Taş, **XVII. Yüzyılda Ankara**, Türk Tarih Kurumu. Ankara, 2006, s.110.

¹⁴⁴ Özer Ergenç, "Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", **Osmanlı Araştırmaları**, İstanbul, 1984. s.69.

kayıtlarda bireylerin adı geçen vergi mükelleflerinin toplu yaşama alanını temsil etmektedir.¹⁴³

1800'lü yıllarda Ankara'daki mahalle sayısı 91'dir. "Ankara'nın Osmanlı döneminde iskan alanı, çok değişik sebeplere bağlı göç ve benzeri demografik hareketlerle yeni oluşumların yaşandığı 19. Yüzyılın ikinci yarısına kadar pek anlamlı bir değişiklik göstermez."¹⁴⁵

Mahalleler, kentlerin en küçük birimi olarak düşünülebilir. Mahalleli insanlar, özellikle eski zamanlarda, birbirlerini yakından tanırlardı. Mahallelerde cami çevresinde mahalle en sık rastlanan özelliklerindedir.¹⁴⁶ Osmanlı döneminde, imaretler giderek güçlenmiş ve semtleri oluşturmuştur.

3.2.2. Ankara Sokak Aydınlatmaları

Osmanlı zamanında temel aydınlatma malzemesi mumdur. Osmanlı'nın ilk dönemlerinde sokaklarda ışıklandırma yoktur; bu yüzden insanlar fener taşımak durumundaydı. "Fenerler bakır, bronz veya gümüşten yapılarak, camlı taşınabilir kandillerdir".¹⁴⁷

1623-1640 yıllarında hüküm süren IV. Murat döneminde yatsı vaktinden sonra sokaklarda fenersiz dolaşmak yasaktı. Osmanlı'da sokak aydınlatma hususu 19.y.y'a kadar söz konusu bile değildir. Bu dönemde gece bekçileri ellerinde fenerlerle dolaşırdı. İlerleyen dönemlerde varlıklı kişilere ve devlet ricaline, evlerinin önlerine fener asmaları zorunlu hale getirilmiştir. Bu fenerler, Osmanlı'daki ilk sokak lambaları olarak düşünülebilir.¹⁴⁸

Sokakların düzenli aydınlatılması durumu, Tanzimat sonrasında düşünülmüştür. Tanzimat'ın getirdiği Batı esintisi, Osmanlı şehirlerindeki, özellikle

¹⁴⁵ Taş, **a.g.e.**, s.111.

¹⁴⁶ Orhan Cezmi Tuncer, **Ankara Evleri**, Ankara Ticaret Odası, Ankara, 2002, s.24.

¹⁴⁷ Doğan Kuban, "Aydınlatma", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C.8, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1993, s.474.

¹⁴⁸ Doğan Kuban, **a.g.e.**, s.475-478.

İstanbul'daki kent olgusunu da etkilemiştir. Bu dönemde sokak aydınlatması, bir nevi medeniyet göstergesi sayılmaya başlandı. Bu sebeple dükkanların önlerine kandil asılmaya başlanmıştır. İsteyenlerin de kendi evlerinin önünde kandil bulundurması mümkün olmuştur. İlerleyen dönemde, “Vala-i Ahkam-ı Adliye”nin aldığı bir kararla beraber, varlıklı kişiler evlerinin önlerinde tüm yıl boyunca kandil yakmaya mecbur bırakıldılar. Bu da sokaklardaki fener ve kandil uygulamalarını yaygınlaştırmıştır.¹⁴⁹

Kırım savaşının ardından kurulan Şehremaneti ile birlikte sokak aydınlatılması düşünülmüştür. O dönemde sokak aydınlatması ile şehir güvenliği arasında sıkı bir bağ görülürdü. Yabancı girişimci Hers, 1864 yılında dönemin güvenlik işlerinden sorumlu en yüksek mercii olan Bab-ı Zaptiye Nezareti'ne baş vurarak sokakların petrol (gaz yağı) ile aydınlatma ayrıcalığına sahip oldu. Bu imtiyaz sonucunda, İstanbul, Üsküdar ile Boğaziçi ve Marmara kıyılarındaki köy ve mahallelerin sokaklarının aydınlatılması sağlanmıştı. “Fenerler yaz ve kış güneşin batmasından itibaren yakılacak, güneş doğuncaya kadar yanık kalacaktır. Her mahallenin sokaklarında yakılan gazyağı fenerlerinin bedeli, zaptiye idaresi tarafından mahalle imam ve muhtarları eliyle her ay halktan tahsil edilecekti. 1877 yılında gazyağı bedellerinin tahsili “Tenviriye Resmi” adıyla belediyelere verilmiştir”.¹⁵⁰

Dünya genelinde ise sokaklarda çağdaş aydınlatmalar, 19.yüzyıl başlarında, havagazının elde edilmesi sayesinde başlamıştır. Dünyada havagazından vasıtasıyla ilk sokak aydınlatmasının yapılmasından 44 yıl sonra Osmanlı'da ilk aydınlatma, İstanbul'da Dolmabahçe Sarayının havagazı fenerleri ile olmuştur.¹⁵¹

Yakup Kadri'nin *Ankara* romanında anlattığı gibi eski Ankara, şimdikine pek benzememektedir. Çalışmanın ana konusu olan Hamamönü semtine yakın Çıkrıkçılar Yokuşu civarını şöyle betimler Karaosmanoğlu;

¹⁴⁹ “İstanbul”, **Yurt Ansiklopedisi**, Anadolu Yayıncılık, 1989, Ankara, s.403.

¹⁵⁰ Zeynep Çelik, **19.Yüzyılda Osmanlı Başkenti- Değişen İstanbul**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996, s.37.

¹⁵¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, **Meclis-i Vala**, nr.21204.

“Sokaklarda, tek bir fener yoktur. Bazı, o kadar zifiri karanlık olurdu ki, Nazif, yürümek için yalnız ayaklarının değil, ellerinin de yordamına ihtiyaç duyardı. Çıkrıkçılar Yokuşu’nu bir sincap çevikliğiyle tırmanır ve yokuşun üst başında soluk soluğa kalırdı. ... Aydınlık namına, yalnız, istasyondaki on altı elektrik ampulünden başka bir şey görünmezdi”.¹⁵²

Şekil 3.15. Ankara’da Işıklandırma, 1984 Yılındaki Durumu. Kalekapısı No. 9¹⁵³

1930’ların Ankara’sında ışık, bütün semtlere pek uğramış değildi. Hamamönü her ne kadar eski Ankara’nın merkezi bir yeri kabul edilse de, akşam olduğunda aydınlatma işlerinin şimdiki gibi çalışmadığı tahmin edilebilir bir durumdur.

¹⁵² Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Ankara**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s.89.

¹⁵³ N. Gül Asatekin, “Ankara Kalesi Koruma Geliştirme Çalışmaları Hakkında...”, **Mimarlık Dergisi**, S.3-4, 1984, s.27.

IV. BÖLÜM

GELENEKSEL TÜRK KONUT MİMARİSİ

4.1. GELENEKSEL TÜRK EVİ KAVRAMI

Türklerin yerleşme tarihi henüz tam olarak detaylı bir şekilde incelenmemiş olup; yapım bakımından uzun süre dayanacak şekilde inşa edilmemiş Türk sivil yapılarının tarihini belirlemek de kolay olmamaktadır.¹⁵⁴

Anadolu'ya yerleşmeden önce Türkler, Orta Asya'da göçebe bir hayat tarzında yaşamaktaydılar. Araştırmalara göre Orta Asya'daki Türk evleri ile Anadolu'daki Türk evleri birbirine oldukça benzemektedir.¹⁵⁵ Türkler, hayvancılıkla geçinen bir topluluktu; Orta Asya'da tarıma uygun topraklar bulamadıkları için mevsimlik göçlerle yaylalara taşınmışlardır. Yaylalarda barınakları çadırıdır; bu barınaklar iç düzenleri bakımından Anadolu'daki Türk evlerinin oda içi düzenleri ile benzerlik gösterir. Çadırlar bir meydanın etrafında toplanmaktaydı; bu da Türk evindeki sofa yapısına ilham vermiştir. Çadırların içinde, ortada bir ocak bulunur ve bu ocağın görevi hem ısınmayı hem yemek pişirmeyi sağlamaktır. Ocağın arkasında yükler bulunur. Girişin sol tarafına atlar için koşum takımları, sağına ise yiyeceklerin perdeyle ayrıldığı bir depo konulur. Çadırlar toprak üzerine kurulur ve zeminlerine halı, kilim gibi örtüler konularak toprakla temas azaltılır.¹⁵⁶

Literatürdeki geleneksel Türk evinde, estetik arka planda; fonksiyonellik ön plandadır. Göze hitap etmelerinden ziyade ihtiyaçlara hitap etmelerine dikkat edilmiştir. İklimsel ve çevresel koşullar ile toprağın durumu evlerin yapılandırılmasında odak noktasıdır. Yapılarda pratik ve ihtiyaca yönelik çözümler ön plandadır. Tasarımlar içeriden dışarıya doğru gelmektedir; detayların tamamında

¹⁵⁴ Leman Tomsu, **Bursa Evleri**, İstanbul, 1950, s.56.

¹⁵⁵ Mustafa Cezar, **Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1977, s.24.

¹⁵⁶ Önder Küçükerman, **Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi**, Euromat Entegre Matbaacılık, İstanbul, 2007, s.32.

insanların ölçüleri de dikkate alınmıştır. Türk evi, rahat ve düzenli yaşam için tasarlanmıştır diyebiliriz.¹⁵⁷

Tirmiz ve Leşker-i Bazar sarayları gibi somut örnekler, daha sonraları inşa edilen anıtsal yapılardaki eyvanlı avlu, kare planlı ve merkezi kubbeli tasarımların, sivil mimarlık yapılarından ve özellikle konutlardan kuvvetli bir şekilde etkilenecek inşa edildiğinin göstergesidir.¹⁵⁸

Anadolu'daki geleneksel konut mimarisinde Asya etkileri göze çarpmaktadır. Bunun sonucunda da bazı eserlerin, sivil mimari dışında anıtsal değere sahip olduğu görülmektedir. Örneğin, merkezi sofanın etrafına dizilen eyvanlar ve köşe odaları, Altıncı Yüzyıl Horasan evinde ve Selçuklu dönemine ait kapalı medrese ve tekkelerinde uygulandıktan sonra Osmanlı konut mimarisine aktarılmıştır.¹⁵⁹

Türk mimari yapısı tarihi boyunca farklı kültürlerle etkileşime açık olmuştur. Bunun da etkisiyle farklı bölgelerde farklı özellikler gösterebilir. Bulunduğu bölgenin yapısına ve malzemesine uygun inşa edilen evler, mimari tarihini de şekillendirmektedir.

---

¹⁵⁷ Cengiz Bektaş, **Türk Evi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s.14.

¹⁵⁸ Azizov Anar, "Türk Konut Mimarisi ile Anıtsal Mimari Arasındaki Tasarım İlişkileri", **Masrop E-Dergi**, S.2, 2007, s.3.

¹⁵⁹ Ayda Arel, 'Anadolu'da Geleneksel Konut Düzeninde Kültürel Etmenler', **Dördüncü Türk Kültürü Kongresi 1**, Ankara, 1999,s.32,41.

4.2. GELENEKSEL TÜRK KONUT MİMARİSİNİN OLUŞUMU

Araştırmalara göre Orta Asya kültürünün geçmişi M.Ö.4000 yıllarına kadar uzanır. Türklere ait ilk bilgiler M.Ö.3000 yıllarına dayanmaktadır.¹⁶⁰ Türkler için dinamizm bir hayat felsefesidir. Savaşçı kültürlerinin de etkisiyle Türkler uzun süre yerleşik düzene geçememişlerdir.

Bu çalışmada ele alınacak olan Türk evi, Anadolu'da yerleşmenin, 600 yıl kadar tutunan ve kendine has özellikleri olan ev tipidir. Türk evleri, ahşap iskelete sahip; Anadolu ve Osmanlı özellikleri barındıran ev tipine verilen genel addır. Türk evi, Osmanlı sınırları içerisinde gelişmiş fakat ayrıca Anadolu ve Rumeli'de kendine has özellikler taşıyan ev tipidir.¹⁶¹

Türk evleri ilk başlarda tek katlı inşa edilmiştir.¹⁶² Sıkışık yerleşmenin görüldüğü kent yaşamında ise iki veya üç katlı evlere rastlanır. “Yaşama katı, hava, güneş ve manzaradan yararlanması için son katta düzenlenmekte, zemin kat ise daha çok giriş avlusu (hayat), işevi (bağ avlusu), kiler (mahzen), ambar, samanlık, ahır olarak değerlendirilmektedir”.¹⁶³ Evlerin çoğunda zemin kat ve esas kat arasında ara bir kat bulunur. Bu ara kat asma kat olur ve buraya kat merdiveninin ara sahanlığından ulaşılır. Bu oda binanın tümünü kaplamaz ve kat yüksekliği mümkün olduğunca az tutulurdu.

¹⁶⁰ Muammer Hacıbaloglu, **Geleneksel Türk Evi ve Çağımıza Ulaşmamasının Nedenleri**, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Teknik Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 1989, s.3.

¹⁶¹ Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.8.

¹⁶² Haşim Karpuz, **Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1993. s.11.

¹⁶³ Arel, **a.g.e.**, s.38.

4.3. GELENEKSEL TÜRK EVİNİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ

4.3.1. Geleneksel Türk Evi Plan Tipleri

Geleneksel Türk evinin planı, sofa etrafında odaların dizilmesi üzerine kuruludur. Odaların hepsi benzer niteliklerdedir; fazla değişiklik göstermezler. Evlerin şekli sofalar tarafından belirlenir. Sofaların yapısı ise değişkendir.¹⁶⁴

Türk evlerinin tipolojisi hakkında en düzenli çalışmanın Sedad Hakkı Eldem'e ait olduğu söylenebilir. Eldem'in araştırmaları doğrultusunda Türk evi planlarını dört ana başlıkta toplamak gerekirse;

1. Sofasız Plan Tipi
2. Dış Sofalı Plan Tipi
3. İç Sofalı Plan Tipi
4. Orta Sofalı Plan Tipi.¹⁶⁵

Bu tipoloji, erken dönemden geç döneme kadarki gelişmeleri gösterir. En eski Türk evi tipi, sofasız olanlardır; dış sofalı plan tipi de aynı şekilde eski döneme aittir.¹⁶⁶

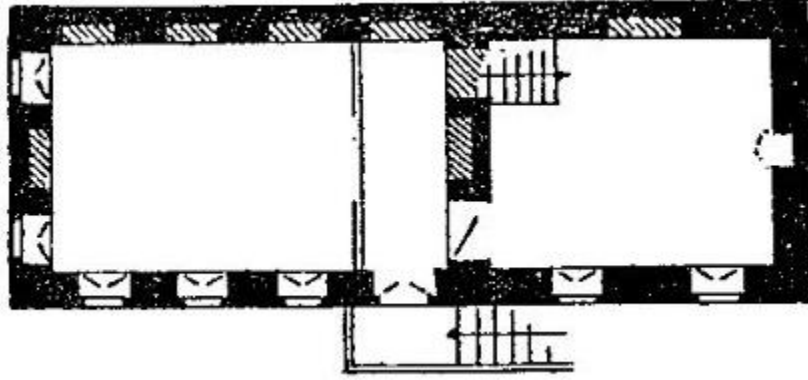
Eldem'e göre, Sofasız plan tipi en ilkel tiptir. Bu ev plan tipinde, sıralanmış bir ya da birden fazla oda bulunur. Evin merkezi avludur ve odalarda avluya açılan pencereler bulunur ve bunlar aydınlanmayı sağlarlar. Bu ev plan türünde en üst kattaki odalar merdiven vasıtasıyla avluya bağlanmaktadır. Ayrıca bu odaların önünde balkon tarzında açıklıklar bulunur. Bu plan tipine genellikle Güneydoğu

¹⁶⁴ Ayşe Özbil, Sedad Hakkı Eldem's Typological Analysis Of The Turkish House As A Tool or An Operative Design Methodology, A Thesis Submitted To The Graduate School Of Natural And Applied Sciences, METU, 2002, s.69.

¹⁶⁵ Reha Günay, **Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri**, Yem Yayınları, 2. Baskı, İstanbul,1999, s.59.

¹⁶⁶ Sedad Hakkı Eldem, **Osmanlı Dönemi Türk Evi**, III. Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul,1987, s.3.

Anadolu, Irak ve Suriye sınırına yakın Anadolu evlerinde rastlanmaktadır. Bunun temel nedeni ise havanın sıcaklığıdır; yıl boyunca hava sıcaklığının fazla yüksek olmadığı bölgelerdeki ev planı tiplerinde açık alan kapatılmıştır. Bu plan tipi fazla yaygın değildir.¹⁶⁷

Şekil 10. Müfit Arif Efendi- Sofasız Plan Tipi (Gaziantep) ¹⁶⁸

Dış sofalı ev planı tipi ise Eldem tarafından gelişimin ilk aşaması olarak tanımlanmaktadır.¹⁶⁹ Dış sofalı plan tipinde iki standart öge bulunmaktadır; oda ve sofa. Odalar arka tarafta; sofa ise sıcaklık ve güneş ışığını daha çok alabilmesi bakımından ön tarafa konulmuştur. Sofa önceleri sütunların taşıdığı açık bir alan ve sadece çatı ile örtülü iken; sonraları konfor ögesinin de etkisiyle sofanın geniş cam pencerelerle örtülerek evin içine dahil edildiği ve böylece iç mekanın daha serbest bir halde getirildiği görülmektedir.¹⁷⁰ Misafir ağırlama gibi bir işlevi de bulunan bu orta açık alan; odaların girişi çıkışı işlevini de görür. Planın gelişmesi, oda sayılarındaki artışla ve odalar arasına konulan eyvanlarla bağlantılıdır ve daha hafif bir form için ahşap malzemeye yönelmesi de böylece ortaya çıkmıştır.¹⁷¹

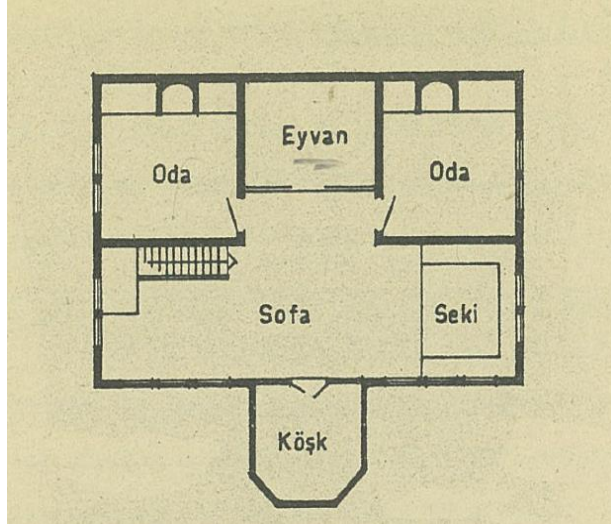
¹⁶⁷ Özbil, **a.g.e.** s.63.

¹⁶⁸ Eldem, **a.g.e.** s.17.

¹⁶⁹ Eldem, **a.g.e.** s.136.

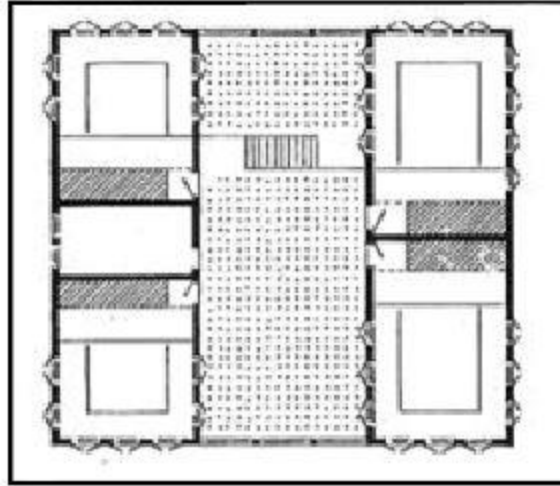
¹⁷⁰ Eldem, **a.g.e.** s.137.

¹⁷¹ Eldem, **a.g.e.** s.65.

Şekil 11. Eyvanlı, Köşklü, Sekili, Dış Sofalı Karakteristik Bir Türk Evi Plan Şeması¹⁷²

İç sofalı ev plan tipleri ise Eldem'e göre ülkemizdeki en yaygın tiptir.¹⁷³ "Karnıyarık" plan türü olarak da bilinen iç sofalı ev tipleri, sofanın dış kısmına eklenen bir dizi oda ile geliştirilmiştir. Daha korunaklı ve özel hayata saygılı bir plan formu olan iç sofalı ev tiplerinde daha yoğun bir planlama gerekmektedir. Bu plan türü Türk evinin en olgunlaşmış halini yansıtmaktadır.¹⁷⁴

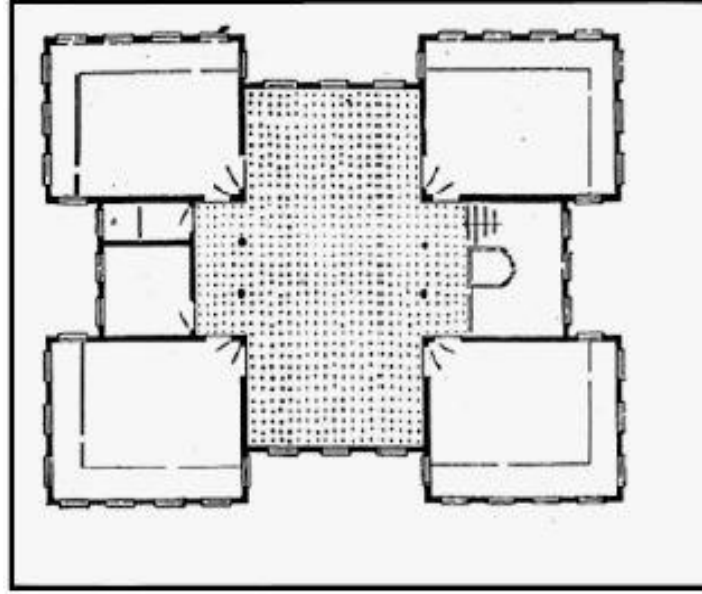
Şekil 12. İki Yüzlü İç Sofalı Plan Tipi¹⁷⁵

¹⁷² Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.20

¹⁷³ Özbil, **a.g.e.**, s. 68.

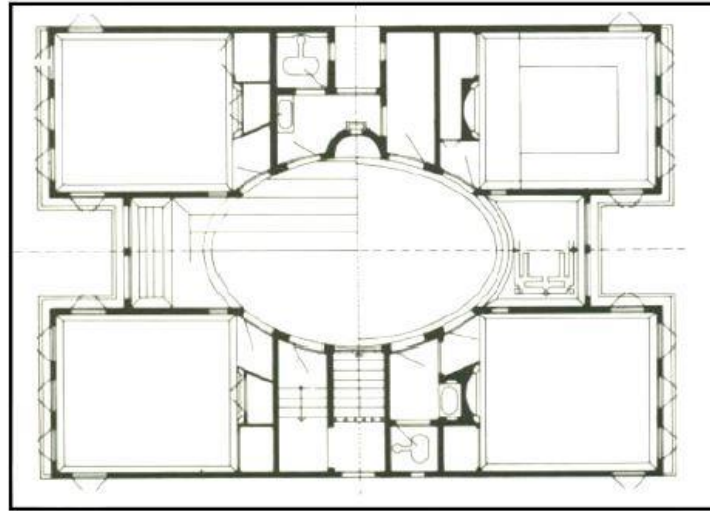
¹⁷⁴ Özbil, **a.g.e.**, s. 137.

¹⁷⁵ Eldem, **a.g.e.**, s.18.

Şekil 4.4. İki Yüzlü İç Sofalı Plan Tipi ¹⁷⁶

Merkezi sofalı ev planı tipleri ise gelişimin son aşamasını yansıtmaktadır. Merkezi bir sofanın dört tarafında çevrelenen odalardan bir – iki tanesi eksiltilerek yerine eyvanlar yerleştirilmiştir. Eyvanlar, güneş ışığından daha fazla yararlanmayı sağlar. Eldem'e göre, eyvanların sayısı artırılabilir ve bu da bu plan tipini en geliştirilmeye elverişli plan tipi olduğunu söylemiştir.¹⁷⁷

Şekil 13. Oval Orta Sofalı Ev Planına Ait İdeal Tipi ¹⁷⁸

¹⁷⁶ Eldem, **a.g.e.**, s.18.

¹⁷⁷ Özbil, **a.g.e.**, s.36.

¹⁷⁸ Eldem, **a.g.e.**, s.19.

4.4. TÜRK EVİNE AİT KARAKTERİSTİKLER

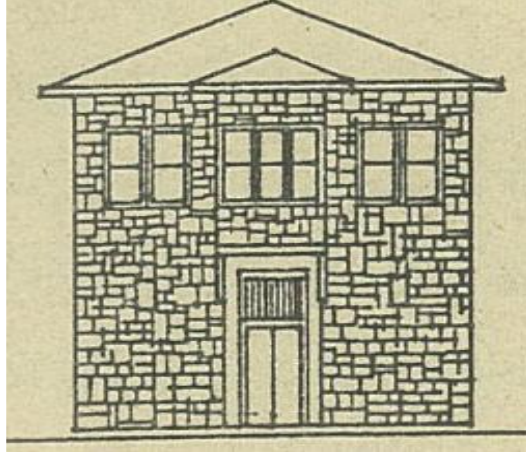
Dünya coğrafyasının hemen her yerinde olduğu gibi, Türk evinin de yapısı, iklime ve doğa koşullarına bağlı olarak gelişmiştir. Örneğin, Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu kesimlerinde karasal iklim; diğer kesimlerde ise genellikle ılıman veya yağışlı iklimler hakimdir (Akdeniz İklimi). Sonuç itibariyle nispeten kurak olan Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu'daki evlerin karakteristikleriyle yıl boyunca daha çok yağış alan Kuzey ve Güneybatı evlerinin karakteristikleri temel olarak birbirinden farklıdır. Dolayısıyla, ilk bahsi geçen karasal iklim bölgelerinde genellikle daha çok kerpiç ve taş yığma yapılara; Anadolu'nun daha ılıman ve yağışlı kesimlerinde ise ahşap karkas yapıları rastlanmaktadır.¹⁷⁹

4.4.1. Kagir Yığma Yapılar

Türk evlerindeki kagir yığma yapılar, kerpiç ve ahşap bileşimiyle oluşur. Bir mineral bağlayıcı ile oluşturulan harç kullanılarak veya harçsız örülmesiyle oluşan yapılardır. Kerpiç, eski zamanlardan beri kullanılan ilkel bir yapı malzemesidir; killi toprağın, su ve samanla karıştırılması ve ahşap kalıplara dökülerek güneşte kurutulması sonucu elde edilir. “Çekme ve basınç mukavemetleri düşük olduğu için önemli binalarda kullanılmazlar. Ancak her koşulda sağlanabildiği, yapımında özel bir uzmanlık istemediği, ucuza mal edilebildiği, hafifliği sebebiyle kolay taşınabildiği, boşluklu bir madde olduğundan yüksek ısı, ses ve nem yalıtkanı oluşu nedenleriyle fakir muhitlerde yaygın bir biçimde kullanılmıştır”.¹⁷⁸ İklimsel koşullara uygunluğu nedeniyle karasal iklimin hakim olduğu Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu bölgelerinde rastlanmaktadır.

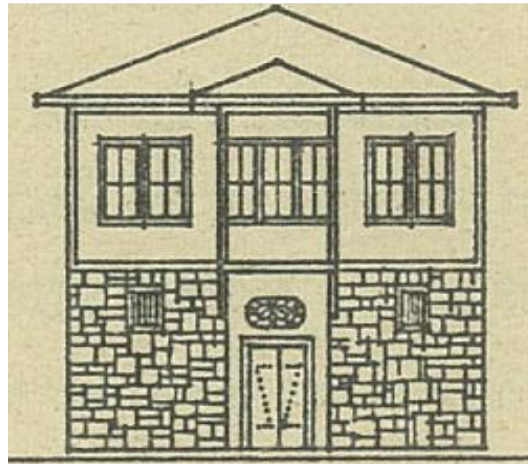
---

¹⁷⁹ Hacıbaloğlu, a.g.e., s.36.

Şekil 4.6. Zemin Kat: Taş, Birinci Kat: Taş ¹⁸⁰

Bahsi geçen coğrafi bölgelerde taş bol olan yerlerde sıkça taş yığma yapılara da rastlanır. Bu taşlar ocaktan çıkartıldıklarında önce yumuşak olup, sonra zamanla sertleşirler bu nedenle de mukavemetleri yüksektir. “Kaba yonu* ve ince yonu taş*” örgü sistemleri ile örülen 50-70 cm. kalınlığındaki duvarları ile taş binalar özellikle çok soğuk ve çok sıcak bölgelerde halkın tercih ettiği bir yapı türüdür” ¹⁸¹

Şekil 4.7. Zemin Kat: Taş, Birinci Kat: Ahşap Karkas Üstü Sıva ¹⁸²

İklim veya bölge fark etmeksizin Türk evlerinin genelinde iki veya üç katlı evlerde zemin katlar genellikle dışarıya karşı korunaklı ve içe dönük bir yapıdadırlar.

¹⁸⁰ Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.37.

¹⁸¹ Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.37.

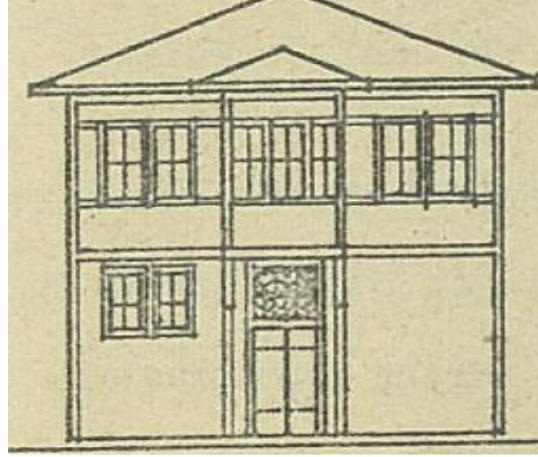
*Kaba yonu taş: Alın ve yan yüzeyleri çekiçle düzeltilerek kabaca işlenmiş olan taşa “kaba yonu taş” adı verilir.

* İnce yonu taş: Alın ve yan yüzleri düzeltilerek ince yonu şeklinde hazırlanan taşlarla yapılan duvar örgüsüdür.

¹⁸² Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.37.

Zemin kat duvarlarının genellikle taştan ya da dışı taş örgülü karma kerpiç yapıda olmalarının sebebi de budur. Odaların pencereleri dışarıya açılmaz, ara kattaki pencere açılabilir olduğunda ise muhakkak demirle korunur.¹⁸³

Şekil 14. Zemin Kat: Ahşap Karkas, Birinci Kat: Ahşap Karkas Üstü Sıva¹⁸⁴

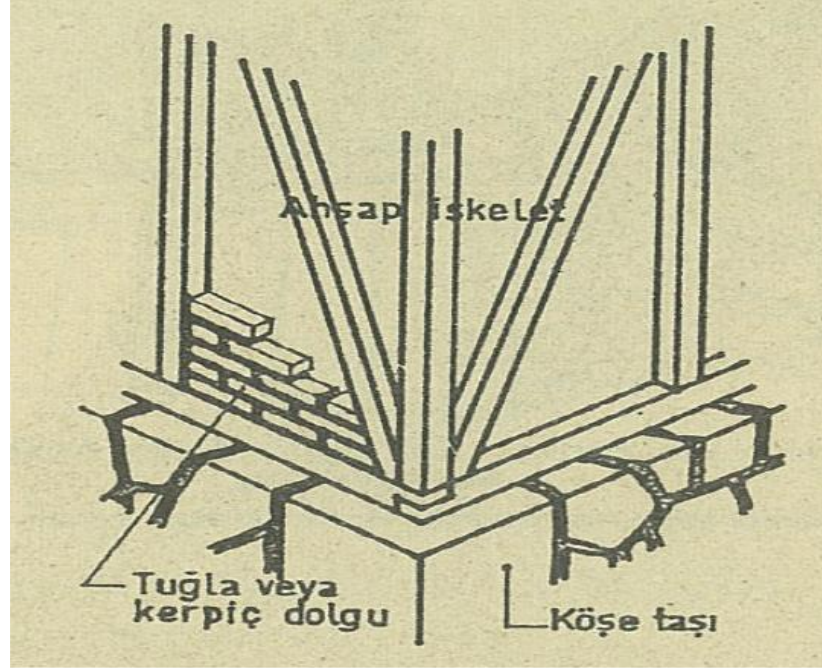
4.4.2. Ahşap Karkas Yapılar

Geleneksel Türk evlerinde pek fazla bodrum yapılmamıştır. Ancak kiler sıkça rastlanılan bir bölümdür. Bodrum olmadığı için zemindeki temel duvarları fazla derine inmez hatta düzgün temelleri de yoktur. “Ahşap karkas evlerde ahşap taşıyıcı iskelet ya horasan harçlı yüzeysel bir temel taş duvarın üzerine veya büyük kübik köşe taşlarının üzerine kurulmuştur”.¹⁸⁵ Taş duvar üstüne kurulu olan evlerde ana dikmeler, ara dikmeler, kenar çaprazları, pencere alt üst hatılları ve döşeme bırakma kirişi, ahşap kirişlere oturtulmuştur.

¹⁸³ Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s. 37.

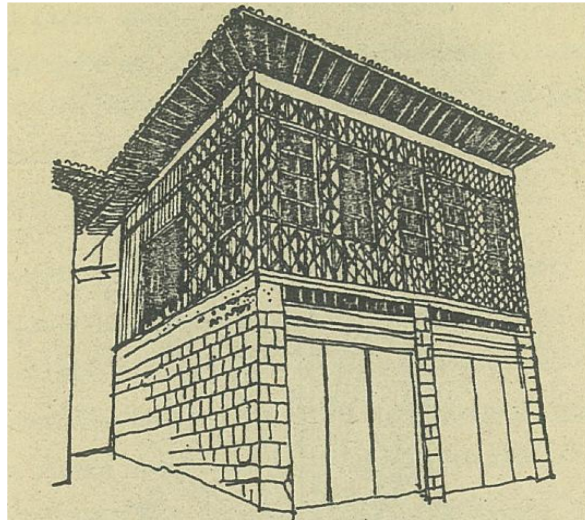
¹⁸⁴ Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.37.

¹⁸⁵ Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s. 38.

Şekil 15. Ahşap Kirişler ¹⁸⁶

Bu tip evlerde yörelere göre değişiklik göstermek üzere kerpiç, tuğla veya ahşap kullanılmış olup; bazı evlerde ise iskelet dolgusu kullanılmamıştır. Kullanılmayan evlerde ahşap çitalar ve kıtıklı kireç harcı sıvaması kullanılmıştır.¹⁸⁷

Şekil 4.10. Ahşap Ev – Kuzey Anadolu'dan Bir Örnek (Ahşap İskelet) ¹⁸⁸

¹⁸⁶ Hacıbaloglu, a.g.e., s.39.

¹⁸⁷ Hacıbaloglu, a.g.e., s. 39.

¹⁸⁸ Hacıbaloglu, a.g.e., s.40.

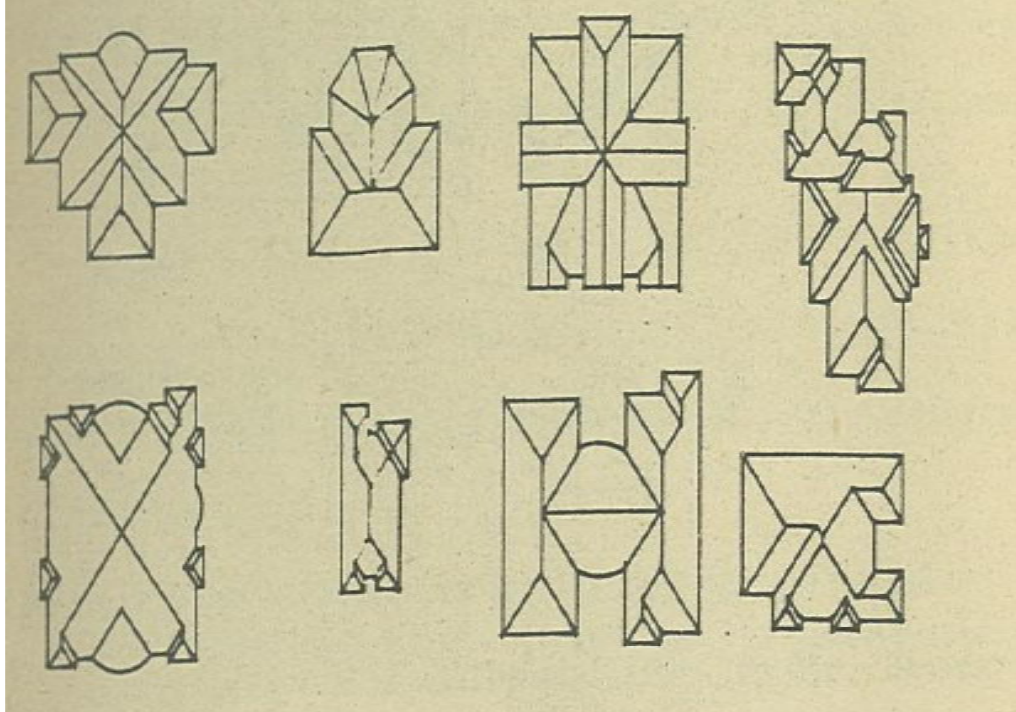
4.4.3. Çatılar

4.4.3.1. Toprak Damlı Düz Çatılar

Toprak damlı düz çatıların çoğu yuvarlak kesitli kalın ahşap kirişlerin üzerindedir. Kiriş aralarında kısa parça kalaslar vardır. Üzerlerinde ise 30-40 cm.killi toprak serilidir ve sıkıştırılmıştır. Kil tabakası güneşli havada gevşediği için, yağmur başlangıçlarında dama çıkılarak loğ taşı denilen el silindiri ile dam sıkıştırılır böylece su geçirmezliği sağlanırdı.¹⁸⁹

4.4.3.2. Kiremit Örtülü Meyilli Çatılar

Geleneksel Türk evlerinde en yaygın görülen çatı biçimidir. Ahşap oturtma çatı türünde bir konstrüksiyona sahiptir. “Ahşap karkas yapılar da çatı taşıyıcı iskeleye oturtulmuştur. Biçilmiş ve çaplanmış kesitler yerine doğal yuvarlak kesitler, kiremit altı tahtası yerine ince yuvarlak ahşap tahtalar kullanılmıştır”.¹⁹⁰

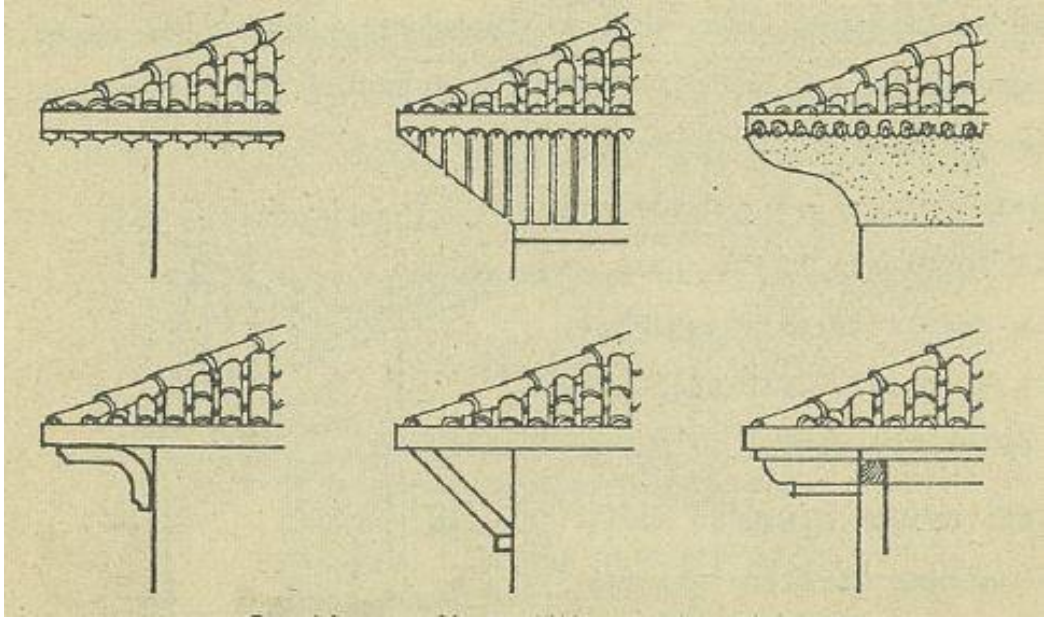
Şekil 16. Kiremit Örtülü Meyilli Çatılar ¹⁹¹

¹⁸⁹ Hacıbaloglu, a.g.e., s.40.

¹⁹⁰ Hacıbaloglu, a.g.e., s.41.

¹⁹¹ Hacıbaloglu, a.g.e., s.41.

Saçaklar, geleneksel Türk evlerinin vazgeçilmez parçalarından sayılabilir. Cephelerin şekline göre değişiklik gösterse de saçaklar genellikle 40-150cm.genişliğindedir. önemi az sayılabilen evlerde saçak altlarında tahta kaplama bulunmazken önemli sayılabilen evlerde saçak altlarına yatık ya da eğik, profilli çıtalı, tahta kaplamalar eklenerek zengin bir görünüm kazandırılmıştır. Çeşitli motiflerin de kullanıldığı görülmektedir.¹⁹²

Şekil 17. Saçaklara Ait Çeşitli Uygulamalar ¹⁹³

Geleneksel Türk evlerinin yağmur oluğu bulunmaz, yağmur suları saçaklar vasıtasıyla sokağa atılır. Çatıların şekli, sorunsuz ve kolay yollardan halledilmiştir. Üst katlardaki ısı yalıtımı içinse çatılara 10-15cm.kalınlığında çamur tabakası eklenmiştir.¹⁹⁴

4.5. GELENEKSEL TÜRK EVİ CEPHE ÖZELLİKLERİ

“Geleneksel Türk evi, bulunduğu arsanın konumuna göre esas kat daha fazla ışık, hava, güneş ve manzara görebilmesi için yükseltilmiştir”. Zemin katlar oturma alanı olarak tercih edilmemektedir; zemin katlar binayı taşıyan dikmelerin ve bahçeyi

¹⁹² Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.42.

¹⁹³ Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.42.

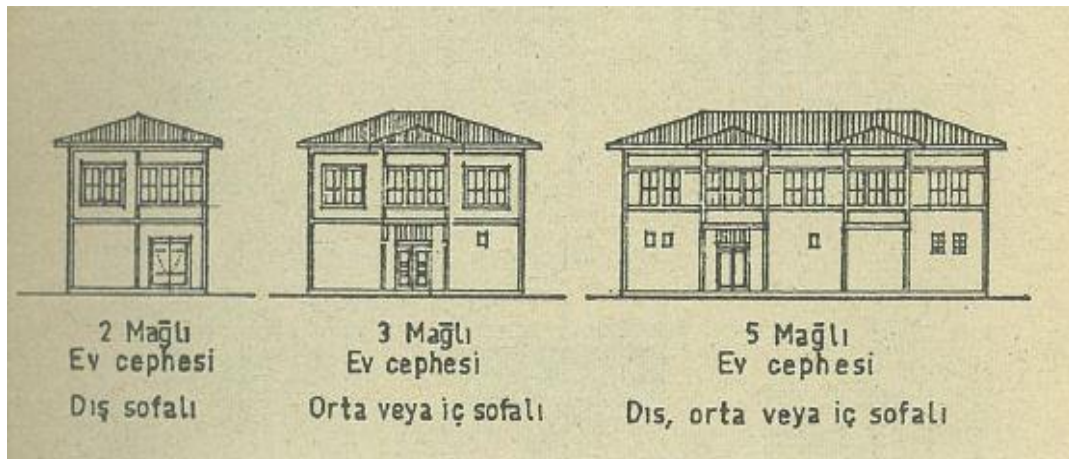
¹⁹⁴ Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.43.

çevreleyen duvarların bulunduğu katlardır. Evlerin direklerin üstlerine oturtulmasının nedeni, rutubetten korumaktır. Zemin kat ara duvarlarla bölünmüştür; bu bölmeler depo, samanlık, taşlık gibi amaçlara ayrılmıştır. Ayrıca zemin katlarda pencere olmaz.¹⁹⁵

İlerleyen zamanlarda zemin ve birinci katlar arasına ara bir kat yapılmıştır. Bu ara kat, ana kata göre daha alçaktadır. Ara katlarda odalar günlük ve kışlık olarak iki farklı amaçla kullanılır. Bu katta daha ufak ve az sayıda pencere bulunur.¹⁹⁶ “16.ve 17.yy dan itibaren, süregelen İslamiyet’le birlikte gelişen mahremiyet duygusunun hakim olduğu kapalı yaşam şekli yerini ve dışa açılmaya doğru bırakmıştır”.¹⁹⁷ Bunun sonucunda ana odalara çıkma (cumbalar) eklenmiştir. Zaman içerisinde sokağa bakan diğer odalara da bu çıkma (cumba) denilen kısımlar eklenmiştir.

Zemininden çatısına kadar bir bütün olan geleneksel Türk evi; yatay ve düşey unsurlarıyla, “genel kitle tasarımı” ile bir anıt gibidir. Devamlılığı olmayan, bitmiş, tamamlanmış bir kavramdır. Cepheleri de bu şekilde şekillenmiştir; “Orta Anadolu’da yatayda cepheye yansıyan her bir mekan *Mağ* adını alır. Bu 4-6 metrelik bir odayı veya sofayı tarif eder”.¹⁹⁸

Şekil 18. Geleneksel Türk Evinde Çeşitli Mağ Örnekleri¹⁹⁹

¹⁹⁵ S. Gülçin Bozkurt, 19.yy da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi, *İstanbul Üniversitesi Dergisi*, 2013, s.43-44.

¹⁹⁶ Bozkurt, *a.g.e.*, s.44.

¹⁹⁷ Hacıbaloglu, *a.g.e.*, s.43.

¹⁹⁸ Hacıbaloglu, *a.g.e.*, s.45.

¹⁹⁹ Hacıbaloglu, *a.g.e.*, s.45.

OSMANLI KONUT MİMARLIĞI				
Yapım tekniği		Tipik özellikleri	Tarihsel gelişimi	Coğrafi dağılımı
Ahşap Çatı	Kerpiç dolgu	İki veya üç katlı Zemin kat kagir ve ahşap direkli Üst katlar ahşap çatıklı Dört eğimli çatı, yöresel olarak düz, Damlı	Türk evi özelliklerini belirleyen tip Giderek Batı etkisine girip 20. Yüzyıla kadar devam ediyor.	Çoğunlukta kıyılara yakın iç bölgeler Merkezi yönetimin hakim olduğu bölgeler
	İki yivli sıvalı			
	bağdadî			
	Dış yüzü ahşap kaplı			
Tuğla dolgu	Tuğla dolgu	Dört eğimli çatı, yöresel olarak düz, Damlı	Kuzey Suriye etkili	Kasapodöya, Güneydoğu Anadoluda, Suriye, Kuzey Mısır Akdeniz ve Ege kıyıları
	Taş dolgu			
	Sepet örgü, toprak dolgu			
Kagir	Kesme taş veya kaplama	Avalulu, eyvanlı, düz damlı, oyma ve yontma süslemeli	Kuzey Suriye etkili	Kasapodöya, Güneydoğu Anadoluda, Suriye, Kuzey Mısır Akdeniz ve Ege kıyıları
	Moloz veya yumu taş	Harçlı	Eski Akdeniz-Ege ve sonraları Batı etkili	Akdeniz ve Ege kıyıları
		Ahşap cumbalı		
	Moloz taş	Kuru duvar, sık ahşap hatıllı	Düz damlı, ahşap hatıllı	Yöresel
Evin yarısı ahşap, pedavra çatılı			Yöresel	Turoslar
Tuğla	Ahşap dışemeli Demirden kiriş, konsol ve direkli	Alınıklı, cumbalı, belkonlu	Yöresel	
Kerpiç	Ahşap hatıllarla takviye edilen yığma kerpiç-tuğla duvarlı	Çoğunlukta tek katlı, Düz toprak damlı	Tarihöncesi çağlardan beri süregelen bir gelenek	Çoğunlukta iç ve ormansız, taşsız bölgeler
		Yuvarlak veya biçilmiş ağaçtan, tutuştüpe bincirme ve geçme teknikleriyle yapılmış ahşap duvarlı	Eski bir gelenek	Ormanlık ve dağlık bölgeler

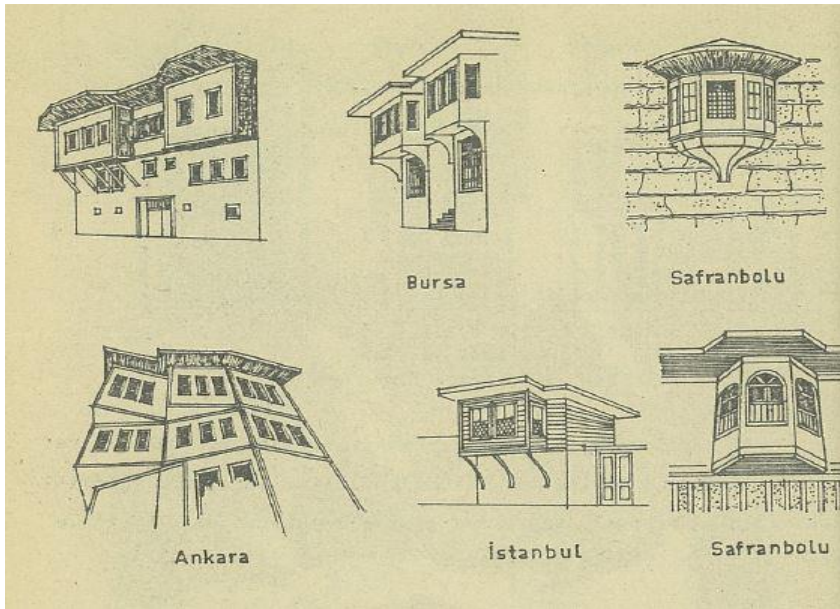
Şekil 19. Geleneksel Türk Evinin Tipolojik Analizi²⁰⁰²⁰⁰ Reha Günay, Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri, Yem Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1999, s.21.

4.6. GELENEKSEL TÜRK EVLERİNİ OLUŞTURAN MEKÂNSAL ÖĞELER²⁰¹

4.6.1. Çıkmalar (Cumba)

Geleneksel Türk evinin en belirgin özelliklerinden biri çıkmalardır. Dünyanın hiçbir ülkesinde hiçbir yapı sanatı bu öğeyi konut mimarisi ile bu kadar mükemmellikte bütünleştirmemiştir. Arsanın şekli ve topografyası fark etmeksizin, çıkmalar sayesinde üst yapılar daha da düzgünleşmiş; odalar ise klasik kare ya da kareye yakın dikdörtgen şekline benzetilmiştir. Odalarda ayrıca günün her saatinde güneş ışığını alabilme özelliği göz önünde bulundurulmuştur.²⁰²

Çıkmalar zeminde yapının oturduğu alanın çarpıklıklarını üst katta düzeltmek veya dar zemin katları nispeten büyütmek için yapılır. Genellikle sokak tarafına, bahçe ve sokak köşelerine ve simetri gerekliliği olduğunda bahçe cephesine yapılmışlardır.

Şekil 20. Şehirlere Göre Çıkma Örnekleri²⁰³

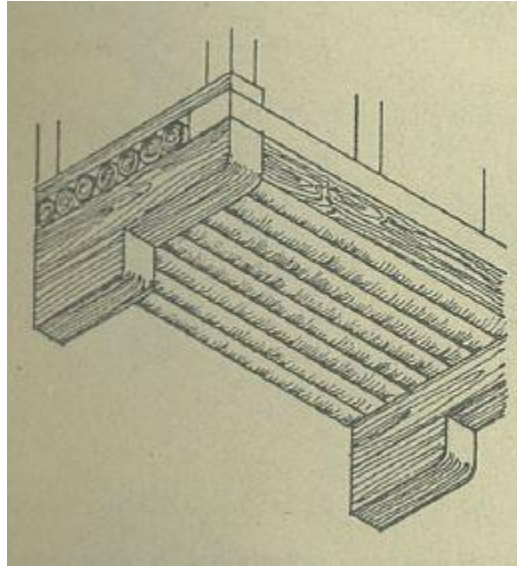
²⁰¹ Çalışmanın mekânsal öğeler kısmında Akok (1951)'un eseri temel alınmıştır ve bilgiler bu kaynaktan aktarılmıştır. Daha detaylı görseller için lütfen Akok'un eserine bakınız.

²⁰² Hacıbaloglu, a.g.e., s.55.

²⁰³ Hacıbaloglu, a.g.e., s. 56.

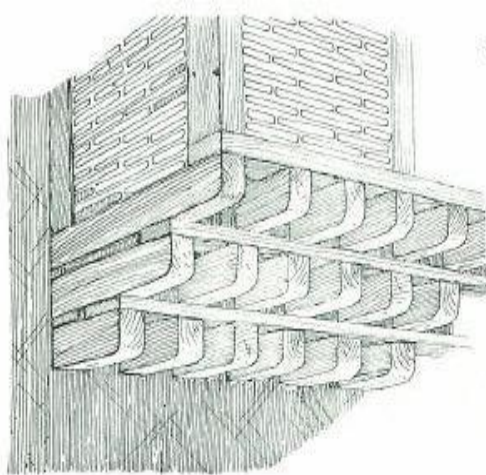
Çıkmalar 3 gruba ayrılır:

- Basit Konsol Çıkmalar

Şekil 21. Tek Bindirmeli Basit Konsol Çıkma Örneği ²⁰⁴

- Bindirmeli Konsol Çıkmalar

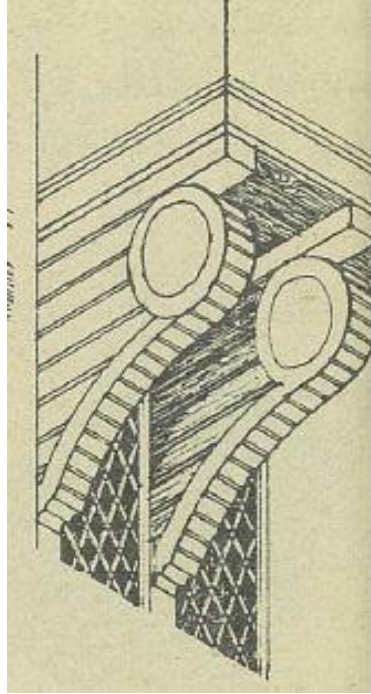
Şekil 22. Tek Bindirmeli Basit Konsol Çıkma Örneği ²⁰⁵

²⁰⁴Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.57.

²⁰⁵Akok, **a.g.e.**, Levha III, s.19.

-Göğüslemeli Çıkmalar (Eliböğünde)

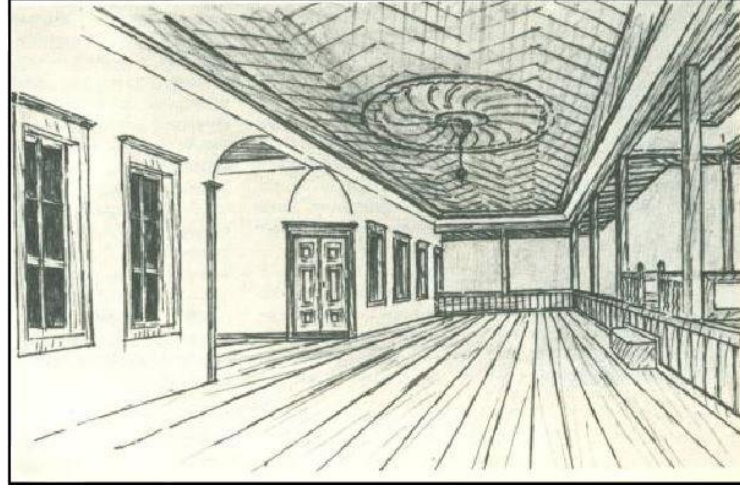
Şekil 23. Göğüslemeli Konsol Çıkma Örneği ²⁰⁶

4.6.2. Sofalar

Geleneksel Türk evlerinde sofa odaların arasında ortak bir mekândır ve Türk evlerinin karakteristik özelliklerindedir. Her odanın kapısı sofaya açılır. En eski tip sofaların üstü kapalı olsa da yanları açıktır. “Sofaya eklenen eyvanlarla döşemesi biraz yükseltilmiş sekiler, tahtlar ve tamamen dışarıya çıkmış bol camlı köşkler, Türk Evi'nin oturma, serinleme ve doğaya açılma imkânını yaratan özgün mimari unsurlardır”.²⁰⁷

²⁰⁶ Hacıbaloglu, a.g.e., s.58.

²⁰⁷ Hacıbaloglu, a.g.e., s.20.

Şekil 24. Dış Sofa Görüntüsü ²⁰⁸

4.6.3. Odalar

Geleneksel Türk evinde odalarda, hayata dair tüm temel gereksinimlerin karşılanabilmesi düşünülmüştür; oturma, dinlenme, yemek pişirme, yemek yeme, ısınma, yatma, çalışma gibi.²⁰⁹

Şekil 25. Geleneksel Türk Ailesinin Yaşam Tarzının Yansıtıldığı Bir Oda Görünümü

210

²⁰⁸Sedad Hakkı Eldem, **Osmanlı Dönemi Türk Evi**, III. Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul,1987, s.65.

²⁰⁹ Hacıbaloglu, **a.g.e.**, s.21

²¹⁰ Tayfun Ünügüralp, Geleneksel Türk Evinde İnsan- Mekân İlişkileri Açısından Mekan Oluşumunu Etkileyen Faktörlerin Saptanmasında Kullanılacak Bir Yöntem Önerisi. Doktora Tezi, M.S.G.S.Ü.,Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1984, s.18

Köşe odalarda iki cephe bulunmaktadır; bu sayede daha aydınlık ve manzaralı olmaları söz konusudur. Selamlık, Divanhane gibi isimlerle de anılan Başoda çoğunlukla köşe odalardan biri olur ve evin en önemli odası durumundadır. “Dolap, ocak, sekilik, duvar ve tavan kaplamaları, normal ve tepe pencerelerindeki tezyini süslemeler ile bir bakıma evin simgesi olan bu oda aile reisinin erkek misafirlerini ağırladığı, toplantılar yaptığı önemli bir mekândır. Oda bu eylemlere göre biçimlenmiş olup, değişkenliği azdır. İç donatımda bu espri içerisinde genellikle sabit elemanlardan oluşur”.²¹¹ Evin hanımı ve çocukları ise “Harem” denilen bölümde zamanını geçirir ve değişkenliği daha fazla olan bu odalara zamanla oturma, yeme, ve yatma gibi eylemlerin de sağlanabilmesi için özellikler eklenmiştir. Bu bölümde odalar genellikle sade olup süs ögesi pek fazla bulunmamaktadır.²¹² Geometri ve faydacılık unsurları, Türk evinin şekillenmesinde önemlidir. En fazla yararı sağlayabilmesi amacıyla odalar değişmeyen bir biçimde kare veya kareye yakın dikdörtgen şeklindedirler. Binaların arsaya oturması koşulları ne olursa olsun, üst katlardaki odalarda çıkmalar vasıtasıyla odaların iç mekanlarının düzgünleştirilmesine çalışılmıştır.²¹³ (bkz. 4.21.- 4.22.) Odalar, gündüz vakitleri yemeklerin pişirilip yenildiği; akşam olduğunda oturulduğu; gece ise yükükten alınan döşeklerle uyuma fonksiyonunu sağlayan mekânlar olmuştur.

Şekil 26.- 4.22. Tipik Bir Geleneksel Türk Evi Odası ²¹⁴

²¹¹ Hacıbaloglu, a.g.e., s.22-23

²¹² Hacıbaloglu, a.g.e., s.23.

²¹³ Hacıbaloglu, a.g.e., s.24.

²¹⁴ Günay, a.g.e., s.173.

4.6.4. Pencere ve Kapılar

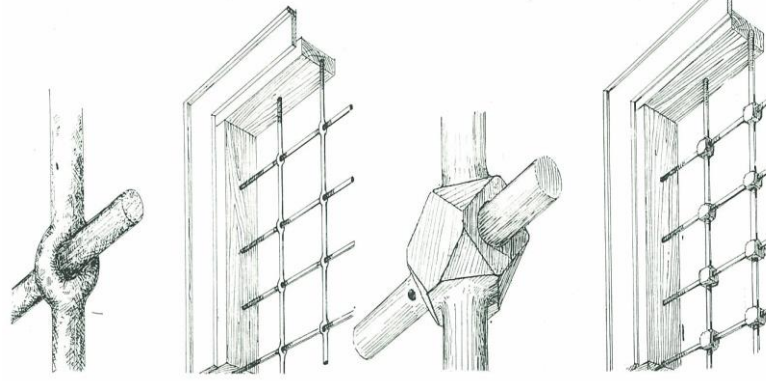
Pencere ve kapılar genel olarak klasik eski Ankara evlerinin tamamında aynı işçiliğe, tarza ve malzemeye sahiptir. Evlerin bir kısmında camlı çerçeve olmadığı için dışa karşı korumak amacıyla parmaklıklar ve hasanın etkilerine karşı da tahta kapaklar vardır. Parmaklıklar iki çeşittir; bir kısmı ağaçtan diğer kısmı ise demirden yapılmışlardır. Ağaçtan yapılmış olanlar klasik Türk mimarisinde gördüğümüz maden parmaklıkların ağaçtan benzerleri olsa da, ev mimarisine yerleşen orijinal örneklerdir.

4.6.4.1. Pencereler

Geleneksel Türk Evi'nin pencereleri çoğunlukla üst katlarda yer almaktadır; zemin katlarda ise bulunmamaktadır. Alt katlarda pencerelerde ahşap ve demir korkuluklar bulunmaktadır, bu güvenlik amaçlıdır. Öte yandan mahremiyet amaçlı olarak ahşap kafesler kullanılmıştır ve bu kafesler düz ya da dışarıya doğru şişkin bir biçimdedir. Bağ evleri ve yazlık gibi yapıdaysa tüm katlardaki pencerelere ahşap çakma kepenk ve panjur konularak rüzgar, yağmur gibi hava koşullarına ve hırsızlık gibi olaylara karşı önlem alınmıştır. “Ahşap karkas evlerde, tüm pencereleri çepeçevre ahşap eşik (söve) ve pervazlar çevrelemektedir”. Önemli yapılarda bu pervazlar bir takım süslemelerle ve oymalarla zenginleştirilmiştir. “Ayrıca iç ve dış cephelerde, döşeme girişleri ve köşe ana dikmeleri de yine ahşap pervazlarla belirginleştirilmiştir. Bu pervazlar aynı zamanda cephe sıvasına da mastar görevi yapmaktadırlar”.²¹⁵

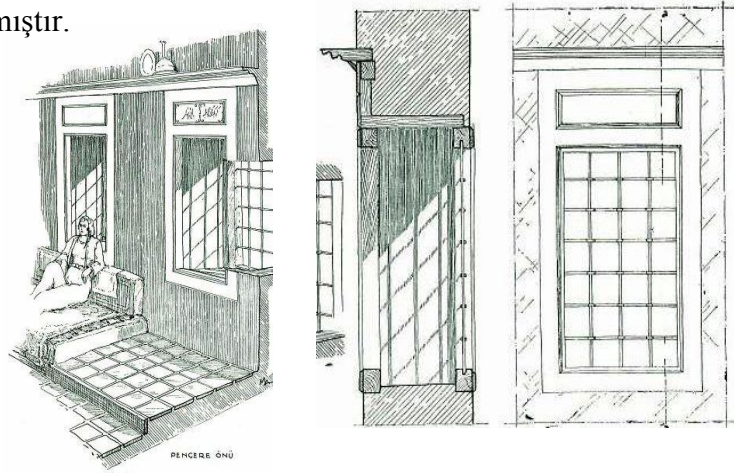
---

²¹⁵ Küçükerman, a.g.e., s.66.

Şekil 27. Eski Ankara Evleri'nde Pencere Parmaklıkları ²¹⁶

Geleneksel Türk evinde pencere şekilleri çoğunlukla dik konulmuş dikdörtgendir; genişlikleri ve yükseklikleri arasında $\frac{1}{2}$ lik bir oran bulunmaktadır. Ancak genişliği 100 cm'den fazla olmayan ve dikdörtgen şekli bozulmayan farklı boyutlara da rastlanmaktadır. Yatay açılan çift kanatlı pencereler önceleri daha sık kullanılan bir pencere şekli iken daha sonradan düşey hareketli sürme pencerelere ilgi artmıştır. Bunun sonucunda da bahsi geçen $\frac{1}{2}$ oranı mecburi olmuştur.²¹⁷ Tamamen ahşaptan olan pencerelerde geçmeler, kirişler ve ahşap pimler kullanılmıştır.

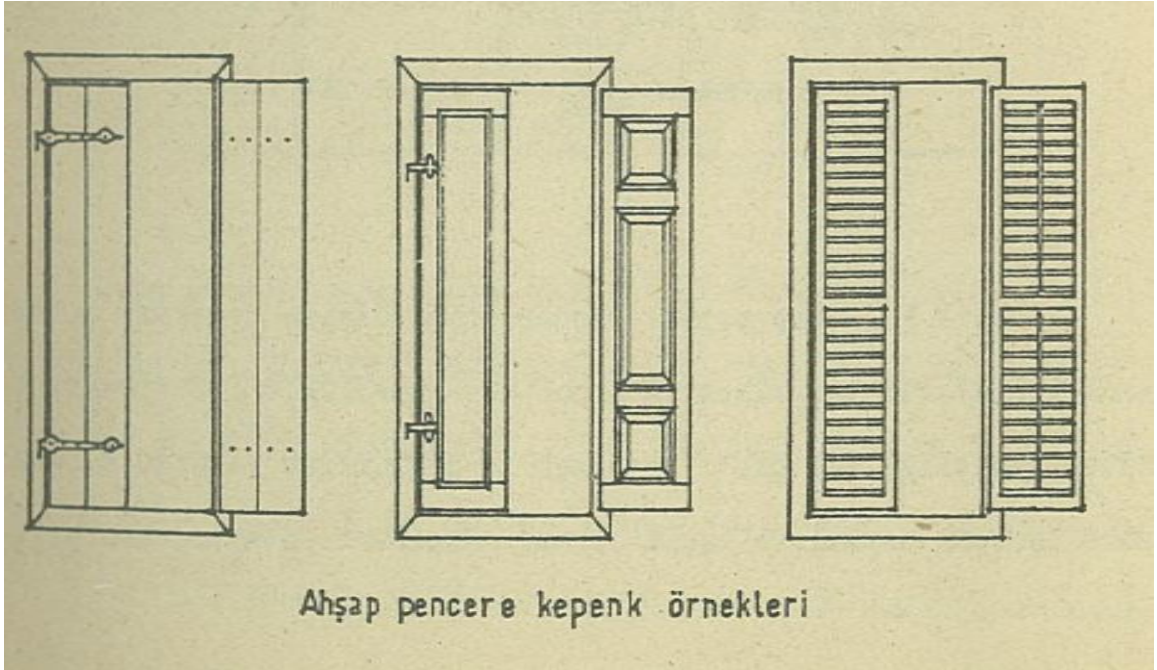
Şekil 28. Eski Ankara Evi Pencere Detayı ²¹⁸

²¹⁶ Akok, a.g.e., Levha XI, s.27.

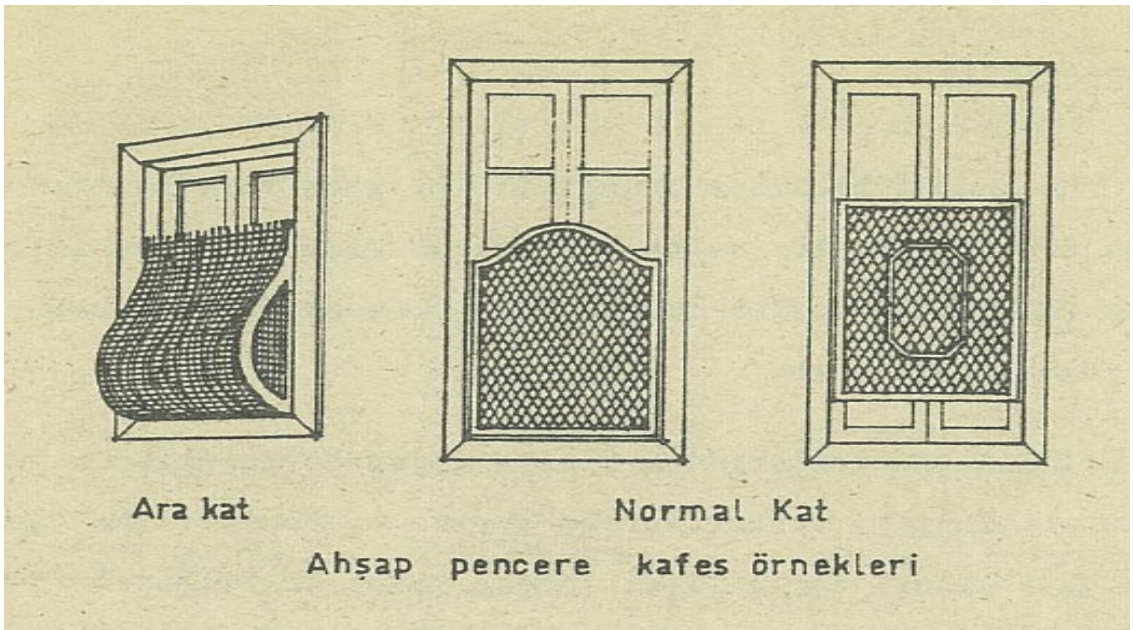
²¹⁷Bülent Kahraman, Geleneksel Türk Odasında Ahşap İç Mimari Elemanları, M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997, s.5.

²¹⁸ Akok, a.g.e., Levha XXXVII, s.52.

Şekil 29. Ahşap Pencere Kepenk Örnekleri ²¹⁹

Şekil 4.26. Ahşap Pencere Kafes Örnekleri ²²⁰

²¹⁹ Hacıbaloglu, a.g.e, s. 47.

²²⁰ Hacıbaloglu, a.g.e, s. 47.

4.6.4.1.1. Kim Geldi Pencereleeri

Geleneksel Türk Evi olarak adlandırılan evlerin cephelerine estetik bir görünüm kazandıran cumbaların tek amacı elbette estetik değildir. Cumbaların yapılış amaçları arasında odaların ve eyvanın sokağı daha iyi görebilmesi, evin kurulu olduğu arsanın şekli nedeniyle mekân yaratmak vardır; fakat aynı zamanda kapıya gelenleri görmek amacı da düşünülmüştür. Kapıya bakan yan pencerenin kafesleri incedir ve böylece dışarıdan görülmeden kapıya gelenler evden görülebilmektedir. Evlerde cumba bulunmuyorsa veya mevcut cumbalar sokak kapısını görmüyorsa da, kim geldi pencereleri olarak adlandırılan pencereler kullanılmıştır.²²¹ (bkz. 4.27.- 4.28.)

Şekil 30. Kim Geldi Pencereleeri ²²²

Bektaş (1996), kim geldi pencereleri ile ilgili olarak “*Kapıya geleni görünmeden görmek... İki yüzlülük değil... Saygısız durumlara düşmemek...*” yorumunu yapmıştır.²²³

²²¹ Hacıbaloğlu, a.g.e., s. 48

²²² Cengiz Bektaş, *Türk Evi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s.48,82.

²²³ Bektaş, a.g.e. 48.

Şekil 31. Kamil Paşa Konağı – Kim Geldi Penceresi (1800’lü Yılların Sonu) ²²⁴

4.6.4.2. Kapılar

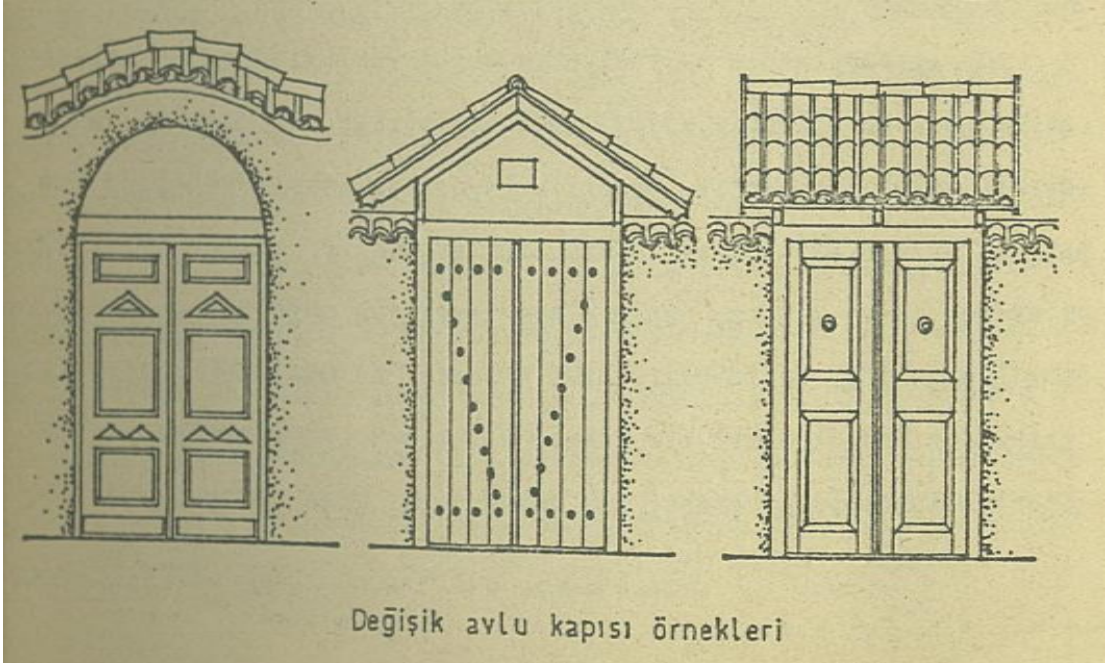
4.6.4.2.1. Dış Mekân Kapıları

Geleneksel Türk evi olarak adlandırılan evlerde avlu ve bahçe bulunurdu; evlere giriş ise genellikle avludan yapılırdı. Eski Ankara evleri avlulu ve bahçelidir ve genellikle eve avludan girilmektedir. Geleneksel Türk Evi’nin çift kanatlı ahşap kapıları bir nevi ortak özellikleridir. Bu kapıların çift kanatlı olmalarındaki temel amaç, yük hayvanlarının daha kolay girip çıkmasını sağlamaktır. Ayrıca, ilginç bir özellik olarak hacı evlerinin kapısı yeşile boyanırdı.²²⁵

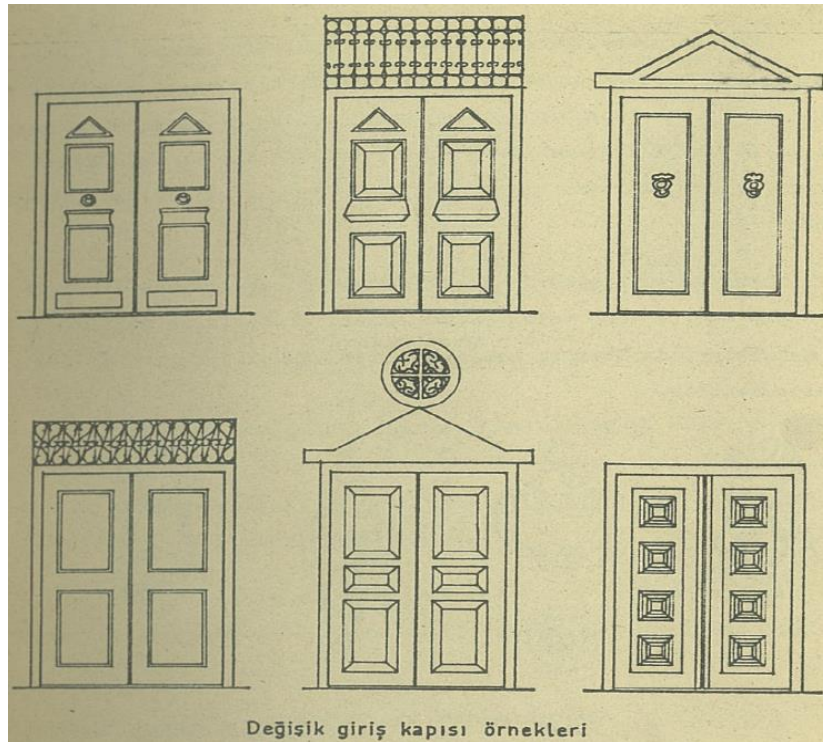
²²⁴ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

²²⁵ Tuncer, **a.g.e.**, s.42-43.

Şekil 32. Değişik Avlu Kapısı Örnekleri ²²⁶

Şekil 33. Değişik Giriş Kapısı Örnekleri ²²⁷

²²⁶ Hacıbaloğlu, a.g.e., s.53.

²²⁷ Hacıbaloğlu, a.g.e., s.53.

4.6.4.2.2. İç Mekân Kapıları

Geleneksel Türk evinde iç mekânlarda kullanılan kapılar tek kanatlıdır ve içeriye doğru açılmaktadır. Kapı tamamen açıldığı zaman duvara temas eder. Mahremiyetin öneminden ötürü ve aynı zamanda odanın sıcaklığını korumak için girişler genellikle köşelerden yapılmaktaydı. “Oda kapılarının genişliği 80cm, yüksekliği ise 150 cm’dir. Sofa tarafından kemer, pervaz ve taç şeklinde bir başlık kullanıldığında, kapının yüksekliği daha da artmaktadır”.²²⁸

Daha önce de belirtildiği üzere geleneksel Türk Evi’nde odalarda, bir evin işlevlerinin neredeyse tamamı bulunurdu; odalar eski Türk evlerinde tıpkı minyatür birer ev gibiydi. Dolayısıyla, odadaki mahremiyet de ayrıca bir önem taşımaktaydı. Kapılar vasıtasıyla odaya girişler içeriden kontrol edilebilir hale gelmiştir; sofadan odalara direkt bir giriş yapılmamaktadır. Kapılar çoğunlukla odaların köşelerinde bulunurdu ve dolaplarla da ilişkili durumdadır.²²⁹ (bkz. 4.32.)

Şekil 34. Kapının Açık ve Kapalı Olduğu Durum ²³⁰

²²⁸Bozkurt, a.g.e., s.46.

²²⁹ Küçükerman, a.g.e., s.129.

²³⁰ Kemal Yıldırım, “Geleneksel Afyonkarahisar Evlerine Ait Kapılar Üzerine Bir Araştırma”, **Gazi Üniversitesi Müh. Mim. Fak. Dergisi**, S.21 (1), 2006, s.82.

4.6.5. Tavanlar

Geleneksel Türk evlerindeki tavan kavramı, en önemli öğelerdendir ve döşemelerle beraber mekânları tamamlayıcı bir özellik taşımakta; aynı zamanda da mekânlara kimlik vermektedir. Tavan tasarımları hem evin sahibinin sosyo-ekonomik durumuna hem de odanın durumuna göre yapılmıştır. Tavanlar, ev sahibinin sosyal ve ekonomik durumuna göre ve odanın durumuna göre tasarlanmıştır. Tavan kaplamaları genellikle kare ya da kareye yakın olarak yapılmıştır²³¹.

Şekil 4.33. Eski Ankara Evi Tavan Kaplama ve Nakışları ²³²

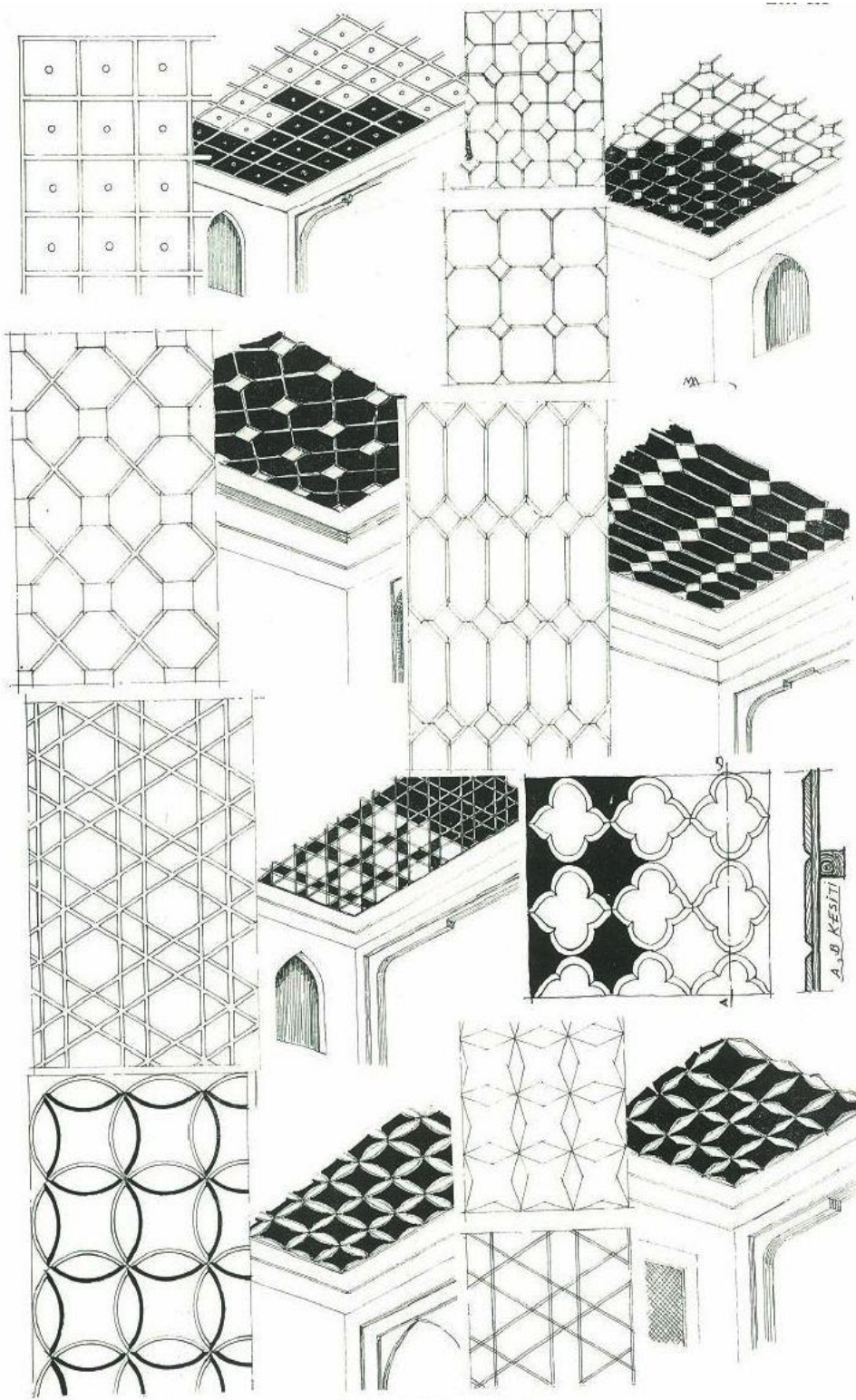
Çatının kirişlerine bağlanmış ayrı tavan kirişlemesine çakılan muhtelif ölçüde tahta kaplamalarla yapılır. Tavanların yüz kaplamaları geometrik üslupta bir nevi bezeme halindedir. Bunlar özel çıtalarla ve küçük parça tahtadan kaplamalarla sağlanır. Eski evlerin oda, salon ve sofa tavanlarında gördüğümüz kaplama süs çeşitlerinden bazıları aşağıda gösterilmektedir. ²³³

²³¹ Bozkurt, **a.g.e.**, s.50.

²³² Akok, **a.g.e.**, Levha XXII, s.38.

²³³ Akok, **a.g.e.**, s.7.

Şekil 35. Eski Ankara Evleri'nde Tavanlarda Kaplama Çeşitleri ²³⁴

²³⁴ Akok, a.g.e., Levha IX, s.25.

Eski Ankara evlerinin tavanlarında ahşap çıtalarla geometrik şekiller oluşturulmuştur. “Tavanların kenarları muhtelif sıralar halinde ve kademeli pervazlarla çevrilmiştir. ...Bazı tavanların ortalarında ve ekseriyetle tavan yüzeyinden taşkın bir şekilde ve yine geometrik bir tarzda hazırlanmış Çark-ı felek denilen süsler yer almaktadır”.²³⁵

4.6.6. Döşemeler

Geleneksel Türk evlerinde döşemelerin en sade biçimi, yalnızca sıkıştırılmış topraktan yapılanlardır. Bu sade döşeme türleri genellikle Orta ve Güney Anadolu bölgelerinde görülür. Buralardaki yapı teknikleri sade taş geleneği temelinde gelişmiştir. Bu sadece sıkıştırılmış toprak döşemeler çabuk bozular; bu yüzden de üzerlerine “ak toprak” adı verilen beyaz toprak ile cilalı ve ince bir tabaka eklenmektedir.

Yukarıda belirtilen döşeme türlerinden daha etkili bir uygulama şekli ise sıkıştırılmış toprak üstüne yapılan ahşap kaplamalardır. Kimi zaman alt katlardaki odalarda ve yazlık evlerin odalarında, sıkıştırılmış toprak döşeme üzerine pişmiş toprak ya da taş ile kaplama yapılmıştır. En sık yapılan döşeme türü ise üst katlarda ahşaptır.

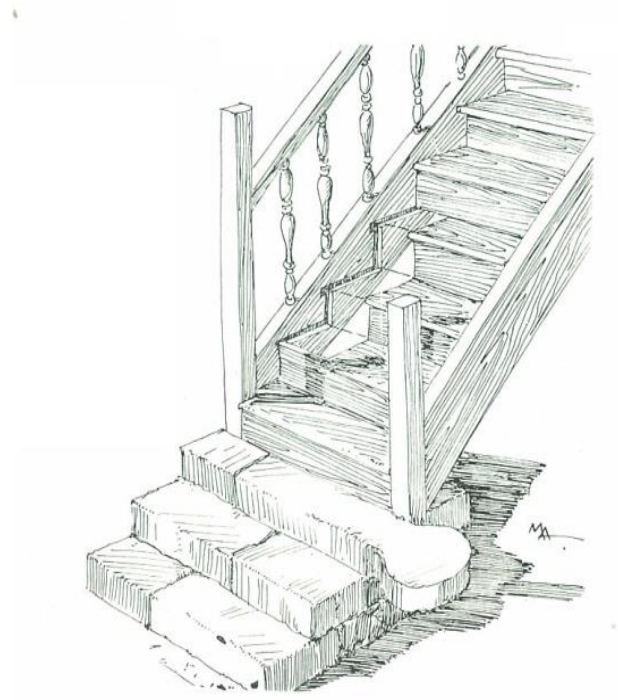
Ahşap döşeme uygulaması zemin katlarda sıkıştırılmış toprak üzerine yerleştirilmiş ahşap taşıyıcıların çakılması vasıtasıyla yapılmıştır. Üst katların döşemesinde ise ahşap taşıyıcılı döşeme üzerine, ahşap kaplama kullanılmıştır. “Kaplama üzerine çeşitli dokumalar ve halılar serildiği için yüzeyleri yalın bırakılmış ve geniş yüzeyli ahşaplar kullanılmıştır”.²³⁶

²³⁵ Akok, a.g.e., s. 7.

²³⁶ Küçükerman, a.g.e., s.107-109.

4.6.7. Merdivenler

Merdivenler 2-3 taş basamak kadar taştan yapılmıştır. Basamaklı kaidelere oturtulan merdivenler, süslü korkuluklara ve ince işçiliklere sahiptir. Binanın avluya bakan yüzünde aynı zamanda bir mimari süs özelliği vardır. Asma merdivenler çok defa üstü kapalı geniş bir terasa veya üst kat odaları arasında bulunan bir sofaya (divanhaneye) çıkarlar. Asma merdivenler, eski Ankara evlerinin çok yaygın bir özelliğidir. Avlulardan sofa veya teraslara asma ve serbest merdivenlerle çıkılmaktadır. Bu merdivenler, bahçe zemininde esaslı bir temel teşkil eden yonu taşıyla yapılmış basamakların üstüne oturtulmuştur. Çoğu kez bu taş basamaklardan birinde çıkıntı şeklinde görülen binek yerleri vardır. Merdivenle birlikte bineктаşı konusunun halledilmesi, Türk mimarlığının pratik bir buluşudur²³⁷.

Şekil 36. Eski Ankara Evlerinde Merdivenler ²³⁸

²³⁷ Akok, **a.g.e.**, s. 6.

²³⁸ Akok, **a.g.e.**, Levha VIII, s.24.

Şekil 37. Geleneksel Türk Evinde Merdiven Örneği ²³⁹

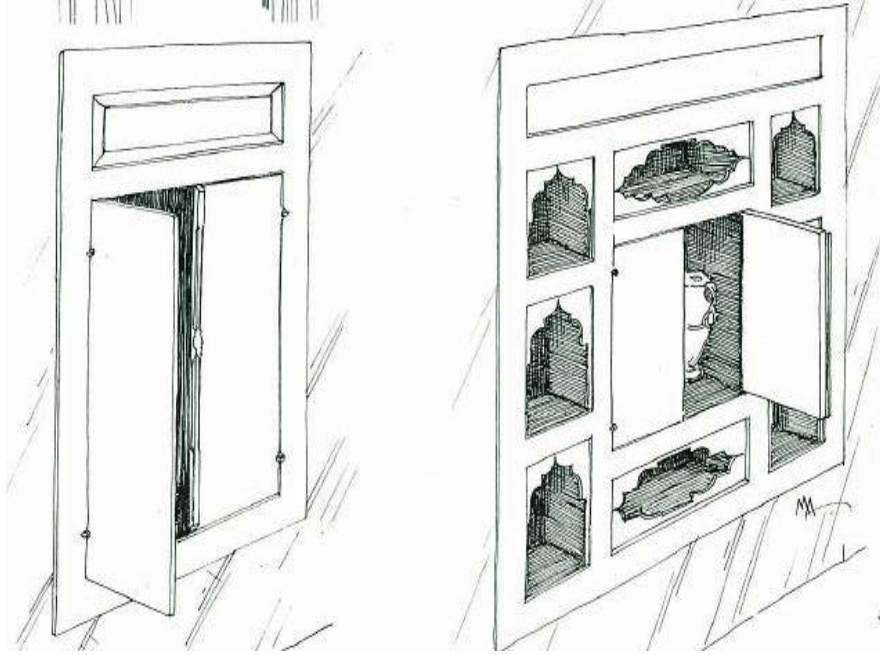
4.6.8. Dolap, Yüklük ve Nişler

Odaların duvarlarında yerli olarak yerleşmiş dolaplar ve yüklükler; hücre şeklinde raflar görülmektedir. Bunlar yüzleri ve yapılışı bakımından doğrama ve kaplama ahengine uymaktadırlar. Kapak ve pervazlarla donatılmışlardır. Boya ve nakışları da iç mekânla uyumludur. 18. yüzyıl ve ondan sonraki zamanlarda kurulan evlerde aynalık, şerbetlik ve lambalık denilen yeni bir tür niş ve hücreler vardır²⁴⁰.

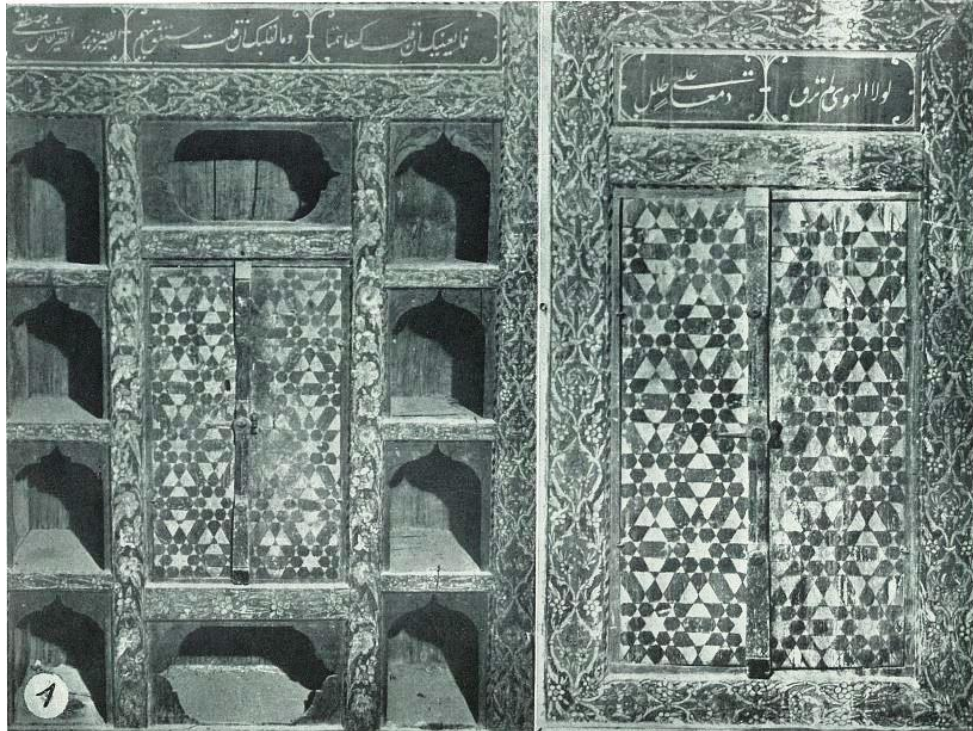
²³⁹ Bozkurt, a.g.e., s.51.

²⁴⁰ Akok, a.g.e., s. 8.

Şekil 38. Eski Ankara Evi Dolap Örneği ²⁴¹

Şekil 39. Dolap Nakışları ²⁴²

²⁴¹ Akok, a.g.e., Levha XI, s.27.

²⁴² Akok, a.g.e., Levha XVI, s.32.

Daha önce de vurgulandığı üzere Türk evlerinde odaların işlevleri çok önemlidir. Odalarda bulunan dolaplar ve yüklükler bu işlevselliğin en önemli unsurlarındandır. Birçok farklı özellik tek bir odaya sığdırılmıştır; yemek zamanlarında çıkartılan sini ve sofraya sayesinde oda bir yemek odasına dönüşmekte; yatma zamanı geldiğinde dolaplardan çıkarılan yataklar ve yorganlar ile bir yatak odasına dönüşmektedir. Aynı zamanda dolapların içinde *gusülhane* denilen ve yıkanma amacıyla kullanılan kısımlar vardı; gusülhane ocağa yakın dolaplarda veya yan taraftaki odanın ocağına yakındır. Bu sayede içerisi sıcak tutulabilmektedir. Bu kısımların boyutu yalnızca oturak ve su kabı koymaya yetecek kadardır ve pis su gideri de vardır.²⁴³

Şekil 40. Türk Evinde Dolap ve Gusülhane Örneği ²⁴⁴

²⁴³ Bozkurt, a.g.e., s.47.

²⁴⁴ S. Gülçin Bozkurt, 19.yy da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi, İstanbul Üniversitesi, 2013, s.47.

4.6.9. Ocaklar

Ocaklar genellikle, yerleştirildikleri kalın duvarların içine bırakılan nişlerin önlerine kuruludurlar. İnce duvarlarda ise bu, duvarların cumba şeklinde dışa taşan yarım yuvarlak kesitli nişlerin yine iç yüzüne yerleştirilirler. Ocak tabanları döşemenin ahşap kiriş ve kuşaklar üzerinde rastlandığındaysa, ateşin geçmemesi için pişmiş toprak su künkleri yan yana konular ve bir nevi hava boşluğu oluşturulur. Bu teknik bir zorunluluktur²⁴⁵.

Şekil 4.40. Türk Evinde Ocak Örneği ²⁴⁶

Türk evi tipolojisini ve eski Ankara evlerinin özelliklerini tanımak, çalışmada konu edinilen Hamamönü – Kamil Paşa Konağı restorasyon çalışmasının; tarihi öğeleri koruması bakımından anlaşılması için önem arz etmektedir. Bu özellikleri vurguladıktan sonra, bir sonraki bölümde Ankara'nın kent kimliğinin oluşum sürecine ve bu sürece katkıda bulunan plan ve proje çalışmalarına değineceğiz. Ardından da, Kamil Paşa Konağı uygulamasına geçmeden önce, Hamamönü çevresi hakkında bilgilere yer verilecektir.

²⁴⁵ Akok, **a.g.e.**, s. 8.

²⁴⁶ Sözen, **a.g.e.**, s.72.

4.7. ESKİ ANKARA EVLERİ VE KULLANILAN MALZEMELER

Belirli sınırlar çizilerek oluşturulan şehirler, sürdürülebilirlik adına tarihi dokularıyla beraber yenilenmelidir. Bu amaçla, 1923'te Cumhuriyet'in kurulmasının ardından, toplumsal bilinç artmıştır. Bu bilinçle ülkeyi yeniden inşa etmek beraberinde gelmiştir. Bunun için, kentlerde Cumhuriyet ilkeleri doğrultusunda yeniden yapılanmalar meydana gelmiştir. Bu ulus-devletin kurucuları, modernite projesiyle yeni bir kent yapısını öncelikle Ankara'da kurmuşlardır.

Son yıllarda yaşanan hızlı gelişmeler, her şehri olduğu gibi Başkent'i de etkilemektedir. Bu gelişmelerle beraber İstanbul'a olan yoğun ilgi, Ankara ile olan arasını açarak, Ankara'nın daha içe dönük bir şekilde kalmasına neden olmuştur. Daha önceki 2. bölümde ayrıntılı olarak anlatıldığı gibi, Cumhuriyet döneminde ilk gelişmeler özellikle Sıhhiye ve Kızılay çevresinde gerçekleştirilmiştir. 1925 yılında Belediye Başkanı Ali Haydar Bey, bir yasa hazırlayarak Ulus meydanı ile Yenişehir arasında 4 milyon metrekarelik bir alanın istimlak edilmesini sağlamıştır.²⁴⁷ Hermann Jansen'in planına göre, bu bölgede Bakanlık binaları olacak ve yanlarındaki az katlı bahçe içindeki evlerde de önde gelen bürokratlar yaşayacaktı. Güven Parkın inşaatı da bu plan çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Ankara'da yaşları 300 yılı bulan eski evlerin bazı örnekleri hala mevcuttur. Ankara'daki eski evlere bakıldığında, Türk mimari özellikleri bakımından; günün yaşama şartlarını karşılayan plan ve yapıda kullanılan malzeme ve işçilik başlıklarında incelemek mümkündür. Ayrıca ait olduğu dönemin mimarlık özelliklerini yansıtan süsler de önemlidir.

Geleneksel Ankara evlerinin en belirgin özelliklerinden birisi, iki katlı olmalarıdır. Bu özellik, geleneksel Türk evlerinin de genel özelliklerindedir. Bu iki katlı ev tipinde üst katlar yaşanılan bölümler iken, alt kat kısmı hazırlıkların yapıldığı

²⁴⁷ Can Ertuna, 'Kızılay'ın Modernleşme Sahnesinden Taşralaşmanın Sahnesine Dönüşüm Sürecinde Güvenpark ve Güvenlik Anıtı', **Planlama Dergisi**, TMMOB, S.4, Ankara, 2010, s.6

kısımdır; depo, kiler, mutfak, ahır ve hamam gibi yerler alt katta bulunurdu.²⁴⁸

Bu evlerde alt kattan üst kata geçiş ahşap merdivenlerle yapılırdı. Evlerin üst kısmında “seyregah” denilen balkonlar yer alırdı. Üst katın odalarının ortasında büyükçe bir sofa yer alırdı ve her bir odada ocak bulunmaktaydı. Odaların sabit mobilyaları ise, sedirler, duvarlara gömülü dolaplar ve nişler idi. Üst katlarda ayrıca “cumba” adı verilen çıkıntılar olurdu. Geleneksel Ankara evlerinin çatıları ağaç malzemedendi ve kiremit kaplı olurdu. Ayrıca bu evlerde boyamalar ve nakışlar önemliydi; nakışlarda bitkisel bezeme sıkça kullanılırdı. Evlerin çoğunda avlu olurdu; ancak genellikle bahçeye rastlanmazdı; bazı evlerdeki arka bahçelerde zarif havuzlar göze çarpardı. Avlularda dibek veya binek taşı bulunurdu.²⁴⁹

Ankara evlerinde, Anadolu’nun genelinde olduğu gibi, mevsimsel koşullara göre malzeme seçimi görülmektedir. Anadolu’nun yağışı ve ormanı bol kesimlerinde başlıca yapı malzemesi ahşap iken, yağışın ve ormanlık alanların daha az olduğu İç Anadolu’da ve Ankara evlerinde başlıca yapı malzemesi olarak taş ve toprak kullanılmaktadır. Eski Ankara evlerinin yapımında özellikle kerpiç kullanımı yaygındır.²⁵⁰

Eski Ankara evlerinin temel duvarlarında geniş taş örgü mevcuttur. Bazı evlerin temel duvarlarının yüksekliği birinci kat hizasına kadar taş olarak devam etmektedir ancak bazı evlerde kerpiç ile örülmüştür. “Geniş taş ve kerpiç kısımlar yer yer ağaç kuşak ve hatıllarla çatkılanmıştır”.²⁵¹

Klasik Ankara evlerinde binaların yüzlerine gelen tuğla örgüler düz sırayla yapılmıştır ancak 18.yüzyılda yapılan evlerde tuğlalar genellikle mail bir şekilde

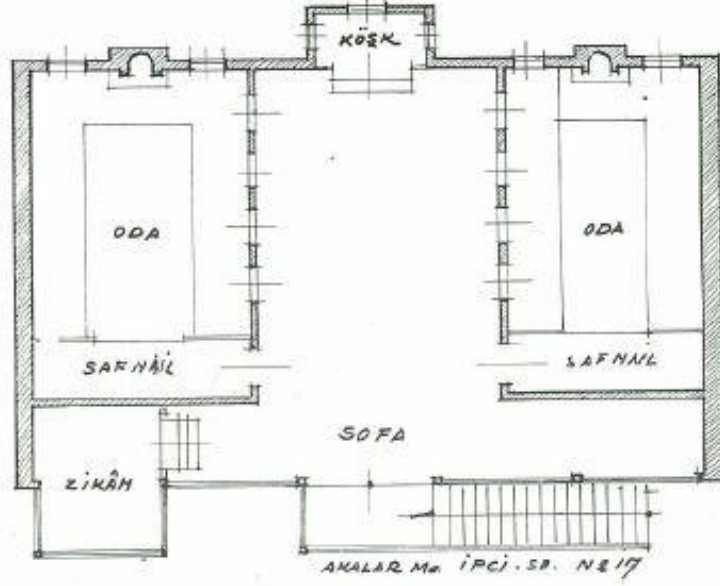
²⁴⁸ Bkz. Geleneksel Ankara Evlerinin Genel Özellikleri (Erişim)
<http://www.envanter.gov.tr/belge/halk-kulturu/detay/34820>, 1 Nisan 2014.

²⁴⁹ Sözen, **a.g.e.**, s.72.

²⁵⁰ Doğan Kuban, “Türkiye’ de Malzeme Koşullarına Bağlı Geleneksel Konut Mimarisi Üzerinde Bazı Gözlemler”, **Mimarlık Dergisi**, S. 4, 1966, s.15.

²⁵¹ Akok, **a.g.e.**, s.98.

konumlandırılmıştır.²⁵²

Şekil 41. Eski Ankara Evi Plan Örneği ²⁵³

²⁵² Akok, a.g.e., s.5.

²⁵³ Akok, a.g.e., Levha I, s.17.

V. BÖLÜM

HAMAMÖNÜ- KAMİL PAŞA KONAĞI ÖRNEĞİNDE KORUMA, GELİŞTİRME ve İYİLEŞTİRME

5.1. HAMAMÖNÜ BÖLGESİNİN ANKARA'NIN KENTSEL GELİŞİMİNDEKİ YERİ

Hamamönü yöresi, Ankara'nın tarihi dokusu bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu bölgede yenileme yapılan evlerin yanı başında bir park inşa edilmiştir. Bu parkın içinde, M. Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nı yazdığı yer de dahil edilmiştir. Bu bölgede tek yapı üzerine yoğunlaşılma olmamış olup; tüm yöre ve komple mahalleler restore edilmektedir. Altındağ Belediyesi aynı zamanda üst ve altyapı sorunlarını da çözmek için çaba göstermektedir.

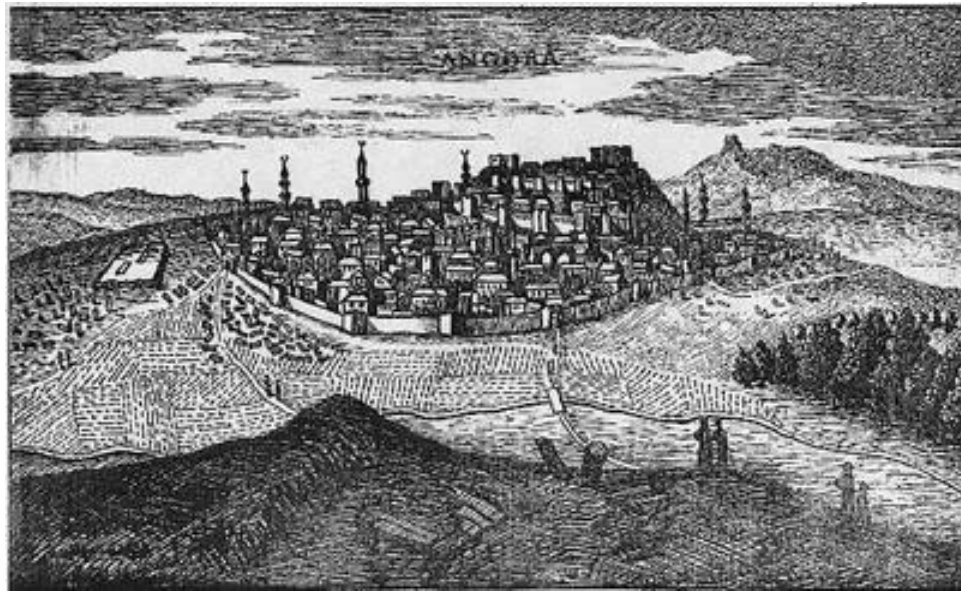

Şekil 42. Hamamönü- Panayır Yeri- A. Müderrisoğlu (Tarihsiz) ²⁵⁴

²⁵⁴ Ankara Büyükşehir Belediyesi, **Osmanlı'da Ankara**, 2007,s.73.

Hamamönü Bölgesi, “Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu”nun kararıyla, “ikinci derece kentsel sit alanı” olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Ankara Bölge Kurulu”, 26.11.1991 tarihli ve 2069 sayılı kararı ile Ankara’nın eski kent dokusuna dair koruma maksatlı bir imar planı ortaya çıkartmayı hedeflemiştir. Bu konuya dair, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Genel Müdürlüğü, Büyükşehir Belediyesi ve Altındağ Belediyesi ortak bir çalışma yürütmüştür. Bölge için, İl Özel İdare Heyeti tarafından, “Ankara Eski Kent Dokusunun Planlanması, Sağlıklaştırılması ve Korunması Projesi” adıyla bir proje geliştirilerek 1999’da ihale yoluyla çalışmalara başlanmıştır.²⁵⁵

Ankara’nın simgesi haline gelen Ankara Kalesi’nin etrafındaki sokaklar da Altındağ Belediye’sinin bu restorasyon çalışmaları kapsamında yenilenmiştir. Kale civarındaki 6 tane sokakta restorasyon çalışmaları yürütülmektedir. Can, Atpazarı, Filiz, Kurnaz, Koyun Pazarı ve Neşet Ertaş sokaklarında yürütülen bu çalışmalarda, tarihi binalar da restore edilmiştir.²⁵⁶

Şekil 43. 1711 Tarihli Pitton Tournafort Ankara Gravürü ²⁵⁷

²⁵⁵ Nur Çağlar, “Tarihi çevrede neler oluyor?”, **Dosya: Ankara’nın Sökükleri**, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, 2004, s. 42.

²⁵⁶ (Erisim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com>, 17 Eylül 2013

²⁵⁷ Altındağ Belediyesi, http://www.altindag.bel.tr/dosyalar/faaliyet_2008_web.pdf, 15 Mayıs 2014.

2863 Sayılı yasa, yerel yönetimlere koruma ve planlama çalışmaları için yetki ve sorumluluk vermiştir. Ayrıca 5393 sayılı “Belediyeler Kanunu” ile de yerel yönetimlere restorasyon ve kentin tarihi dokusunu koruma görevi bahşedilmiştir. Yerel yönetimlerin kentsel tarihi ve kültürel yapıyı korumada sorumluluk ve görevlerinin artırılmasının temel nedeni, merkezi yönetimle yapılan uygulamaların yetersizliğinin anlaşılmasıdır.²⁵⁸ Son yıllarda hız kazanan sokakları sağlıklılaştırma ve kentsel sit alanlarının düzenlenmesi projelerinin bir örneği de Ankara – Altındağ Belediyesi’nde görülmektedir. Hamamönü’nde yapılan çalışmalar ve bu çalışmanın da uygulama aşamasını oluşturan Kamil Paşa Konağı da bu proje içerisinde yer almaktadır.

Hamamönü’nde yapılan çalışmaları ve Kamil Paşa Konağı’nın yenilenme sürecini incelemeyen önce, Ankara’nın kent kimliğinin oluştuğu süreci, özellikle Cumhuriyet sonrası dönemi temel alarak incelemek faydalı olacaktır.

---

²⁵⁷ (Erisim) <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com>, 17 Eylül 2013.

5.2. HAMAMÖNÜ BÖLGESİNİN ANKARA İÇİNDEKİ COĞRAFİ KONUMU

Hamamönü, Ankara'daki tarihi ve kültürel kimliğini yansıtan bölgelerden biridir. Hamamönü 'nün bulunduğu Altındağ ilçesi, Ankara'nın eski kent dokusunu yansıtmaktadır.

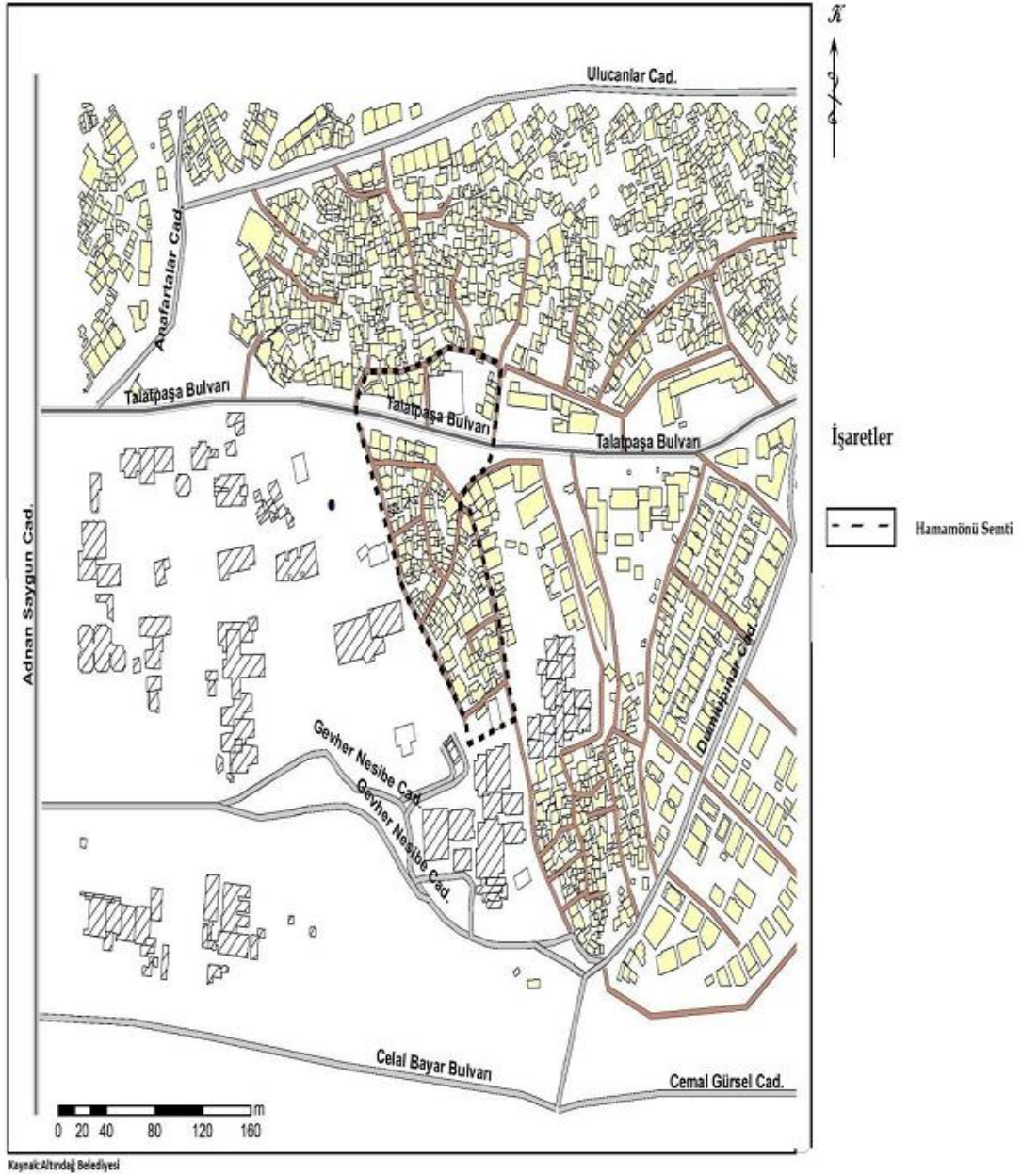
Şekil 5.3. Hacettepe Senti- BELKO (Tarihsiz)²⁵⁹

Hamamönü semtinin kuzeyinde Ulucanlar Caddesi, güneyinde Talatpaşa Bulvarı, doğusunda Ruhi Su Caddesi, batısında ise Altındağ Belediye Başkanlığı bulunmaktadır. Hamamönü, Talatpaşa Bulvarı'nın üzerindeki tarihi Karaca Hamamı'nın aşağısında kalan bölgedir. Yukarı kısım da Hamam arkası olarak bilinir.²⁶⁰

²⁵⁹ Ankara Büyükşehir Belediyesi, **Cumhuriyet ve Başkent Ankara** , 2007,s.57.

²⁶⁰ C. Kurtar ve M. Somuncu, **a.g.e.**, s.38.

Aşağıdaki haritada, Hamamönü semtinin sınırları çizilmiştir.

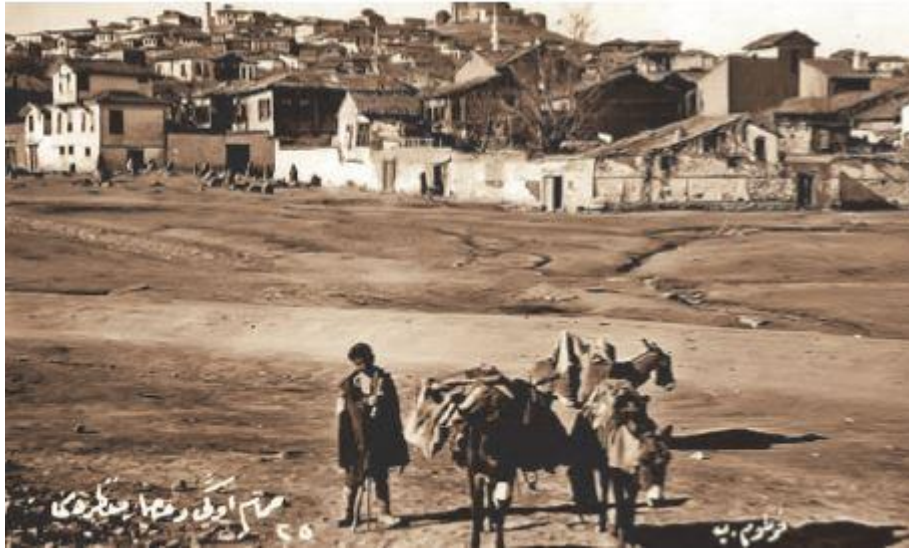

Şekil 44. Ankara Hamamönü Senti ve Çevresi ²⁶¹

²⁶¹ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

5.3. HAMAMÖNÜ BÖLGESİNİN TARİHÇESİ VE MİMARİ DURUMU

Osmanlı'nın kentsel yapısını yansıtan ve içinde cami, kervansaray, hamam ve aşevi gibi yapıları barındıran “Hamamönü semtinin adı, II. Murat'ın Kazaskeri Celalettin Karacabey İbn-i Abdullah'ın yaptırdığı tarihi Karacabey Hamamı'ndan gelmektedir”. Bu nedenle eskiden Karacabey imareti adı ile anılan bölgenin bir kısmını oluşturmaktadır.²⁶² “Alanda, Karacabey Hamamı, Karacabey Cami, Hacı Musa Cami, Sarıkadı Cami, Taceddin Cami gibi XV. ve XVIII. Yüzyıl dönemine ait önemli yapılar ile Cumhuriyet dönemine tanıklık etmiş Beynamlızade Konağı, tarihî Kabakçı Konağı, Kamil Paşa Konağı gibi yapılar bir arada bulunmaktadır”. Bölgenin bir diğer önemli özelliği ise, yakın tarihte burada yaşamış pek çok yazar ve şairin olmasıdır.

Şekil 45. Hamamönü Caddesi- VEKAM (Tarihsiz)²⁶³

Hamamönü, tüm bu tarihi özelliklerine rağmen, birçok farklı sebepten ötürü tarihsel değeri korunamamış bir bölgedir. Bunun sebeplerinden biri, şehrin gelişmesidir. Diğer önemli bir etken ise yeterli ve düzenli, planlı koruma çalışmalarının üretilmemesidir. Plansızca ve düzensizce yapılan kentsel yerleşimler, eski anlamını kaybeden Hamamönü'ndeki koruma çalışmalarına duyulan ihtiyacı

²⁶² Özer Ergenç, *XVI. yüzyılda Ankara ve Konya: Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkısı*, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları, Ankara, 1995, s.50.

²⁶³ C. Kurtar ve M. Somuncu, *a.g.e.*, s.39.

daha da artırmıştır. Bu bölgedeki tarihi Ankara evleri, zaman içerisinde tahribata uğramış, ve bir süre sonra da güvenliği eksik ve girilmeye korkulan bir bölge haline gelmiştir. Tarihi değerlerinin korunması ve bu şekilde anılması gerekirken Hamamönü, kentsel gelişmeler içerisinde giderek silinen bir yer olmaya başlamıştır.²⁶⁴

Hamamönü'nün tarihi değerlerinin korunmasını hedefleyen çalışmaların planlanması ve gerçekleştirilmesi uzun bir süreçte olmuştur. Fakat yapılan planlar da tam olarak uygulanmadığı için bölgedeki eski kent dokusu yok olmaya yüz tutmuş ve tabir-i caizse “kendi haline bırakılmıştır”. Bu hassas konudaki çözüm, “Ankara Eski Kent Dokusunun Planlanması, Sağıklaştırılması ve Korunması Projesi”nin uygulanmaya başlanması sayesinde gelmiştir. Bu proje, Kültür ve Turizm Bakanlığınca onaylanarak Altındağ Belediyesi'nin katılımıyla, 2000 yılında bir rapor hazırlanmasıyla başlamıştır. Hamamönü'nün içinde bulunduğu Altındağ Belediyesi ile yürütülen bu çalışmada, öncelikle yöntemler ve çalışmaların detayları belirlenmiştir ve ilk olarak, 2006 yılında Dutluk Sokak'ta ve İnci Sokak'ta sokak sağıklaştırma çalışmaları ile birlikte proje uygulanmaya başlamıştır.²⁶⁵

Semtin yerleşim özelliklerine bakıldığında, geleneksel Türk Mahallesi izleri görülür. Farklı dönemlerin izlerini taşıyan Hamamönü bölgesinde, XV. ve XVIII. Yüzyıl dönemi eserleri olan Karacabey Camii, Taceddin Camii, Hacı Musa Camii ve Karacabey Hamamı gibi yapıların yanında, Cumhuriyet'in izlerini taşıyan Kamil Paşa Konağı, Beynamlızade Konağı ve tarihî Kabakçı Konağı gibi yapılar bir aradadır.²⁶⁶

Bu bölgede, tarihi Türk Evi özellikleri taşıyan ve eski evlerden bozma dükkanlar, lokantalar, vb. mevcuttur. Yapıların tamamı iki veya üç katlıdır ve taş zemin üzerinde ahşap binalardır ve çoğunlukla avluları vardır.

²⁶⁴ Ankara Büyükşehir Belediyesi, **Cumhuriyet ve Başkent Ankara**, 2007, s.58.

²⁶⁵ Kurtar ve Somuncu, **a.g.e.**, s.40.

²⁶⁶ Kurtar ve Somuncu, **a.g.e.**, s.39.

Şekil 5.6. Restorasyon Öncesi Hamamönü Konut Örneği ²⁶⁷

Hamamönü için günümüze kadar farklı tarihlerde çeşitli koruma planları hazırlansa da bu projelerin iptal edilmiş olması veya kabul edilmemesi nedeniyle uygulamaya geçilmemiştir;

- “Ankara Eski Kent Dokusunun Planlanması, Korunması ve Sağıklaştırılması Projesi” kapsamında hazırlanan 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Hamamönü ve Çevresi Koruma Amaçlı Nazım ve Uygulama İmar Planları,
- Ankara Tarihî Kent Merkezi 1/5000 ölçekli ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım ve Uygulama Planları’dır.²⁶⁸

*“Alana ilişkin olarak Ankara Yenileme Alanı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 18.12.2008 tarih ve 263 sayılı kararı ile Ankara tarihî kent merkezine (Ulus, Hamamönü, Kale bölgesi) ait “geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları” belirlenmiştir”.*²⁶⁹

Hamamönü semtindeki eski Ankara evleri genellikle duvarlarla çevrilidir. Evlerin oturduğu araziler düz bir zemin olmadığından, planlar da buna

²⁶⁷ (Erişim) <http://www.wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=49968>., 21 Aralık 2013.

²⁶⁸ Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara Eski Kent Dokusunun Planlanması, Korunması ve Sağıklaştırılması Projesi Makama Bilgi Notu, 2011.

²⁶⁹ Kurtar ve Somuncu, **a.g.e.**, s.38.

göre şekillenmiştir ve üst katlar cumba tipini alarak görüntü düzgünleştirilmiştir. Geleneksel Türk evi özellikleri, Hamamönü evlerinde rahatlıkla görülmektedir. Geleneksel Ankara evlerinde, evlerin alt katları kışlık olarak düşünülüp, kalın duvarlı ve küçük planlanmıştır; üst katlar ise tam tersi yazlık olarak düşünülerek ince duvarlı inşa edilmiştir. Geniş saçaklar da Ankara evlerinin belirgin ve bilinen özelliklerindedir.²⁷⁰ Aşağıda yer alan görseller, düzenleme öncesi Hamamönü semtinin ve bölgedeki evlerin özelliklerini yansıtmaktadır.

Şekil 5.7. Eski Hamamönü ²⁷¹

Şekil5.8. Eski Hamamönü ²⁷²

²⁷⁰ Altındağ Turizm Rehberi, 2008, Ankara, s.5-7.

²⁷¹ (Erisim) <http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr.ce/index.htm>., 9 Nisan 2013.

²⁷² (Erisim) <http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr.ce/index.htm>., 28 Mayıs 2013.

5.4. HAMAMÖNÜ BÖLGESİNİN PLANLAMA AÇISINDAN GELİŞİMİ

Kültür Bakanlığı'nın sit ilanları ve tescil kararları sayesinde Ankara'da günümüzde tarihi dokunun korunması çalışmaları hız kazanmıştır. “Kültür ve Turizm Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 12.04.1980 gün ve A-2167 sayılı kararı ile kentsel ve arkeolojik sit sınırları belirlenmiş; aynı kararla birçok yapı da korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı olarak tescillenerek koruma altına alınmıştır”.²⁷³ 1980'lerde tesciller başlamış olup, günümüze kadar Hamamönü'ndeki yapılar boş kalmaya başlamıştır ve bu da yıpranmaların artmasına neden olmuştur.

Belediyenin, sit alanı olarak belirlenen bölgedeki çalışmalardan önce bölgenin sorunları ele alınmıştır ve sonuç olarak, mülkiyet bölünmesi, maddi imkânsızlıklar ve güvenlik sorunları en önemli sorunlar olarak tespit etmiştir. Bunların sonucunda ise mülk sahipleri, yapılarına gereken ilgiyi göstermemiş, tarihi dokuyu koruyacak imar planlarının da önemi azalmıştır. Bu yapıların sahiplerinin binalara olan ilgisini artırmak ve Ankara'nın dikkatini de bu bölgeye çekebilmek adına Altındağ Belediyesi tarafından projeler geliştirilmiş, Koruma Kurulu'nun onaylarının ardından hayata geçirilmeye başlanmıştır. 2006'dan bu yana 61'i tescilli toplamda 204 tane yapının bulunduğu farklı sokaklarda bu projeler uygulanmıştır.²⁷⁴

---

²⁷³ Teoman Mehmet Arslan, ‘Ankara Altındağ İlçesindeki Sokak Sağlıklaştırma Projeleri’, **Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar**, Dosya 14.2, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2009, s.31.

²⁷⁴ Arslan, , **a.g.e.**, s.32.

Şekil 5.9. Hamamönü Bölgesi Vaziyet Planı ²⁷⁵

²⁷⁵ Kurtar ve Somuncu, a.g.e., s.41.

• **İnci ve Dutlu Sokaklar Sokak Sağlıklaştırma Projesi:** Bu projenin alanı; “ikinci derece kentsel sit alanı ile Ankara Eski Kent Dokusu Koruma Planı 1 numaralı canlandırma bölgesi içinde kalan, Karacabey Hamamı gibi birçok tescilli mimarlık örneklerinin bulunduğu” sokakları kapsamaktadır. Bu proje ile İnci ve Dutlu sokaklarında ve meydanlarında yalnızca altyapı ve zemin düzenlemesi değil, aynı zamanda bölgedeki 36 tane yapıda cephelerin iyileştirilmesi kapsamaktadır.²⁷⁶ (bkz. Şekil 5.10.- 5.11.) Bu sağlıklaştırma projesinin temel hedefleri, tarihi dokunun korunabilmesi, yaşatılması, ve aynı zamanda diğer bölgelerde de sesinin duyurulmasıdır. Aynı zamanda bu proje ile diğer sit alanlarının da bundan etkilenmesi, koruma bilincinin geliştirilmesi ve bölgedeki turizmin canlandırılması da hedefler arasındadır.

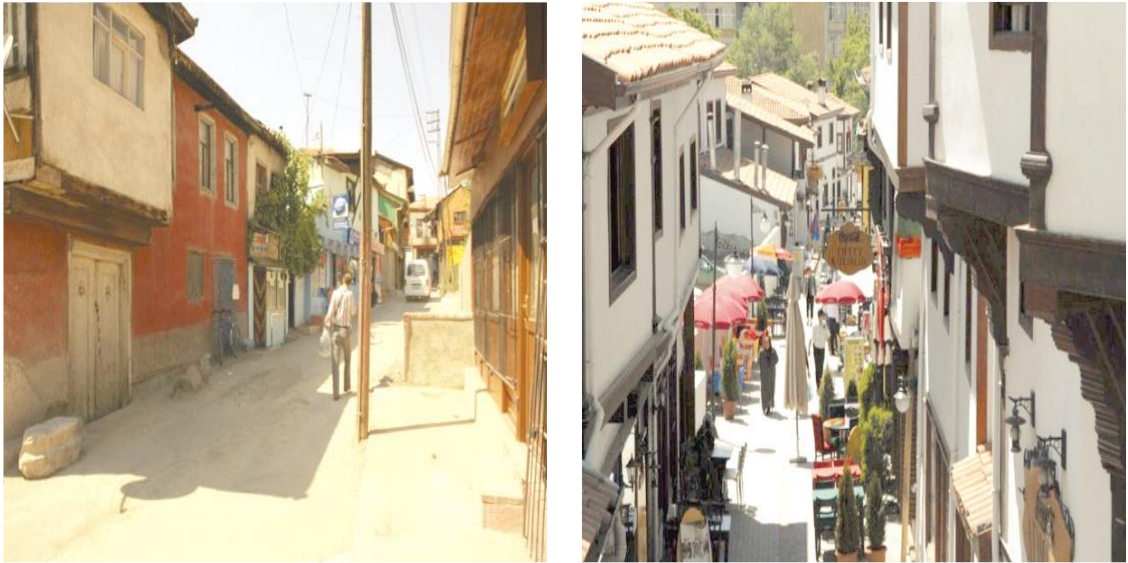
Şekil 5.10. – 5.11. Dutlu Sokak’ın Eski ve Yeni Durumu²⁷⁷

²⁷⁶ Altındağ Belediyesi, İnci ve Dutlu Sokak Sağlıklaştırma Proje Raporu, Ankara, 2006.

²⁷⁷ (Erisim) <http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr.ce/index.html>, 21 Nisan 2014.

• **Sarıkadın Sokak Sokak Sağlıklaştırma Projesi:** Sarıkadı Sokak, Hamamönü'nün diğer önemli bir sokağıdır. Bu sokağın ismi, sokakta bulunan Sarıkadı Camii'nden ileri gelmektedir. Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nin yapıları ve kampus alanının oluşumundan önce Sarıkadı Sokak, yalnızca evlerin ve birkaç ticarethanenin bulunduğu bir yerdi. Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nin birimlerinin bölgeye gelmesinin ardından bu sokakta lokantalar ve gıda tüzerinde küçük esnafta artış görülmüştür.²⁷⁸

Dolayısıyla, Sarıkadın Sokak'ta ev olarak kullanılan yapı pek fazla değildir. 2008 yılında sokakta sağlıklaştırma projesine başlanılmıştır; bu projenin uygulanmasında sokağın konumu ve işlevi göz önünde tutulmaktadır. Proje, sokak yoğunluğuna da dikkat etmiştir. Tarihi dokunun korunması amaçlanırken, aynı zamanda özgün durumda bulunan yapılar da ön plana çıkartılmıştır (Şekil 5.12.-5.13.). Sokak yalnızca yaya trafiğine açıktır.

Şekil 5.12. – 5.13. Sarıkadın Sokak'ın Eski ve Yeni Durumu²⁷⁹

²⁷⁸ Altındağ Belediyesi, Sarıkadın Sokak- Sokak Sağlıklaştırma Proje Raporu, Ankara, 2008.

²⁷⁹ (Erisim) <http://www.hamamonu.com.tr/source.cms/docs/hamamonu.com.tr.ce/index.html>, 21 Nisan 2014.

• **Sanat Sokağı Projesi:** Bu proje ile Hamamönü'ne bir canlılık kazandırılmıştır. Bu proje, Hamamönü'ndeki projeleri tamamlar niteliktedir. Sanat Sokağı, geleneksel Ankara evlerinin yer aldığı ve Hacettepe Üniversite arazisi olan bölge üzerinde sanat merkezi olarak düşünülen bir Sanat Sokağı inşa edilmiştir. 2009 yılında Hacettepe ve Altındağ Belediyesi arasındaki bir protokolle, bu sokak meydana getirilmiştir. “Bölgede bulunan ve mülkiyeti Hacettepe Üniversitesi'ne ait olan bazı tescilli Ankara evleri; sanat evi, atölye ve sergi salonu olarak kullanılmak üzere restore edilmiştir”.²⁸⁰

Şekil 5.14. Restorasyon Sonrası Sanat Sokağı²⁸¹

Altındağ Belediyesi rapor ve çalışmalarını incelediğimizde, statik sorunu olmayan yapılarda cephenin özgün sıvasını korumuş; bozulan bölgeler rasplanmış ve özgün sıva ile tamamlanmıştır. Özgün malzemeye sadık kalınarak dökülen duvar yüzeyleri tamamlanmıştır. Ahşap malzemeler de aynı şekilde korunmuş ve

²⁸⁰ (Erisim) <http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr.ce/index.html>, , 21 Nisan 2014.

²⁸¹ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

temizlenerek onarılmıştır. Yapıların birçoğunda, çalışmanın başlarında, pencerelerden – duvarlardan dışarı çıkarılan soba boruları bulunmakta iken, projelerde yeni baca tipleri tercih edilerek bu görüntüden kurtulmuştur. Ayrıca, bölgedeki ruhsatlı binalarda da cephelere müdahale yapılmıştır. Saçaklar elden geçirilerek yüksek katlı bina izlenimi giderilmiştir. Eski Ankara'nın dar sokak yapısı ve küçük meydanları aslına uygun olarak korunmuştur diyerek belirtilmiştir.²⁸² Aşağıdaki fotoğraflarda, Hamamönü genelinde eski ve yeni görüntülere yer verilmektedir.²⁸³

Şekil 5.15. Dökülmüş Sıvalar ve Çürümüş Ahşap Çıkma ²⁸⁴

²⁸² Tuncer, **a.g.e.**, s.41.

²⁸³ Bu görseller, Altındağ Belediyesi'nin arşivlerinden ve Hamamönü proje kitapçıklarından edinilmiştir. (2012).

²⁸⁴ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Şekil 5.16. Çürümüş Ahşap Saçaklar ve Aktarılması Gereken Çatılar ve Statik Sorunu Olan ve Tehlike Yaratan Bir Yapı ²⁸⁵

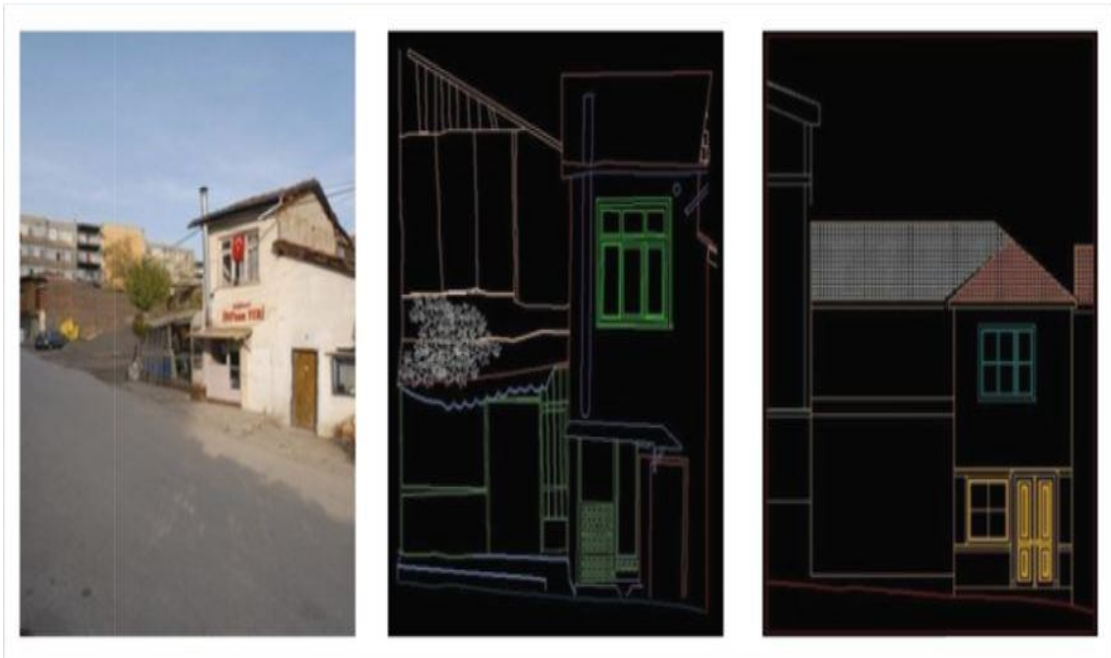
Şekil 5.17. Mehmet Akif Ersoy Sokak Eski – Yeni Hali ²⁸⁶

²⁸⁵ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

²⁸⁶ (Erisim) <http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr/ce/index.html>, 17 Mart 2013.

Şekil 5.18. Restorasyon Öncesi-Sonrası Teknik Çizimleri (Zemin Kat Lokanta ve Üst Kat Konut Olarak Kullanılan Bir Yapı) ²⁸⁷

Şekil 5.19. Restorasyon Öncesi-Sonrası Teknik Çizimler ²⁸⁸

²⁸⁷ Akyol, a.g.e., s.99.

²⁸⁸ Akyol, a.g.e., s.99.

5.5. HAMAMÖNÜ BÖLGESİNDE BULUNAN TARİHİ YAPILAR

Hamamönü bölgesinde birçok tescilli ve tescilsiz taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. Aşağıdaki bölümlerde bölgede bulunan bazı tarihi yapı örnekleri incelenecektir.

5.5.1. Karacabey Hamamı

Cebeci- Talatpaşa Bulvarı üzerinde bulunan Karacabey Külliyesi'nde camii, imaret, türbe ve hamam bulunmaktadır. “Külliye'nin vakfiyesi 1440 yılında hazırlanmıştır. Karacabey Hamamı Ankara'nın en eski tarihi eserlerinden birisidir. II. Murat'ın kadı askeri olan Celalettin Karacabey İbn-i Abdullah tarafından 1427 yılında inşaatına başlanmıştır. İnşaat 13 yıl sürmüştür. Hamamönü semti ismini bu hamamdan almıştır”. 1988 yılında, Hamamın restorasyon çalışmaları başlamıştır ve bu çalışmalar 2000 yılında tamamlanmıştır. Yaklaşık 2 bin metrekarelik bir alanda kurulu olan hamamın taban kısmı, Sivrihisar, Elazığ ve Afyon'dan getirilen mermerler kullanılarak döşenmiştir. Aynı zamanda kubbeler de dikkat çekici bir başka özelliğidir.²⁸⁹ (Detaylı bilgi için bkz. Çağlayan GENCOLU, “Ankara Karacabey Çifte Hamamı İç Mekân Analizi”, Atılım Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi)

5.5.2. Karacabey Camii

“1484 tarihli vakfiyesine göre, Karacabey Camii ya da eski adıyla “*İmaret Camii*” Osmanlı Beylerinden Karacabey tarafından yaptırılmıştır. 15. yüzyılda inşa edilen camii, Hacettepe Hastanesi arazisinde bulunmaktadır.” Karacabey Camii, eyvanlı planla birlikte Ankara'daki tek örneği teşkil eder. Camiinin minaresi kuzey batıdadır ve beş tane kubbe bulunmaktadır. Yapı malzemeleri ise taş ve tuğla karışımı tercih edilmektedir.²⁹⁰

Karacabey Camii'nin planı, ters “T” şeklindedir. “Caminin son cemaat yeri ve yan mekânları eski halini korumaktadır. 1892 depreminde, güney kısmındaki ibadet

²⁸⁹ Deniz Acar, “Camiler”, **Ankara Dergisi**, T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2006, s.33.

²⁹⁰Poyraz Gürson, “Ankara Markasının Oluşturulması Proje Çalışması”, (Erisim) <http://acikarsiv.atilim.edu.tr/browse/486/1.pdf?show>, 01 Mayıs 2014.

mekânının uzantısı yıkılmıştır. II. Abdülhamit tarafından yıkılan bölgeler onarılmış ve kubbeli olan ibadet mekânının üzeri ahşap bir tavanla örtülmüştür”. Avluda yer alan sütunların üzerinde Bizans yapılarından getirilmiş başlıklar vardır. Kubbelerin duvarlarla bağlantısında Türk üçgeni kullanılmıştır. Camii, beş kenarlı çıkıntı teşkil eden kaide ve minaresi, mimari yapısı ve çinileri ile dikkat çekicidir. Camiinin yan tarafında Karacabey türbesi bulunmaktadır.²⁹¹ Camii, Hamamönü’nde yapılan restorasyon çalışmalarının ardından yeniden kullanıma açılmıştır.

Şekil 5.20. Karacabey Camii ²⁹²

5.5.3. Taceddin (Sultan) Camii ve Dergahı

Taceddin Camii, Kanuni Sultan Süleyman’ın Hacı Bayram-ı Veli’nin Bayramiye tarikatının bir kolu olan Celvetiler için yaptırdığı camiidir. Camiinin adı, bahçesinde türbesi olan Taceddin Sultan’dan gelmektedir. 1826 yılında yeniden tamir edilen camiye, Sultan Abdülmecit tarafından çeşitli eklemeler yapılmıştır. Bu eklemelerle camiinin bünyesine türbe, dergah evi, çeşme, ve hazire eklenerek bir külliye haline getirilmiştir. İlginç bir detay olarak; “Mehmet Akif Ersoy milli mücadele yıllarında Ankara’ya geldiğinde dergahta kalmıştır”.²⁹³

²⁹¹ Acar, a.g.e., s.33.

²⁹² (Erisim) <http://static.panoramio.com/photos/large/57770333.jpg>, 01 Mayıs 2014.

²⁹³ Taceddin (Sultan) Camii ve Dergahı, (Erisim)

<http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr.ce/index.html>, 01 Mayıs 2014.

Şekil 5.21. Taceddin (Sultan) Camii ve Dergahı ²⁹⁴

Şekil 5.22. Taceddin (Sultan) Camii ve Dergahı ²⁹⁵

5.5.4.Mehmet Akif Ersoy Evi

Bu ev, 30 Ekim 1949 tarihinde Şehir Meclisi tarafından “*Mehmet Akif Ersoy Evi*”olarak resmi bir şekilde ilan edilmiş ve müzeye dönüştürülmüştür. “Prof. Dr. İhsan Doğramacı’nın girişimleriyle ev yeniden onarılmış ve ziyarete açılmıştır. Mehmet Akif Ersoy evi iki katlıdır ve yüksek duvarlı bahçe avlusuna sahiptir”.²⁹⁶

²⁹⁴ (Erisim) <http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/37291> , 01 Mayıs 2014.

²⁹⁵ (Erisim) <http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/37291> , 01 Mayıs 2014.

²⁹⁶ Poyraz Gürson, “Ankara Markasının Oluşturulması Proje Çalışması”, (Erisim) <http://acikarsiv.atilim.edu.tr/browse/486/1.pdf?show>, 01 Mayıs 2014.

Şekil 5.23. Mehmet Akif Ersoy Evi Olarak Adlandırılan Yapı ²⁹⁷

5.5.5. Beynamlızade Konağı

Beynamlızade Konağı, adını Beynamlızade Hacı Mustafa Efendi'den almaktadır. Bu konak, Cumhuriyet dönemine tanıklık etmiştir. Önceleri Kocabey Medresesinde müderrislik yapan Hacı Mustafa Efendi, II. Meşrutiyet'in ilanının ardından toplanan Osmanlı Mebusan Meclisi'nin 1. Döneminde Ankara Milletvekili olarak seçilmiştir.

Hacı Mustafa Efendi, meclisin 2. Döneminde tekrar milletvekili olmuştur. Görevine 5 Ağustos 1920'de meclisin feshine dek devam etmiştir. "Hacı Mustafa Efendi, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin Büyük Millet Meclisi 1.dönemi için seçimlerde yeniden Ankara Milletvekili seçilmiştir ve görevi boyunca ailesi ile birlikte Hamamönü'nde bu evde oturmuştur". ²⁹⁸

²⁹⁷(Erisim) http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Mehmet_Akif_Ersoy_m%C3%BCze_evi.JPG, 01 Mayıs 2014.

²⁹⁸ Beynamlızade Konağı, (Erisim)

<http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr.ce/index.html>, 01 Mayıs 2014.

Şekil 5.24. – 5.25. Beynamlızade Konağı Eski ve Yeni Hali ²⁹⁹

5.5.6. Tarihi Kabakçı Konağı

1900’lü yıllarında inşa edilen Kabakçı Konağı, Kabakçı ailesi tarafından 1930 yılında satın alınmıştır. “Üç kardeş olan Münir, Hasan ve Nuh Naci Kabakçı ve onların aileleri uzun yıllar konakta bir arada yaşamışlardır”. Aile 1970 yılında konaktan taşınmıştır ve uzun yıllar boyunca konak kiracılarda kalmıştır. Altındağ Belediyesi, restorasyon çalışmaları kapsamında konağı satın alarak Altındağ Belediyesi Kültür Merkezi olarak hizmet vermektedir. ³⁰⁰

Şekil 5.26. Tarihi Kabakçı Konağı Restorasyon Sonraki Durumu ³⁰¹

²⁹⁹ Altındağ Belediyesi, **Beynamlızade Konağı**, Ankara, Altındağ Belediyesi Yayını, 2011, s.7.

³⁰⁰ Altındağ Belediyesi, **Tarihi Kabakçı Konağı**, Ankara, Altındağ Belediyesi Yayını, 2011, s.8.

³⁰¹ (Erisim) <http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr.ce/index.html>, 01 Mayıs 2014.

5.6. KAMİL PAŞA KONAĞI

5.6.1. Araştırma Alanındaki Yerleşim ve Yapıya İlişkin Özellikler

Kamil Paşa Konağı, üzerinde tescil kaydı bulunan, Ankara ili, Altındağ ilçesi, Demirtaş mahallesi, 277 ada 10 parseldeki tescilli bina, şahıs mülkiyetinde iken mail-i inhidam durumuna gelerek yıkılmıştır. Altındağ Belediyesi, bu yörede yaptığı koruma çalışmaları kapsamında, tescilli parselin mülkiyetini alarak, yapının yeniden yapılması için çalışmalar başlamıştır.³⁰²

Şekil 5.27. Kamil Paşa Konağı Rekonstrüksiyon Çalışmaları Başlamadan Önceki Durumu³⁰³

Şekil 5.28. Kamil Paşa Konağı Rekonstrüksiyon Çalışmaları Başlamadan Önceki Durumu³⁰⁴

³⁰² Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **Altındağ Belediyesi- Kültür Evi Raporu**, Ankara, 2008, s.1.

³⁰³ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁰⁴ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

2009 yılı Haziran ayında, yapımının tamamlanmasıyla 'Kültür Evi' olarak açılmış olan konak, bugün 'Kamil Paşa Konağı Kültür Evi' ismi ile Altındağ Belediyesi tarafından kullanılmaktadır.

Evrak No : 1159-99		T.C. ALTINDAĞ BELEDİYESİ İMAR VE ŞEHİRCİLİK MÜDÜRLÜĞÜ		Pafta No : Çap No : 30	
İMAR		KADASTRO		TOPLAM M ²	
ADA No	PARSEL No	ADA No	PARSEL No		
277	10			398	
DÜŞÜNCELER					
KORUNMASI GEREKLİ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIĞI OLARAK TESCİLLİ YAPI PARSELİ					
İMAR DURUMU					
Yola Mesafesi :		İnşaat Cephesi:		Saçak seviyesi :	
KROKİDE		KROKİDE		KROKİDE	
İnşaat tarzı :		Kat adedi : (Bodrum hariç)		DERİNLİK (En çok)	
KROKİDE		KROKİDE		KROKİDE	
Parsel ölçüleri 17/01/2008 tarihli					
Aplikasyon zaptından alınmıştır.					
30/01/2008 <i>BY</i>		Cap orijinali ile Karşılaştırılmıştır 30.01.2008 <i>BY</i>		1159-30/01/2008 <i>BY</i>	
ÇİZEN		KONTROL EDEN		PLAN UYGULAMA ŞUBE ŞEFİ	
30.01.2008... BURÇA YENİÇERİ <i>BY</i> ŞEHİR PLANCISI		30.01.2008... BURÇA YENİÇERİ <i>BY</i> ŞEHİR PLANCISI		30/01/2008 Reyhan KOKÇAL <i>BY</i> Y. Şehir Plancısı	
<p><small>İmar Talimatnamesi, madde 132b İmar durumunu gösteren çap müracaat tarihinden önceki azami bir sene içinde tasdik edilmiş olmalıdır. Bu müddet içinde İmar Planı değişikliği İmar durumunu gösteren çap hükümsüzdür. Aplikasyonsuz çapla proje tasdik edilemez. Çizimler İmar Talimatnamesine uygun olarak tanzim edilecektir.</small></p>					

Şekil 5.29. Kamil Paşa Konağı İmar Planındaki Konumu ³⁰⁵

³⁰⁵ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

5.6.1.1. Kamil Paşa Konağı Tarihi

Konak, 19.yy sonlarına doğru Mavi Ağa (Mavağa) tarafından inşa edilmiştir. Daha sonra, Ankara merkez kumandanı Kamil Paşa'ya satılmış ve bir süre Paşa ve ailesi bu konakta yaşamıştır.³⁰⁶

Şekil 5.30. Kamil Paşa (Tarihsiz)³⁰⁷

Suriye'nin 1918'de İngilizler tarafından işgal edilmesinin ardından, Suriye'de ki Osmanlı ordusunun dağılması ve Kamil Paşanın vefatı üzerine, küçük kardeşi Halep Redif taburu kumandanı Binbaşı Hüseyin Rüştü Bey ve ailesi bu konağa yerleşmiştir.³⁰⁸

³⁰⁶Altındağ Belediyesi, **a.g.e.**, s.9.

³⁰⁷ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁰⁸ Altındağ Belediyesi, **a.g.e.**, s.9.

Şekil 5.31. Kamil Paşa Konağı'nın 1800'lü Yılların Sonundaki Hali ³⁰⁹

Konak, 1920'lerde Hüseyin Beyin oğlu Osman Zeki Öğretmenoğlu'na geçmiş ve 1969 yılına kadar Öğretmenoğlu ve ailesi hayatını burada sürdürmüştür.³⁰⁹ Konağın son sahibi Osman Zeki Öğretmenoğlu, Ankara Lisesi'nde coğrafya öğretmenliği yaparken TBMM'nin açılmasıyla Meclis'te Zabıt Müdürü olarak görev yapmaya başlamıştır. Zeki bey, Atatürk'ün kurduğu ilk mecliste, meclisin ilk katibi olarak görev yapmış ve bu görevini uzun yıllar sürdürmüştür.³¹⁰

Zeki bey, 1969 yılında vefat edene kadar eşi Rabia Hanım ve çocukları Nejdet ve Kübra ile bu konakta yaşamıştır. Çocuklarının evlenerek ayrı evlere taşınması ile konakta tek başına kalan Rabia Hanım da, eşinin vefatının ardından konaktan ayrılmıştır.³¹¹

³⁰⁹ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³¹⁰ Altındağ Belediyesi, **a.g.e.**, s.9.

³¹¹ Altındağ Belediyesi, **a.g.e.**, s.10.

Şekil 5.32. Osman Zeki Öğretmenoğlu ve Ailesi ³¹²

1980’li yıllarda, bakımsızlık ve zamanın verdiği tahribat ile konakta çökmeler oluşmuş ve sonrasında konak mail-i inhidam durumuna gelmiş ve yıkılmıştır.³¹³

³¹² Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³¹³ Altındağ Belediyesi, **a.g.e.**, s.8.

2458 Sayılı Kanun Tasarısı

115

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ	ENVANTER NO: 00.00.00.01.31	IT
TÜRKİYE	ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	HARITA NO: 1/1000	
İL: Ankara	İLÇESİ: Çankaya	KORUMA DEREJESİ:	
SOKAK VE KAPLI NO: 100.00.00.01.31	MARHALLE KODU VEYA MEVKEİ: Süreç	ANITIAL	
KAPI NO: 100.00.00.01.31	KADASTRO PAFTA: 62	CEVRESSEL	
AD: Konağın	YAPININ TARİHİ:	CEVREYE AYKIRI	
YAPININ ADI: Konağın	YAPININ TARİHİ:	MİMARİ ÇİZİM (OSLUK):	
YAPININ TARİHİ:	RİTIBE:	VARSA:	

GENEL TANIM : YAPILARIN 2. KAT ÇATIYAK KÖRGE İNŞA EDİLMİŞ

KORUMA DURUMU	TAŞIYICI YAPI			DIŞ YAPI			ÜST YAPI			İÇ YAPI			SÜSLEME ELEMANLARI			RUTUBET			YOK			
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	

VAZİYET PLANI

FOTOĞRAF

GÖZLEMLER : Binaların mimari elemanlarının korunması gerekir.

Şekil 5.33. Kamil Paşa Konağına Tescil Fişinin Üst Bölümü (Tarihsiz)³¹⁴³¹⁴ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

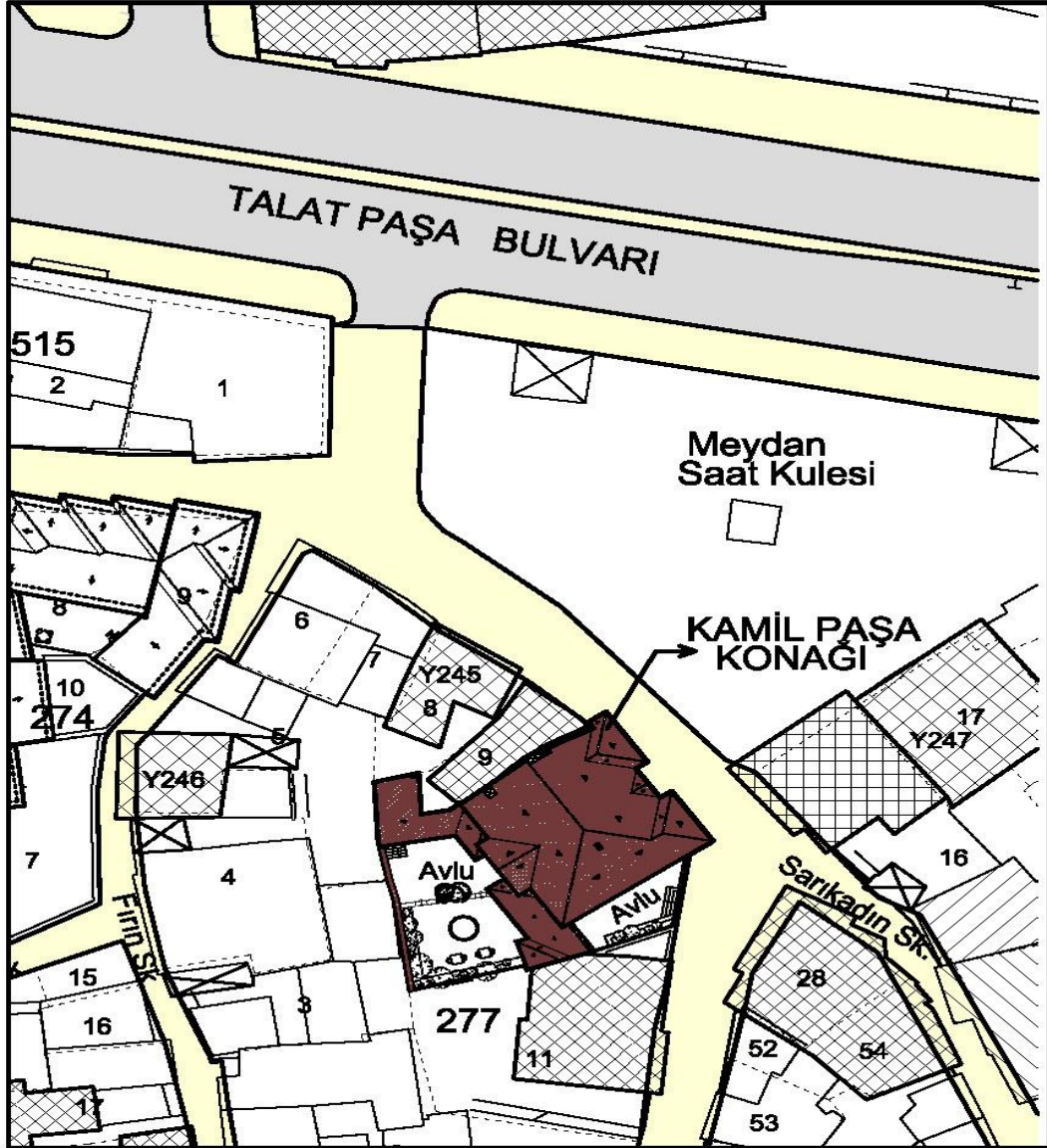

BUGÜNKÜ SAHİBİ : Zeki Çetretencüoğlu		BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ :	
YAPILAN ONARIMLAR : beton sıva yapılmı. Alt kata da dükkan açılmış.			
AYRINTILI TANIM :	<p>Yapının planı karniyavark tipinde. Çıkmalılar üst katte iki çıkma arasında kalan orta pencerenin yarım daire şeklinde alınmış. Üst kat pencereleri giyotin tipinde. Kırmızı çatı ön cepherinin orta kesiminde üçgen anşap kafes var. Saçak kaplımsalı.</p>		
TEKNİK BİLGİLER	SU X	ELEKTRİK	ISITMA
ORJİNAL KULLANIMI :	Akonut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI :	Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI :	Konut		
HAZIRLAYANLAR :	/ / 19		
AYRILAN TARİH :	/ / 19		
KONTROL EDEN :	/ / 19		
G. M. E. A. Y. K. KARARLARI NO :	/ / 19		
EKLER :			
RAPOR			
FOTOGRAF			
RÖLÖVE PROJESİ			
RESTORASYON PROJESİ			
İMARİTA			
KROKİ			
YAVIN DİZİNİ İZLEMEK İÇİN GÖRÜLMÜŞ BİR KİŞİ VİCİ. ANKARA 1951. E. ÇETRENCÜOĞLU. ANKARA VİCİ. İSTANBUL 1950.			
REVİZYON	/ / 19		

Şekil 46. Kamil Paşa Konağı Tescil Fişinin Alt Bölümü (Tarihsiz) ³¹⁵³¹⁵ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

5.6.1.2. Kamil Paşa Konağı Rekonstrüksiyon Öncesi ve Şu Anki Mevcut Durumu

Aşağıdaki görselde, konağın konumu haritada işaretlenmiştir.

Şekil 5.35. Kamil Paşa Konağı Lokasyonu ³¹⁶

Görüldüğü üzere konak, belediyenin yeni yapmış olduğu meydanda, saat kulesinin karşısında, köşe konumda bulunmaktadır. Konağın eski hali, aşağıdaki fotoğrafta gösterilmektedir.

³¹⁶ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Şekil 5.36. Kamil Paşa Konağı Eski Hali³¹⁷

Kamil Paşa Konağı tamamen yıkılmış durumdaydı. Araştırmaların ardından yeniden kente kazandırılması ve bir kültür evi haline getirilmesi için proje hazırlanmıştır. Konak, 1969 yılına kadar paşanın aile üyeleri tarafından kullanılmış; 1980’lerde ise bakımsızlık yüzünden yer yer çökmeye uğraşmıştır ve bunun sonucunda da “mail-i indiham” durumuna geldiği için yıkılmıştır. Parselde temel izleri ve rölöve çizimleri yoktur; bu nedenle 1930 Kadastro Müdürlüğü ölçü krokisi ve yapının eski sahibinden edinilen fotoğraflar ışığında restitüsyon projesi tamamlanmıştır.³¹⁸

Diğer önemli bir nokta ise, mail-i indiham durumuna gelerek yıkılan binanın, klasik plan şeması ve cephe anlayışında bazı farklılıklar gösterdiği ve kendine özgü bazı mimari çözümlere sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca tescilli binanın, sonraki dönem sosyal ve ekonomik şartlar doğrultusunda, ilave kullanıcıların gelmesiyle, zemin katının plan şemasında bazı değişikliklerin yapıldığı anlaşılmıştır.³¹⁹

³¹⁷ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³¹⁸ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.2.

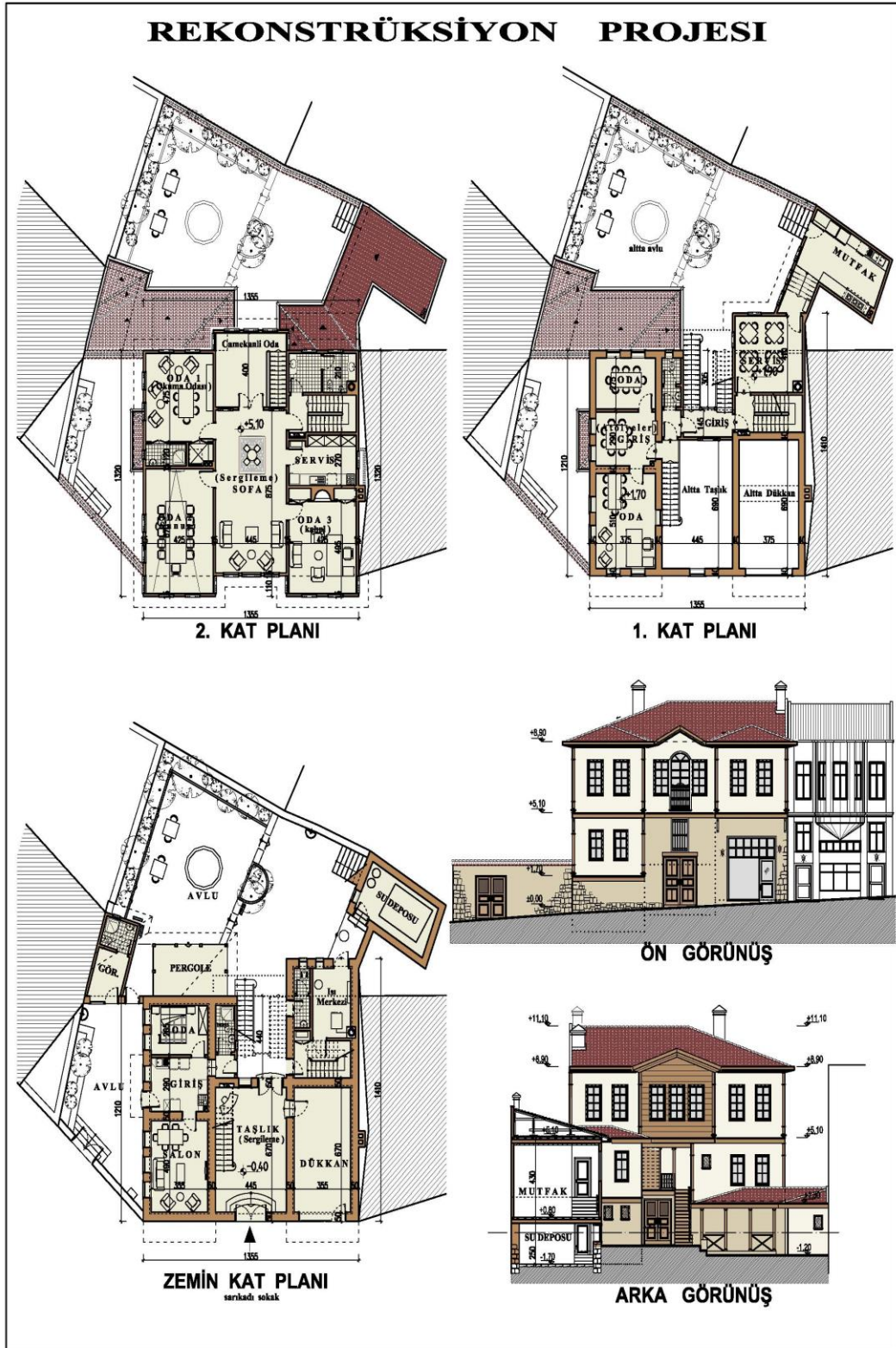
³¹⁹ Çekül. 2010. (Erişim) <http://www.tarihikentlerbirliği.org/doc/TKB2009.pdf>. 25 Ekim 2013.

Yeni işlev doğrultusunda rekonstrüksiyon projesi hazırlanarak yöresel el sanatları satışı ve atölyeler ve okuma odaları gibi yeni mekanlar inşa edilmiştir. Kurulun onayı ile birlikte, ahşap ve taş taşıyıcı sistemde, sözde geleneksel malzemelere ve yöntemlere bağlı kalınarak; Altındağ Belediyesi, Haziran 2009'da konağın restorasyonunu tamamlamış ve "Kültür Evi" olarak kullanıma geçmiştir. Projenin müellifi KM Mimarlık, Mühendislik, Müşavirlik Firması – Mimar D. Mine Karataş olup uygulama Yıldırım Yapı'ya aittir.³²⁰ (Detaylı bilgi ve çizimler için bkz. Ek-I Restitüsyon projesi ve Ek-II Rekonstrüksiyon projesi)

---

³²⁰ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.3-4.

Şekil 5.37. Rekonstrüksiyon Projesi ³²¹

³²¹ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

5.6.1.3. Konağın Kat Adeti ve Sınırları/ Cephesine İlişkin Özellikler

Rekonstrüksiyon projesine göre katlar aşağıdaki gibi çözümlenmiştir.

Zemin Kat: Dükkan, giriş ve müştemilat,

1. Kat: Atölyeler, çay salonu, mutfak ve wc,
2. Kat: Sergileme, kabul, sunuş ve okuma odaları, wc ve mutfak servisi.³²³

Rekonstrüksiyon projesine göre uygulanmış yapıda, zemin kat 50 cm'lik, 1. kat 40 cm'lik taş duvar üzerine, 2. kat, ahşap karkas olarak düşünülüp, arası tuğla ile dolgu duvar olarak inşa edilmiştir. Zemin kat cephede, taş duvarı derzli ve sıvası olup, 1. ve 2. Kat ise sıva+boya olarak yapılmıştır.²⁹⁴

Proje doğrultusunda, tescilli yapı, 514.77 m² toplam kapalı inşaat alanı, 13 m² lik pergole alanı, 44 m² lik ön avlu ve 134 m²lik arka avlusu ile şuan hizmet vermektedir. İki avlulu ve kademeli saçak kotuna sahip tescilli binanın, asıl bölümü 3 katlı olup, arka tarafında ise ana binayla bağlantılı iki katlı müştemilat bölümü mevcuttur. Avlusu içerisinde ise görevli odası ve pergole vardır.³²⁴ Tescilli yapının m²leri ise şöyledir.

Tablo 1. Rekonstrüksiyon Projesi Sonucu Oluşan m²ler³²⁵

ARSA		398 m ²
ZEMİN KAT	Toplam brüt	192.09 m ²
1. KAT	Toplam brüt	143.15 m ²
2. KAT	Toplam brüt	179.5 m ²
TOPLAM BRÜT İNŞAAT ALANI		512.7 m ²

³²³ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.3.

³²⁴ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.3-4.

³²⁵ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.4.

5.6.2. Uygulama Sonucu Oluşan Tablo

Konak restore edildikten sonra, aşağıdaki görsellerde yer aldığı şekli almıştır. Ancak konağın eski tarihi özelliklerini yansıttığı bir tartışma konusu olabilmektedir. Hamamönü günümüzde tarihi evlerin özelliklerini yansıtıyor olsa da, küçük bir film stüdyosu haline gelmiş yapay bir görünüm kazanmıştır. Kamil Paşa Konağı'nın yeni görünümü de aynı şekilde yapay bir görünüm sunmaktadır. İşlevi bakımından bir kültür evi haline getirilmesi ise, öte yandan, gelenekselliği korumaya yönelik önemli bir adımdır. Altındağ Belediyesi'nden alınan aşağıdaki fotoğraflar, konağın günümüzdeki halini yansıtmaktadır.

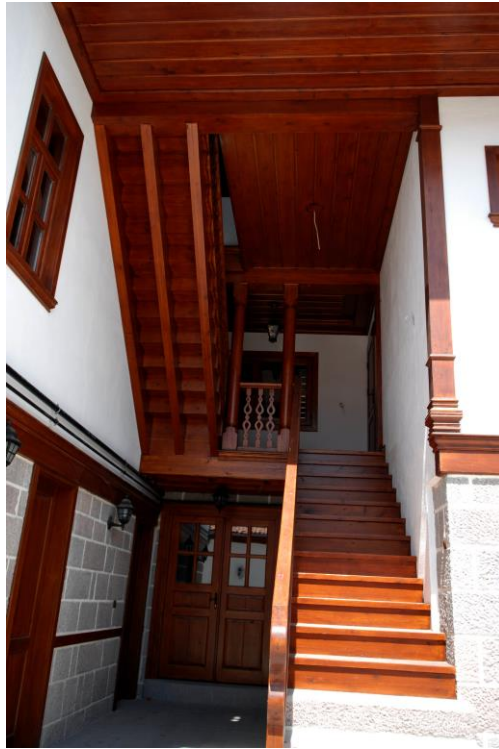

Şekil 5.39. Rekonstrüksiyon Uygulamasından Sonra Kamil Paşa Konağı'nın Ön Görünümü³²⁶

³²⁶ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Şekil 5.40. Rekonstrüksiyon Uygulamasından Sonra Kamil Paşa Konağı'nın Arka Cephesi ve Avlusu³²⁷

Şekil 5.41. Avludan Bahçe Merdiveninin Görünüşü³²⁸

³²⁷ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³²⁸ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Şekil 5.42. Kamil Paşa Konağı – Taşlık ³²⁹

Şekil 5.43. Kamil Paşa Konağı –İç Mekan Görself (Zemin Kat)³³⁰

³²⁹ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³³⁰ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Şekil 5.44. Kamil Paşa Konağı – Giriş ve Taşlık ³³¹

Şekil 5.45. Kamil Paşa Konağı – Oda Örneği (1. Kat) ³³²

³³¹ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, 2013.

³³² Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, 2013.

Şekil 5.46. Kamil Paşa Konağında Uygulanmış Olan Dolap Örnekleri ³³³

Şekil 5.47. Kamil Paşa Konağında Uygulanmış Olan Sedir ³³⁴

³³³ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, 2013.

³³⁴ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, 2013.

Şekil 5.48. Kamil Paşa Konağında Uygulanmış Olan Tavan Örneği ³³⁵

Şekil 5.49. Kamil Paşa Konağında Uygulanmış Olan Tavan Örneği ³³⁶

³³⁵ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, 2013.

³³⁶ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, 2013.

VI. BÖLÜM

ANALİZ, DEĞERLENDİRME ve YORUM

Hamamönü bölgesi, hem eski Ankara'yı sembolleştiren, hem de Cumhuriyet döneminin kültürel izlerini yansıtan yapıların bir arada olduğu Ankara şehrinin en eski semtlerinden biridir. Bölgenin diğer bir önemli özelliği ise, ilk meclis üyelerinin ve Cumhuriyet'in kuruluşunda önemli rolü alan kişilerin bu bölgede yaşamış olmasıdır. Ne var ki, Ankara'ya ait önemli tarihi yapıları ve izleri bünyesinde barındıran Hamamönü bölgesi, bölgeye ilgisiz kalınmasından dolayı yok olmaya terk edilmiş ve günümüze kadar varlıklarını koruyamamışlardır.

6.1. ALTINDAĞ BELEDİYESİ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA PROJESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Altındağ Belediyesi'nin başlatmış olduğu, kentsel kültürel mirası koruma hareketi kapsamında, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan 'Ankara Eski Kent Dokusunun Planlanması, Korunması ve Sağlıklaştırılması Projesi' uygulamaya konulmuştur. Belediyenin başlatmış olduğu, 'Sokak Sağlıklaştırma Projeleri'nin amacı, eski kent dokusunu ortaya çıkararak, bölgede turizm faaliyetinin geliştirilmesi ve cazibe merkezi haline getirilmek istenmesidir. Böylece, yeniden hayat bulan bölgedeki olumsuzluklarda ortadan kalkmış olacaktır.

Alandaki binaların bir kısmı restorasyon bir kısmı da rekonstrüksiyon yöntemi uygulanarak yenilenmiştir. Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, bölgedeki çok kötü, onarılmayacak durumda olan yapılara ve Belediye tarafından kamulaştırılan yapılara rekonstrüksiyon tekniğini uyguladığını belirtmiştir.³³⁷ Fakat alanı incelediğimiz zaman, bazı yapılarda eskiyi onarmak yerine binaların tamamen yıkılması tercih edildiği tespit edilmiştir. Belediyenin buradaki amacı, bölgede restore ettiği binaların birbirine benzemesi ve uyum içerisinde olmasıdır. Bölgede

³³⁷ Altındağ Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, **Kentsel Sit Alanı Hamamönü Bölgesi'nde Yapılan Restorasyon Çalışmaları Teknik Raporu**. Ankara, 2010.

yapılan restorasyon çalışmalarını sonucu ortaya çıkan eski Ankara evlerine benzetilmeye çalışılmıştır.

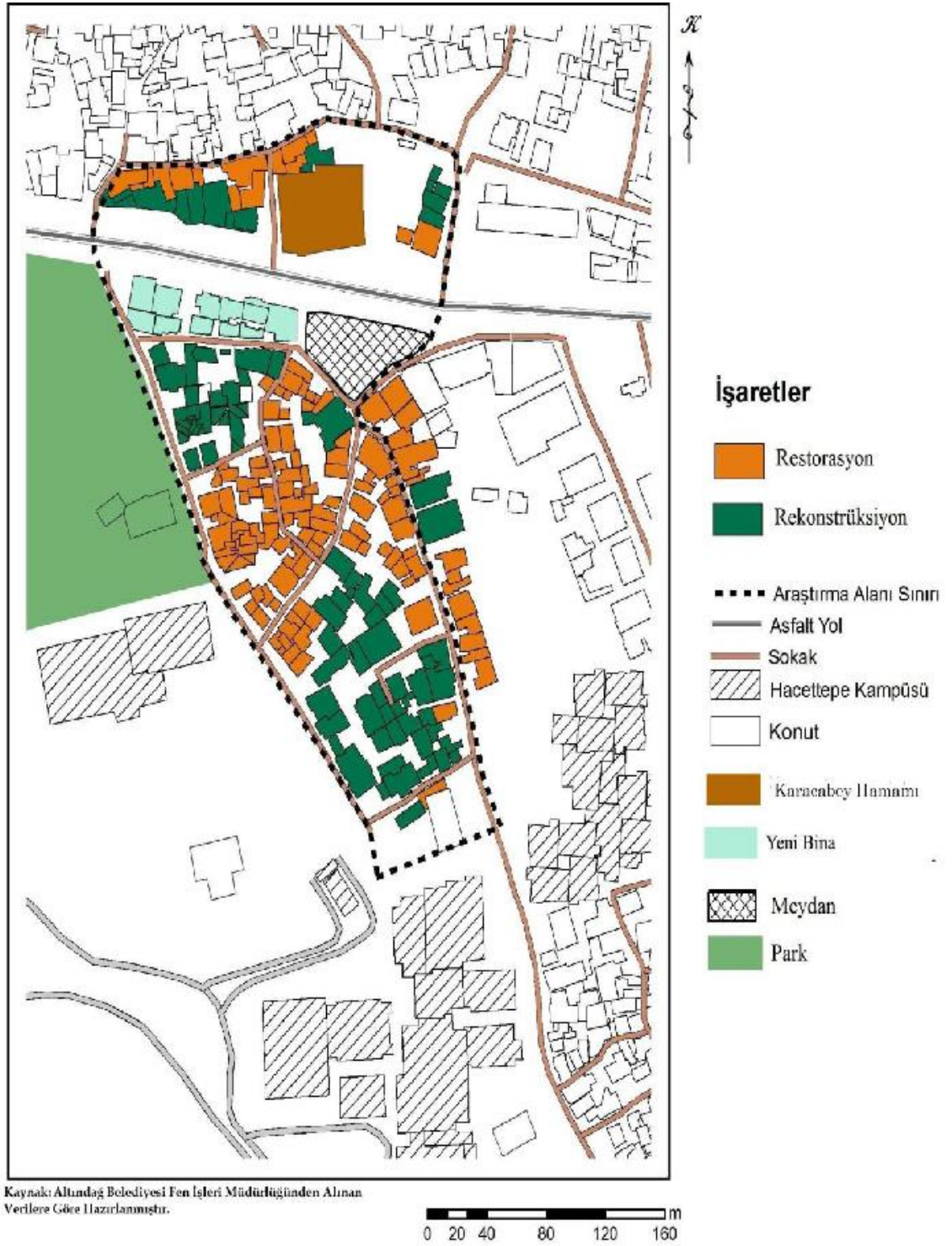
Şekil 6.1. Hamamönü'nde Yıkılan ve Yeni Yapılan Yapılar ³³⁸

Bölgede çoğunlukla rekonstrüksiyon tekniği uygulanmıştır. Hamamönü sokak ve Sanat sokağın tamamı, Mehmet Akif Ersoy sokağının bir kısmı rekonstrüksiyon tekniği uygulanarak binalar yıkılıp, tekrar yapılmıştır.³³⁹ İkinci bölümde, “Tarihi Çevre Koruma ve Teknikleri” başlığında da değinildiği üzere, rekonstrüksiyon, kent silüetinin vazgeçilmez bir parçası olan yapılar için uygulanmaktadır. Kamil Paşa Konağı ve Hamamönü bölgesi için bu vazgeçilmezlik ögesi incelendiğinde, uygulanan rekonstrüksiyon çalışmalarının, amacına uygun olmadığı görülmektedir. Yanlış uygulanan rekonstrüksiyon projeleri, gelecek nesillere tarihi değerlerin yanlış veya eksik aktarılmasıyla sonuçlanabilir.

³³⁸ Ceyda Kurtar, ‘Kentsel Kültürel Miras Yönetimi ve Rekreasyonla İlişkisi: Ankara Hamamönü Örneği’, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2012, s.146 .

³³⁹ Kurtar, **a.g.e.**, s. 147

Şekil 6.2.47 Hamamönü Bina Onarım Teknikleri ³⁴⁰

³⁴⁰ Ceyda Kurtar, "Kentsel Kültürel Miras Yönetimi Ve Rekreasyonla İlişkisi: Ankara Hamamönü Örneği", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Coğrafya (Beşeri ve İktisadi Coğrafya) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2012, s.133.

Bölgedeki diğer bir sorun ise, yapıların onarımında uygun malzeme kullanılmamasıdır. Aşağıdaki mektupta bölge sakinin bu durumla ilgili Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne yazdığı mektup belirtilmiştir.

Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma
Eski Eserler Müdürlüğüne
Ankara.

Ben, Karacabey hamamı. Hamam arkası
mavkinde oturuyorum, Hadinkız sk. ile Evkadısı
sk közesi sınısındaki evler tamir edilmekte
sözüm ona restorasyon yapılıyor. Bu tamirati
yapan ustalar bu işi bilmiyorlar, Sıva
yaparlarken rabis teli kullanmıyorlar.
Neden rabis kullanmıyorsunuz diye
sordum Sana ne git işine diye terslediler
Ne sıvası estkiye uygun ne penceresi ne
kapısı uygun hiç eski aslına uygun malzeme
kullanmıyorlar banların başında hiç karışan
görüşen yokmu? İlendi kafalarına göre
iş yapıyorlar. Yaptıkları sıva bir kaç ay
sonra dökülür, yaptıkları cephe hiç eski
cepheye uymuyor yıkıyor döküyorlar
estkisine uygun olmayan sürük çarık bir
seyler yapıyorlar. Belediyeğe gittik
danışmadaki kızlar biz bakmıyorsunuz diye
sizin adresinizi verdiler. Buraya işin uzmanı
bir uzman göndermenizi nasıl çalıstıklarının
nasıl malzeme kullandıklarını görünür

Şekil 6.3. Bölge Sakininin Yazmış Olduğu Mektup ³⁴¹

³⁴¹ Kurtar, a.g.e., s.135 .

6.2. UYGULANAN SOKAK DOKUSUNUN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Hamamönü bölgesinde, kentsel kültürel miras başlığı altında yürütülmüş olan, sokak sağlıklılaştırma projesi, çeşitli restorasyon, restitüsyon ve rekonstrüksiyon projeleri çizilerek uygulamaya konulmuştur. Belediyenin başlatmış olduğu bu çalışma, bölgenin tekrar canlanması ve kente kazandırılması bakımından gayet olumlu bir durumdur. Fakat bu çalışmalar kapsamında sorun niteliğinde, tartışmaya açık birçok nokta bulunmaktadır.

2006 yılında Altındağ Belediyesi tarafınca başlatılan “İnci ve Dutlu Sokak Sağlıklılaştırma Projesi” altyapı, zemin düzenlemesi ve 36 adet yapının cephe sağlıklılaştırılmasını kapsamaktadır. Bu çalışmalar, 2008 yılında Dutlu Sokak ile devam etmiştir. Bu çalışma kapsamında ise yaklaşık 80 konutun altyapı, zemin düzenlemesi ve cephe sağlıklılaştırılmaları(sokağa bakan cepheleri ve avlu duvarları) yapılmıştır. Fakat alanda yapılan restorasyon projeleri sadece cephe yenilenmesinde kalmış, binaların iç kısımlarında ya da diğer cephelerinde herhangi bir onarım işlemi yapılmamıştır.³⁴² Projeye ek olarak bazı alanlar yıkılarak, park ve meydan düzenlemeleri yapılmış ve kamulaştırma işlemleri de uygulanmıştır.³⁴³ Alanda, Sağlıklılaştırma Projesi sonrası konutların yerini işyerleri aldığı görülmektedir.

---

³⁴² Arslan, **a.g.e.**, s.31.

³⁴³ Kurtar, **a.g.e.**, s. 147.

Şekil 6.4. Hamamönü- Yeni Sokak Düzenlemeleri (Sarıkadın Sokak) ³⁴⁴

Şekil 6.5. Hamamönü- Yeni Sokak Düzenlemeleri (Dutlu Sokak) ³⁴⁵

³⁴⁴ (Erişim) <http://mehmet944akinci.blogspot.com.tr/2014/03/hamamonu-ankara-evleri.html>, 10 Nisan 2014.

³⁴⁵ (Erişim) <http://mehmet944akinci.blogspot.com.tr/2014/03/hamamonu-ankara-evleri.html>, 10 Nisan 2014.

Hamamönü bölgesinde proje kapsamındaki sokaklarda birçok yapı rekonstrüksiyon tekniği kullanılarak yıkılıp tekrar yapılmıştır. Örneğin, Hamamönü sokak, Mehmet Akif Ersoy sokağın bir kısmı gibi. Bu çalışmalar, alanı ziyaret edenler için görsel bir bütünlük sağlasa da, gerçekte tarihi bir değer taşımamaktadırlar. Çünkü, yapılan rekonstrüksiyon çalışmalarında uygun ve orijinal malzemeler kullanılmamıştır. Alanda göze çarpan diğer bir sorun ise, kamulaştırma çalışmalarıdır. Belediye tarafından bölgede yapılan uygulamalar, yapılara yönelik görünse de, alanı canlandırmak ve turizme kazandırmak amacıyla konutlara yeni işlevler de yüklemişlerdir. Restorasyon sonucu ortaya çıkan tabloda konut alanlarının işyerlerine dönüştüğü gözlemlenebilmektedir. Tüm bunlar, geçmişten kalan yapıların hem mekânsal hem de işlevsel özelliklerinin değişmiş olduğunun göstergesidir.

Şekil 6.6. Hamamönü Bölgesinde Bulunan İşletmeler ³⁴⁶

Alanda hizmet veren mekanların, tanıtım amacıyla kullanmış olduğu araçlar, afiş, tabela vb., sokaklara konulan masa ve sandalyeler, alanda büyük bir görüntü kirliliği oluşturmaktadır.

³⁴⁶ (Erişim) <http://mehmet944akinci.blogspot.com.tr/2014/03/hamamonu-ankara-evleri.html>, 10 Nisan 2014.

Şekil 48. Hamamönü Bölgesinde Bulunan Dükkanların Tabelaları ³⁴⁷

Geleneksel Ankara sokaklarının zeminleri açısından ele alacak olursak, bu proje ile sokak genişlikleri korunurken, zeminlerdeki geleneksel dokuda (döşemelerde ki farklı boyutlar) ki doğal taşlar yerini kilit taşlarına bırakmıştır. Böylece geleneksel sokak dokusu kısmi olarak yok edilmiştir. Geleneksel sokak dokusu, hangi şehir olursa olsun benzer iken, tarihi atmosferi yakalamaya çalışan bir ortamda dikkate alınması ve daha modern çizgilere sahip zemin döşemesine gidilmesi tartışmaya açık bir noktadır. Yağışlı günlerde suyun akıp gitmesi adına dar sokakların orta kısımları doğal taşlar döşenerek hafif bir çukur kanal haline getirilmiştir. Bu özellik, geleneksel sokak dokusunun bir unsurudur. Bu eğimli yüzey sayesinde evlerin saçaklarından gelen yağmur suyu evlerden uzaklaştırılmıştır. ³⁴⁸

Aydınlatma ise geleneksel sokak dokusundan oldukça farklı bir biçimde modernleştirilmiş ve artırılmıştır.

³⁴⁷ Kurtar, a.g.e., s.196.

³⁴⁸ T.C. Bursa Valiliği, “Cumalıkızık”, (Erişim)

<http://www.bursa.gov.tr/resimler/fckimage/CumalikizikRehber.pdf>, 15.04.2014.

Şekil 49.8. Eski Ankara Sokaklarına Bir Örnek-A. Yüksel(Tarihsiz) ³⁴⁹

Şekil 6.9. İzmir- Kula Geleneksel Sokak Dokusu Örneği ³⁵⁰

³⁴⁹ Ankara Büyükşehir Belediyesi, **Osmanlıda Ankara**, 2007, Ankara, .98.

³⁵⁰ Kemal Kutgün Eyupgiller, "19. Yüzyıl Osmanlı Kentinde Etnik Yapı ve Fiziksel Çevre", **Mimarlık Dergisi**, S.287, 1999, s.51.

6.3.KAMİL PAŞA KONAĞI'NIN ANALİZİ

Çalışma kapsamında seçilmiş olan 'Kamil Paşa Konağı', tamamen yıkılmış olduğundan, eskiye ait fotoğraflarına bakılarak yeniden projelendirilmiş ve bu doğrultuda uygulanmıştır. Bu tür uygulamalar için Ahunbay şöyle belirtmiştir; "Bir kopya tarihi yapının kütle ve mekânlarını ancak biçimsel olarak canlandırabilir, anıtın yerini alması olanaksızdır; kısaca tarihi bir değer taşımaz".³⁵¹ Kamil Paşa Konağı'nı incelediğimiz zaman da geçmişe dair birçok izin silinip, kaybolduğunu görmek mümkündür. Bunu aşağıda şekilleri inceleyerek daha net görebiliriz. Geleneksel Türk evi tipolojisi ile karşılaştırdığımızda evin eski yapısının korunduğu ancak dış mekân özelliklerinin günümüz koşullarına uyarlandığı görülmektedir.

---

³⁵¹ Ahunbay, **a.g.e.**, s.99.

Ayrıntılı Bilgiler

YAZIT

Yok

Mal Sahibi

Özel

Bakımından Sorumlu Kuruluş

Özel

Taşıyıcı Sistem

AHŞAP TAŞIYICI

Örtü Türü

EĞİMLİ ÇATI,KIRMA ÇATI

Örtü Malzemesi

KİREMİT ÖRTÜ,ALATURKA KİREMİT ÖRTÜ

Plan Özellikleri

YAPI DİKDÖRTGEN BİR ALAN ÜZERİNE OTURMAKTADIR. İÇ SOFALI PLÂN ŞEMASINA SAHİPTİR.

Cephe Özellikler

YAPI ZEMİN ÜZERİ İKİ KAT İNŞAA EDİLMİŞTİR. ZEMİN KAT VE BİRİNCİ KATIN BİR KISMI TAŞ KAPLANMIŞTIR. YAPI ÜST KATTA ÇİFT ÇIKMA YAPMIŞ, ÇIKMA ARASINDA KALAN KISIM ÜÇGEN ALINLIKLIDIR. ÇIKMA ARASINDA KALAN KISIMDA YUVARLAK ALINLIKLILIK PENCERE VARDIR. DİĞER PENCER

Cepheye İlişkin Malzeme

AHŞAP CEPHE,TAŞ CEPHE,SIVA CEPHE

Bezeme Cephe

Var

Gözlem ve Açıklamalar

ESER ANKARA K.T.V.K.K. TARAFINDAN 2458 SAYILI KARAR İLE TESCİLLENMİŞTİR. ESASLI BİR BAKIM ONARIM GÖRMÜŞTÜR.

Devşirme Malzeme

Yok

Bezeme Özelliği Cephe

AHŞAP SİLMELER

Teknik Donatı

Elektrik,Su,Kanalizasyon,Isıtma,Telefon

Sağlamlık Durumu

İyi

Fiziksel Özgünlük

Büyük Ölçüde Yenilenmiş

İşlevsel Özgünlük

Özgün Değil

Yakın Tarihli Onarım

Evet

Şekil 6.10. Envanter Arşivine Ait Rekonstrüksiyon Sonrası Kamil Paşa Konağı Mimari Özellikleri ³⁵²

³⁵² (Erişim) <http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/36019>, 01 Nisan 2014.

Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından hazırlanmış olan raporda, restitüsyon projesi hazırlanırken, tescilli binaya ait bilgi ve belgelere ulaşmak amaçlı, eskiden binada oturan ve mal sahibi olan aile fertlerine, Kübra Ayaz ve Yıldız Öğretmenoğlu'na ulaşıldığı belirtilmiştir. Aile bireylerinden temin edilen görsellerde, aile bireyleri tarafından, konağa dair bazı detaylarında belirtildiği gözlemlenmektedir. Kamil Paşa Konağı'ndaki projeyi bu kısımda dışarıdan içeri doğru kısaca analiz etmek gerekirse, öncelikle dış görünüme, sonrasında avluya, pencere ve kapılara, ve iç mekan özelliklerine bakmak gerekmektedir (bkz. Şekil 5.27.- 5.28).

6.3.1. Cephe Analizi

İlk olarak, konağı bahçe ve meydan cephesinden inceleyecek olursak, 1800'lü yıllarda konağın ön tarafında birçok ağaç ve yeşil alan olduğu gözlemlenmektedir. Fakat şu anki uygulamada alanda hiçbir yeşillik yoktur aksine yeşil alanlar kaldırılmış yerine bir meydan inşa edilmiştir. (bkz. Şekil 5.31.- 6.10.- 6.11.)

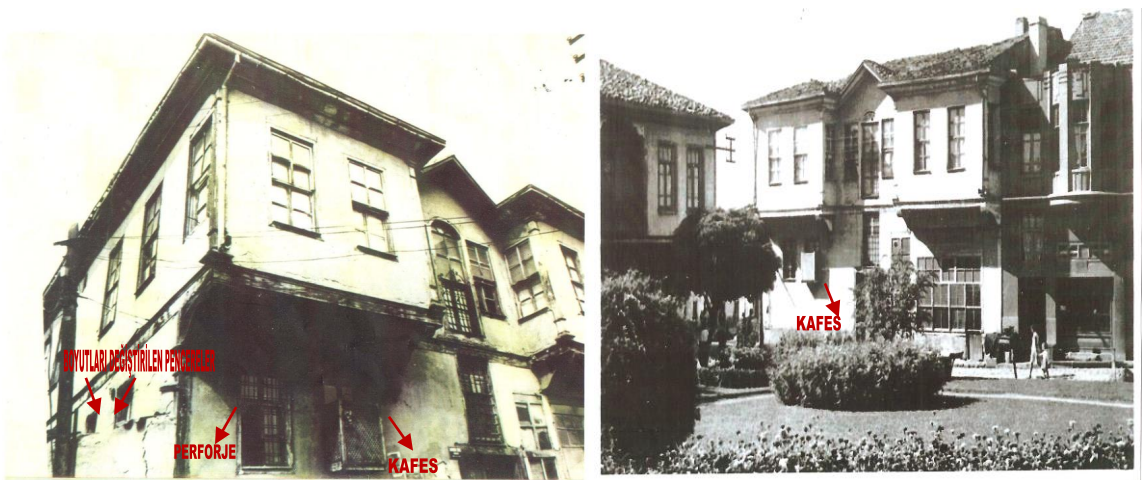
Görselleri incelediğimiz zaman yine cephenin özgün haline uygun malzeme kullanılmadığı ve detayları taşımadığını, pencere ve kapıların gerçeğe uygunluk göstermediğini gözleyebiliriz. Geleneksel Türk evi özelliğini taşıyan, Kamil Paşa Konağı'nın orijinal cephesinde sıva, boya ve ahşap malzemesi vardır.(bkz. Şekil 4.8.) Belediyenin uygulamış olduğu konakta ise, kesme taş, sıva ve ahşap malzemelerini gözlemleyebiliyoruz.(bkz. Şekil 4.7.)

Şekil 6.10. – 6.11. Kamil Paşa Konağı Uygulama Sonucu Oluşan Hali ³⁵³

İlk olarak görselleri incelediğimizde, konağın ön cephesindeki zemin kattaki pencerelerde(sol taraftakiler) kafes ve ferforje var iken (bkz. Şekil 6.12-6.13.), belediye tarafından çizdirilmiş olan restitüsyon ve rekonstrüksiyon projelerinde bunların dikkate alınmadığı, kendilerince farklı düzenler getirildiği gözlenebilmektedir (bkz. Şekil 6.14).

Şekil 6.12. – 6.13. Kamil Paşa Konağı'nın Eski Görselleri ³⁵⁴

³⁵³Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁵⁴Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Şekil 6.14. Kamil Paşa Konağı'nın Yeni Görsele ³⁵⁵

6.3.2. Avlu Analizi

Aşağıda inceleyeceğimiz görsellerde (bkz. 6.15.-6.16.), kömürlük yol kotunda (zemine oturmuş) durumda iken, çizilen restitüsyon ve uygulanan projede kömürlük üst kota taşınmıştır. Belediyenin yapmış olduğu çalışmada avlu büyük ölçüde değiştirilmiştir.

Şekil 50. Avludan Bir Görünü (Kömürlük ve Kümes) ³⁵⁶

³⁵⁵ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁵⁶ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Şekil 6.16. Belediyenin Uygulamış Olduğu Avlu³⁵⁷

Aile fertleri tarafından paylaşılan bir diğer fotoğraf ise, avludan bir görseldir. Fotoğrafta, komşu bahçe duvarını ve bahçedeki küçük havuzu görebilmekteyiz (bkz. Şekil 6.17.). Fakat uygulanan rekonstrüksiyon projesinde, çizimlerde olmasına rağmen uygulamada havuz görülmemektedir.(bkz. Ek-II Rekonstrüksiyon Projesi Çizimleri). Yine yan bahçe duvarının da yapı malzemesinin değiştiği gözlenebilmektedir.

Şekil 51. Yan Komşu Duvarını ve Havuzu Gösteren Bir Fotoğraf³⁵⁸

³⁵⁷ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁵⁸ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, 2013

Şekil 6.18. Belediyenin Uygulamış Olduğu Avludan Başka Bir Görsel ³⁵⁹

Yine bahçeye dair dikkat edeceğimiz bir diğer nokta ise, zemin döşemesidir. Konağın eski halinde ve fotoğraflarda bahçe zemin döşemesi; doğal kesme taş iken şu anki mevcut halinde zemine kilit taşı döşenmiştir(bkz. Şekil 6.18.-6.19.-6.20).

Yine Şekil 6.19.- 6.20.'de görebildiğimiz gibi konağın eski halinde bahçede ahşap pergole bulunmaktadır. Belediye tarafından çizilmiş olan restitüsyon ve rekonstrüksiyon projelerinde bkz. Ek-I Restitüsyon Projesi, Ek-II Rekonstrüksiyon Projesi), pergolenin bulunduğunu fakat uygulama projesinde pergolenin uygulanmadığı görülmektedir

³⁵⁹ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Şekil 6.19. - 652.20. Eski Bahçeye Dair Görseller ³⁶⁰

Geleneksel Türk evlerinde taşıyıcı yapı olarak ahşap kullanılırken dolgu malzemesi olarak kerpiç tercih edilirdi. Zemin katlarda kagir – yani taş malzeme kullanılırdı.³⁶¹ Cephede her ne kadar geleneksel bezeme özelliği korunmaya ve yaşatılmaya çalışılsa da, Kamil Paşa Konağı yenilediğinde zemin katta kesme taş kullanımı yapılmış, bu da özgünlüğü bozmuştur. Ancak taşıyıcılar yine ahşaptandır.

Diğer bir yandan, kapı ve pencerelerdeki yenileme çalışmalarında da bu modernleşme görülmektedir.

6.3.3. İç Mekân Analizi

Geleneksel Türk evlerinde odaların işlevlerine göre isim aldıkları bilinmektedir. Örneğin; baş oda (selamlık), haremlık, gelin odası vb. gibi.³⁶² Fakat

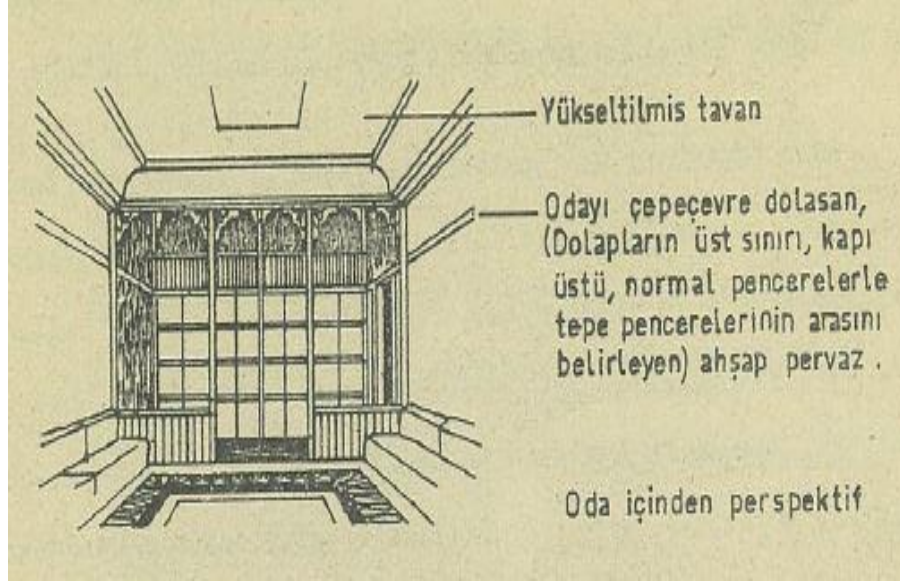
³⁶⁰ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁶¹ Bozkurt. **a.g.e.**, s.44.

³⁶²Hacıbaloglu, **a.g.e.** s.22-23.

rekonstrüksiyon projesi planlarını incelediğimizde, geleneksel oda adlarına ve yapılarına rastlamak mümkün değildir.

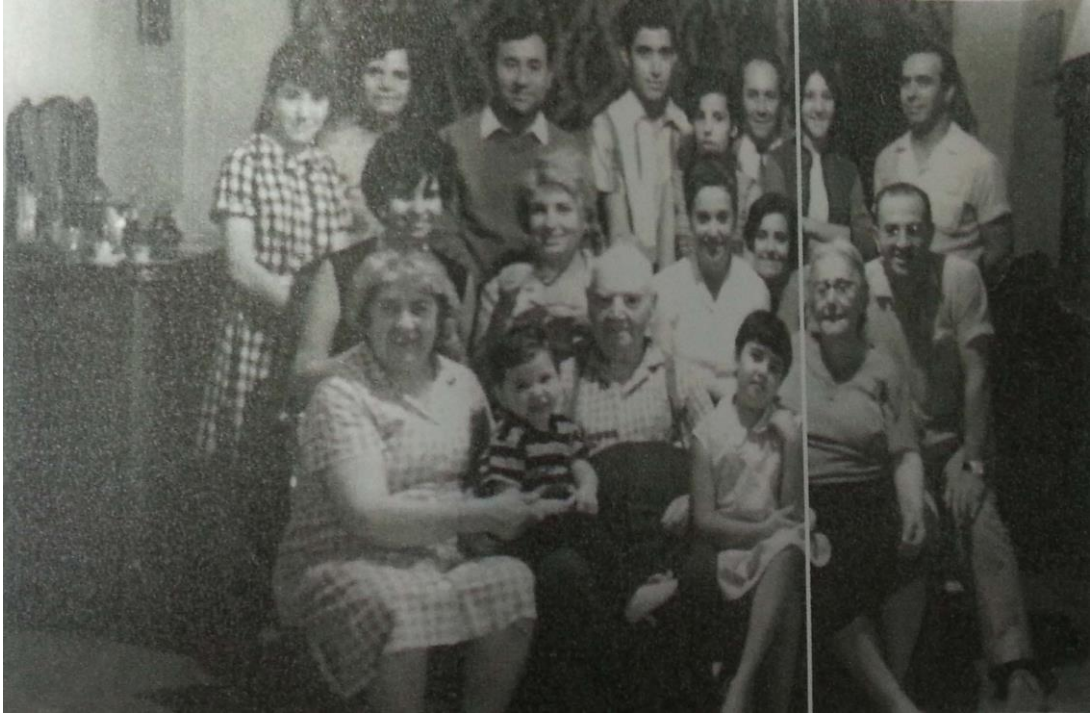

Şekil 6.21. Geleneksel Türk Evinde Oda İçinden Bir Perspektif³⁶³

Aşağıda aile fertleri tarafından paylaşılmış olan, konağın sofasında çekilen bir fotoğrafı görebiliriz.(bkz. Şekil 6.22.) Fotoğrafta diğer dikkat çekici noktalar ise, sağ tarafta bulunan aynalı konsol ve sol taraftaki kütüphanedir.

Şekil 6.23’de de belediyenin günümüz mobilyaları ile geçmişteki aynalı konsolu yansıtmaya çalışıldığı söylenebilir.

³⁶³ Hacıbaloğlu, a.g.e. s.24.

Şekil 53. Ailenin Sofada Çekinmiş Olduğu Bir Görsel ³⁶⁴

Şekil 6.23. Belediye Tarafından Uygulamış Olan Ayna ve Büfe Örneği (2. Kat) ³⁶⁵

³⁶⁴ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁶⁵ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Şekil 6.24. Belediye Tarafından Uygulamış Olan İç Mekan Örneği ve Keson (2. Kat) ³⁶⁶

Konağın yenilenmiş haline bakacak olursak, 2.katta iç mekânda sedirlerin kullanıldığını görebiliriz. Sedirlerin geleneksel Türk evlerinin vazgeçilmez bir parçası olduğunu söyleyebiliriz.

Şekil 6.2554. Belediyenin Uygulamış Olduğu Sedir ³⁶⁷

³⁶⁶ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁶⁷ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013

Şekil 6.26. Geleneksel Bir Türk Evinde Odaların Gündüz ve Gece Hali & Sedirler ³⁶⁸

Belediye tarafından uygulanan iç mekan örneklerinde, geleneksel Türk evinin karakteristik özelliklerinden biri olan tavan bezeme, boyama ve nakışlarına hiç rastlanmamıştır. Tavaların geometrik şekli ve desenleri de geleneksel Türk Evini yansıtmamaktadır. Adeta desenlerin harmanlanmış bir karışımını konağın tavanlarında gözlemleyebiliriz. Konaktaki tavanlar genellikle düz çıtalı olup, çeşitli tavan göbekleri ile desteklenmeye çalışılmıştır.

Şekil 6.27. Belediye Tarafından Uygulamış Olan Tavan Örneklerinden Biri ³⁶⁹

³⁶⁸ Mehmet Lütfi Hidayetoğlu, "Geleneksel Türk Evi Donatı Elemanlarının Restorasyonu ve Çağdaş Yapılarda Yeniden Kullanımı: Bir Şerbetlik Örneği", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi**, Sayı: 28, 2013, s.292.

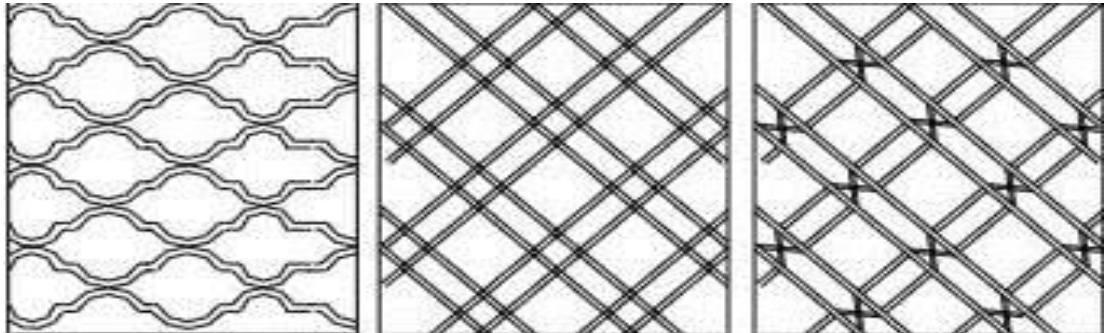
³⁶⁹ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi,2013.

Şekil 6.28. Belediye Tarafından Uygulamış Olan Tavan Örneklerinden Biri ³⁷⁰

Şekil 6.29. Çıtakâri Tavan Örnekleri ³⁷¹

Şekil 6.30. Sık Kullanılan Çıtakâri Uygulamaları Desenleri ³⁷²

³⁷⁰ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁷¹ Yıldırım ve Hidayetoğlu, a.g.e., s.336.

³⁷² Yıldırım ve Hidayetoğlu, a.g.e., s.336.

Şekil 6.31. Kündekâri Tavan Örnekleri ³⁷³

Diğer bir yandan, geleneksel Türk evinde, dolapların üst sınırı, kapı üstü ve pencerelerin üst sınırlarını belirleyen, odayı çepeçevre dolaşan ahşap pervazlar bulunmaktadır. Fakat, uygulanan iç mekan örneklerinde ahşap pervazların sadece görsel amaçlı kullanıldığı ve gerçekliğe uygun olmadığı görülmektedir. Bu doğrultu da şu sonucu çıkarmamız mümkün olabilir. Belediyenin uygulamış olduğu dolap, pencere ve kapı ölçüleri gerçeğe uygun değildir. Ölçüler değiştirilmiştir.

Şekil 6.32. Belediyenin Uygulamış Olduğu Ahşap Pervaz ³⁷⁴

³⁷³ Yıldırım ve Hidayetoğlu, a.g.e., s.336.

³⁷⁴ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Konakta ki uygulanmış gömme dolap örneklerinin de, geleneksel Türk Evi gömme dolaplarına benzerlik gösterdiği söylenemez. Geleneksel Türk evlerinde dolapların belirli görevleri vardır; yüklük, gusülhane... Uygulamada dolaplar ile kapıların bir bütün olup ayırt edilemediğini söyleyebiliriz.

Şekil 6.33 Belediyenin Çalışma Atölyesi Olarak Dönüştürdüğü Odadaki Gömme Dolap Örnekleri ³⁷⁵

Şekil 6.34. Belediyenin Uygulamış Olduğu Gömme Dolap Örnekleri ³⁷⁶

³⁷⁵ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁷⁶ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

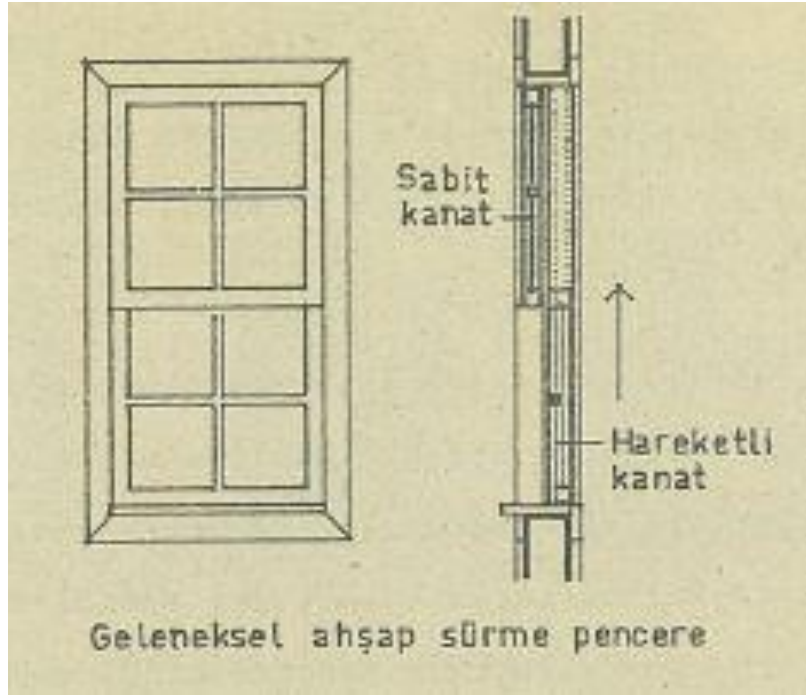

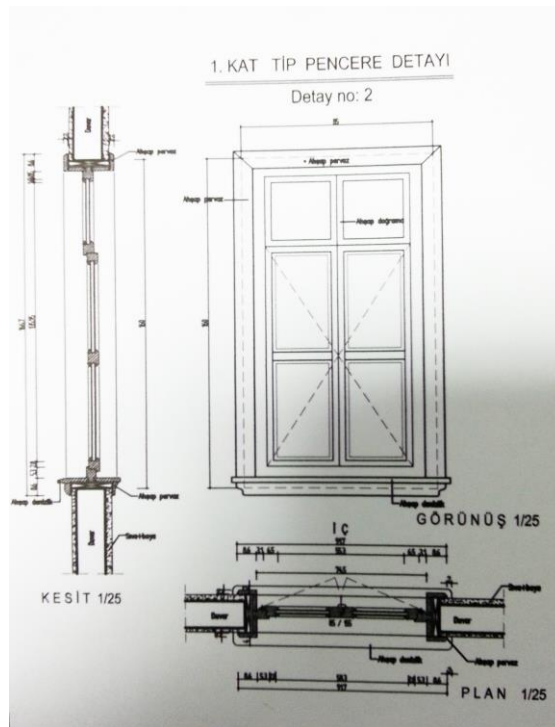
Şekil 6.35. Geleneksel Türk Evinde Oda ve Gömme Dolapların Düzeni ³⁷⁷

Konağa ait görsellere baktığımızda, konağa ait pencere tiplerinin ahşap sürme pencere” olduğunu görebiliriz. Konağın eski halinde, üst katlarda uygulanmış olan pencere tipinin sürme pencere (giyotin), alt katlarda ise açılır kanat pencerelere olduğu gözlenebilmektedir. Fakat rekonstrüksiyon projesinde pencere tiplerinin orijinalden farklı olduğunu gözlemleyebiliriz (bkz. Şekil 6.37-6.38). Kamil Paşa Konağı’nın yeni halinde yalnızca açılır kanat yapılmıştır ki bu da özgünlüğü bozmaktadır.

³⁷⁷ Önder Küçükerman, **Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi**, Euromat Entegre Matbaacılık, İstanbul, 2007, s.74.

Şekil 6.3655. Geleneksel Ahşap Sürme Pencere ³⁷⁸

Şekil 6.3756. Rekonstrüksiyon Projesi- 1. Kat Tip Pencere Detayı ³⁷⁹

³⁷⁸ Hacıbaloğlu, a.g.e., s.50.

³⁷⁹ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, a.g.e., s.25.

Şekil 6.39. Oda Pencere Genişliklerine Dair Fikir Olması Amacıyla Paylaşılan Bir Fotoğraf³⁸²

Şekil 6.40. Belediyenin Uygulamış Olduğu Pencere Örneği (2. Kat) ³⁸³

³⁸² Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁸³ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Uygulama projesinde, Ayaz'ın vermiş olduğu görsellerde konağın üst kattaki ıkma Şimdiki mevcut yapıya uygulanmıştır ve bu böylece geleneksel Türk evlerinin özellikleri yansıtılmaya çalışılmıştır. Kübra Ayaz'ın paylaştığı diğer fotoğraflarda da, belediyenin uygulamış olduğu ahşap cumbalı kısım için *yemek odası üzerindeki çatılı balkon* ve *camlı balkon* ifadelerini kullanmıŐtır.

Şekil 6.41. ‘Yemek Odası zerindeki atılı Balkon’ İfadesiyle Paylaşılan Fotođraf³⁸⁴

³⁸⁴Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Şekil 6.42. ‘Bahçeden Camlı Balkonun Görünümü’ İfadesiyle Paylaşılan Fotoğraf³⁸⁵

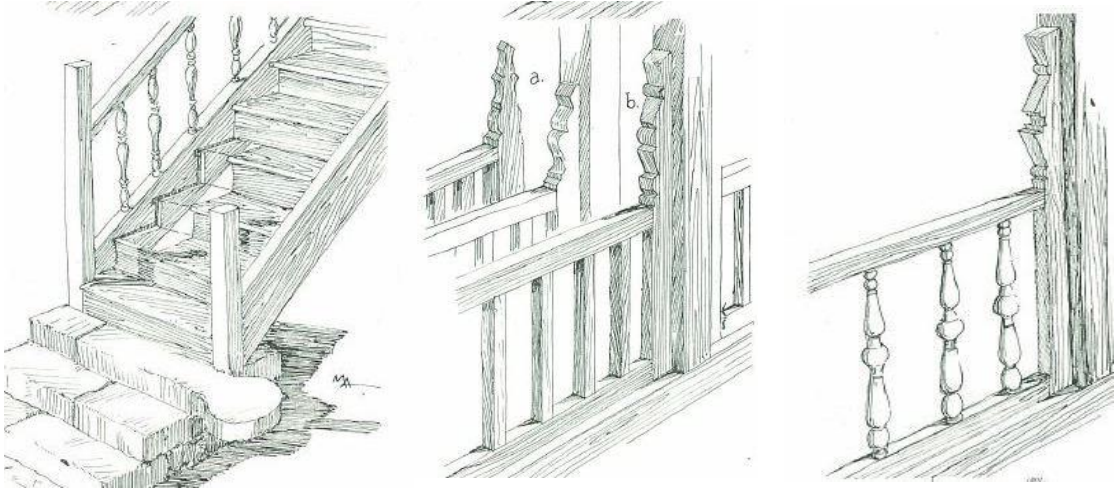

Şekil 6.43. Belediyenin Uygulamış Olduğu Cumba³⁸⁶

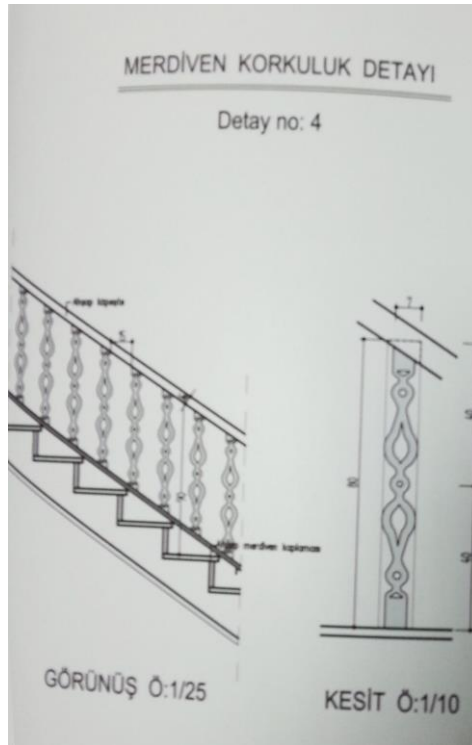
³⁸⁵ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, 2013.

³⁸⁶ Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi, 2013.

Konağa ait merdiven korkuluklarını incelediğimiz zamanda yine gerçekliğe uygun göstermediklerini ve görsel bir abartıya kaçıldığını söyleyebiliriz.

Şekil 6.44. Geleneksel Türk Evi Korkuluk Örnekleri ³⁸⁷

Şekil 6.45. Rekonstrüksiyon Projesi- Merdiven Korkuluk Detayı ³⁸⁸

³⁸⁷ Akok, **a.g.e.**, Levha VIII, s.24.

³⁸⁸ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **Altındağ Belediyesi – Kültür Evi**, Ankara, 2008, s.22.

Yenilenmiş halinde konakta eski donatıların tam olarak korunmadığı görülür. Her ne kadar birkaç yerde sedir kullanılmış olsa da, konağın yeni işlevinden ötürü genelinde kullanılan günümüz avangart mobilyaları, hiçbir şekilde geçmişi ve konaktaki yaşanmışlığı yansıtmamaktadır. Konakta, aydınlatmalar için de daha modern tercihlere gidilmiş; burada da özgünlük korunamamıştır.

Çalışmanın eklerinde bulabileceğiniz restitüsyon ve rekonstrüksiyon çalışmalarına ait çizimler, proje hakkında daha detaylı bilgi sunmaktadır. Bu bölümde yapılan analizin amacı, Konağın rekonstrüksiyon öncesindeki ve sonrasındaki hali arasında bir karşılaştırma yapmaktır. Bu analiz sonucunda, Konağın, tarihi değerinin birinci planda tutulmadan rekonstrüksiyon çalışmasının uygulandığı görülmektedir. Hamamönü'nde yapılan Sağlıklaştırma Projesi ve Kamil Paşa Konağında yapılan rekonstrüksiyon uygulaması hakkındaki eleştiri ve görüşler, aynı zamanda bu tür uygulamalara ilişkin bir takım öneriler, çalışmanın bir sonraki bölümünde verilmektedir.

SONUÇ

Hızla gelişen teknoloji ve mimari gelişmelerin sonucunda, nüfusun artış hızına da bağlı olarak giderek yüksek katlı ve tarihi dokuya sahip olmayan binalar inşa edilirken; kentlerin tarihi dokusunu ve kimliğini korumak da giderek zor bir iş haline almıştır. Burada görev hem yöneticilere hem de kentlerde yaşayan halka düşmektedir. Zira tarihi dokuların bozulmasındaki en önemli etkenlerden biri de ihmaldir. Çalışmamızda irdelendiği üzere kentsel dönüşümlerde tarihi dokunun korunması adına ülkemizde mimari açıdan sevindirici gelişmeler yaşanmaktadır. Ancak eski yapıları birbirinin aynısı olan ve yapay görünüme sahip binalara dönüştürmek tarihi dokuyu korumak için atılan çok önemli bir adım değildir. Çalışmanın inceleme konusu olan Ankara - Hamamönü sokak sağlıklılaştırma projesinde ve bölgede yer alan Kamil Paşa Konağı örneğinde görüldüğü üzere yetkili kurumların tarihi çevre ve kültürel mirası koruma konusunda daha bilinçli ve titiz hareket etmeleri gerekmektedir. Bu noktada yapılması gereken, bu kurumların tarihi koruma kapsamında yapılan projelerde, hazırlık ve uygulama aşamalarında alanında uzman kişilere danışmalarıdır.

Tıpkı bireylerin kendilerini yansıtan özgün birer kimlikleri olduğu gibi, toplumların ve kentlerin de kendilerine özgün kimlikleri vardır. Kentin kimliği, hem kentin geçmişini yansıtır hem de geleceğine dair ipuçları taşır. Tarihi koruma çerçevesine kentlerin kimliği konusunda esas olan, tarihin yansıtıldığı kimliktir. Kentler, karmaşık yapıya sahip, çeşitli dönemlerin izlerini taşıyan ve üst üste temeller üzerine inşa edilmiş alanlardır. Bu nedenle kentlerin tarihi birer kimliği vardır. Çalışmanın inceleme sahası olan Hamamönü de, bu kapsamda, Ankara'nın kent kimliğinde önemli bir parçadır. Ancak bu bölge, uzun yıllar boyunca kendi haline bırakılmış, yeterince özen gösterilmemiş ve zamanla birçok yapının yıkılmasına seyirci kalmıştır. Bölge 1986 yılında ikinci dereceden sit alanı ilan edildiği halde, 2000 yılına kadar elle tutulur bir koruma projesi hazırlanmamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın hazırladığı "Ankara Eski Kent Dokusu'nun Planlanması, Sağlıklılaştırılması ve Korunması Projesi" sayesinde, bölgeye ilgi çekilmiş ve restorasyon ve rekonstrüksiyon çalışmaları böylece başlamıştır.

Bu gelişme her ne kadar umut verici olsa da, tarihi koruma konusunda uluslararası kabul edilen tüzüklerin ve uygulamaların dikkate alınmaması ve proje hazırlama ve uygulama aşamalarında yeterli uzman görüşüne danışılmaması gibi sebeplerden ötürü, ortaya çıkan sonuç yeterince tatmin edici olmamıştır. Bu çalışma, bu eksikliği incelemek ve bu duruma bazı öneriler getirmek için oluşturulmuştur.

Çalışmamızda, öncelikle tarihi koruma kavramına değinilmiştir. Tarihi koruma kavramı, toplumların sahip oldukları tarihi değer ve yapıların; zamanın ve kullanımın aşındırıcı ve yıpratıcı etkilerinden korunması şeklinde özetlenebilir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre tarihi koruma olumlu veya olumsuz etkilenebilmektedir. Teknolojiye ayak uydurma ve artan nüfusu yüksek konutlara sıkıştırma derdinde olan ülkelerde tarihi dokular zamanla harap olur. Tarihi yapıları korumayı kanunlarla güvence altına alabilen toplumlarda ise eski yapılar günümüze dek korunarak gelebilmiştir. Türkiye’de bu bakımdan atılan adımlar son yıllarda hızlanmış olsa da yeterince verimli değildir. Kanunların daha koruyucu ve kapsamlı ve yaptırıcı olması gerekmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde yer verdiğimiz eski Ankara dokusuna baktığımızda ise Ankara kentinin gelişmesine yön veren Carl C. Lörcher Planları ve Herman Jansen planlarını incelemiş bulunmaktayız. Çalışmanın örnek inceleme konusu olan Hamamönü de eski Ankara’nın merkezi noktalarındandır. Bu bölümde ayrıca, Ankara’nın tarihi kimliği, eski Ankara sokak dokusu ve bu doku içerisindeki mahalle, aydınlatma gibi kavramlar incelenmektedir.

Dördüncü bölümde ise geleneksel Türk konut mimarisi özelliklerine değinilmiştir. Türk evi kavramı irdelenmiş, konut mimarisinin tarihi oluşumu incelenmiştir. Geleneksel Türk evinin mimari özellikleri öğeleriyle birlikte detaylı bir biçimde incelenerek, Türk evine ait karakteristikler ve oluşumunu sağlayan mekansal öğeler, restorasyon sonucu oluşan geleneksel Ankara evinin bir yansıması olduğu söylenen Kamil Paşa Konağı’nın incelenmesinde bize ışık tutmuştur.

Çalışmanın beşinci bölümünde, Hamamönü bölgesinin Ankara’nın tarihi

kimliğindeki yeri incelenmiş, bölgedeki önemli tarihi yapılar anlatılmıştır. Bu bölümde ayrıca, Kamil Paşa Konağı'nın tarihi ve uygulama öncesi ve sonrası özellikleri irdelenmiştir.

Altıncı bölümde ise, önceki bölümlerde verilen bilgiler ışığında, Hamamönü ve çevresi ile Kamil Paşa Konağı; rekonstrüksiyon öncesi ve sonrasındaki halleri göz önüne alınarak irdelenmiştir. Yapılan çalışmalarla tarihi doku korunmak istese de eski sokak olgusu ve mahalle kavramının artık yer edinmediği ve yapılan çalışmanın bölgeyi sanki yapay bir alana; bir film stüdyosuna çevirdiği söylenebilir. Kamil Paşa Konağı'nda yapılan rekonstrüksiyon çalışması iç mimarlık disiplini çerçevesinde incelendiği zaman, iç mekan özelliklerinin tarihi dokusunun yok olduğu gözlemlenmektedir. Geleneksel Türk evi olarak adlandırılan yapıların tasarımında, ana etken, işlevselliktir ve iç mekânlar buna göre şekillenmektedir. Bu nedenle, bu yapıları biçimlendiren temel öge, iç mekânlardır. Bu yapılarda iç mekân, başlı başına bir yaşam alanı olabilmektedir. Uygulama sonucunda, geleneksel Türk evinin iç mekân özelliklerini yansıtmayan ve mekân kurgusu bulunmayan bir tablo ortaya çıkmıştır.

Tarihi koruma kapsamında yenilenen mekânlarda, tarihi dokunun ve kimliğin korunması için uluslararası geliştirilmiş bir takım yönetmelikler ve tüzükler bulunmaktadır; ICOMOS Tüzükleri (Carta Del Restauro Tüzüğü, Venedik Tüzüğü), UNESCO kararları gibi. ICOMOS'un 1987 tarihli Washington Tüzüğünde, tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunması ele alınmaktadır. Bu alanların korunmaması, gerek kültürel gerekse de sosyal ve hatta ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Ne yazık ki bu tahribatın geri dönüşü de olmamaktadır. Washington Tüzüğü, Venedik Tüzüğünü tamamlayıcı niteliktedir ve bu alanların korunması ve restorasyonunun yanı sıra aynı zamanda geliştirilip modern hayata empoze edilmesi hakkında bir takım öneriler ve kurallar sunar. Bu tüzük bakımından, Hamamönü restorasyonunda modern hayata uyarlama çabasının hayli yüksek tutulduğunu ancak tarihi kimliğin korunmasının ikinci plana atıldığını görmekteyiz. 1964 tarihli Venedik Tüzüğü ise tarihi anıt kavramını açıklamış ve bu yapıların korunması ve restorasyonu konusunda kıstaslar getirmiştir. Bu tüzüğe göre, anıtların geçirdikleri dönemlerin izleri,

restorasyon aşamasında özenle korunmalıdır. Ayrıca, tamamen yeniden inşa işlemlerinden yani rekonstrüksiyondan mümkün olduğu ölçüde peşinen kaçınılmalıdır. Venedik Tüzüğü, yalnızca birbirinden ayrılan parçaların bir araya getirilmesi işlemine müsaade edilmekte, bu yapılırken de kullanılacak ara malzemelerin seçimine dikkat edilmesi önerilmektedir. Kamil Paşa Konağı ve Hamamönündeki diğer rekonstrüksiyon çalışmaları örneğinde gördüğümüz üzere, bu kriter göz ardı edilmiş ve bütün yeniden inşa işlemine gidilmiştir. Ancak bu tavsiye edilmeyen uygulama, örneklerde de görüldüğü üzere, tarihi dokuyu yok etmekte ve yapay bir kimlik yaratmaktadır. Bu, hem kentsel alanların tarihi dokusunun korunması hem de tarihi yapıların korunması konusunda sorun oluşturmaktadır.

ICOMOS'un Cracov Bildirgesi (2010)'ne göre, rekonstrüksiyon ancak yapıların kaybedilmesi durumunda çok büyük mimari, estetik ve tarihsel anı kaybının yaşanacağı durumlarda mümkün olabilir. Ancak Hamamönü bölgesinde rekonstrüksiyon uygulanan yapılar, ve Kamil Paşa Konağı da, kent belleğinde, yerine taklidinin yapılmasını gerektirecek ölçüde derin değildir. Dahası, Konak'ta yapılan rekonstrüksiyon sonucunda ortaya yalnızca görünüm açısından diğer bölge yapıtlarına benzeyen fakat tarihsel değerlerinin büyük ölçüde silindiği bir tablo meydana gelmiştir. Tarihin görsel olarak yeniden üretilmesi tek başına tarihi korumayı sağlamaz. Bunun yanı sıra, bu uygulamada Konağın görünümü de önceki haline benzer bir şekilde canlandırılmamıştır; yalnızca yapay ve tarihi kimlikten yoksun, ve yanlış bir taklit yapılmıştır. Bu da, bölgedeki tarihi kimliği zedeleyerek gelecek nesillerin de yanlış bilgilendirilmesine yol açmıştır. Ayrıca, rekonstrüksiyonun uygulanmasına müsaade edilebilecek yerlerde bile, eski yapı hakkında yeterli belge ve bilginin olması gerekmektedir. Ancak Kamil Paşa Konağı hakkında bu derecede bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Bu çalışmada, yaşam kültüründe meydana gelen değişimlerin etkisiyle, hem kültürel, hem de tarihi değerleri unutulmaya yüz tutmuş Hamamönü ve çevresinde gerçekleştirilen koruma projesine, neyin, niçin, ve nasıl korunduğu soruları yöneltmiştir. Bölgenin tarihi doku değerleri içinden, geleneksel Türk evi yapısı ve sokak dokusu konuları irdelenmiştir. Bölgede çoğunlukla uygulanan rekonstrüksiyon

uygulamalarının tarihi değerlerin korunması bakımından bir tehdit arz ettiği aşıkardır. Belediye tarafından uygulanan proje sonucunda, yapıların fiziksel görünümlerinin eski görseller ve toplum hafızasındaki gibi restore edilmesi gerekirken, bölgede özgün özelliklerin korunamadığı görülmektedir. Ortaya sadece eskisi gibi gözüken fakat hiçbir gerçekçiliği tarihi değeri olmayan yapılar çıkmıştır. Bu yeni yapılar yanlış izler taşıdığı için gelecek nesilleri yanıltır ve yeniden yapım tarihi çevreyi korumak ve kültürel mirası yaşatmak değildir. Bu özgün özelliklerde yapılan değişimler, kabul edilebilir bir ölçü de olmalıydı ki, eski Hamamönü tüm tarihi doku hissedilerek yaşatılabilirdi.

Sonuç olarak, bölge hem Ankara'nın önemli tarihi mekânlarından biri olduğu, hem de bünyesinde barındırmış olduğu geçmişin izlerini taşıyan tarihi yapıt ve anıtlardan dolayı, büyük bir anlam ve önem taşımaktadır. Kültürel miras değeri taşıyan bu anlamları yapıların gelecek nesillere aktarılması ve korunması iyi bir planlamaya bağlıdır. Hamamönü bölgesinde yapılan tüm bu uygulamaların amacı, bölgenin halka geri kazandırılması ve bölgenin sahip olduğu kimliğin kaybolmayarak nesiller boyu bu kültürel mirasın korunması olmalıdır. Hiçbir amacın bunun önüne geçmemesi ve yapılan tüm bu uygulamaların tarihin korunmasına yönelik olması gerekir.

KAYNAKLAR

- Acar,D. (2006). “Camiler”. *Ankara Dergisi*. T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. s.30-36.
- Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Akın, N. (1988). “Türkiye’de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar”. *Mimarlık Dergisi*. Ankara: TMMOB Mimarlık Odası Yayınları. Sayı 228. 40-44.
- Akok, M. (1951). *Ankara'nın Eski Evleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Aksoy, A., Ünsal, D. (2012). *Kültürel Miras Yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aköz, F., Yüzer, N., (2005). *Tarihi Yapılarda Malzeme Özelliklerinin Belirlenmesinde Uygulanan Yöntemler*. Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisliği Sorunları Kongresi, ss. 225-235.
- Aktüre, S., (1981). “1830’dan 1930’a Ankara’da Günlük Yaşam. Tarih İçinde Ankara”. *Eylül 1981 Seminer Bildirileri*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi. Ankara: Basım İşçiliği.35-74.
- Alanyurt,U. (2011). Türkiye’de Koruma Ve Onarım Üzerine Analiz. *MASROP Dergisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları. 19-55.
- Altındağ Belediyesi. (2003). *Altındağ’ın Manevi Coğrafyası*. Ankara: Reyhan Basım Yayın.
- Altındağ Belediyesi. (2006). *İnci ve Dutlu Sokak Sokak- Sağlıklaştırma Proje Raporu*.Ankara.

- Altındağ Belediyesi. (2008). *Sarıkadın Sokak- Sokak Sağlıklaştırma Proje Raporu*. Ankara.
- Altındağ Belediyesi. (2011). *Beynamlızade Konağı*. Ankara: Altındağ Belediyesi Yayını.
- Altındağ Belediyesi. (2011). *Tarihi Kabakçı Konağı*. Ankara: Altındağ Belediyesi Yayını.
- Altındağ Belediyesi. (2012). *Kamil Paşa Konağı*. Ankara: Altındağ Belediyesi Yayını.
- Altındağ Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi.
- Altındağ Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Müdürlüğü. (2010). *Kentsel Sit Alanı Hamamönü Bölgesi 'nde Yapılan Restorasyon Çalışmaları Teknik Raporu*. Ankara,
- Altındağ Turizm Rehberi. (2008). Ankara. s-5-27.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2007). *Cumhuriyet ve Başkent Ankara*. Ankara.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2007). *Osmanlı 'da Ankara*. Ankara.
- Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi.
- Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü. (2008). *Altındağ Belediyesi- Kültür Evi Raporu*. Ankara.
- Arabacıoğlu, F.P., Aydemir, I. (2007). "Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı". *YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*. Cilt 2. Sayı 4. 204-212.
- Arel, A. 'Anadolu'da Geleneksel Konut Düzeninde Kültürel Etmenler', *Dördüncü Türk Kültürü Kongresi*. Ankara. 1999. 32-41.

- Arslan, M.T. (2009). "Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımları, Uygulamalar". *Dosya 14.2, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları*, Ankara.s.30-34.
- Asatekin, N.G. (1984). "Ankara Kalesi Koruma Geliştirme Çalışmaları Hakkında....". *Mimarlık Dergisi*. 26-30.
- Asatekin, N.G. (2004). *Kültür ve Doğa Varlıklarımız-Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?*. Ankara: DÖSİMM Basımevi.
- Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Kanun No:3534, Kabul Tarihi:13.04.1989.
- Aykaç, P. (2009). "Kentsel Korumada Farklı Uygulama ve Yaklaşımlar". *Dosya 14.2-Tarihi Çevrede Koruma:Yaklaşımlar, Uygulamalar*, Ankara:TMMOB Mimarlar Odası Yayınları. 3-5.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *Meclis-i Vala*. nr.21204.
- Bektaş, C. (1996). *Türk Evi*. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.
- Bergen, L. (2010). Medeniyetin Cüzü: Mahalle. *İdeal Kent: Kent Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2. 140-170.
- Bozkurt, S. G. (2013). *19.yy da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi*, İstanbul Üniversitesi, 62(2):37-70.
- Carta Del Restauero, Roma, Madde: 6, 1931.
- Cengizkan. A., (2004). *Ankara'nın İlk Planı 1924-25 Lörcher Planı*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Cezar. M. (1977). *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Cingöz, B.K. (2009). “Koruma Amaçlı İmar Planlarına Eleştirel Bir Yaklaşım; Afyonkarahisar Örneği”. *Dosya 14.2-Tarihi Çevrede Koruma:Yaklaşımlar, Uygulamalar*, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları. 6-13.
- Çağlar, N. (2004). “Tarihi Çevrede Neler Oluyor?”. *Dosya: Ankara'nın Sökükleri*, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları. s. 42-45.
- Çelik, Z. (1996). *19.Yüzyılda Osmanlı Başkenti- Değişen İstanbul*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Eldem, S. H. (1987). *Osmanlı Dönemi Türk Evi*. İstanbul: III. Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- Ergenç, Ö. (1980). Osmanlı Şhrinde Esnaf Örgütlerinin Fizik Yapıya Etkileri, Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi (1071-1920) *I. Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi, Tebliğler*, Hacettepe Üniversitesi.
- Ergenç, Ö. (1984). Osmanlı Şhrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine. *Osmanlı Araştırmaları*, İstanbul.
- Ergenç, Ö.(1995). *XVI. yüzyılda Ankara ve Konya: Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkısı*. Ankara: Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları.
- Ertuna, C. (2005). “Kızılay'ın Modernleşme Sahnesinden Taşralaşmanın Sahnesine Dönüşüm Sürecinde Güvenpark ve Güvenlik Anıtı”. *TMMOB Planlama Dergisi*, Sayı: 2005/4. 6-15.
- Eyupgiller, K. K. (1999). 19. Yüzyıl Osmanlı Kentinde Etnik Yapı ve Fiziksel Çevre. *Mimarlık Dergisi*, S.287. s.49-56.
- Fairclough, G. (ed.). (2008). New Heritage, an Introductory Essay. *Heritage Reader*. London: Routledge.

- Fitch, J.M. (1988). *Historic Preservation Curatorial Management Of The Built World*. Virginia: University Pres of Virginia.
- Günay, R. (1999). *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*, İstanbul: YEM Yayınları.
- Hacıbaloglu, M. (1989). *Geleneksel Türk Evi ve Çağımıza Ulaşmamasının Nedenleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi.
- Harmankaya, S., Tanındı, O., (1996). *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri-I: Paleolitik/ Epipaleolitik*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Hasol, D. (1988). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul:Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Hidayetoğlu, M. L., Yıldırım, K. (2006). *Geleneksel Türk Evi Ahşap Tavan Süsleme Özelliklerinin ve Yapım Tekniklerinin Çeşitliliği Üzerine Bir İnceleme*. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu. s.332-341.
- ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi. (2013). 15 Nisan 2014 tarihinde "http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0623153001387886624.pdf" adresinden alınmıştır.
- "İstanbul". (1989). *Yurt Ansiklopedisi*. Ankara: Anadolu Yayıncılık.
- Kale, B. (2011). *Tarihsel Kent Peyzajlarının Korunması, Hamamönü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kahraman, B. (1997). *Geleneksel Türk Odasında Ahşap İç Mimari Elemanları*. Yüksek Lisans Tezi, M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karaosmanoğlu, Y.K. (2013). *Ankara*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karpuz, H. (1984). *Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri*. Ankara:

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Başbakanlık Basımevi.

- Keleş, R. (1971). *Eski Ankara'da Bir Şehir Tipolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Keleş, R. Duru, B. (2008). “Ankara'nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”. *Mülkiye*, Cilt: XXXII, Sayı:261. Ankara. 27-44.
- Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi, Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik,Resmi Gazete Tarih: 26/07/2005, Sayı: 25887
- Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, Resmi Gazete, Sayı:25842, Tarih: 11.06.2005.
- Kuban, D. (1966). “Türkiye’ de Malzeme Koşullarına Bağlı Geleneksel Konut Mimarisi Üzerinde Bazı Gözlemler”. *Mimarlık Dergisi*, S.4, 15-20.
- Kuban, D. (1993). *Aydınlatma, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.8, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kurtar, C. (2012). *Kentsel Kültürel Miras Yönetimi ve Rekreasyonla İlişkisi: Ankara Hamamönü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara .
- Kurtar, C., ve Somuncu, M. (2013). “Kentsel Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği: Ankara Hamamönü Örneği”. *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 35-47.
- Küçükerman, Ö. (2007). *Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi*, İstanbul:Euromat Entegre Matbaacılık.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2011). Ankara Eski Kent Dokusunun Planlanması, Korunması ve Sağlıklaştırılması Projesi Makama Bilgi Notu.
- Livtopuz, M.N. (1988). *Eski Kent Dokularında Yenileme ve Koruma*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Örmecioğlu, H.T. (2010). "Tarihi Yapıların Yapısal Güçlendirilmesinde Ana İlkeler ve Yaklaşımlar". *Politeknik Dergisi*. Cilt:13. Sayı:3. 2010. Ankara. 233-237.
- Özbay, H. (1988). "Koruma Kavramı zerine". *Mimarlık Dergisi*. Ankara: Mimarlar Odası Yayınları. Sayı 88/2. 33.
- zbil, A. (2002). *Sedad Hakkı Eldem's Typological Analysis Of The Turkish House As A Tool or An Operative Design Methodology, A Thesis Submitted To The Graduate School Of Natural And Applied Sciences*. METU.
- zcan, Z. (2006). "Planlamada Disiplinler Arası İlişkiler ve Kentsel Arkeolojinin Yeri". *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Dergisi*. Cilt 21. No 4. Ankara.681-687.
- zyaba, M. vd. (2004). *Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı*. Trabzon: Akademik Kitabevi Yayınları. 424- 467.
- Pfeiffer Taş . (2012). "Protection of Cultural Heritage in Turkey". *Compte Rendu 59*. 11-17.
- Pulhan, G. (2009). *Yeni Kültür Politikaları Açıısından Kültürel Miras*. Türkiye'de Kültür Politikalarına Giriş. (der. Serhan Ada, H. Ayça İnce), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sayan, Y. (2009). "Türk Kültür Mirasının Korunması ve Tarihi Çevre Bilinci zerine". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. Cilt: IX. Sayı 1. İzmir. 157-160.

- Schofield. (2008). *Heritage Management, Theory and Practice*. Heritage Reader, (ed. Graham Fairclough) London: Routledge. .
- Sey, Y. (2003). “Sürdürülebilir Kalkınma / Tarihi Kültürel Mirasın Korunması”. TUBİTAK Vizyon 2023 Panelleri. Ankara. 1-7.
- Taş, H. (2006). *XVII. Yüzyılda Ankara*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- T.C. Bursa Valiliği. “Cumalıkızık”. 15.04.2014 tarihinde “<http://www.bursa.gov.tr/resimler/fckimage/CumalikizikRehber.pdf>” adresinden alınmıştır.
- T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları hakkında İlke Kararı, Karar No: 660, Tarih:1999.
- Tek Yapı Ölçeğinde Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri Teknik Şartnamesi. (2011). 01 Mayıs 2014 tarihinde “<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,15121/kultur-ve-tabiat-varliklarini-koruma-kanunu-kapsamindak-.html>” adresinden alınmıştır.
- Tekeli, İ. (1988). “Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler”. *Mimarlık Dergisi*, Sayı 88/2. Ankara. 57-58.
- Tezcan. N. (2011). “Evliya Çelebi’nin Ankara’sı”. *Evliya Çelebi*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. s.148-156.
- Tomsu, L. (1950). *Bursa Evleri*. İstanbul: İstanbul Matbaacılık.
- Tuna, B. (2011). “Kültürel Miras ve Koruma”. *Güney Mimarlık*. Sayı:3. Adana:TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi Yayınları.
- Tunçer, M. *Türkiye’de Tarihsel Ve Kültürel Çevreleri Koruma Olgusu*. 2 Temmuz 2013 tarihinde “http://www.kentli.org/makale/m_tuncer6.html”, adresinden

alınmıştır.

- Tuncer, O.C. (2002). *Ankara Evleri*. Ankara: Ankara Ticaret Odası.
- Utkutuğ, Z., Aksulu, I., Urak, G., Akalın, A., Sağlam, H., ve Gültek, M. (2012). “Tarihi Çevre Koruma – Yenileme Çalışmalarında Kentsel Bölge Ölçeği: Ankara Kale Önü Koyunpazarı Yokuşu Koruma – Geliştirme Projesi”. *Ankara Üniversitesi Dergisi*.421-436.
- Ünügüralp, T. (1984). “Geleneksel Türk Evinde İnsan- Mekan İlişkileri Açısından Mekan Oluşumunu Etkileyen Faktörlerin Saptanmasında Kullanılacak Bir Yöntem Önerisi” *M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi*, İstanbul.
- Üstündağ, N. (2005). “Osmanlı’da Şehir ve Şehri Geliştiren Unsurlardan Biri Olarak Ayanlar: Vidin ve Rusçuk Örneği (18. yüzyıl)”. *Türkiyat Araştırmaları Sayı 2*.150-167.
- Vecco, M.(2010). “A Defination of Cultural Heritage: From the Tangible to the Intangible”. *Journal of Cultural Heritage*. 321-324.
- Yavuz, F., (1952). *Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz*, , Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Yavuz, F. (1980). *Kentsel Topraklar: Ülkemizde ve Başka Ülkelerde*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Yavuz, F. (1981). “Başkent Ankara ve Jansen”. *Odtü Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1. Ankara. 25-32.
- Yenen, Z. (1988) *Vakıf Kurumu-İmaret Sistemi Bağlamında Osmanlı Dönemi Türk Kentlerinin Kuruluş ve Gelişim İlkeleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yıldırım, A.E. (2011). *Kentsel Koruma Projelerinde Aktörlerin Örgütlenmesi:*

Gaziantep, Kuşadası ve Mudurnu örnekleri üzerinden Türkiye'nin Tarihi Kent Dokularında Uygulanabilir Örgütlenme Modellerine Yönelik Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Yıldız. S., (2011). *Kültürel Miras Alan Yönetimi Kapsamında Alanya Kalesi Ziyaretçi Yönetimi.* Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya, .
- 1710 Sayılı ve 25.4.1973 Tarihli Eski Eserler Kanunu, Madde: 1.
- 2863 Sayılı ve 21.7.1983 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. Madde:3. 20 Nisan 2013 tarihinde “www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.doc” adresinden alınmıştır.
- 10.10.2012 Tarihli 2012/76 Sayılı Karar. *Tarihi Eser Koruma ve Restorasyon Terimler, Simgeler ve Kısaltmalar.* 02 Mayıs 2014 tarihinde “www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121205M1-1-2.docx” adresinden alınmıştır.

İnternet Kaynakları

- Altındağ Belediyesi, http://www.altindag.bel.tr/dosyalar/faaliyet_2008_web.pdf, 15 Mayıs 2014.
- Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Sayfası. 26 Nisan 2014 tarihinde, “<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR,67576/genel-bilgi.html>”, adresinden alınmıştır.
- Bahadır, S.(2009). *Tarihi Yapıların Bozulma Sebebi*. 12 Haziran 2013 tarihinde, “<http://www.restoraturk.com/koruma-ve-restorasyon/377-yapilarda-bozulmalara-neden-olan-etkenler.html>”, adresinden alınmıştır.
- Blog İnternet Sitesi. 10 Nisan 2014 tarihinde “<http://mehmet944akinci.blogspot.com.tr/2014/03/hamamonu-ankara-evleri.html>” adresinden alınmıştır.
- Blog İnternet Sitesi. 25 Nisan 2014 tarihinde “<http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2011/11/angora-ankara-tarihsel-kent-merkezi.html>.” adresinden alınmıştır.
- Dünya Kültür Köprüsü Türkiye Tanıtım Projesi İnternet Sitesi. *Anadolu'da İlk Yerleşimler*. 27 Nisan 2014 tarihinde, “http://www.turkiyegezi.com/Anadoluda_ilk_yerlesimler.htm”, adresinden alınmıştır.
- Çankaya Belediyesi İnternet Sitesi. *Atatürk ve Çankaya*. 15 Aralık 2013 tarihinde, “http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=161” adresinden alınmıştır.
- ÇEKÜL. *Çekül'ün Kültürel Miras Anlayışı*. 01 Ağustos 2013 tarihinde “<http://www.cekulvakfi.org.tr/proje/cekulun-kulturel-miras-anlayisi>” adresinden alınmıştır.
- ÇEKÜL. (2010). 25 Ekim 2013 tarihinde

- “<http://www.tarihiKentlerBirligi.org/doc/TKB2009.pdf>” adresinden alınmıştır.
- Çevrimiçi Sosyal Bilimler Dergisi İnternet Sitesi. 21 Nisan 2014 tarihinde “<http://www.sosyalbilim.com/2013/10/mahalle-kultur-iliskisi-yeldegirmeni>” adresinden alınmıştır.
  - Dünya Kültür Köprüsü Türkiye Tanıtım Projesi İnternet Sitesi. *Anadolu'da İlk Yerleşimler/Çatalhöyük.* 27 Nisan 2014 tarihinde, “http://www.turkiyegezi.com/Catalhoyuk_Konya.htm”, adresinden alınmıştır.
  - Dünya Kültür Köprüsü Türkiye Tanıtım Projesi İnternet Sitesi. *Anadolu'da İlk Yerleşimler/Çayönü.* 27 Nisan 2014 tarihinde, “http://www.turkiyegezi.com/Cayonu_Diyarbak%C4%B1r.htm”, adresinden alınmıştır.
  - Envanter Arşivi İnternet Sitesi. 01 Mayıs 2014 tarihinde “<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/37295>” adresinden alınmıştır.
  - Envanter Arşivi İnternet Sitesi. 01 Mayıs 2014 tarihinde “<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/37291>” adresinden alınmıştır.
  - Envanter Arşivi İnternet Sitesi. 01 Mayıs 2014 tarihinde “<http://www.envanter.gov.tr/belge/halk-kulturu/detay/34820>” adresinden alınmıştır.
  - Gürson, P. (tarihsiz). *Ankara Markası'nın Oluşturulması Proje Çalışması.* 01 Mayıs 2014 tarihinde “<http://acikarsiv.atilim.edu.tr/browse/486>” adresinden alınmıştır.
  - Hamamönü İnternet Sitesi. 9 Nisan 2013 tarihinde, “<http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr.ce/index.htm>”, adresinden alınmıştır.

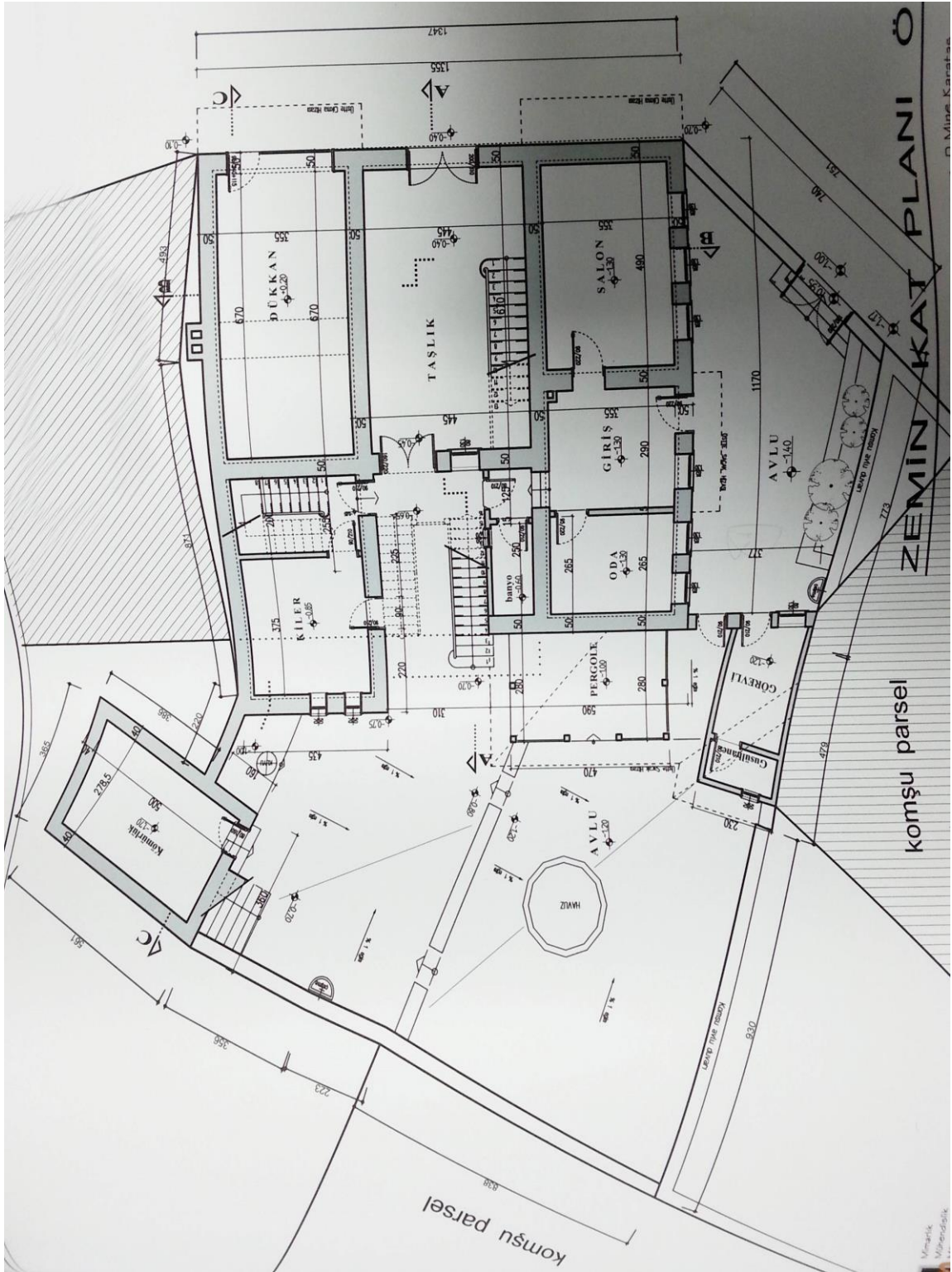
- Hamamönü İnternet Sitesi. *Beynamlızade Konağı*. 01 Mayıs 2014 tarihinde, “<http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr.ce/index.html>”, adresinden alınmıştır.
- <http://static.panoramio.com/photos/large/57770333.jpg>, 01 Mayıs 2014.
- ICOMOS, “Venedik Tüzüğü”, 1964, <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Tuzukler2&dil=tr>, 15 Haziran 2014.
- In Ankara İnternet Sayfası. *Eski Ankara Fotoğrafları*. 10 Kasım 2013 tarihinde, "<http://www.inankara.com.tr/galeri-9-f-647/eski-ankara-fotograflari/eski-ankara-fotograflari-1.php>" adresinden alınmıştır.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü İnternet Sayfası. *Safranbolu Şehri (Karabük)26 Nisan 2014 tarihinde*, “<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44434/edirne-selimiye-camii-ve-kulliyesi-edirne.html>”, adresinden alınmıştır.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü İnternet Sayfası. *Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne)*. 26 Nisan 2014 tarihinde, “<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44426/safranbolu-sehri-karabuk.html>” adresinden alınmıştır.
- Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi, Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik, Resmi Gazete Tarih: 26/07/2005, Sayı: 25887, 15 Kasım 2013 tarihinde “www.kultur.gov.tr”, adresinden alınmıştır.
- Mimdaporg İnternet Sitesi. *Löcher’in Ankarası*. 29 Nisan 2014 tarihinde, “<http://www.mimdap.org/?p=22066>”, adresinden alınmıştır.
- Resmi Gazete. *Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik*. 19 Temmuz 2013 tarihinde “<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120313-6.htm>” adresinden alınmıştır.

- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü İnternet Sitesi. *2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*, 28 Haziran 2013 tarihinde “www.tkgm.gov.tr/sites/default/files/mevzuat/2010-10.doc” adresinden alınmıştır.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,46251/catalhoyuk-neolitik-kenti-konya.html>, 15 Nisan 2014.
- Tunçer. M., (2008). *Ankara’da Kentsel Kimlik Oluşumu, Değişimi, Bu Bağlamda Kentsel Koruma Ve Dönüşüm Projeleri*. 30 Haziran 2013 tarihinde “<http://www.guvercinevi.net/doc-dr-mehmet-tuncer/2273-ankarada-kentsel-kimlik-oluşumu>” adresinden alınmıştır.
- Tunçer. M., (2009). *Başkent Ankara’nın İlk Planlama Deneyimleri*. 28 Nisan 2014 tarihinde “https://www.academia.edu/2340123/BASKENT_ANKARANIN_ILK_PLANLAMA_DENEYIMLERI” adresinden alınmıştır.
- Tunçer. M., (2009). *Cumhuriyet’in Mimari Mirasının Korunması: Ankara Örneği*. 22 Haziran 2013 tarihinde “<http://mehmet-urbanplanning.blogcu.com/cumhuriyet-in-mimari-mirasi-nin-korunmasi-ankara-orneği/10213734>” adresinden alınmıştır.
- Tuncer, M., (2011). *Angora (Ankara) Tarihsel Kent Merkezi Gelişim Süreci ve Suluhan Çevresi TahtaKale Çevresi*. 28 Nisan 2014 tarihinde, “<http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2011/11/angora-ankara-tarihsel-kent-merkezi.html>” adresinden alınmıştır.
- Tuncer, M. (2012). *Avrupa’da Tarihsel ve Kültürel Çevre Korunması*. Mimarlık; Şehir Planlama; Tarihsel ve Doğal Çevre Koruma. 15 Mart 2013 tarihinde, “<http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2012/02/avrupada-tarihsel-ve-kulturel-cevre.html>” adresinden alınmıştır.

- Washington Tüzüğü – 1987,
http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0884650001353670152.pdf,
Erişim: 15 Mayıs 2014.
- Wikipedia İnternet Sitesi. 10 Kasım 2013 tarihinde,
"http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Ankara_rijkmuseum.jpeg" adresinden alınmıştır.
- Wikipedia İnternet Sitesi. 01 Mayıs 2014 tarihinde,
"http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Mehmet_Akif_Ersoy_m%C3%BCze_evi.JPG" adresinden alınmıştır.
- Wow Turkey İnternet Sitesi. 10 Kasım 2013 tarihinde,
"http://wownturkey.com/t.php?p=/tr337/sguner_ankaraosmanlikalecebeci.jpg" adresinden alınmıştır.
- Wow Turkey İnternet Sitesi. 21 Aralık 2012 tarihinde,
"http://wownturkey.com/t.php?p=/tr337/sguner_ankaraosmanlikalecebeci.jpg" adresinden alınmıştır.

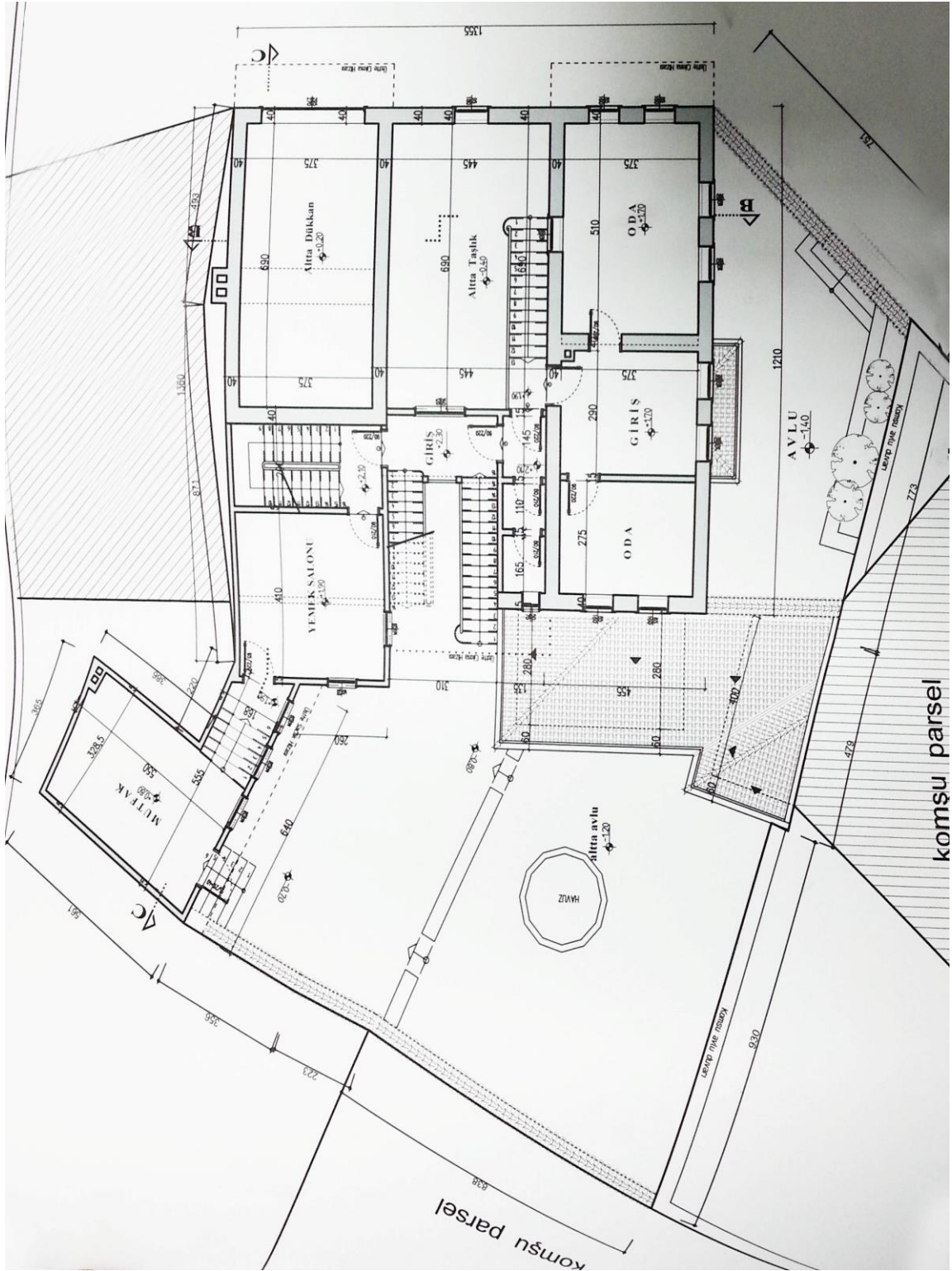

EK- I RESTİTÜSYON PROJESİ

Şekil Ek 1.1. Restitüsyon Projesi- Zemin Kat Planı³⁸⁹

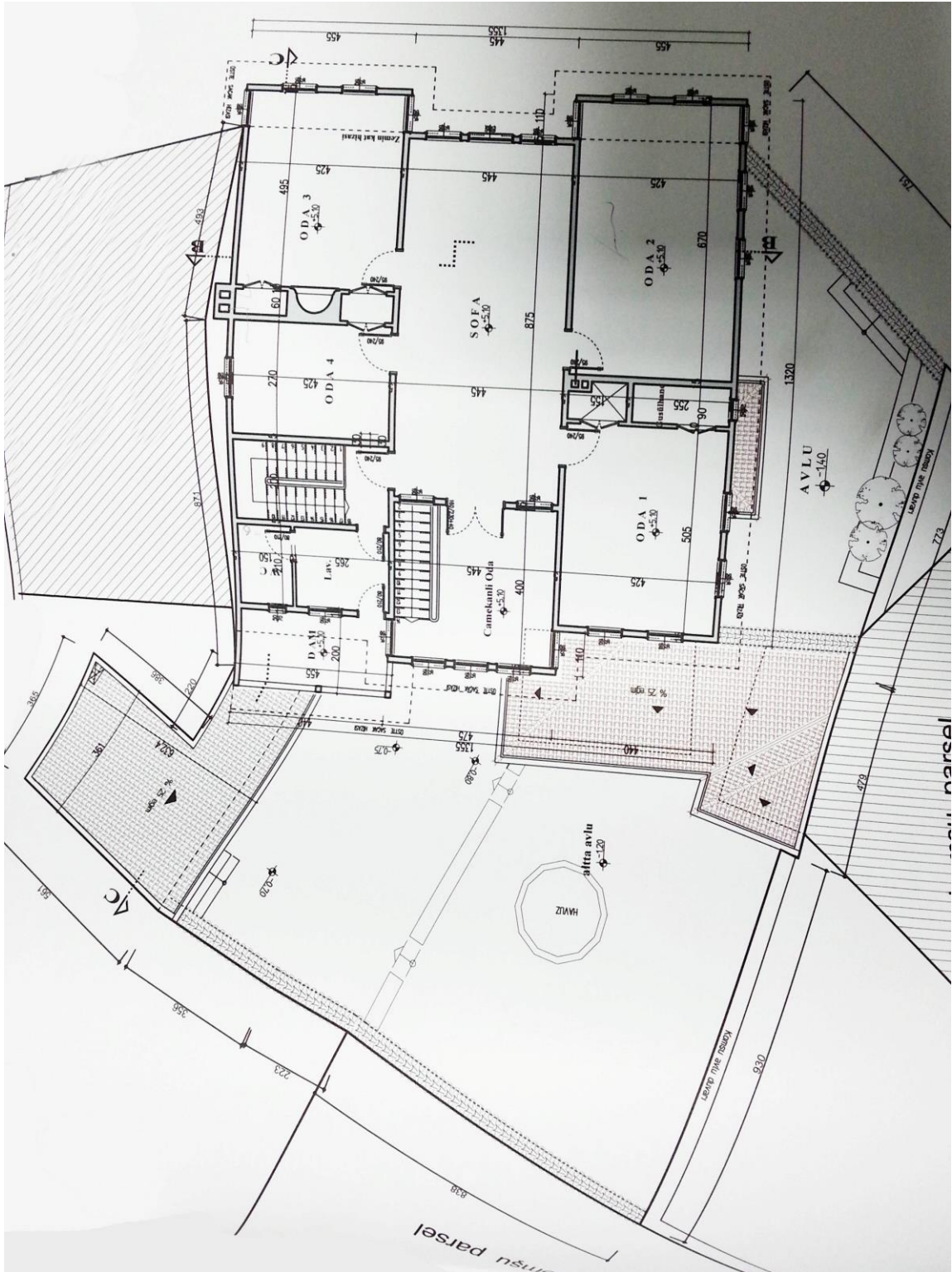
³⁸⁹ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, a.g.e., s.6.

Şekil Ek 1.2. Restitüsyon Projesi- 1. Kat Planı³⁹⁰

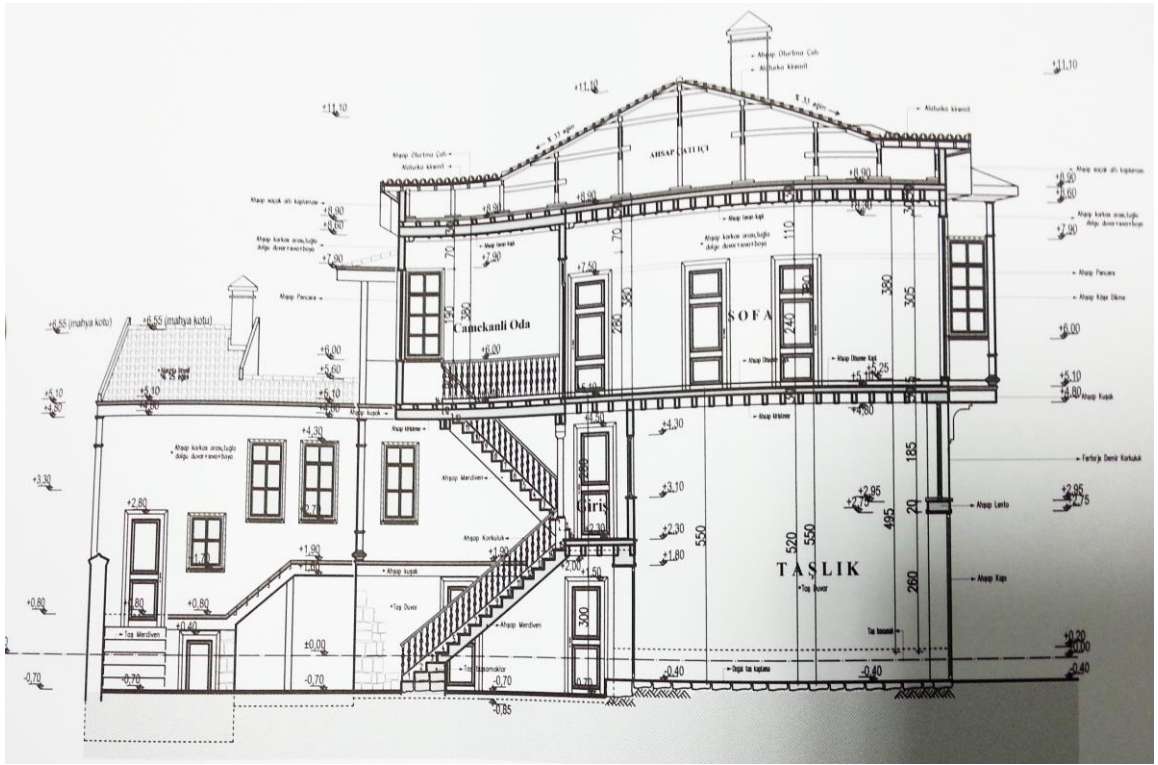
³⁹⁰ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, a.g.e., s.7.

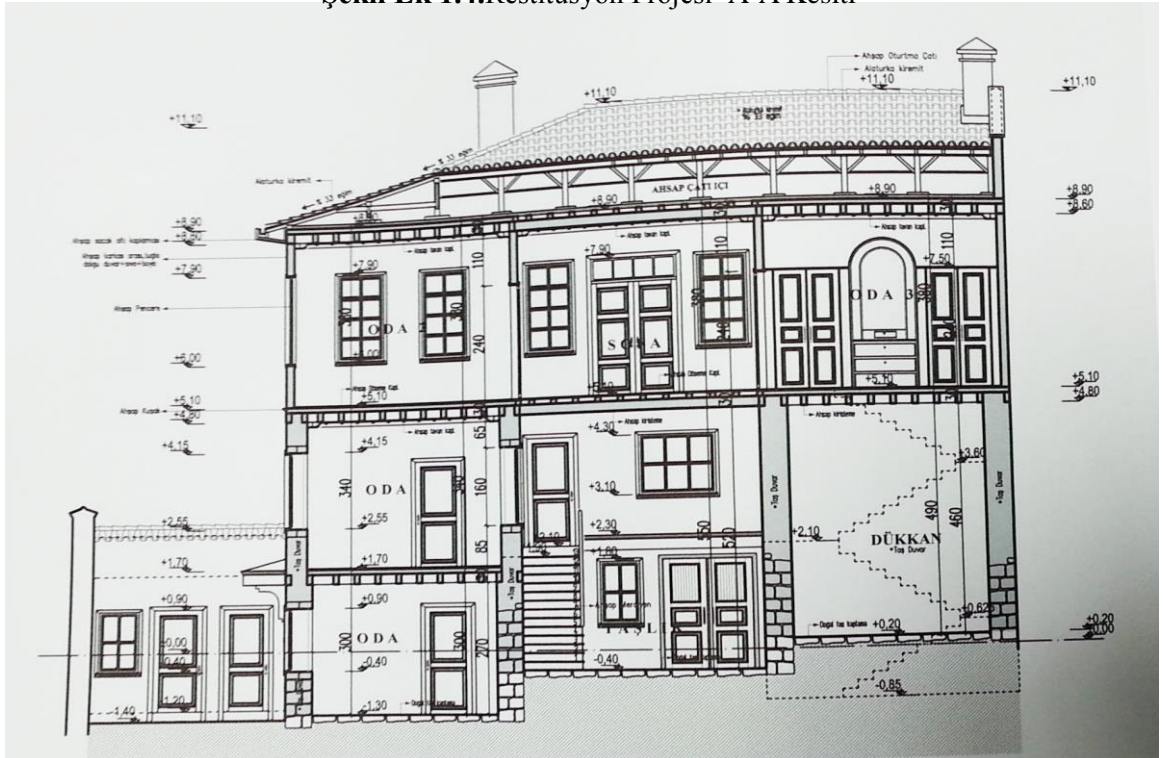

Şekil Ek 1.3. Restitüsyon Projesi- 2. Kat Planı³⁹¹

³⁹¹ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, a.g.e., s.8.

Şekil Ek 1.4. Restitüsyon Projesi- A-A Kesiti³⁹²

Şekil Ek 1.5. Restitüsyon Projesi- B-B Kesiti³⁹³

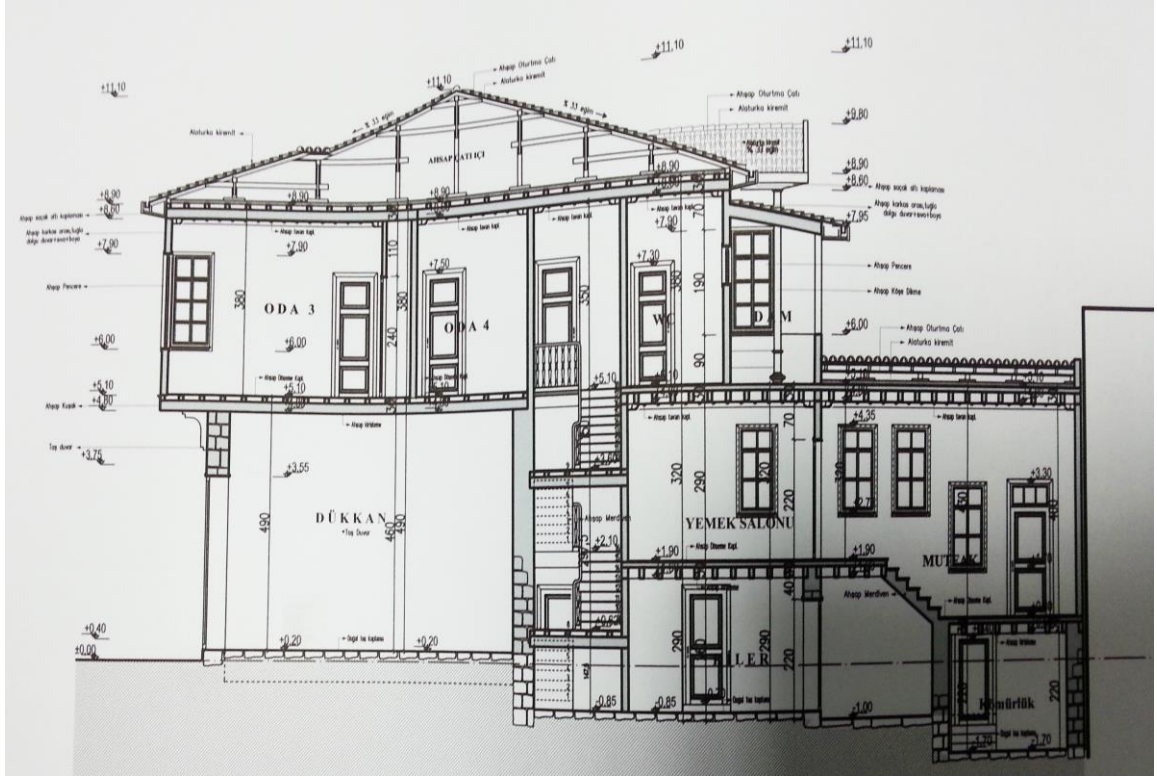
³⁹² Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.9.

³⁹³ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.10.

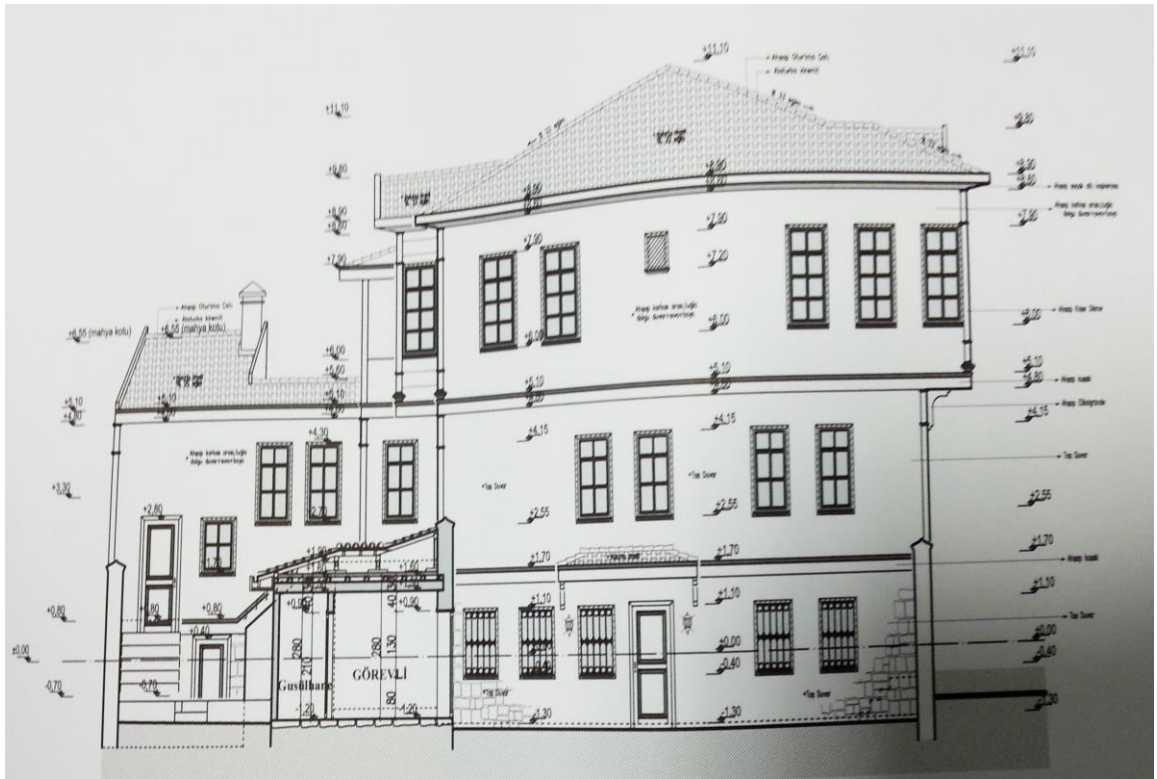

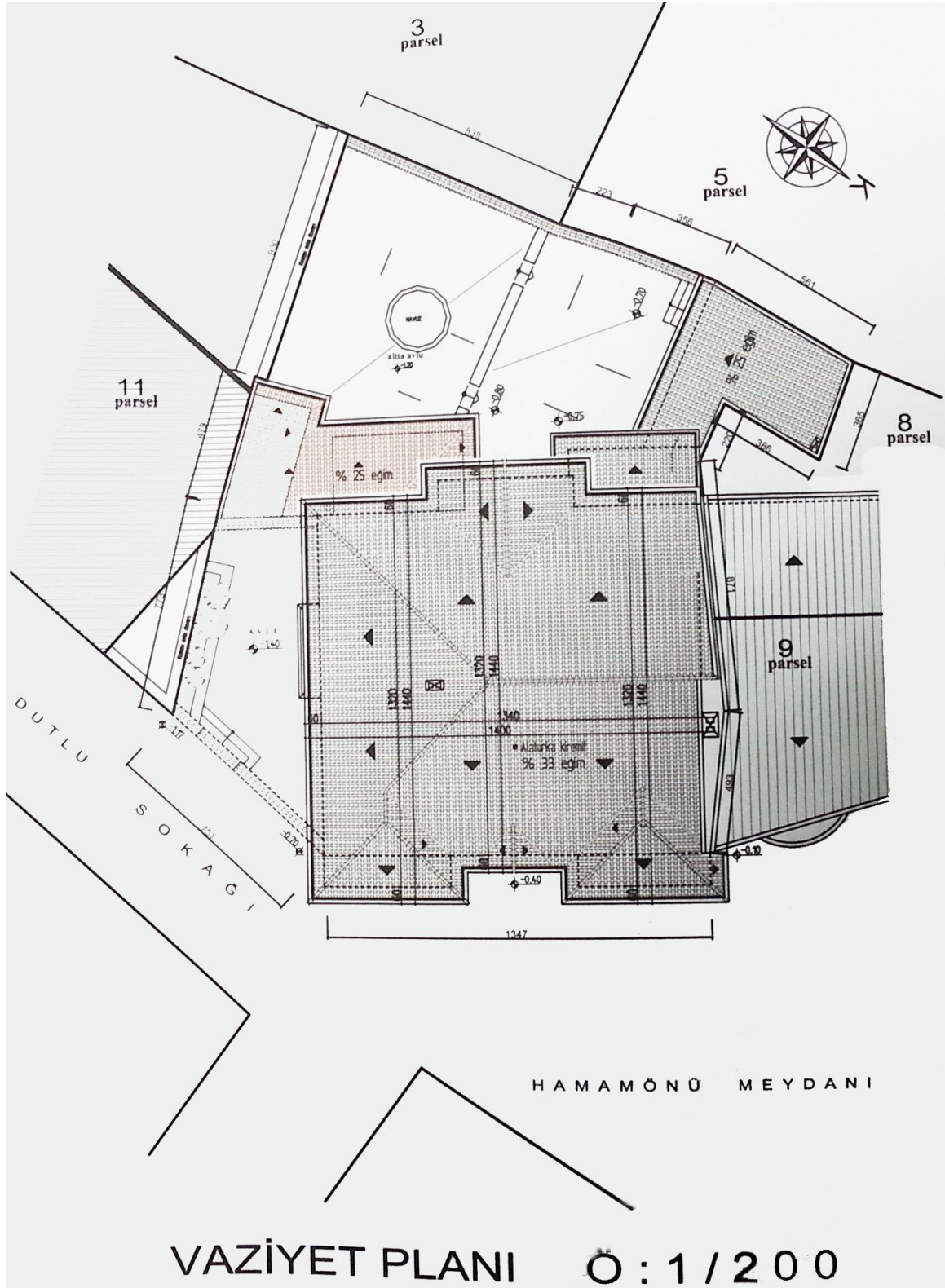
Şekil Ek 1.8. Restitüsyon Projesi- Arka Görünüş³⁹⁶

Şekil Ek 1.9. Restitüsyon Projesi- Sol Yan Görünüş³⁹⁷

³⁹⁶ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.13.

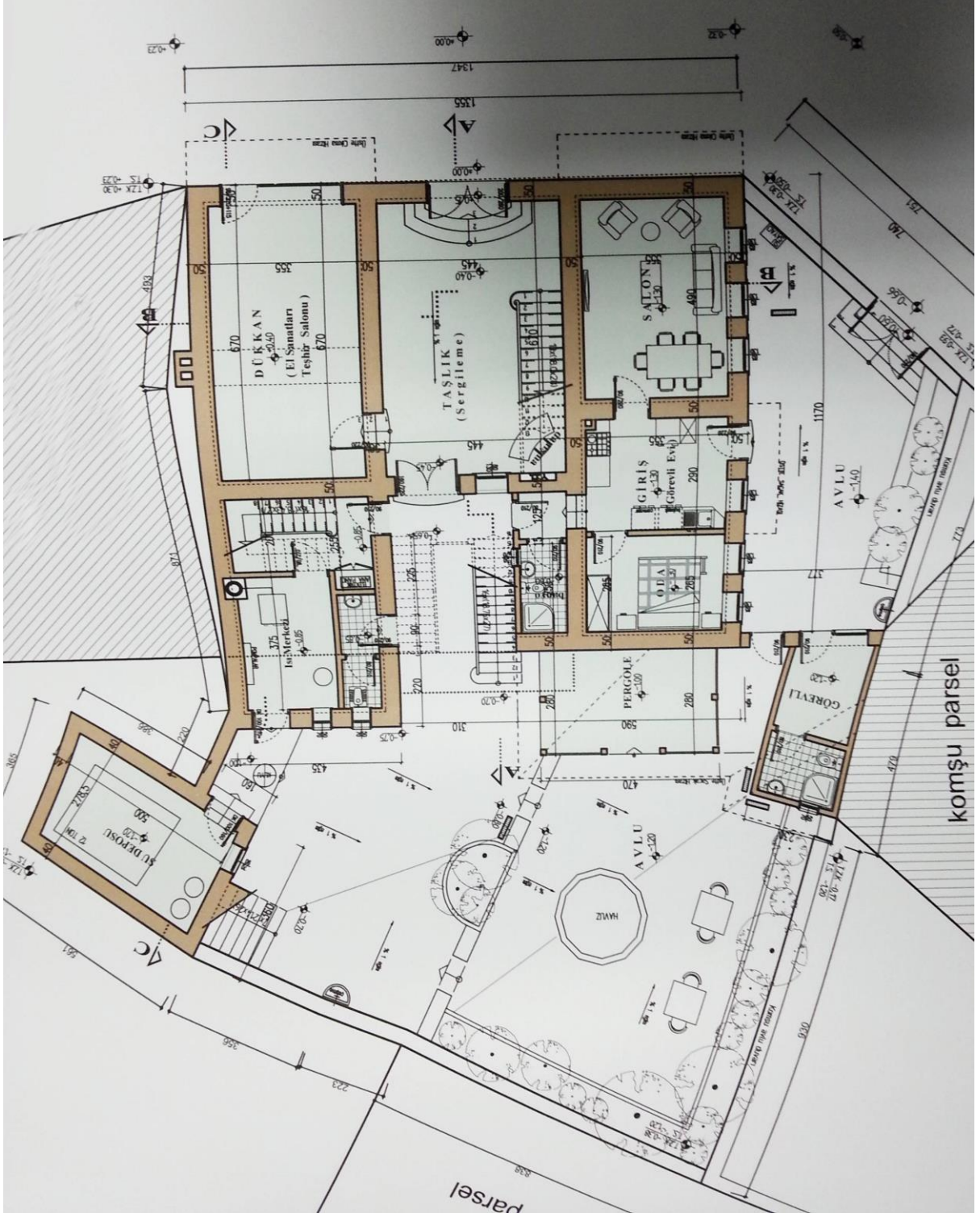
³⁹⁷ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.14.

³⁹⁸ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, a.g.e., s.5.

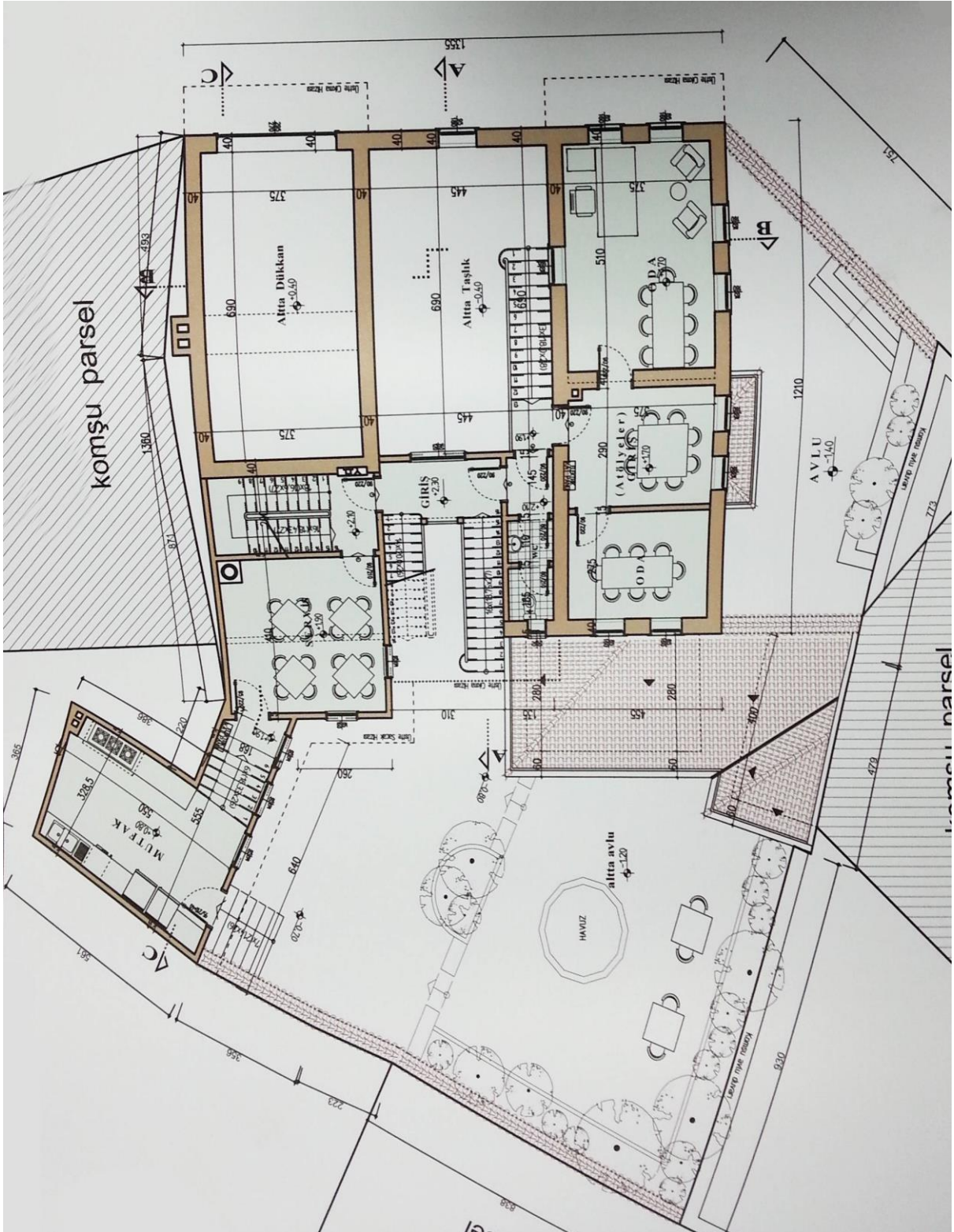

EK- II REKONSTRÜKSİYON PROJESİ ÇİZİMLERİ

Şekil Ek 2.1. Rekonstrüksiyon Projesi- Zemin Kat Planı³⁹⁹

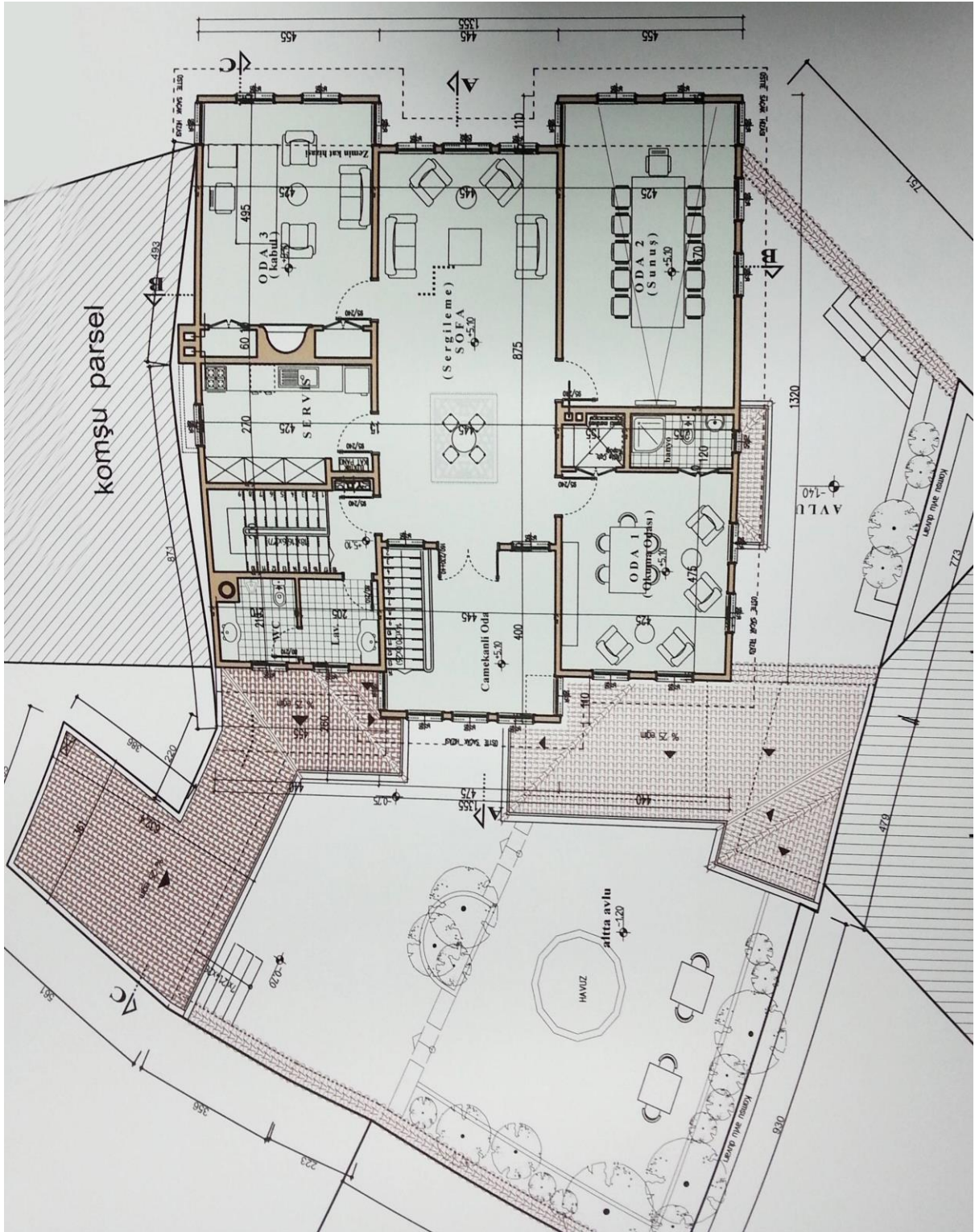
³⁹⁹ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, a.g.e., s.16.

Şekil Ek 2.2.Rekonstrüksiyon Projesi- 1. Kat Planı⁴⁰⁰

⁴⁰⁰ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, a.g.e., s.17.

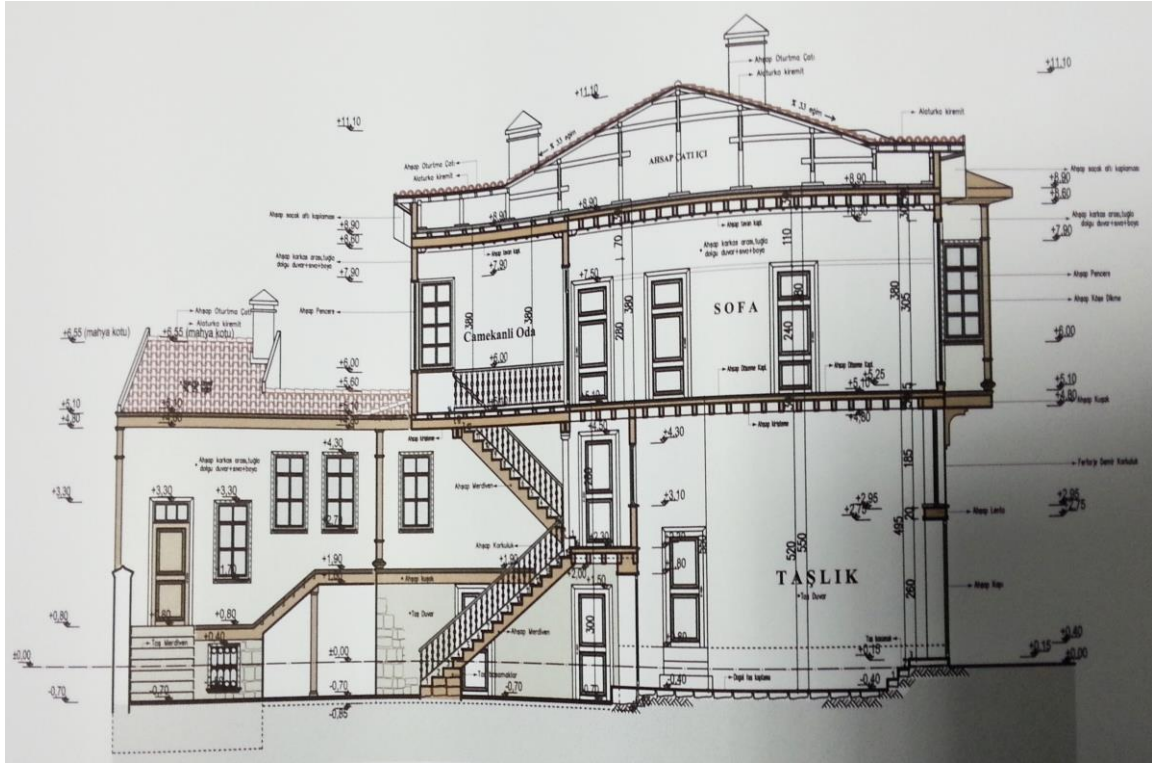

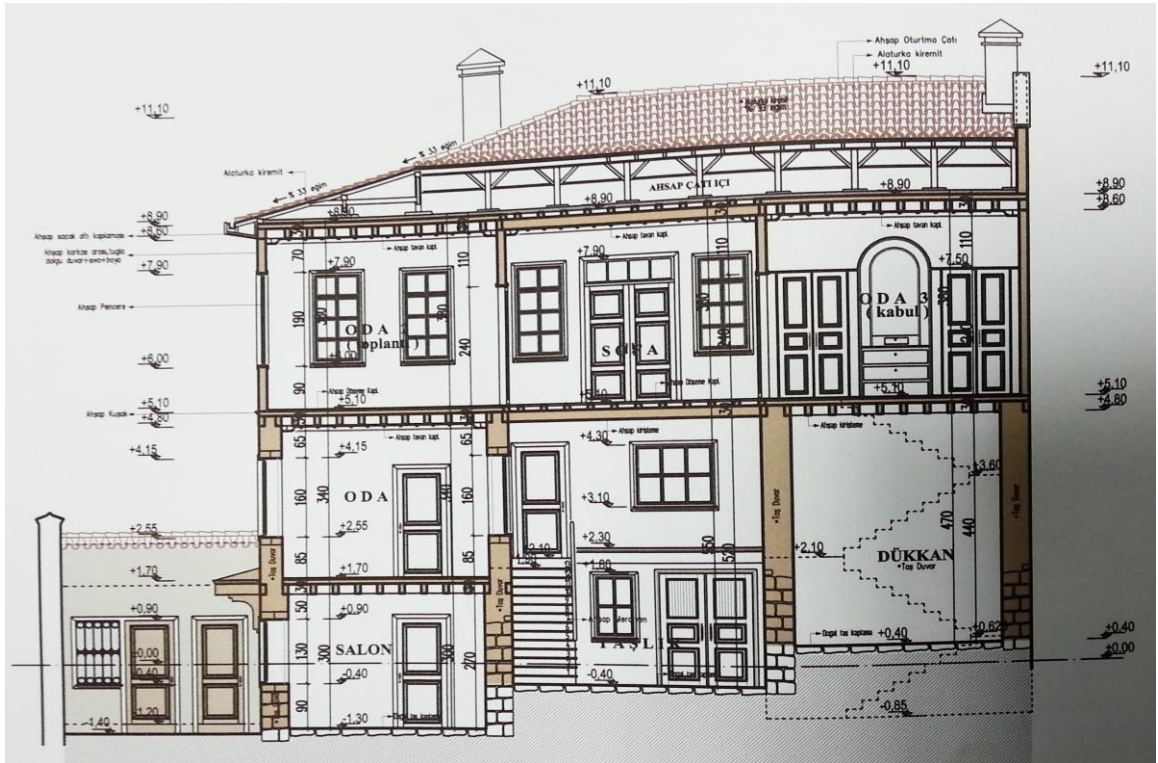
Şekil Ek 2.3.Rekonstrüksiyon Projesi- 2. Kat Planı⁴⁰¹

⁴⁰¹ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, a.g.e., s.18.

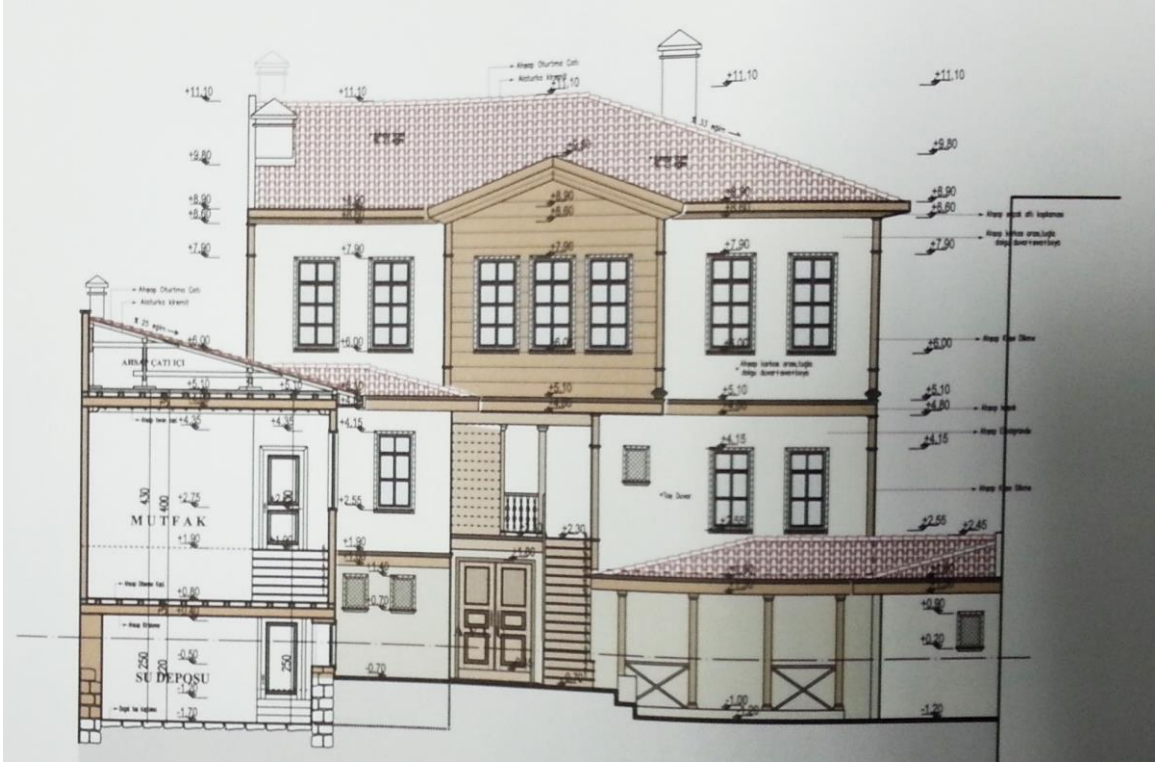
Şekil Ek 2.4.Rekonstrüksiyon Projesi- A-A Kesiti⁴⁰²

Şekil Ek 2.5. Rekonstrüksiyon Projesi- B-B Kesiti⁴⁰³

⁴⁰² Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.19.

⁴⁰³ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.20.

Şekil Ek 2.6. Rekonstrüksiyon Projesi- C-C Kesiti⁴⁰⁴

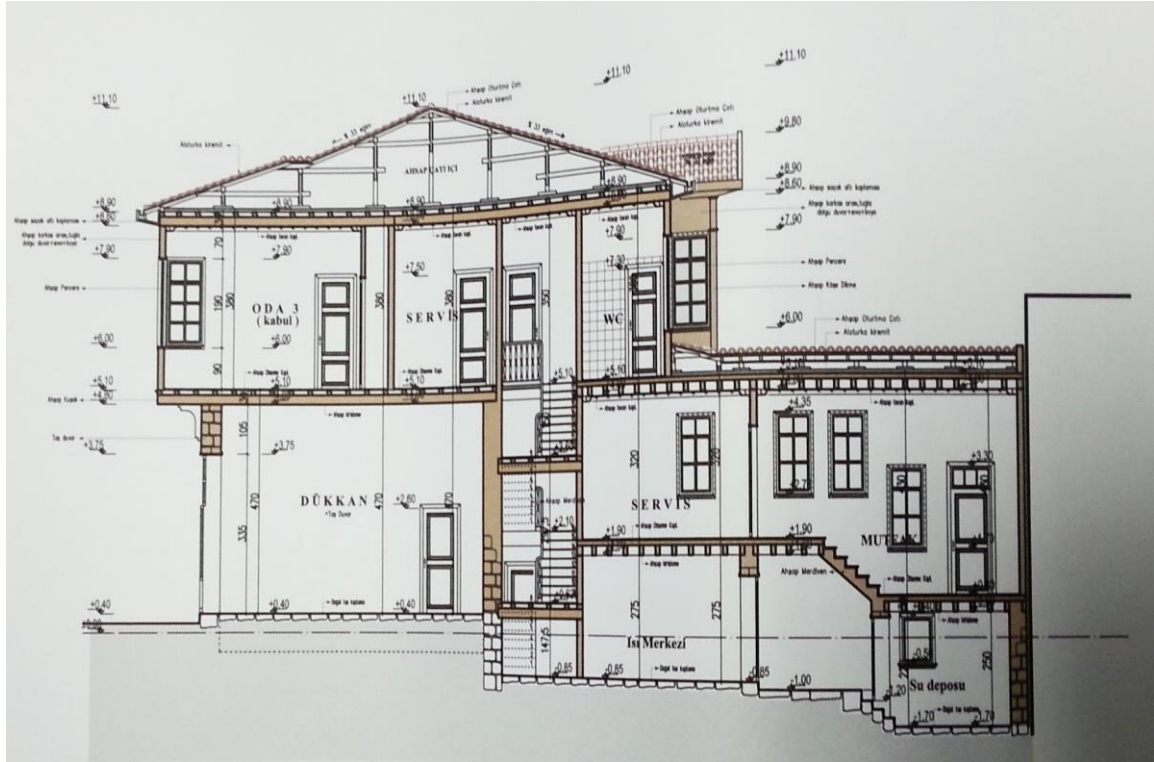

Şekil Ek 2.7. Rekonstrüksiyon Projesi- Ön Görünüş⁴⁰⁵

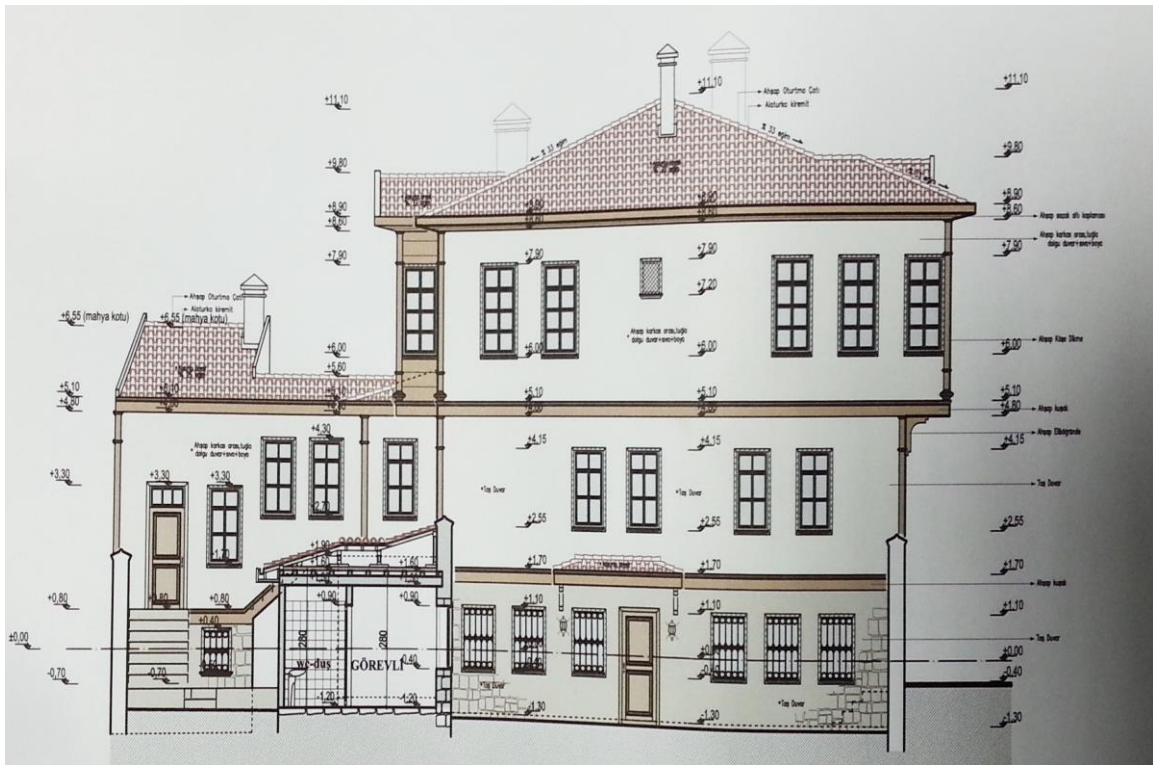
⁴⁰⁴ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.21.

⁴⁰⁵ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.22.

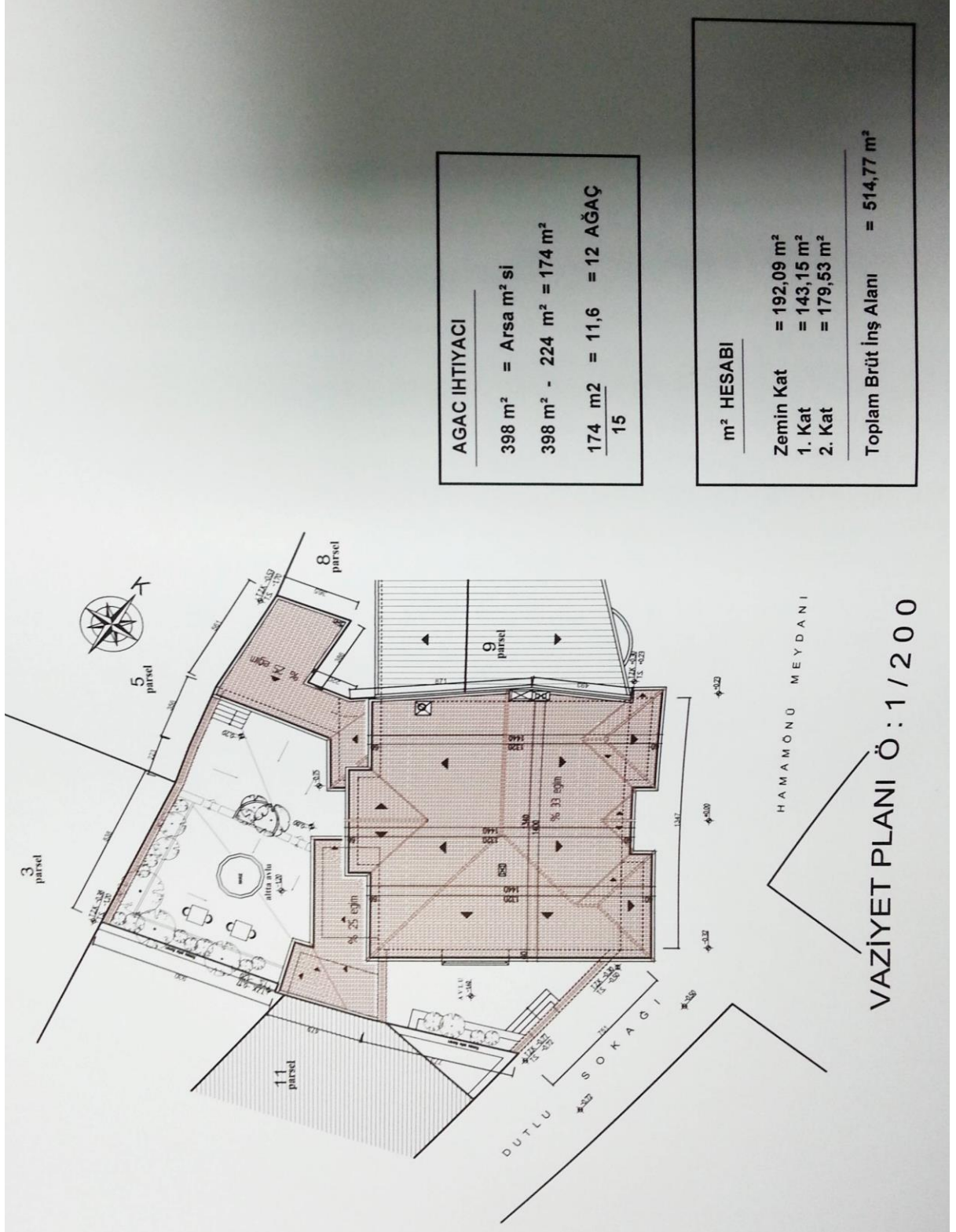
Şekil Ek 2.8.Rekonstrüksiyon Projesi- Arka Görünüş⁴⁰⁶

Şekil Ek 2.9.Rekonstrüksiyon Projesi- Sol Yan Görünüş⁴⁰⁷

⁴⁰⁶ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.23.

⁴⁰⁷ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.24.

Şekil Ek 2.10 Rekonstrüksiyon Projesi- Vaziyet Planı⁴⁰⁸

⁴⁰⁸ Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, a.g.e., s.15.

ÖZET

ŞERAN, Merve. Tarihi Mekânların Korunmasına Eleştirel Bir Yaklaşım: Hamamönü – Kamil Paşa Konağı ve Çevresi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Kentlerin dokularının oluşumunda tarihi yapıların önemi büyüktür. Tarihi yapıların sürdürülebilirliği için, koruma kavramı önem kazanmaktadır. Türkiye’de son yıllarda hızlanan tarihi koruma üzerine yasalar sayesinde belediyeler birtakım restorasyon ve rekonstrüksiyon – yeniden inşa çalışmalarına girişmiştir. Ankara, Hamamönü’ndeki çalışma bunların en önemli örneklerinden biridir. Ancak uluslararası kabul gören tüzükler ve normlar dikkate alındığında (Venedik Tüzüğü, Washington tüzüğü gibi), bu çalışmaların tarihi mekânların özgünlüğünü koruyamadığı ve hatalı yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum da, tarihi dokunun yanlış bir şekilde yeniden inşa edilmesine neden olmuştur. Bu tez çalışmasında, öncelikle tarihi koruma kavramı ve öğeleri üzerinde durulacak, ardından Ankara’nın eski evlerine ve genel olarak Türk evlerinin özelliklerine bakılacaktır. Çalışmanın inceleme konusu olan Hamamönü restorasyon çalışmaları içerisinde Kamil Paşa Konağı üzerinde durulacaktır. Çalışmanın amacı, tarihi koruma kavramının önemini vurgulamak, yanlış yapılan rekonstrüksiyon çalışmalarının sonuçlarını değerlendirmek ve bu kapsamda, Hamamönü’nde yapılan çalışmayı eleştirel bir şekilde incelemektir.

Anahtar Sözcükler

1. Eski Ankara Evleri
2. Hamamönü
3. Restorasyon
4. Kamil Paşa Konağı
5. Kültürel Miras

ABSTRACT

ŞERAN, Merve. A Critical Approach To The Protection of Historic Sites: Hamamönü – Kamil Pasha Mansion and Surroundings, Master's Thesis Ankara, 2014.

Historical structures are important for the urban structure. For the sustainability of the historical structures, protection is important. Recently, the historical preservation projects are gaining pace in Turkey and thanks to the laws, the municipalities are carrying out restoration and reconstruction projects. The project in Hamamönü, Ankara is one of the important examples of these. However, when the internationally accepted agreements and norms are considered (Venice Charter, Washington Charter), it is concluded that these projects could not protect the authenticity of the historical places and they are carried out in a wrong way. This led to the wrong reconstruction of the historical fabric. In this study, first, historical protection and its elements are to be focused upon and then, the qualifications of old Ankara and Turkish houses in general. Hamamönü restoration works are the examination part of the study and Kamil Paşa Konağı in Hamamönü will be the specific example. The purpose of this study is to emphasize the importance of protecting the historical structures, to analyze the results of wrong reconstruction projects and also to review the project in Hamamönü critically.

Key Words

1. Historical Ankara Houses
2. Hamamönü
3. Restoration
4. Kamil Pasha Mansion
5. Culturel Heritage